בעל שולחן לחם הפנים
רבי יעקב רקח
1800–1891
5560–5651 · ה'תק"ס–ה'תרנ"א
נולד בלוב, בעיר טריפולי; ייסד בה את "ישיבת רבי יעקב" והחזיק אותה מכספו; פרנס את עצמו כמנהל חשבונות. תלמיד גדל בבית אביו, רבי שלמה רקח[1]. בעל שולחן לחם הפנים – חידושים וביאורים על השולחן ערוך[2], שערי תפילה – דיני התפילה ומנהגיה, קול יעקב – על פרשיות השבוע, ישועות יעקב – פירוש על ההושענות. ראש ישיבה מחכמי טריפולי, שסירב לכהן ברבנות רשמית וחי בעוני. ב"שערי תפילה" ליקט את דעות עשרות פוסקים בכל שאלה. התכתב עם רבי חיים פלאג'י ועם רבי חיים בנימין פונטרימולי. ממנו האמרה "האוכל דג ביום ד"ג ניצל מד"ג".
הערות [1] אביו היה נין בעל מעשה רקח. [2] החיבור כולל שבעה כרכים.

בעל ויוסף אברהם
רבי אברהם דיין
1800–1876
5560–5636 · ה'תק"ס–ה'תל"ו
נולד בסוריה, בעיר חלב – ארם צובא; עמד בראש קהל המוסתערבים וכיהן כדיין; נפטר ונקבר בה. נסע לארץ ישראל, לעיר צפת, לחפש בית דפוס זול לספריו, ללא הצלחה. הדפיס חלק מספריו באיטליה, בעיר ליבורנו. תלמיד אביו רבי ישעיה הדיין. בעל ויוסף אברהם – שו"ת, שיר חדש – פירושים ורמזים על תהלים, זיכרון לנפש – מוסר, מעשיות ודרושים, טוב טעם – דרשות וחידושים. מגדולי חכמי חלב במאה ה־19, ראש קהל המוסתערבים ודיין, שחכמי דורו כתבו עליו "דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא". חי בעוני וחסך כדי להדפיס את ספריו. נולד בערך בשנת 1800.

בעל ה"תפארת שלמה"
רבי שלמה הכהן רבינוביץ מראדומסק
1801–1866
5561–5626 · ה'תקס"א–ה'תרכ"ו
נולד בפולין, בעיר ולושצ'ובה. התחנך בילדותו בעיר פיטרקוב ונמשך לחסידות. התגורר בעיר פשדבורז אצל אביו ושימש מלמד עד תקצ"ד. כיהן כרב העיר ראדומסק מתקצ"ד וכאדמו"ר; נפטר ונקבר בה בכ"ט באדר תרכ"ו. תלמיד רבי ישכר בר מרדושיץ ורבי משה מלעלוב ורבי מאיר מאפטא. בעל תפארת שלמה – על התורה והמועדים, חידושים על מסכת כתובות. האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות ראדומסק, ממשפחת מתנגדים שנמשך לחסידות. כונה "העילוי מוולושצ'ובה". מונה לרב ראדומסק בתקצ"ד, ורבו מרדושיץ כפה עליו לשמש כאדמו"ר. אליו נהרו חסידי רדושיץ וורקה. נודע כבעל תפילה ומלחין. בספרו "תפארת שלמה" עסק בעיקר במידת היסוד מתוך יסודות הקבלה.

1800

1802

"סבא דמשפטים"
רבי אברהם חיים אדאדי
1800–1874
5560–5634 · ה'תק"ס–ה'תל"ד
נולד בלוב, בעיר טריפולי; כיהן בה כרב, ראש ישיבה ואב"ד מ־1830. עלה עם סבו לארץ ישראל, לעיר צפת, בשנת 1818, למד בה ושימש בדיינות; שב אליה בשנת 1865 ונפטר בה. הדפיס את ספריו באיטליה, בעיר ליבורנו. תלמיד רבי נתן אדאדי, סבו ורבי יהודה לביא. בעל ויקרא אברהם – שו"ת, השומר אמת – הלכות ספר תורה, שדה מגרש. מגדולי רבני לוב במאה ה־19, אב"ד בטריפולי ושד"ר מטעם צפת. ספריו מתעדים את מנהגי טריפולי ואת חיי יהודי צפת לפני רעידת האדמה ואחריה, ושו"ת "ויקרא אברהם" משמש פוסקים עד היום.

בעל מי השילוח
רבי מרדכי יוסף ליינר מאיז'ביצא
1800–1854
5560–5614 · ה'תק"ס–ה'תרי"ד
נולד בפולין, בעיר טומשוב בשנת תק"ס. היה בעיר קוצק מחסידי רבי מנחם מנדל, והדריך חסידים בהוראתו. קבע את חצרו בתחילה בטומשוב, לאחר פרישתו מקוצק בשנת ת"ר. ישב באיזביצא שליד לובלין, מרכז חצרו; נפטר בה בז' בטבת תרי"ד ונקבר בה. תלמיד רבי שמחה בונים מפשיסחה – תשע שנים רצופות ורבי מנחם מנדל מקוצק. בעל מי השילוח – על התנ"ך והתלמוד, שליקט נכדו, תר"כ. מייסד חסידות איזביצא־ראדזין. פרש מקוצק עם חסידים רבים לאחר המשבר בשמחת תורה ת"ר, ועמד בראש חצרו 13 שנה. תורתו, שליקט נכדו בספר "מי השילוח", גורסת שהמציאות כולה אלוקות ותחושת הבחירה החופשית אינה אמיתית, ועוררה התנגדות עזה. מתלמידיו: רבי צדוק הכהן מלובלין ורבי לייבל'ה איגר.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

ראש הישיבה הכללית בצנעא

רבי יחיא בדיחי

1803–1887

5563–5647 · ה'תקס"ג–ה'תרמ"ז

נולד בתימן, בעיר צנעא; עמד בראש הישיבה הכללית "בית צאלח" ושימש מורה צדק; שימש טובע מטבעות בית המלכות. ברח לעיר כוכבאן בערך בשנת 1843 והנהיג את יהודיה כשלושים שנה. בעל חן טוב – חידושים על התנ"ך ושו"ת, לחם תודה – הלכות שחיטה וטרפות, זבחי שלמים – בכתב יד. מגדולי רבני תימן במאה ה־19, ראש הישיבה הכללית "בית צאלח" בצנעא. נרדף בעלילה וברח לכוכבאן, ושב לצנעא אחרי הכיבוש הטורקי. בין תלמידיו הרב שלום אלשיך ורבי סאלם חבשוש. התפרנס מכתיבת סת"ם וחיבר שירים רבים.

הבית אהרן

רבי אהרן פרלוב מקרלין

1802–1872

5562–5632 · ה'תקס"ב–ה'תרל"ב

התמנה לאדמו"ר במקום אביו בבלארוס, בעיר קרלין, בשנת תקפ"ז, 1826. עבר להתגורר בסטולין בשנת תרכ"ד. נפטר בווהלין, בעיר מלינוב, בדרכו לחתונת נינתו, ונקבר בה בי"ז בסיוון תרל"ב. בעל בית אהרן – חסידות. האדמו"ר הרביעי של חסידות קרלין, נכדו של רבי אהרן הגדול מקרלין. נחשב בזמנו לגדול האדמו"רים במרחב הליטאי, והשפעתו הגיעה גם לווהלין. ב־45 שנות הנהגתו גדלה מאוד החסידות, ועיירות שלמות הצטרפו אליה. תמך ביישוב החסידי בארץ ישראל. ספרו "בית אהרן"[1] נחשב לספר היסוד של חסידות קרלין.

הערות [1] הספר נדפס בברודי בשנת תרל"ה, לאחר מותו.

1802

1804

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל קיצור שולחן ערוך

רבי שלמה גאנצפריד

1804–1886

5564–5646 · ה׳תקס״ד–ה׳תרמ״ו

נולד בהונגריה, בעיר אונגוואר[1], בשנת תקס״ד. שימש אב בית דין באונגוואר רוב ימיו. נפטר ונקבר באונגוואר בכ״ח בתמוז תרמ״ו; קברו מוקד עלייה לרגל. תלמיד רבי צבי הירש הלר. בעל קיצור שולחן ערוך, קסת הסופר – כתיבת סת״ם, לחם ושמלה – נידה ומקוואות, פני שלמה – חידושי ש״ס. פוסק הלכה ואב בית דין באונגוואר. ספרו קיצור שולחן ערוך, הלכות מעשיות בעיקר מאורח חיים בתוספת מוסר ודרך ארץ, נחשב לספר ההלכה הנפוץ ביותר בקהילות אשכנז עד התפשטות המשנה ברורה. 14 מהדורות נדפסו בחייו והספר תורגם לשפות רבות. ספרו הראשון, קסת הסופר, הומלץ על ידי החתם סופר כספר חובה לסופרי סת״ם.

הערות [1] כיום העיר אוז׳הורוד שבאוקראינה.

רבי מרדכי זאב איטינגא

1804–1863

5564–5623 · ה׳תקס״ד–ה׳תרכ״ג

נולד בגליציה, בעיר לבוב בשנת תקס״ד, לרב יצחק אהרן סג״ל איטינגא ולבת רבי מרדכי זאב אורנשטיין אב״ד לבוב. למד שנים ארוכות עם גיסו רבי יוסף שאול נתנזון, וחיברו יחד ספרים רבים. התמודד בבחירות לרבנות לבוב בשנת תרי״ז מול גיסו, ואחריהן סירב לכהן ברבנות; נפטר בב׳ בתמוז תרכ״ג. בעל מפרשי הים – על ״ים התלמוד״[1], מאירת עיניים – הלכות טרפות, מגן גיבורים – על אורח חיים, שו״ת מאמר מרדכי. למדן גליציאני ומחבר פורה, ״נשיא ארץ ישראל״ של כולל עסטרייך־גאליציא. רוב ספריו חיבר יחד עם גיסו רבי יוסף שאול נתנזון. מתלמידיו רבי יצחק שמלקיש, בעל ״בית יצחק״.

הערות [1] חיבר אותו יחד עם רבי יוסף שאול נתנזון.

1804

1805

המרפ״א

רבי רפאל מאיר פאניזי׳ל

1804–1893

5564–5653 · ה׳תקס״ד–ה׳תרנ״ג

נולד בבולגריה, בעיר פאזארדז׳יק. עלה עם הוריו לארץ ישראל, לירושלים, בגיל שלוש, בשנת 1807, ולמד בישיבות העיר; כיהן כראשון לציון בשנים 1880–1893. יצא שוב ושוב כשד״ר מטעם ירושלים וחברון למרוקו, לתוניס ולאיטליה. תלמיד למד בחדרים ובישיבות ירושלים. בעל לב מרפ״א – מערכות בהלכה לפי א״ב, שו״ת, חידושים ודרושים, לשון מרפ״א – שו״ת, הערות וציונים על הרמב״ם. שד״ר והראשון לציון. השכין שלום בין שני חלקי קהילת רומא ונקרא בשל כך לשיחה עם האפיפיור, ובמרוקו התפרסם כבעל מופת. ב־1889 הועלה מממלא מקום לחכם באשי הרשמי.

בעל ״יסוד העבודה״

רבי אברהם וינברג מסלונים

1804–1883

5564–5644 · ה׳תקס״ד–ה׳תרמ״ד

נולד ברוסיה הלבנה, בעיר פינסק. כיהן כאדמו״ר בעיר סלונים מתרי״ח, ובה מרכז חצרו וישיבתו; נפטר ונקבר בה בי״א בחשוון תרמ״ד. תלמיד רבי נח מלכוביץ׳ ורבי משה מקוברין. בעל יסוד העבודה – תורה לשמה ועבודת ה׳, חסד לאברהם – קבלה, באר אברהם – על המכילתא. מייסד חסידות סלונים; נבחר לאדמו״ר לאחר פטירת רבו רבי משה מקוברין בשנת תרי״ח. ספרו ״יסוד העבודה״ – משנה סדורה בעיקרי החסידות, ובו חולק על רבי חיים מוולוז׳ין בהגדרת תורה לשמה. עמד בנשיאות כולל רייסין ושלח שלושה מנכדיו הצעירים לארץ ישראל, ומהם שוקמה החסידות אחרי השואה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

האביר יעקב

רבי יעקב אבוחצירא

1805–1880

5566–5640 · ה'תקס"ו–ה'תר"מ

נולד במרוקו, בעיר תאפילאלת, ושימש בה כרב, מנהיג ודרשן עשרות שנים. שהה מעט במצרים, בעיר אלכסנדריה, בדרכו לארץ ישראל, בט"ו בטבת תר"ם. נפטר ונקבר בעיר דמנהור, בדרכו לארץ ישראל, בכ' בטבת תר"ם. תלמיד אביו רבי מסעוד והרב מרדכי בן שאול והרב ישועה דנינו – סמכו לרבנות. בעל יורו משפטיך ליעקב – שו"ת, פתוחי חותם – על התורה, מחשוף הלבן – דרשות על התורה, גנזי המלך – על בראשית ושבת, בגדי השרד – על ההגדה. רבה של תאפילאלת עשרות שנים ומגדולי רבני מרוקו ופוסקיה – מקובל, דרשן ופייטן. עיקר עיסוקו בקבלה, אך הדגיש שאין ללמוד סוד בלי מקרא, משנה וגמרא. נודע כבעל מופת, וסופר שזכה לגילוי אליהו. ניסה לעלות לארץ שש פעמים ונפטר בדרכו במצרים. מאבות משפחת אבוחצירא וסבו של הבבא סאלי.

האדמו"ר מקומרנא

רבי יצחק אייזיק ספרין מקומרנא

1806–1874

5566–5634 · ה'תקס"ו–ה'תרל"ד

גדל בגליציה, בעיר זידיטשוב, אצל דודו רבי צבי הירש לאחר שהתייתם; שימש בה זמן מה כדיין והועבר מהרבנות. עבר לגור בפינטשוב לאחר חתונתו, שם כיהן חמיו כרב; התחיל לנהוג באדמו"רות. כיהן כאדמו"ר בקומרנא שבגליציה, עירו של אביו, עד פטירתו בי' באייר תרל"ד. תלמיד דודו רבי צבי הירש מזידיטשוב, רבו המובהק ורבי אברהם יהושע השל מאפטא. בעל היכל הברכה – על התורה, זוהר חי – על הזוהר, נוצר חסד – על מסכת אבות, שולחן הטהור – הלכה, מגילת סתרים – חזיונות. האדמו"ר השני של חסידות קומרנא ונחשב לדמות המרכזית בתולדותיה. התפרסם כבעל מופת והיה "אדמו"ר לאלפים". מחבר פורה ששילב בספריו את קבלת האר"י ותורת הבעש"ט, ונודע גם בפסיקותיו המקוריות בהלכה. ראה עצמו כמעט כתלמידו הישיר של הבעש"ט. היה הראשון שהשתמש בשם "ספרין", ובנו רבי אליעזר צבי מילא את מקומו.

פנחס הקטן

רבי פנחס "הקטן" (מולא נייאז)

1805–1875

5565–5635 · ה'תקס"ה–ה'תרל"ה

נולד בבוכרה בשנת 1805; למד בבית המדרש של רבי יוסף ממאן ונעשה חתנו בשנת 1822. שימש בה כאב בית דין וכנשיא הקהל – "כלנתאר"; החזיק את בית המדרש של רבי יוסף ממאן; נפטר ה'תרל"ה. תלמיד רבי יוסף ממאן, חותנו. יחד עם רבי פנחס הגדול השלים את מפעלו של רבי יוסף ממאן והעמיד רבנים ומורי הוראה. בקי בקוראן ובאסלאם ומקורב לאמיר מוזפר חאן; ממנו נקראה משפחת פנחסוב.

1805

1807

מהר"ץ חיות

רבי צבי הירש חיות

1805–1855

5566–5616 · ה'תקס"ו–ה'תרט"ז

נולד בגליציה, בעיר ברודי, בכ"ח בחשוון תקס"ו, ולמד תורה אצל חכמי העיר. כיהן כאב"ד בעיר זולקווה בשנים 1828–1852. כיהן כאב"ד בפולין, בעיר קאליש, בשנים 1852–1855. נפטר בגליציה, בעיר לבוב, בל' בתשרי תרט"ז, ונקבר בבית הקברות היהודי הישן. תלמיד רבי צבי הירש הלר ורבי אפרים זלמן מרגליות ורבי אלעזר לנדא. בעל הגהות על הש"ס – נדפסו בש"ס וילנא, מבוא התלמוד, שו"ת מהר"ץ חיות, מנחת קנאות – נגד הרפורמה, תורת נביאים. אב"ד זולקווה וקאליש. הגהותיו על התלמוד נדפסו כמעט בכל מהדורות הש"ס, לרבות ש"ס וילנא, ובזכותן נודע בעולם הישיבות. מן הרבנים המעטים בגליציה שהיו מקורבים בגלוי לתנועת ההשכלה – תלמידו של רנ"ק – ולכן נרדף בידי החסידים. עם זאת תקף ב"מנחת קנאות" את הרפורמים, ובמבוא התלמוד חקר את יסודות התורה שבעל פה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

בעל זבח שלמים
רבי אברהם אנקאווא
1807–1891
5567–5651 · ה׳תקס״ז–ה׳תנ״א
נולד במרוקו, בעיר סלא; למד בישיבת הרב רפאל ביבאס ושימש דיין. לימד תורה באלג׳יריה, בעיר תלמסאן, אחרי שנמלט ממרוקו בשנת 1850. כיהן כרב הראשי של העיר מסכרה עד פטירתו. הדפיס את ספריו באיטליה, בעיר ליבורנו. תלמיד הרב רפאל ביבאס. בעל זבח שלמים – על הלכות שחיטה ובדיקה לרמב״ם, טהרת הכסף – פולמוס עם הרב משה סבעון, זכור לאברהם – דיני טרפות, כרם חמר. דרשן ופוסק הלכה, רבה הראשי של מסכרה שבאלג׳יריה, מצאצאי רבי אפרים אנקווה. נמלט ממרוקו אחרי שהחזיר לדתה נערה שהתאסלמה. אסף ספרים וכתבי יד והוציא לאור את חיבוריו בליבורנו.

אבי הבן איש חי
רבי אליהו בן משה חיים
1807–1859
5567–5619 · ה׳תקס״ז–ה׳תרי״ט
נולד בעיראק, בעיר בגדאד, ולמד אצל אביו. כיהן בבגדאד כדרשן הקהילה וכמנהיגה הרוחני. תלמיד אביו רבי משה חיים. בעל מדרש אליהו – על המקרא ומאמרי חז״ל על דרך הסוד. דרשן קהילת בגדאד ומנהיגה הרוחני, ואביו ורבו של רבי יוסף חיים, בעל ״בן איש חי״.

1807

1808

מהר״ם שיק
רבי משה שיק
1807–1879
5567–5639 · ה׳תקס״ז–ה׳תר״ל
למד בפרשבורג בישיבת החת״ם סופר מגיל 17. כיהן כרב הקהילה בירגין וכראש ישיבה בשנים 1838–1861. כיהן בחוסט כגאב״ד וכראש הישיבה הגדולה, בת 800 תלמידים, עד פטירתו. תלמיד החת״ם סופר ודודו רבי יצחק פרנקל, אב״ד פראונקירכן. בעל שו״ת מהר״ם שיק, מהר״ם שיק על תרי״ג מצוות, מהר״ם שיק על התורה. גדול פוסקי הונגריה בימיו ומנהיג האורתודוקסיה בימי הקרע עם הנאולוגים. תלמידו המובהק של החת״ם סופר, שכינהו ״ספר תורה מהלך״.

הרב מווירצבורג
רבי יצחק דב הלוי במברגר מווירצבורג
1807–1878
5568–5639 · ה׳תקס״ח–ה׳תר״ל
נולד בבוואריה, בעיר ויסנברון בה׳ בחשוון תקס״ח, ולאחר מות אביו כיהן כרב המקום. למד בעיר פיורדא בישיבה אצל הרב אברהם בנימין זאב המבורג, והוסמך לרבנות בן 20. כיהן כרב המחוז וכראש ישיבה בעיר וירצבורג בשנים 1840–1878; ייסד בית מדרש למורים־רבנים בשנת 1864; נפטר בה בט״ז בתשרי תרל״ט. תלמיד רבי אברהם בנימין זאב המבורג – ישיבת פיורדא ורבי אברהם בינג, רב מחוז וירצבורג ורבי מנדל קרגוי. בעל אמירה לבית יעקב – הלכות נידה, חלה, הדלקת הנר ומליחה, בגרמנית באותיות עבריות, מלאכת שמים – כתיבת סת״ם, מורה לזובחים – שחיטה ובדיקה, נחלי דבש – חליצה, שו״ת יד הלוי. מגדולי רבני גרמניה במאה ה־19, רב מחוז וירצבורג בשנים 1840–1878 וראש ישיבה בה. ייסד בית מדרש למורים־רבנים בשנת 1864 שהשפיע על הוראת היהדות בדרום גרמניה; מתלמידיו הרב דוד צבי הופמן. בפולמוס הפרדת הקהילות התנגד לרש״ר הירש והורה להישאר בקהילות הכלליות – ממניחי היסודות ל״אורתודוקסיה הקהילתית״.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

המלבי"ם

רבי מאיר לייבוש וייזר

1809–1879

5569–5640 · ה'תקס"ט–ה'תר"מ

נולד בוהלין, בעיר וולוצ'יסק בי"ט באדר תקס"ט. כיהן ברבנות בפרוסיה, בערים ורשן וקמפן משנת 1839. כיהן כרב ראשי ודרשן ברומניה, בעיר בוקרשט בשנים 1859–1864; גורש בפקודת הממשלה. נפטר באוקראינה, בעיר קייב, בראש השנה תר"מ, בדרכו לכהן ברבנות קרמנצ'וג. תלמיד רבי צבי הירש אייכנשטיין מזידיטשוב' ורבי שלמה זלמן טיקטין מברסלאו ורבי משה הלוי הורביץ מוולוצ'יסק. בעל מקראי קודש – פירוש על הנ"ך, התורה והמצוה – על התורה ומדרשי ההלכה, ארצות החיים – על שולחן ערוך אורח חיים, ארצות השלום – דרשות, איילת השחר – כללי דרכי חז"ל, יאיר אור – מילים נרדפות. מגדולי פרשני המקרא באחרונים: בפירושו מביא את מדרשי ההלכה ודן בהם מול פשט הפסוקים תוך דיוקי דקדוק, ולשיטתו אין במקרא חזרה או כפילות. נאבק בתוקף ברפורמה ובמשכילים, ובשל כך גורש מבוקרשט בשנת 1864 ונדד בין קהילות. נודע בצעירותו כ"העילוי מווהלין".

הערות [1] אצלו למד חכמת הנסתר.

ר' אלינקע לידער

רבי אליהו שיק

1809–1874

5569–5634 · ה'תקס"ט–ה'תרל"ד

נולד בליטא, בעיר וולקוביסק בשנת תקס"ט, ולמד בה אצל רבי בנימין דיסקין. כיהן כרב באמסטיבוב, בלונה ובדרצ'ין. כיהן כרב בעיר לידא ובעיירה זאגר משנת תרכ"ד. נקרא לרבנות העיר קוברין ונפטר בה כעבור כחצי שנה, בי"ב באלול תרל"ד. תלמיד רבי בנימין דיסקין. בעל עין אליהו – על "עין יעקב", אגדות הש"ס, דרך אבות – ביאור על מסכת אבות. "ר' אלינקע לידער" – רב הערים לידא, זאגר וקוברין. ספרו "עין אליהו" נדפס במהדורת "עין יעקב". בשנות גזרת הקנטוניסטים נודע כלוחם תקיף ב"חאפרים" שחטפו ילדים לצבא הצאר. מצד אביו מיוחס לתוספות יום טוב ומצד אמו למהרש"א.

רבי ישראל סלנטר – מייסד תנועת המוסר

רבי ישראל ליפקין מסלנט

1809–1883

5570–5643 · ה'תק"ע–ה'תרמ"ג

נולד בליטא, בעיר זאגר, בו' בחשוון תק"ע. למד בישיבה בעיר סלנט, ושם קיבל את רבי יוסף זונדל לרבו המובהק. היה ראש ישיבה בעיר וילנה בשנים תר"ר–תר"ח ודרשן מוסר לקהל הרחב. ייסד כולל אברכים בקובנה בשנת תרל"ט; נפטר בפרוסיה, בעיר קניגסברג, בכ"ה בשבט תרמ"ג. תלמיד רבי יוסף זונדל מסלנט – רבו המובהק ורבי צבי ברוידא – בישיבה בסלנט. בעל אור ישראל – מכתביו ודבריו, בעריכת תלמידו רבי יצחק בלאזר, אגרת המוסר, עץ פרי – על חשיבות הכוללים, ירחון "תבונה" – חידושי תורה ומוסר. מייסד תנועת המוסר בליטא. הקים "בתי מוסר" לציבור הרחב והכניס לישיבות לימוד ספרי מוסר מעבר לגמרא, מה שעורר פולמוס ממושך בעולם הרבני הליטאי. מתלמידיו רבי יצחק בלאזר והסבא מקלם, ומתורתו יצאו שיטות המוסר של קלם, נובהרדוק וסלבודקה. מימרתו: "כל עוד הנר דולק – אפשר לתקן".

הייטב לב

רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים מסיגט

1808–1883

5568–5643 · ה'תקס"ח–ה'תרמ"ג

נולד בגליציה, בעיר דרוהוביץ', בשנת תקס"ח; לימים נבחר לאב"ד העיר תחת אביו בשנת תרט"ז. כיהן כאב"ד בהונגריה, בעיר סטרופקוב, בשנים תקצ"ג–תר"א. מילא את מקום סבו ה"ישמח משה" בעיר אוהל; גורש בידי המתנגדים לאחר כמה שנים של מריבות. כיהן כרב העיר וכאדמו"ר בעיר סיגט בשנים תרי"ח–תרמ"ג וייסד בה ישיבה; נפטר ונקבר בה בו' באלול תרמ"ג. תלמיד סבו רבי משה טייטלבוים, הישמח משה. בעל ייטב לב – על התורה, ייטב פנים – על המועדים, שו"ת אבני צדק, רב טוב – על התורה. האדמו"ר הראשון של חסידות סיגט ורבה של סיגט במשך 25 שנה. נכד ה"ישמח משה" ומילא את מקומו באוהל, עד שגורש בידי המתנגדים. בסיגט ייסד ישיבה על דרכי החסידות והעמיד מאות תלמידים, שרבים מהם כיהנו כרבנים בעיירות הונגריה. הוציא לאור את "ישמח משה" וסידר את תשובות סבו בספר "השיב משה".

משי"ח

רבי ישראל משה חזן

1808–1862

5568–5622 · ה'תקס"ח–ה'תרכ"ב

גדל בארץ ישראל, בירושלים, מגיל שלוש; כיהן כדיין בבית דינו של רבי יעקב פינצ'י; יצא כשד"ר לצפון אפריקה ולמערב אירופה. כיהן כרבה של הקהילה באיטליה, בעיר רומא, בשנים 1847–1852. כיהן כרב הקהילה ביוון, בעיר קורפו, בשנים 1852–1857. כיהן במצרים כרבה של העיר אלכסנדריה מ־1857; נפטר בביירות בשנת 1862. תלמיד סבו, רבי רפאל יוסף חזן, בעל חקרי לב ואביו, הרב אליעזר חזן. בעל קנאת ציון – נגד הרפורמים, כרך של רומי – שו"ת, נחלה לישראל, שארית נחלה. נכדו של בעל "חקרי לב", שד"ר ורבה של רומא, קורפו ואלכסנדריה. מקובל ובקי בשפות ובמדעי הטבע, שדגל בלימוד "חכמות חיצוניות" לצד התורה ולחם ביהדות הרפורמית.

רש"ר הירש

רבי שמשון בן רפאל הירש

1808–1888

5568–5649 · ה'תקס"ח–ה'תרמ"ט

נולד בגרמניה, בעיר המבורג, בכ"ד בסיוון תקס"ח. כיהן כרב הדוכסות בעיר אולדנבורג בשנים תק"צ–תר"א; חיבר בה את "חורב" ו"אגרות צפון". כיהן כרב ראשי למוראביה, בעיר ניקלשבורג, ואחראי על 52 קהילות בשנים תר"ז–תרי"א. כיהן בגרמניה, בעיר פרנקפורט דמיין, כרב קהילת "קהל עדת ישורון" עד פטירתו בכ"ז בטבת תרמ"ט. תלמיד חכם יצחק ברנייס, רבה של המבורג ורבי יעקב עטלינגר – קיבל ממנו היתר הוראה. בעל חורב – על טעמי המצוות, אגרות צפון, פירוש לחמישה חומשי תורה, ותרגום לגרמנית, פירוש לספר תהילים ולסידור. מאבות הנאו־אורתודוקסיה בגרמניה ומעצב שיטת "תורה עם דרך ארץ". עמד בראש המאבק ברפורמים, ובפרנקפורט הוביל את פרישת הקהילה האורתודוקסית מהקהילה הכללית עם שינוי החוק בתרל"ו. ניהל בית ספר המשלב לימודי קודש וחול, ובספריו הסביר את רוח היהדות וטעמי המצוות.

1808

1810

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבי עבדאללה סומך – זבחי צדק

רבי עבדאללה סומך מבגדאד

1813–1889

5573–5649 · ה'תקע"ג–ה'תרמ"ט

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, בשנת תקע"ג, ועסק תחילה במסחר. עמד בראש "מדרש אבו מנשי"[1] בעיר בגדאד משנת 1840 ועד פטירתו. נפטר בבגדאד במגפת הכולרה בי"ח באלול תרמ"ט; נקבר לצד רבו בחצר "יהושע כהן גדול", ולאחר כשלושה חודשים הועבר לבית הקברות היהודי. תלמיד רבי יעקב בר יוסף הרופא. בעל זבחי צדק – על שולחן ערוך יורה דעה, שו"ת – על ארבעת חלקי השולחן ערוך, עץ השדה – על מסכת ביצה, חזון למועד – על עיבור השנה, קבוץ חכמים – על הגדה של פסח. פוסק, ראש ישיבה ומנהיגה של יהדות בבל במאה ה־19. עזב את המסחר כדי ללמד תורה, ועמד בראש מדרש בית זלכה, שממנו יצאו כמעט כל רבני בבל, פרס והודו, ובהם הבן איש חי ובעל כף החיים. השיב לשאלות מעיראק, מהודו ומפרס, וקיבל את חידושי המודרנה בלי לזנוח את דרך התורה.

הערות [1] המדרש נקרא לימים מדרש בית זלכה.

בעל השואל ומשיב

רבי יוסף שאול הלוי נתנזון

1810–1875

5570–5635 · ה'תק"ע–ה'תרל"ה

נולד בגליציה, בעיר ברז'אן. התגורר לאחר נישואיו בשנת תקפ"ו בעיר למברג – לבוב, ולמד עם גיסו רבי מרדכי זאב איטינגא. כיהן כרב העיר למברג מתרי"ז, 1857; ייסד בית תבשיל וחבורת אנשי מעמד; נפטר בכ"ז באדר א' תרל"ה. בעל שואל ומשיב – שו"ת בשישה חלקים, מגן גיבורים – על אורח חיים, עם גיסו, נר מערבי – על הירושלמי, עם גיסו, דברי שאול – על התורה ועוד. רבה של למברג ומן הבולטים בין המשיבים בדורו. שו"ת שואל ומשיב, בשישה כרכים, נודע כחיבור בעל סמכות הלכתית חשובה, ובו התיר שעון המדליק נר בשבת – בסיס לשעון שבת. נתן הכשר למצות מכונה, ובשל כך נחלק עם גיסו רבי מרדכי זאב איטינגא. לא נטל משכורת מהקהילה וייסד בית תבשיל לעניים.

רבי נחום'קה מהורודנה

רבי מנחם נחום קפלן

1811–1879

5571–5639 · ה'תקע"א–ה'תרל"ט

נולד וגדל בעוני בבייסוגולה שליד שאוולי. למד בישיבת מיר ובישיבת וולוז'ין. למד בפרישות כמה שנים בקובנה. היה בהורודנה שמש בית המדרש 'חברת ש"ס', גבאי צדקה ומגיד שיעורים. תלמיד רבי אברהם טיקטינסקי, ראש ישיבת מיר ורבי ישראל הלר, המשגיח במיר ובני הרב קרפל אטלס בשאוולי. צדיק וגבאי צדקה מפורסם שסירב לקבל משרות רבנות ושימש שמש בית המדרש; נעשה לדמות מופת ביהדות ליטא. רבו המובהק של החפץ חיים.

1810

1815

רב אפ"י

רבי אברהם פלאגי'

1810–1899

5570–5659 · ה'תק"ע–ה'תרנ"ט

נולד בטורקיה, בעיר איזמיר, ולמד בה בישיבת "בית יעקב רבי"; עזר לאביו בכתיבת תשובותיו. כיהן כרבה הראשי – חכם באשי – של איזמיר כשלושים שנה אחרי פטירת אביו. תלמיד אביו, רבי חיים פלאג'י, החבי"ף. בעל ויען אברהם – שו"ת, שמע אברהם – שו"ת על חושן משפט, אברהם את עיניו – חידושי הלכות ואגדות על הש"ס, והוכיח אברהם – דרשות מוסר בלדינו. בנו הגדול של החבי"ף, שמילא את מקומו כרבה הראשי של איזמיר. חתם את תשובותיו "אפ"י", ובכך הוא מכונה בספרי הפוסקים. כעשרים מספריו נדפסו, ורובם נושאים בשמם את השם "אברהם"; כתבים נוספים נשרפו בשרפה הגדולה באיזמיר בשנת 1841.

פתחי תשובה

רבי אברהם צבי הירש אייזנשטט

1813–1868

5573–5628 · ה'תקע"ג–ה'תרכ"ח

נולד[1] בביאליסטוק, ישב אחר כך בגרודנה, עבר לבריסטוביץ, ולבסוף התיישב באוטיאן. בעל פתחי תשובה על יו"ד, אה"ע וחו"מ, נחלת צבי. ליקט את מסקנות כ־180 ספרי שו"ת וסידרן לפי סדר השולחן ערוך; החל בגיל 18. ספרו נדפס ברוב מהדורות השולחן ערוך. נפטר בקניגסברג בג' באלול ה'תרכ"ח ונקבר שם ליד בעל ה"באר היטב".

הערות [1] יש אומרים שנולד בשנת 1812.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הגב״ר
רבי גרשון בר ראובן מזרחי
1815–1891
5576–5651 · ה׳תקע״ו–ה׳תרנ״א
נולד באזרבייג׳ן, בעיר קובה, בסלובודה היהודית בכ״ו בחשוון ה׳תקע״ו, בן רבי ראובן בר גרשון, רב הקהילה. עמד בראש הקהילה מפטירת אביו ב־1853; פתח בקובה את בית הדין הראשון – היחיד בכל הקווקז – ונפטר בה בב׳ באלול ה׳תרנ״א. תלמיד אביו, רבי ראובן בר גרשון מזרחי. קיבלה "ירושלים של הקווקז" את שמה בימיו: בהנהגתו נפתחו כ־18 בתי כנסת, ישיבות וחדרים, ומכל הקווקז באו לבית דינו לקבל סמיכה. מקובל, "נסתר" לפי מסורת העדה; התכתב עם חכמי ארץ ישראל והגולה, והנציב כינהו "חכם". קברו בקובה שוקם ב־2013 והוא מקום עלייה לקבר.

רבי אברהם בן חנוכה (מושאילוב)
1815–1861
5575–5621 · ה׳תקע״ה–ה׳תרכ״א
נולד בדאגסטן, בעיר דרבנט, אחיינו ותלמידו של רבי אל הו בן מישאל, שמינהו ליורשו. עבר לעיר טמיר־חאן־שוּרה, היום בויינקסק, עם אחיו רבי ישעיה בן חנוכה, לעמוד בראש קהילת יהודי ההרים החדשה; נפטר בה בשנת 1861. תלמיד דודו, רבי אל הו בן מישאל מזרחי. התלמיד המובהק של רבי אליהו בן מישאל ויורשו המיועד; מייסד שושלת מושאילוב של רבני טמיר־חאן־שורה. הניגון שחיבר לליל הסדר הושר בקהילות שנים רבות.

1815 1816

בעל הכתב סופר
רבי אברהם שמואל בניבין סופר
1815–1872
5575–5632 · ה׳תקע״ה–ה׳תרל״ב
נולד בפרשבורג בבית אביו החתם סופר. כיהן כרבה של העיר וכראש ישיבת פרשבורג משנת ת״ר ועד פטירתו – 33 שנים. תלמיד אביו החתם סופר. בעל שו״ת כתב סופר, כתב סופר על התורה, כתב סופר על מסכת גיטין ועל מסכת חולין, דרשות כתב סופר. בנו ויורשו של החתם סופר כרבה של פרשבורג וראש ישיבתה, ונכדו של רבי עקיבא איגר. בימיו הכפילה הישיבה את מספר תלמידיה. היה ממנהיגי היהדות האורתודוקסית בימי הנֵרע ביהדות הונגריה, ומהרבנים הראשונים באירופה שהתנגדו מצות מכונה בשנת 1856. את מקומו מילא בנו בעל השבט סופר.

הדברי יחזקאל – האדמו״ר משינאווא
רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווא
1815–1898
5575–5659 · ה׳תקע״ה–ה׳תרנ״ט
נולד בפולין, בעיר טרנוגרוד בכ׳ בשבט תקע״ה. כיהן ברבנות בגליציה, ברודניק וברוזדול. כיהן כרב בעיר שינאווא משנת תרט״ז, ולאחר מכן כאדמו״ר בה. ייסד בארץ ישראל, בעיר צפת, בשליחות אביו את ה"צאנזער קלויז" בשנת תרכ״ט. תלמיד אביו, רבי חיים הלברשטאם מצאנז, הדברי חיים ורבי שלום מבלז. בעל דברי יחזקאל – על התורה, המועדים ושאר עניינים, הוציא לאור את "אור החמה" ו"זהרי חמה" לרבי אברהם אזולאי – על הזוהר. בנו הבכור של רבי חיים מצאנז, אדמו״ר ורב, מגדולי גליציה בדורו ומייסד שושלת שינאווא. נסעו אליו אף אדמו״רים, ובעל "דרכי תשובה" כינה אותו "הרבי של הרביים". בין תלמידיו רבי צבי הירש שפירא ובנו רבי חיים אלעזר ממונקאטש, ובעל "כנסת יחזקאל" מראדומסק. ייסד בצפת את ה"צאנזער קלויז".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבה של העדה האשכנזית בירושלים

רבי שמואל סלנט

1816–1909

5576–5669 · ה׳תקע״ו–ה׳תרס״ט

נולד בוולקוניק, ליד ביאליסטוק, בב׳ בשבט תקע״ו. למד בליטא, בקידאן ובסלנט, ונודע כ״העילוי מקיידן״; למד גם בישיבת וולוז׳ין. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בשנת תר״א, 1841; שימש בה אב בית הדין ומורה הוראה של העדה האשכנזית כ־44 שנים. נקבר בירושלים, בהר הזיתים, בכ״ט באב תרס״ט. תלמיד אביו, רבי צבי הירש ורבי צמח שפירא בקידאן ורבי צבי ברוידא בסלנט. בעל תורת רבינו שמואל סלנט – תשובות ופסקים[1]. רבה ומנהיגה של העדה האשכנזית בירושלים במשך כ־44 שנים, חתנו וממשיכו של רבי יוסף זונדל מסלנט. פוסק מובהק שהצטיין בבקיאות ובכוח דהיתרא. ייסד את כולל וילנא ואת הוועד הכללי כנסת ישראל[2], והיה ממייסדי בית החולים ביקור חולים. שימש גורם מאזן בין הקבוצות השונות בעיר.

הערות [1] התשובות והפסקים נאספו בידי נינו בשנת תשנ״ח. [2] את הוועד ייסד יחד עם רבי מאיר אויערבאך.

1816

1817

הנצי״ב מוולוז׳ין – העמק דבר

רבי נפתלי צבי יהודה ברלין

1816–1893

5577–5653 · ה׳תקע״ז–ה׳תרנ״ג

בית אביו, הרב יעקב, סוחר ותלמיד חכם, היה ברוסיה הלבנה, בעיר מיר. למד בישיבה בעיר וולוז׳ין מגיל 11, נשא את בת רבי יצחק מוולוז׳ין, ועמד בראש הישיבה בשנים תרי״ג–תרנ״ב. נפטר בפולין, בעיר ורשה, בכ״ח באב תרנ״ג, ונקבר בבית הקברות היהודי. בעל העמק דבר – על התורה, העמק שאלה – על השאילתות, משיב דבר – שו״ת, מרומי שדה – על הש״ס. ראש ישיבת וולוז׳ין במשך כארבעים שנה ומגדולי התורה במזרח אירופה במאה ה־19; תחת הנהגתו גדלה הישיבה ממאה ליותר מחמש מאות תלמידים, עד שנסגרה בלחץ השלטונות הרוסיים. דגל בבקיאות ובפשטנות, עסק במדרשי ההלכה ובספרות הגאונים, ולימד מדי יום את פרשת השבוע – ממנו נוצר פירושו ״העמק דבר״. היה חבר פעיל בחיבת ציון, ומתלמידיו רבי חיים עוזר גרודזנסקי, רבי איסר זלמן מלצר, רבי ברוך בער לייבוביץ והראי״ה קוק.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

המהרי"ל דיסקין – הרב מבריסק
רבי משה יהושע יהודה לייב דיסקין מבריסק
1817–1898
5577–5658 · ה'תקע"ז–ה'תרנ"ח
נולד ברוסיה, בעיר גרודנו. התמנה לרב בפולין, בעיר לומז'ה, בגיל 25 כיורש אביו; כיהן גם במיינדזיז'ץ, בקובנה, במינסק ובשקלוב. כיהן ברבנותו האחרונה בגולה בליטא, בעיר בריסק, שעל שמה כונה "הרב מבריסק". עלה לארץ ישראל, לירושלים, בתרל"ז; ייסד את בית היתומים דיסקין וישיבת אהל משה; נקבר בהר הזיתים בשנת תרנ"ח. בעל שו"ת מהרי"ל דיסקין – שאלות ותשובות. מחשובי רבני היישוב הישן בירושלים, כונה "הרב מבריסק" על שם רבנותו האחרונה בגולה. לאחר רבנות בקהילות מרכזיות ברוסיה עלה לירושלים בשנת תרל"ז, ייסד בה את בית היתומים דיסקין וישיבת אהל משה והקים בית דין משלו. סביבו התקבצו חוגי הקנאים, שנאבקו במשכילים ובלימודים כלליים. מתלמידיו רבי יוסף חיים זוננפלד והרוגצ'ובר.

היש"א ברכה
רבי יעקב שאול אלישר
1817–1906
5577–5666 · ה'תקע"ז–ה'תרס"ו
נולד בארץ ישראל, בעיר צפת. יצא בשליחות רבני ירושלים למצרים, לעיר אלכסנדריה בשנת 1855, וסירב לכהן כרב העיר. כיהן בירושלים כדיין, אב"ד והראשון לציון בשנים 1893–1906. תלמיד אביו החורג רבי בנימין מרדכי נבון. בעל מעשה אי"ש – שו"ת, שמחה לאי"ש – שו"ת ופיוטים, עולת אי"ש – דרושים, שאל האי"ש – שו"ת. הראשון לציון ואב בית הדין בירושלים. ויתר בתחילה על משרת הראשון לציון לטובת מחותנו הרב פניז'יל, והוכתר לה רק אחרי פטירתו. תמך בשילוב לימוד ערבית בתלמודי התורה.

חכם אליהו מני (הרא"ם)
רבי אליהו סלימאן מני
1818–1899
5578–5659 · ה'תקע"ח–ה'תרנ"ט
נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה אצל ר' עבדאללה סומך; עסק בקבלה ובסיגופים. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בשנת 1856, והצטרף למקובלי ישיבת בית אל. עבר לעיר חברון בשנת 1858; כיהן כרבה הראשי מ־1864 וייסד את בית הכנסת "בית יעקב"; נקבר בה. תלמיד רבי עבדאללה סומך והרב אבולעפיה בישיבת בית אל. בעל זכרונות אליהו – דינים וחידושים על השולחן ערוך, שיח יצחק – על מנהגי ישראל, תנא דבי אליהו – שו"ת, מעיל אליהו – ביאור על שער הכוונות, כסא אליהו – מבואות לקבלה. מגדולי רבני יהדות עיראק ומקובל, שעלה לארץ ישראל וכיהן כרבה הראשי של חברון, תחילה ללא משכורת. הבן איש חי התכתב עמו על מנהגי ארץ ישראל והחשיבו לרבו בתורת הנסתר. שכנע מאות מיהודי ארצות האסלאם להתיישב בארץ ובחברון.

האדמו"ר הזקן מסדיגורה
רבי אברהם יעקב פרידמן מסדיגורה
1819–1883
5580–5643 · ה'תק"פ–ה'תרמ"ג
נולד ברוסיה, בעיר רוז'ין בכ' בחשוון תק"פ. כיהן כאדמו"ר בסדיגורה מתרי"א עד פטירתו; נפטר ונקבר בה לצד אביו בי"א באלול תרמ"ג. תלמיד אביו, רבי ישראל מרוז'ין. בעל אמת ליעקב, ליקוטים תלפיות – נדפס בסוף "בנין שלמה", בית היין – ליקוטים תלפיות. בנו השני של רבי ישראל מרוז'ין ומייסד חסידות סדיגורה; המייצג הראשי של חסידות רוז'ין בדורו. עמד בראש כולל ווהלין והשלים את בניית בית הכנסת "תפארת ישראל" בירושלים. בעקבות הלשנה ישב בכלא בשנים תרט"ז–תרי"ז, ובמחלוקת צאנז-רוז'ין עמד מול רבי חיים הלברשטאם. בנו רבי יצחק ייסד את חסידות בויאן.

1817

1820

רבן של כל בני הגולה – רבי יצחק אלחנן
רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנה
1817–1896
5577–5656 · ה'תקע"ז–ה'תרנ"ו
נולד בעיר ראש, או רוס, שבמחוז גרודנו. למד בוולקוביסק אצל רבי בנימין דיסקין ורבי אליהו שיק. כיהן ברבנות בזעבלין, בברזה, בנישוויז ובנובוגרודק בשנים תקצ"ז–תרכ"ד. כיהן כרבה הראשי של קובנה מתרכ"ד ועד מותו; נפטר בכ"א באדר תרנ"ו ונקבר בה. תלמיד אביו רבי ישראל איסר ספקטור – רבו הראשון ורבי בנימין דיסקין ורבי אליהו שיק. בעל שו"ת באר יצחק, נחל יצחק – על חושן משפט, שו"ת עין יצחק, עץ פרי – לחיזוק לומדי תורה. רבה הראשי של קובנה ומגדולי הפוסקים והמשיבים בדורו, כונה "רבן של כל בני הגולה". נודע במיוחד בהתרת עגונות, ודרכו הייתה להקל. ממנהיגי יהדות רוסיה במאבק בגזירות, תמך בחובבי ציון וביישוב ארץ ישראל, וישיבת רבי יצחק אלחנן בניו יורק קרויה על שמו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

הרב עזריאל הילדסהיימר – בית המדרש לרבנים בברלין

רבי עזריאל הילדסהיימר
1820–1899
5580–5659 · ה׳תק״פ–ה׳תרנ״ט

נולד בגרמניה, בעיר הלברשטאדט, בכ״ז באייר תק״ף. למד מגיל 17 בעיר אלטונה, בישיבת הרב יעקב אטלינגר. כיהן ברבנות בהונגריה, כרב העיר אייזנשטט משנת 1851; הקים בה בית ספר ובית מדרש להכשרת רבנים. כיהן בגרמניה, בעיר ברלין, כרב קהילת ״עדת ישראל״ משנת 1869 וייסד את בית המדרש לרבנים; נפטר בה בד׳ בתמוז תרנ״ט. תלמיד רבי יעקב אטלינגר, הערוך לנר והחכם יצחק ברנייס בהמבורג – מודל לחיקוי כדרשן. בעל שו״ת רבי עזריאל – שו״ת, חידושי רבי עזריאל – חידושי ש״ס. ממנהיגי אסכולת ״תורה עם דרך ארץ״ – נאו־אורתודוקסיה – בגרמניה ומייסד בית המדרש לרבנים בברלין, שבו למד בין השאר הרב דוד צבי הופמן. רב באייזנשטט ואחר כך בקהילת ״עדת ישראל״ בברלין, ונאבק בתנועה הרפורמית. כגבאי ״כולל הו״ד״ יזם את ״בתי מחסה״ בירושלים וייסד את אגודת ״למען ציון״.

בעל ״שש כנפים״

רבי ראובן בן אברהם משה מן רא״ם
1820–1890
5580–5650 · ה׳תק״פ–ה׳תר״נ

חי באזרבייג׳ן, בעיר קובה, בערך במאה ה־19, ונמנה עם רבני העיר. כתב בה את ספרו ״שש כנפים״; כתב היד, בשער מאויר, נכתב בתרל״א, 1871. בעל שש כנפים – ביאור משנת ״כל ישראל״ בששה אופנים, על דרך פרד״ס[1]. מקובל, מרבני העיר קובה. ספרו ״שש כנפים״ נשאר בכתב יד כמאה וחמישים שנה, עד שנדפס לראשונה ב־2020.

הערות [1] הספר נדפס לראשונה בשנת ה׳תש״ף, 2020, עם ״חוט המשולש״ לר׳ יצחק בונין.

רב קוקנד

רבי דוד חפץ (האפיז)
1821–1898
5581–5658 · ה׳תקפ״א–ה׳תרנ״ח

נולד בבוכרה בה׳תק״פ, 1821; עסק בהוראה ומכאן כינויו ״מלמד״. כיהן כרב העיר קוקנד. עלה לירושלים בה׳תרל״א, 1871; היה ממייסדי שכונת הבוכרים; נפטר ה׳תרנ״ח. בעל חוט המשולש, ברכת האילנות[1], דברי דוד, כבוד השבת. מראשי העדה הבוכרית בירושלים, ממייסדי ״חובבי ציון״ ו״קהילה קדישא בוכרה וסביבותיה״ ומגואלי הקרקעות של שכונת נחלת שמעון. כיכר דוד חפץ בשכונת הבוכרים קרויה על שמו.

הערות [1] עם הספר מופיע ״פירכוס האיברים״ – הלכות שחיטה.

1820

1823

הסבא קדישא

רבי שלמה אליעזר אלפנדרי
1820–1930
5580–5690 · ה׳תק״פ–ה׳תר״צ

נולד בטורקיה, בעיר קושטא; שימש ר״מ בישיבת הנגיד אברהם פואה. כיהן בסוריה, בעיר דמשק, כחכם באשי כעשרים שנה מ־1895. כיהן בארץ ישראל, בעיר צפת, כרב העיר והגליל מ־1910. התיישב בעיר ירושלים בשנות ה־20 ונפטר בה. תלמיד רבותיו אינם נזכרים במקור. בעל שו״ת הסבא קדישא, אדעתא דרבנן. פוסק ומקובל, חכם באשי של דמשק ואחר כך רבה של צפת. שילב בפסיקתו את דברי הראשונים עם הכרעות המקובלים מבית מדרשם של האר״י והרש״ש. זכה לזקנה מופלגת ונפטר על כסאו אחרי קריאת שמע. נולד 1815–1830 בערך בשנים.

רבה של לודז׳

רבי אליהו חיים מייזל מלודז׳
1821–1912
5581–5672 · ה׳תקפ״א–ה׳תרע״ב

נולד בהורדוק, ליד וולוז׳ין, בט׳ בסיוון תקפ״א, וכיהן בה ברבנות מגיל 19 כשנתיים. כיהן ברבנות בדרצ׳ין ובפרוז׳ני בשנים תרכ״א–תרכ״ז. כיהן כרב העיר לומז׳ה; ייסד אגודה לשחרור מהצבא הרוסי. כיהן בפולין כרב העיר לודז׳ 40 שנה, בשנים תרל״ג–תרע״ב; נפטר ונקבר בה. תלמיד למד בישיבת וולוז׳ין מגיל 9. רבה של לודז׳ במשך ארבעים שנה וממנהיגי יהדות פולין, נודע ברחמנותו ובצדקתו. הוסמך לרבנות בגיל 13. חתם עם הרב שמואל מוהליבר והבית הלוי על ה״קול קורא״ הראשון ליישוב ארץ ישראל, אך משך ידו מחיבת ציון בשל הצטרפות שאינם שומרי מצוות, ונעשה ממתנגדיה התקיפים של הציונות. נלחם בתקיפות במשכילים.

הבית הלוי

רבי יוסף דוב הלוי סולובייציק מבריסק
1820–1892
5580–5652 · ה׳תק״פ–ה׳תרנ״ב

נולד בליטא, בעיר ניסוויז. למד בישיבה בעיר וולוז׳ין; כיהן כמשנה לראש ישיבת וולוז׳ין לצד הנצי״ב בשנים תרי״ד–תרכ״ד. כיהן כרב בעיר סלוצק בשנים תרכ״ה–תרל״ה. כיהן כרב בעיר בריסק בשנים תרל״ט–תרנ״ב עד פטירתו. בעל שו״ת בית הלוי – שלושה חלקים, בית הלוי – על התורה, יד הלוי – בעילום שם. משנה לראש ישיבת וולוז׳ין לצד הנצי״ב, שם הייתה שיטת לימודו החריפה חביבה על התלמידים המוכשרים, ואחר כך רבה של סלוצק ושל בריסק. נחשב לראשון לשושלת בריסק, ובשו״ת בית הלוי ניכרים ניצני ״שיטת בריסק״. בנו רבי חיים מילא את מקומו בבריסק. האדמו״ר רבי יצחק מאיר מגור שלח מתלמידיו ללמוד מפיו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבי צדוק הכהן – פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין

1823–1900

5583–5660 · ה'תקפ"ג–ה'תר"ס

נולד בקורלנד, בעיר קריזבורג, לרב הקהילה, בכ"ג בשבט תקפ"ג. גדל בפולין, בעיר קריניק, בבית דודו, ונודע כ"עילוי מקריניק". התקרב לחסידות בעיר איזביצה ונעשה לתלמידו של רבי מרדכי יוסף ליינר. כיהן בעיר לובלין כאדמו"ר חסידות לובלין מתרמ"ח; הקים ספרייה תורנית בביתו; נפטר בה בט' באלול תר"ס. תלמיד רבי מרדכי יוסף ליינר מאיזביצה, בעל מי השילוח ורבי יהודה לייב איגר מלובלין. בעל פרי צדיק – דרשות על התורה והמועדים בחמישה חלקים, צדקת הצדיק, רסיסי לילה – עם קונטרס דברי חלומות, תקנת השבין – על מצוות התשובה, תפארת צבי – על שו"ע יורה דעה. הוגה ומחבר פורה בחסידות ובהלכה. נולד למשפחת מתנגדים ונודע כ"עילוי מקריניק"; התקרב לחסידות באיזביצה והיה לתלמיד בעל "מי השילוח". מתרמ"ח אדמו"ר חסידות לובלין אחרי רבי יהודה לייב איגר. הגותו, שבמרכזה התורה שבעל פה, משלבת למדנות עם קבלה וחסידות. הקים ספרייה גדולה של כתבי יד ונודע כבר סמכא בזיהויים.

1823

1824

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מהר"ש מוהליבר – מאבות חיבת ציון
רבי שמואל מוהליבר
1824–1898
ה'תקפ"ד–ה'תרנ"ח · 5584–5658

נולד בהליבוקיה, ליד וילנה, בכ"ז בניסן תקפ"ד, וכיהן בה ברבנות. כיהן כרב בפולין, בעיר סובאלק, בשנים 1860–1868. כיהן כרב בעיר ראדום בשנים 1868–1883. כיהן כרב בביאליסטוק בשנים 1883–1898, ונפטר ונקבר בה; עצמותיו הועלו למזכרת בתיה בשנת תשנ"ב. תלמיד רבי יצחק מוולוז'ין – הסמיכו לרבנות בישיבת וולוז'ין ורבי אליעזר יצחק פריד. בעל שו"ת מהר"ש מוהליבר – הלכה, חקרי הלכה ושו"ת – הלכה, מטרת נסיעתי לארצנו הקדושה – ארץ ישראל. רב ומנהיג ציבור, ממייסדי תנועת חובבי ציון ומאבות הציונות. נשיא הכבוד של ועידת קטוביץ בשנת 1884. פעל אצל הברון רוטשילד להקמת המושבה עקרון – מזכרת בתיה, והיה מראשי התומכים בהיתר המכירה בשמיטת תרמ"ט. הקים את ה"מזרח"י", מרכז רוחני, שקדם לתנועת המזרחי.

חכם באשי של בגדאד
רבי אברהם הלל
1824–1920
ה'תקפ"ד–ה'תר"פ · 5584–5680

למד בעיראק, בעיר בגדאד, במדרש בית זלכה אצל ר' עבדאללה סומך ועמד בראש אחת מישיבותיו. כיהן בבגדאד כדיין משנת 1870, כאב"ד משנת 1889 וכחכם באשי בשלוש תקופות – בשנת 1884, בשנים 1886–1889 ובשנים 1911–1914. תלמיד רבי עבדאללה סומך. חכם באשי ואב"ד בבגדאד וממנהיגי יהדות בבל, מראשי "חברת שומרי מצווה" שדאגה לחינוך, לצדקה ולכשרות. נכלא 40 יום לאחר שדרש משפט צדק בעקבות הפוגרום בהלוויית רבו. נודע בענוותנותו ובפעולותיו לטובת הציבור.

רבי חיים קורח
1824–1914
ה'תקפ"ד–ה'תרע"ד · 5584–5674

נולד בתימן, בעיר צנעא בשנת תקפ"ד, להרב יוסף קורח. למד אצל אביו, אצל ראב"ד הרב יוסף קארה ואצל הרב אברהם ערשי. לימד בצנעא בבית מדרשו ובישיבה הכללית; נפטר בה בכ' באלול תרע"ד. תלמיד אביו הרב יוסף קורח והרב יוסף קארה והרב אברהם ערשי. בעל החיים והשלום – פירוש לתורה, שלוש מגילות והגדה, ליקוטים לתורה, שו"ת וקובץ פסקים על השולחן ערוך. מרבני תימן ומחכמי הישיבה הכללית בצנעא, רבם של רוב רבני תימן בתחילת המאה ה־20 – ביניהם מארי יחיא קאפח ורבי יחיא יצחק הלוי.

1824 **1825**

הרמ"א מצפרו
רבי רפאל משה אלבז
1824–1896
ה'תקפ"ד–ה'תרנ"ו · 5584–5656

נולד במרוקו, בעיר צפרו, ולמד בבית מדרשו של דודו. כיהן כרב ודיין בעיר צפרו; היה משורר והיסטוריון. תלמיד דודו רבי עמרם אלבז ורבי עמור אביטבול. בעל כיסא המלכים – חיבור היסטורי, הלכה למשה – שו"ת, באר שבע – על שבע החכמות, עדן מקדם, שיר חדש – שירים בעברית ובערבית. רבה ודיינה של צפרו, פוסק, משורר ומלומד, שחיבר ספרים רבים בהלכה, בשירה, בהיסטוריה ובמדע. "כיסא המלכים" הוא מקור לתולדות יהדות מרוקו.

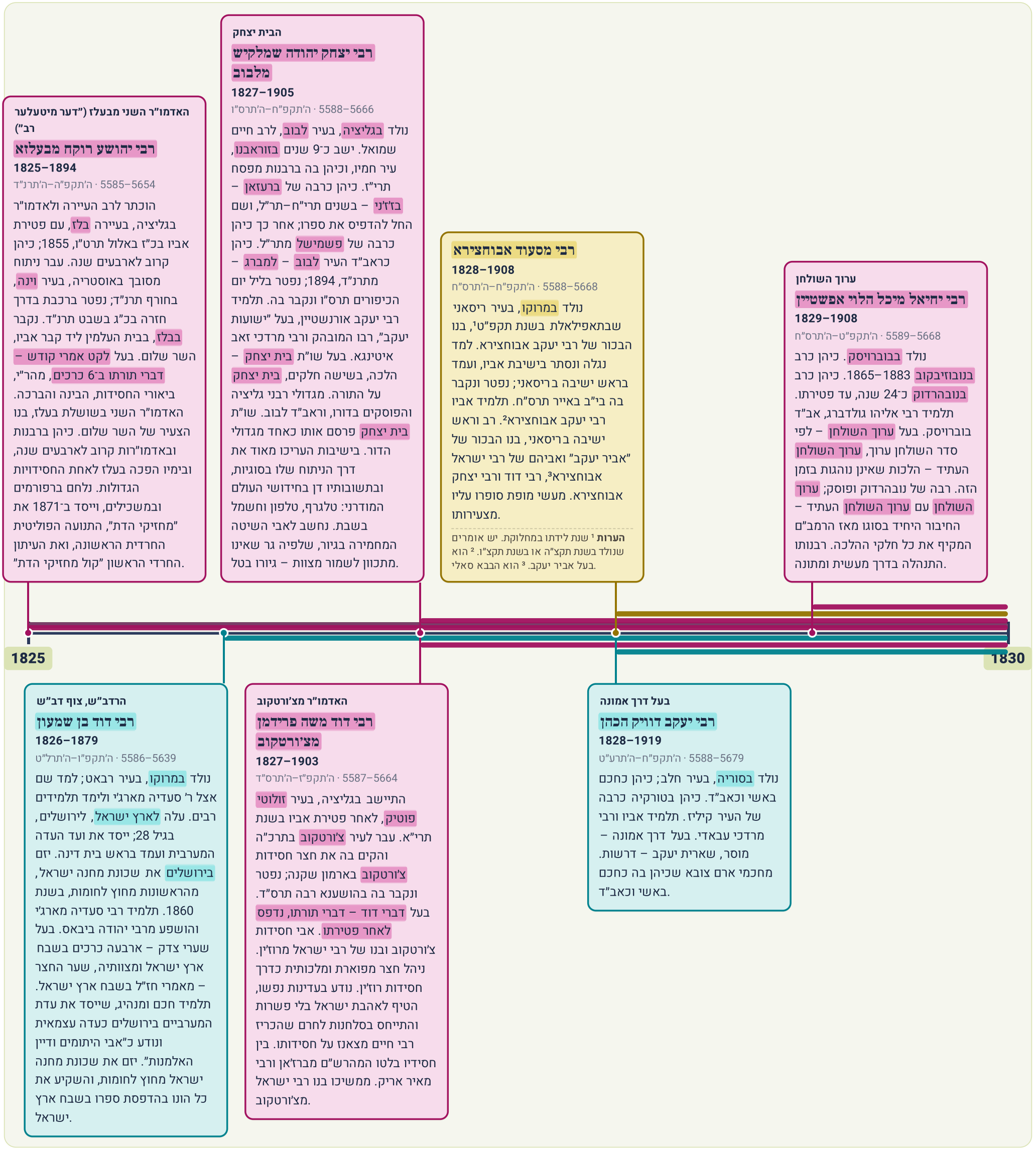
בעל פני יצחק
רבי יצחק אבולעפיה
1824–1910
ה'תקפ"ד–ה'תר"ע · 5584–5670

נולד בסוריה, בעיר דמשק; כיהן בה כרב ואב"ד העיר מ־1870, ואחר כך כחכם באשי של וילאייט סוריה. גדל בארץ ישראל, בעיר טבריה, אצל סבו; היה חבר בית הדין מגיל 18, משנת 1842; נקבר בה. למד בעיר ירושלים בישיבות העיר וחזר אליה בסוף ימיו. תלמיד סבו, רבי חיים ניסים אבולעפיה ולמד בישיבות ירושלים. בעל פני יצחק – שו"ת, שישה חלקים, לב נשבר – פלפולים. דיין בטבריה, אב"ד דמשק וחכם באשי של סוריה. פסקו מ־1904, שהתיר לקראית להינשא ליהודי ב"קבלת חברות" בלי גיור, עורר פולמוס גדול עם רבני ירושלים, ובסופו חזר בו מן ההיתר המעשי.

הסבא מקלם
רבי שמחה זיסל זיו מקלם
1824–1898
ה'תקפ"ד–ה'תרנ"ח · 5584–5658

נולד בשנת תקפ"ד בליטא, בעיר קלם, למשפחת ברוידא. למד בעיר קובנה, בבית מדרשו של רבי ישראל מסלנט. העביר את ה"תלמוד תורה" לקורלנד, לעיר גרובין, כיום בלטביה, בשנים 1876–1886. עמד בראש ה"תלמוד תורה" בליטא, בעיר קלם, ונפטר בה בח' באב תרנ"ח. תלמיד רבי ישראל מסלנט. בעל חכמה ומוסר – מכתבי מוסר. מגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט ומראשי תנועת המוסר. ייסד את ה"תלמוד תורה" בקלם, הראשון מסוגו בליטא, ואסכולת קלם נודעה בדרישה הקיצונית לסדר ולמשמעת עצמית ובהדגשת "גדלות האדם", שפיתח תלמידו הסבא מסלבודקה. ספרו "חכמה ומוסר" מקבץ את מכתביו לחבורת "דבק טוב".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

האדמו״ר השני מבעלז (״דער מיטעלער רב״)

רבי יהושע רוקח מבעלזא

1825–1894

5585–5654 · ה׳תקפ״ה–ה׳תרנ״ד

הוכתר לרב העיירה ולאדמו״ר בגליציה, בעיירה בלז, עם פטירת אביו בכ״ז באלול תרט״ו, 1855; כיהן קרוב לארבעים שנה. עבר ניתוח מסובך באוסטריה, בעיר וינה, בחורף תרנ״ד; נפטר ברכבת בדרך חזרה בכ״ג בשבט תרנ״ד. נקבר בבלז, בבית העלמין ליד קבר אביו, השר שלום. בעל לקט אמרי קודש – דברי תורתו ב־6 כרכים, מהר״י, ביאורי החסידות, הבינה והברכה. האדמו״ר השני בשושלת בעלז, בנו הצעיר של השר שלום. כיהן ברבנות ובאדמו״רות קרוב לארבעים שנה, ובימיו הפכה בעלז לאחת החסידויות הגדולות. נלחם ברפורמים ובמשכילים, וייסד ב־1871 את ״מחזיקי הדת״, התנועה הפוליטית החרדית הראשונה, ואת העיתון החרדי הראשון ״קול מחזיקי הדת״.

הבית יצחק

רבי יצחק יהודה שמלקיש מלבוב

1827–1905

5588–5666 · ה׳תקפ״ח–ה׳תרס״ו

נולד בגליציה, בעיר לבוב, לרב חיים שמואל. ישב כ־9 שנים בזוראבנו, עיר חמיו, וכיהן בה ברבנות מפסח תרי״ז. כיהן כרבה של ברעזאן – בז׳ז׳ני – בשנים תרי״ח–תר״ל, ושם החל להדפיס את ספרו; אחר כך כיהן כרבה של פשמישל מתר״ל. כיהן כראב״ד העיר לבוב – למברג – מתרנ״ד, 1894; נפטר בליל יום הכיפורים תרס״ו ונקבר בה. תלמיד רבי יעקב אורנשטיין, בעל ״ישועות יעקב״, רבו המובהק ורבי מרדכי זאב איטינגא. בעל שו״ת בית יצחק – הלכה, בשישה חלקים, בית יצחק על התורה. מגדולי רבני גליציה והפוסקים בדורו, וראב״ד לבוב. שו״ת בית יצחק פרסם אותו כאחד מגדולי הדור. בישיבות העריכו מאוד את דרך הניתוח שלו בסוגיות, ובתשובותיו דן בחידושי העולם המודרני: טלגרף, טלפון וחשמל בשבת. נחשב לאבי השיטה המחמירה בגיור, שלפיה גר שאינו מתכוון לשמור מצוות – גיורו בטל.

רבי מסעוד אבוחצירא

1828–1908

5588–5668 · ה׳תקפ״ח–ה׳תרס״ח

נולד במרוקו, בעיר ריסאני שבתאפילאלת בשנת תקפ״ט[1], בנו הבכור של רבי יעקב אבוחצירא. למד נגלה ונסתר בישיבת אביו, ועמד בראש ישיבה בריסאני; נפטר ונקבר בה בי״ב באייר תרס״ח. תלמיד אביו רבי יעקב אבוחצירא[2]. רב וראש ישיבה בריסאני, בנו הבכור של ״אביר יעקב״ ואביהם של רבי ישראל אבוחצירא[3], רבי דוד ורבי יצחק אבוחצירא. מעשי מופת סופרו עליו מצעירותו.

הערות [1] שנת לידתו במחלוקת. יש אומרים שנולד בשנת תקצ״ה או בשנת תקצ״ו. [2] הוא בעל אביר יעקב. [3] הוא הבבא סאלי.

ערוך השולחן

רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין

1829–1908

5589–5668 · ה׳תקפ״ט–ה׳תרס״ח

נולד בבוברויסק. כיהן כרב בנובוזיבקוב 1883–1865. כיהן כרב בנובהרדוק כ־24 שנה, עד פטירתו. תלמיד רבי אליהו גולדברג, אב״ד בוברויסק. בעל ערוך השולחן – לפי סדר השולחן ערוך, ערוך השולחן העתיד – הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה. רבה של נובהרדוק ופוסק; ערוך השולחן עם ערוך השולחן העתיד – החיבור היחיד בסוגו מאז הרמב״ם המקיף את כל חלקי ההלכה. רבנותו התנהלה בדרך מעשית ומתונה.

הרדב״ש, צוף דב״ש

רבי דוד בן שמעון

1826–1879

5586–5639 · ה׳תקפ״ו–ה׳תרל״ט

נולד במרוקו, בעיר רבאט; למד שם אצל ר׳ סעדיה מארג׳י ולימד תלמידים רבים. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בגיל 28; ייסד את ועד העדה המערבית ועמד בראש בית דינה. יזם בירושלים את שכונת מחנה ישראל, מהראשונות מחוץ לחומות, בשנת 1860. תלמיד רבי סעדיה מארג׳י והושפע מרבי יהודה ביבאס. בעל שערי צדק – ארבעה כרכים בשבח ארץ ישראל ומצוותיה, שער החצר – מאמרי חז״ל בשבח ארץ ישראל. תלמיד חכם ומנהיג, שייסד את עדת המערביים בירושלים כעדה עצמאית ונודע כ״אבי היתומים ודיין האלמנות״. יזם את שכונת מחנה ישראל מחוץ לחומות, והשקיע את כל הונו בהדפסת ספרו בשבח ארץ ישראל.

האדמו״ר מצ׳ורטקוב

רבי דוד משה פרידמן מצ׳ורטקוב

1827–1903

5587–5664 · ה׳תקפ״ז–ה׳תרס״ד

התיישב בגליציה, בעיר זולוטי פוטיק, לאחר פטירת אביו בשנת תרי״א. עבר לעיר צ׳ורטקוב בתרכ״ה והקים בה את חצר חסידות צ׳ורטקוב בארמון שקנה; נפטר ונקבר בה בהושענא רבה תרס״ד. בעל דברי דוד – דברי תורתו, נדפס לאחר פטירתו. אבי חסידות צ׳ורטקוב ובנו של רבי ישראל מרוז׳ין. ניהל חצר מפוארת ומלכותית כדרך חסידות רוז׳ין. נודע בעדינות נפשו, הטיף לאהבת ישראל בלי פשרות והתייחס בסלחנות לחרם שהכריז רבי חיים מצאנז על חסידותו. בין חסידיו בלטו המהרש״ם מברז׳אן ורבי מאיר אריק. ממשיכו בנו רבי ישראל מצ׳ורטקוב.

בעל דרך אמונה

רבי יעקב דוויק הכהן

1828–1919

5588–5679 · ה׳תקפ״ח–ה׳תרע״ט

נולד בסוריה, בעיר חלב; כיהן כחכם באשי וכאב״ד. כיהן בטורקיה כרבה של העיר קיליז. תלמיד אביו ורבי מרדכי עבאדי. בעל דרך אמונה – מוסר, שארית יעקב – דרשות. מחכמי ארם צובא שכיהן בה כחכם באשי וכאב״ד.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבי משה דנישבסקי
1830–1910
5590–5670 · ה'תק"צ–ה'תר"ע
נולד בליטא, בעיר סמרגון בשנת תק"ץ, ובילדותו עברה משפחתו למינסק. למד שלוש שנים בישיבת רבי אהרן שאול זליג הכהן, ואחר כך באיישישוק – שם כונה "העילוי מסמרגון". כיהן כרב העיירה סווּיר כ־25 שנה, ואחר כך בבאלטרומנץ. כיהן מ־1894 כרב סלובודקה שליד קובנה; נפטר בה בשנת תר"ע. בעל באר משה – שו"ת ועניינים בש"ס. "זקן רבני ליטא" – רבה של סלובודקה, ממייסדי ישיבת "כנסת בית יצחק" ומנהלה הראשי. באיישישוק למד אצלו רבי מאיר שמחה הכהן, בעל "אור שמח". מתלמידיו גם רבי זלמן סורוצקין.

הצמח צדיק מויז'ניץ
רבי מנחם מנדל הגר מויז'ניץ
1830–1884
5590–5645 · ה'תק"צ–ה'תרמ"ה
נולד בגליציה, בעיר קוסוב, בכ"ד באייר תק"צ. כיהן כאדמו"ר בבוקובינה, בעיר ויז'ניץ, מתרי"ד עד פטירתו; נפטר ונקבר בה בכ"ט בתשרי תרמ"ה. בעל צמח צדיק – מאמרים על התורה ועל המועדים, טשערנאוויץ תרמ"ה. מייסד חסידות ויז'ניץ והאדמו"ר הראשון בה. נודע כגאון בתורה שגדולי דורו העבירו אליו שאלות הלכה סבוכות, וכפזרן גדול בצדקה. הקים את "כולל ויז'ניץ" לעניי צפת וטבריה. חתנו של רבי ישראל מרוז'ין, ובנו ה"אמרי ברוך" המשיך את השושלת.

1830 1832

בעל חסד ואמת
רבי אליהו חי גג'
1830–1915
5590–5675 · ה'תק"צ–ה'תרע"ה
גדל ולמד בתוניסיה, בעיר תוניס; עסק בהדפסת ספרי קודש. השתקע באלג'יריה, בעיר אלג'יר, בערך בגיל חמישים, וכיהן בה ברבנות כ־20 שנה. תלמיד רבי שלמה זרקא ואביו רבי יוסף גג'. בעל חסד ואמת – מנהגי קהילת אלג'יר, זה השלחן – מנהגי אלג'יר, תפילה בכל לשון – סידור עם תרגום לערבית יהודית, הגדה של פסח עם תרגום לערבית יהודית. רב תוניסאי שיצא לנדודים כדי להדפיס זוהר מנוקד, והשתקע ברבנות באלג'יריה. ספריו על מנהגי אלג'יר הם מקור חשוב גם למנהגי תוניס. חיבר פיוטים ותרגם טקסטים מסורתיים לערבית יהודית.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

האדמו״ר המהר״ש

רבי שמואל שניאורסון מלובביץ׳

1834–1882

5594–5643 · ה׳תקצ״ד–ה׳תרמ״ג

נולד ברוסיה, בעיר לובביץ׳ בב׳ באייר תקצ״ד. הציל בעיר קייב מאות משפחות יהודיות בוואהלין מגזרת גירוש בשנת תרכ״ג. פעל בעיר פטרבורג לביטול חוקים מגבילים על יהודי ליטא וזאמוט בשנת תרכ״ה. כיהן בלובביץ׳ כאדמו״ר הרביעי של חב״ד בשנים תרכ״ו–תרמ״ג; נקבר בה סמוך לאביו. תלמיד אביו, הצמח צדק ורבי שלום מקיידאן ואחיו רבי ישראל נח. בעל ספר המאמרים – תורת שמואל[1], אגרות קודש – מכתבים, תורת שמואל – ספר השיחות, דרושי חתונה. האדמו״ר הרביעי בשושלת חב״ד־ליובאוויטש, בנו הצעיר של הצמח צדק, שנבחר להנהגה למרות היותו צעיר הבנים, בעוד אחיו ייסדו ענפים כקאפוסט. פעל רבות בעסקנות ציבורית לביטול גזרות על יהודי רוסיה ולהשקטת ״סופות הנגב״. טבע את המושג ״לכתחילה אריבער״, מושג יסוד בחב״ד.

הערות [1] הספר כולל מאמרי חסידות, בכעשרים וחמישה כרכים.

השדי חמד

רבי חיים חזקיהו מדיני

1832–1904

5593–5665 · ה׳תקצ״ג–ה׳תרס״ה

נולד בירושלים בז׳ בחשוון תקצ״ג, למד בה והוסמך להוראה בגיל 13. היגר לטורקיה, לעיר איסטנבול, אחרי פטירת אביו בשל קשיי פרנסה. כיהן 33 שנה כרב ראשי לקהילת הקרימצ׳קים ברוסיה, בקרים, בעיר קרסו־בזאר; שם החל את ״שדי חמד״. פתח ישיבה בארץ ישראל, בעיר חברון, בבית רומנו, והיה רב העיר מתרס״ב; נפטר ונקבר בה בכ״ד בכסלו תרס״ה. תלמיד החכם באשי רבי יצחק קובו ורבי יוסף ניסים בורלא. בעל שדי חמד – אנציקלופדיה הלכתית, מכתב לחזקיהו – חידושים ושו״ת, אור לי – שו״ת, פקועות שדה – תוספת לשדי חמד. מגדולי האחרונים, יליד ירושלים. כיהן 33 שנה ברבנות קהילת הקרימצ׳קים בקרסו־בזאר שבקרים, ורבים פנו אליו בשאלות מכל קצווי ארץ. בסוף ימיו עלה לחברון, פתח ישיבה בבית רומנו ושימש רב העיר. ספרו ״שדי חמד״ – 18 כרכים – הוא אנציקלופדיה הלכתית בסדר א״ב המרכזת את תשובות חכמי אשכנז וספרד.

1832

1835

רבי חיים ברלין – בן הנצי״ב

רבי חיים ברלין

1832–1912

5592–5673 · ה׳תקצ״ב–ה׳תרע״ג

למד ברוסיה, בעיר וולוז׳ין, בישיבה אצל סבו; לימים מילא את מקום אביו בראשות הישיבה עד סגירתה בשנת תרנ״ב. כיהן כרב העיר מוסקבה משנת תרכ״ה; ייסד תלמוד תורה וגייס כספים לבניין ישיבת וולוז׳ין. כיהן כאב״ד בקוברין ויליזבטגרד. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בתרס״ה; כיהן כרבה האשכנזי של העיר בשנים תרס״ט–תרע״ג; נקבר בהר הזיתים. תלמיד אביו, הנצי״ב וסבו, רבי יצחק מוולוז׳ין. בעל נשמת חיים – שו״ת, דרשות ומכתבים, אמרי חיים – על ההגדה. בנו של הנצי״ב. רבה של מוסקבה, ובהמשך מינה אותו אביו למלא את מקומו בראשות ישיבת וולוז׳ין, שנסגרה בגזירת הממשל. עלה לירושלים ומונה לרבה האשכנזי אחרי ר׳ שמואל סלנט ועמד בראש הוועד הכללי. נודע בבקיאותו העצומה ובספרייתו הגדולה, וסמך את ר׳ אריה לוין. ישיבת רבינו חיים ברלין בברוקלין נקראה על שמו.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הבן איש חי

רבי יוסף חיים מבגדאד

1835–1909

5595–5669 · ה'תקצ"ה–ה'תרס"ט

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה אצל חכם עבדאללה סומך. הנהיג את קהילת בגדאד מתרי"ט ועד פטירתו, ודרש בכל שבת לפני אלפים. עלה לרגל לארץ ישראל, לירושלים, בשנת תרכ"ט, ולמד עם מקובלי ישיבת בית אל. נפטר בעיראק, בגץ, בדרכו לקבר יחזקאל הנביא, בי"ג באלול תרס"ט; נקבר בבגדאד. תלמיד חכם עבדאללה סומך – רבו המובהק ודודו חכם דוד חי מאיר יוסף ניסים סלמאן מעתוק. בעל בן איש חי – הלכה ודרשות, רב פעלים – שו"ת, בן יהוידע – אגדות הש"ס, עוד יוסף חי – דרשות, חוקי הנשים – הלכות לנשים. מקובל, דרשן ומגדולי פוסקי עדות המזרח, שהנהיג את יהדות בגדאד כחמישים שנה בלא משרה רשמית ובלא שכר. בפסיקתו שילב את הקבלה – האר"י והרש"ש – עם השולחן ערוך, ולעיתים נטה לפסקי גדולי אשכנז והחסידים. ספרו "בן איש חי" ושו"ת "רב פעלים" השפיעו מאוד על יהודי עיראק, הודו, פרס, סוריה וספרדי ארץ ישראל.

הקדושת יום טוב

רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים מסיגט

1836–1904

5596–5664 · ה'תקצ"ו–ה'תרס"ד

נולד בהונגריה, בעיר סיגט שכיום ברומניה, בן' בסיון תקצ"ו. כיהן כרב בעיר טעטש משנת תרכ"ד, 1864, במשך תשע עשרה שנים. כיהן כרב העיר וכאדמו"ר בסיגט אחרי פטירת אביו בשנת תרמ"ג, 1883; נפטר ונקבר בה בכ"ט בשבט תרס"ד. תלמיד רבי חיים מצאנז ורבי שמואל שמעלקא קליין מסעליש – סמכו להוראה. בעל קדושת יום טוב. אדמו"ר חסידות סיגט ורב העיר סיגט, ממלא מקום אביו בעל "ייטב לב" ונכד ה"ישמח משה". נודע בהתנגדותו החריפה לציונות. בנו רבי חיים צבי ממלא מקומו בסיגט, ובנו רבי יואל טייטלבוים היה לאדמו"ר מסאטמר.

רבי רפאל מוולוז'ין – תורת רפאל

רבי רפאל שפירא מוולוז'ין

1837–1921

5597–5681 · ה'תקצ"ז–ה'תרפ"א

נולד בסמורגון באדר תקצ"ז. כיהן כמשנה לראש הישיבה בוולוז'ין לצד חמיו הנצי"ב משנת תר"ל, 1870. כיהן ברבנות בליטא, בעיר נובואלכסנדרובסק, ובבלארוס, בעיר בוברויסק, בשנים תרמ"א–תרנ"ט. כיהן כרב וכראש הישיבה בוולוז'ין עם פתיחתה מחדש בשנת תרנ"ט, 1899; עקר למינסק ונפטר בה בשנת תרפ"א. בעל תורת רפאל – חידושים בהלכה ובתלמוד, הגהות להעמק שאלה, יחד עם הנצי"ב. חתנו של הנצי"ב, משנה לראש ישיבת וולוז'ין לצדו, ויתר על משרתו לטובת חתנו רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק. עם פתיחת הישיבה מחדש בשנת 1899 שב לעמוד בראשה ובראש רבנות העיר עד פיזורה במלחמת העולם הראשונה. לימודו אופיין בשיטת "לשיטתיה", ומתלמידיו רבי איסר יהודה אונטרמן ורבי אריה לוין.

האבני נזר

רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב

1838–1910

5599–5670 · ה'תקצ"ט–ה'תר"ע

נולד בפולין, בעיר בנדין בחשוון תקצ"ט. התגורר בקוצק בבית חותנו רבי מנחם מנדל מקוצק בשנים תרי"ג–תרכ"ג. כיהן ברבנות בפרצ'ב, בקרושנוביץ ובנשלסק. כיהן כרב בסוכטשוב משנת תרמ"ג, והקים בה ישיבה לצד חצרו; נפטר ונקבר בה בי"א באדר א' תר"ע. תלמיד חותנו רבי מנחם מנדל מקוצק, רבו המובהק ורבי יצחק מאיר אלתר מגור ורבי חנוך העניך מאלכסנדר. בעל אבני נזר – שו"ת בשבעה כרכים, אגלי טל – ל"ט מלאכות שבת. אדמו"ר ומייסד חסידות סוכטשוב בשנת תר"ל, מגדולי הפוסקים והלמדנים בפולין. חתנו ותלמידו המובהק של רבי מנחם מנדל מקוצק, שממנו למד את דרך העיון. הקים ישיבה בסוכטשוב לצד חצרו ותמך בעלייה לארץ ישראל. ספרו "אגלי טל" התפרסם במהירות בקרב צעירי פולין; בנו, ה"שם משמואל", מילא את מקומו.

החפץ חיים – משנה ברורה

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין

1839–1933

5599–5693 · ה'תקצ"ט–ה'תרצ"ג

נולד בפלך גרודנה, בעיר ז'טל. ייסד בראדין את "ישיבת ראדין" בשנת 1869 ועמד בראשה. תלמיד רבי נחומקה מהורדנא והושפע גם מרבי ישראל מסלנט. בעל משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים – שישה כרכים, תרמ"ד–תרס"ז, חפץ חיים, שמירת הלשון, אהבת חסד. מחשובי הרבנים בדור שלפני השואה ומייסד ישיבת ראדין. המשנה ברורה, פרי 22 שנות עבודה, מסכם את האחרונים על אורח חיים ומכריע ביניהם – הקודקס ההלכתי החשוב ביותר של הציבור האשכנזי. ספרו הראשון, חפץ חיים, בהלכות לשון הרע. סירב לקבל שכר על רבנותו.

1835

1840

המהרש"ם מברז'אן

רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון מברז'אן

1835–1911

5595–5671 · ה'תקצ"ה–ה'תרע"א

נולד בגליציה, בעיר ביעניוב הסמוכה לזלוטשוב, בכ"ז בניסן תקצ"ה. כיהן ברבנות בפוטוק-זלוטי וביאזלוביץ; בפוטוק-זלוטי הדפיס את "משפט שלום". כיהן כאב"ד הקהילה בבוצ'אץ'. כיהן כרב העיר ברז'אן מתרמ"א עד פטירתו בט"ז בשבט תרע"א; ייסד את ישיבת "תושייה". תלמיד רבי שלום רוקח מבעלזא – היה מחסידיו ורבי דוד משה מצ'ורטקוב – היה לחסידו ורבי יוסף שאול נתנזון מלבוב – קיבל ממנו סמיכה. בעל שו"ת מהרש"ם – שישה כרכים, למעלה מ־2,300 תשובות, דעת תורה – על שולחן ערוך אורח חיים ויורה דעה, משפט שלום – על חושן משפט, גילוי דעת – על הלכות טרפות, תכלת מרדכי – על התורה. מגדולי הפוסקים בגליציה ומהסמכויות ההלכתיות הגבוהות בדורו. שאלות נשלחו אליו מכל אירופה, וגם החפץ חיים התייעץ עמו. פסיקתו המקורית עוררה מחלוקת, בעיקר עם רבי צבי הירש שפירא ממונקאטש, וכתב תשובות בנושאים אקטואליים כחשמל ורפואה. נודע בהתמדתו – סיים את הטור לפחות 101 פעמים – וייסד בברז'אן את ישיבת "תושייה".

ר' איצל'ה פטרבורגר

רבי יצחק בלאזר

1837–1907

5597–5667 · ה'תקצ"ז–ה'תרס"ז

נולד בליטא, בעיר שניפישוק שליד וילנה בא' באדר תקצ"ז. למד בעיר קובנה, בבית מדרשו של רבי ישראל סלנטר; לימים לימד בבתי המוסר בעיר. כיהן כרב ברוסיה, בעיר סנקט פטרבורג, משנת 1862, שש עשרה שנה. עלה לארץ ישראל, לירושלים, ב־1904; נפטר ונקבר בהר הזיתים בי"א באב תרס"ז. תלמיד רבי ישראל מסלנט. בעל פרי יצחק – שו"ת וחידושים, אור ישראל – מכתבי רבי ישראל סלנטר, כוכבי אור – מוסר. מראשוני תנועת המוסר ומגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט. כרב פטרבורג ביסס את חיי הדת בעיר ונאבק בראשי המשכילים. סייע בהקמת ישיבות המוסר, בעיקר בידי הסבא מנובהרדוק, הדריך את תלמידי קלם, סלובודקה ונובהרדוק, ולאחר פטירת הסבא מקלם בשנת 1898 התמנה לאביה הרוחני של ישיבת קלם. ספרו "פרי יצחק" התקבל מאוד בישיבות.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבי אליעזר טלזר – ראש ישיבת טלז

רבי אליעזר גורדון מטלז

1841–1910

5601–5670 · ה׳תר״א–ה׳תר״ע

נולד בפלך וילנה, בעיר צירניאן ליד סוייר, בשנת תר״א. למד בקובנה, בבית מדרשו של רבי ישראל מסלנט; כיהן כרב סלובודקה ומורה צדק בקובנה משנת תרל״ד. כיהן כרב בעיר קלם והקים בה ישיבה לתלמידים מבוגרים. כיהן כרב העיר טלז וראש ישיבת טלז מתרמ״א; נפטר בלונדון בעת מסע התרמה בשנת תר״ע. תלמיד רבי ישראל מסלנט והאבני נזר[1]. בעל תשובות רבי אליעזר – שו״ת[2]. רב העיר טלז וראש ישיבת טלז, שתחת הנהגתו גדלה והתפתחה ומשכה מאות תלמידים מרוסיה ומפולין. מאבות ״שיטת ההבנה״ בלימוד הגמרא, והראשון שמסר שיעורים לפי נושאים ולא על סדר הגמרא. חילק את הישיבה לשיעורים לפי רמת התלמידים. נפטר בלונדון בעת שאסף כספים לבניין הישיבה שנשרף.

הערות [1] למד אצל האבני נזר תקופה מסוימת. [2] בסוף הספר יש גם חידושים על הש״ס.

מהרי״ך

רבי יוסף הכהן כוג׳הינוף

1840–1924

5600–5684 · ה׳ת״ר–ה׳תרפ״ד

נולד בחאנות קוקנד ה׳ת״ר; למד תלמוד אצל השד״ר הירושלמי רבי יהושע שושן. עבר לסמרקנד בה׳תרמ״ה, 1885; כיהן כרב העיר מ־1905 כעשרים שנה. ייסד בירושלים עם רבי שלמה מוסאיוף את שכונת הבוכרים בשנים 1890–1891. עבד בחדרה באדמותיו עד יומו האחרון; נפטר כ׳ באדר א׳ ה׳תרפ״ד ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי יהושע שושן, שד״ר מירושלים. ממנהיגי יהדות טורקסטן והפעיל המרכזי בייסוד שכונת הבוכרים בירושלים. בסמרקנד ייסד תלמוד תורה שהכשיר אנשי דת לערי הסביבה; ״בית הכנסת מהרי״ך״ בתל אביב קרוי על שמו.

1840 1843

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רד״צ הופמן

רבי דוד צבי הופמן

1843–1921

5604–5682 · ה׳תר״ד–ה׳תרפ״ב

נולד בהונגריה, בעיר וורבו שכיום בסלובקיה. למד בעיר פרשבורג, בישיבת פרשבורג אצל הכתב סופר. שימש מורה בגרמניה, בעיר פרנקפורט, בבית ספרו של רש״ר הירש. שימש מורה בבית המדרש לרבנים בעיר ברלין משנת 1873, ועמד בראשו מ־1899 ועד פטירתו. תלמיד המהר״ם שיק והכתב סופר ורבי עזריאל הילדסהיימר. בעל פירושו לתורה – ויקרא, דברים שלא הושלם, וחלקים מבראשית ושמות, ראיות מכריעות נגד ולהויזן – ביקורת המקרא, השולחן ערוך והרבנים על יחס היהודים אל בעלי דתות אחרות – אנטישמיות, שו״ת מלמד להועיל – הלכה. ממנהיגי יהדות גרמניה ואסכולת ״תורה עם דרך ארץ״, ראש בית המדרש לרבנים בברלין אחרי הילדסהיימר. נודע בפירושיו לתורה, שבהם נלחם חזיתית ובכלים מדעיים בביקורת המקרא של ולהאוזן. עסק גם בפסיקת הלכה ונאבק בהתקפות אנטישמיות.

רשב״ח

הרב שלמה בכור חוצין

1843–1892

5603–5652 · ה׳תר״ג–ה׳תרנ״ב

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה; היה מנהל מדרש תלמוד תורה ופוסק, והקים בית דפוס עברי בשנת 1867. תלמיד רבי עבדאללה סומך. בעל מעשה ניסים – סיפורים ממסורת ישראל, מעשים טובים, מעשים מפוארים, תלמוד קטן – חידושים בתלמוד, הגדה של פסח בתרגום לערבית־יהודית. פוסק, פייטן, עיתונאי ומתרגם, מבולטי רבני בבל במאה ה־19. כתב למעלה מ־150 מאמרים לעיתונות העברית, שהם מקור חשוב לקורות יהודי עיראק ופרס. הקים בית דפוס עברי בבגדאד.

רבי שמעון חכם

1843–1910

5603–5670 · ה׳תר״ג–ה׳תר״ע

נולד בבוכרה בשנת ה׳תר״ג; נינו של רבי יוסף ממאן; ייסד תלמודי תורה לבני עניים. עלה לירושלים ב־1890; היה ממייסדי שכונת הבוכרים; נפטר י׳ בשבט ה׳תר״ע ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי פנחס הכהן רבין הגדול. בעל תרגום התנ״ך לבוכרית[1], זכר צדיק, פרי עץ הדר, מקראי קודש. מתרגם, משורר ופרשן מקרא: 32 ספרים, ובהם תרגומי ספרי קודש לבוכרית. ממנהיגי העדה הבוכרית בסוף המאה ה־19 וממייסדי שכונת הבוכרים.

הערות [1] התרגום הגיע עד אמצע ספר ישעיהו.

1843 — 1845

באבאג׳אן כאבולי

רבי שלמה (באבאג׳אן) פנחסוב

1843–1927

5603–5688 · ה׳תר״ג–ה׳תרפ״ח

נולד בסמרקנד בשנת ה׳תר״ג; היה מראשי הקהילה ודיין בבית הדין של העיר. עלה לירושלים בשנים 1895, 1904 ו־1907 והדפיס בה את ספריו; נפטר א׳ בטבת ה׳תרפ״ח. תלמיד סבו, רבי שלמה ניסן. בעל חשק שלמה, סדר שבע הקפות, מילים ששה – מילון לחמש לשונות, תפסיר לספר איוב ולכתר מלכות. מתרגם, משורר ופרשן מקרא; תרגם ספרי קודש לבוכרית – ״תפסיר״. ישב בבית הדין בסמרקנד עם רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב, וממנהיגי העדה הבוכרית בירושלים.

האור שמח

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

1843–1926

5603–5686 · ה׳תר״ג–ה׳תרפ״ו

נולד בליטא, באזור וילנה, בעיר בוטרימוניס. למד מגיל בר מצווה בעיר איישישוק אצל רבי משה דנישבסקי. התגורר בביאליסטוק אצל חמיו ועסק בתורה שנים רבות. כיהן בלטביה, בעיר דווינסק, כרבה הליטאי של העיר[1]. תלמיד רבי משה דנישבסקי[2]. בעל אור שמח – על משנה תורה לרמב״ם, משך חכמה – על התורה, חידושי רבינו מאיר שמחה – על הש״ס[3]. רבה הליטאי של דווינסק כ־38 שנה[4], ומגדולי רבני מזרח אירופה בדור שלפני השואה. ספרו ״אור שמח״ על הרמב״ם נדפס בשנת פטירתו, ופירושו ״משך חכמה״ על התורה נמנה עם הבולטים בפירושי התנ״ך בדורות האחרונים. התייחס בחיבה ליישוב הארץ, אך התריע נגד הגדרת הציונות כגאולה.

הערות [1] כיהן ברבנות דווינסק בשנים תרמ״ח–תרפ״ו. [2] למד אצלו בעיר איישישוק. [3] החידושים הם על התלמוד הבבלי ועל הירושלמי. [4] כיהן במקביל לרוגוצ׳ובר, רב החסידים בעיר.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

הרידב״ז

רבי יעקב דוד וילובסקי

1845–1913

5605–5674 · ה׳תר״ה–ה׳תרע״ד

נולד בפלך גרודנו, בעיר קוברין, בל׳ בשבט תר״ה. כיהן כרב ודרשן באיזבלין, בוילנה, בבוברויסק, בפולוצק ובווילקובישק; כיהן כרב העיר מתר״נ. נתמנה לרב בארצות הברית, בעיר שיקגו, בשנת תרס״ג, וויתר על המשרה. עלה לארץ ישראל, לעיר צפת, בתרס״ה, וייסד ישיבה; נפטר בה בא׳ בתשרי תרע״ד. בעל פירוש על התלמוד הירושלמי – חידושי רידב״ז, הקצר, ותוספות רי״ד, הארוך, מגדל דוד – חידושים על הבבלי והירושלמי, חנה דוד – על מסכת חלה, שו״ת הרידב״ז, בית רידב״ז ושו״ע לשבת – ביאור על פאת השלחן. למדן מפורסם ומפרשני התלמוד הירושלמי, ונודע כעילוי עוד בצעירותו. כיהן כרבה של סלוצק, ונתמנה לרב בשיקגו אך ויתר על המשרה משנתקל בהתנגדות לתיקוניו בכשרות. עלה לצפת וייסד בה ישיבה שבה למדו כמאה תלמידים. התנגד להיתר המכירה וחלק בכך על הרב קוק, ועם זאת שררה ביניהם ידידות עמוקה.

1845

1846

האמרי ברוך מויז׳ניץ

רבי ברוך הגר מויז׳ניץ

1845–1892

5605–5653 · ה׳תר״ה–ה׳תרנ״ג

נולד בגליציה, בעיר קוסוב, בסיוון תר״ה. כיהן בבוקובינה, בעיר ויז׳ניץ, כאדמו״ר השני בחסידות ויז׳ניץ מתרמ״ה; נפטר ונקבר בה בכ׳ בכסלו תרנ״ג. בעל אמרי ברוך – דרושים על פרשת השבוע, תנ״ך ומועדים, קולומיאה תרע״ב. האדמו״ר השני בחסידות ויז׳ניץ והרביעי בשושלת קוסוב־ויז׳ניץ, בנו של הצמח צדיק ונכד רבי ישראל מרוז׳ין. סירב לנהוג בגינונים, כמעט לא אמר תורה ברבים ופיזר מכספו לצדקה. אסר שחיטת שוחט מסיגט, מחלוקת חריפה עם בעל הקדושת יום טוב, ולצדו עמדו הנצי״ב ורבני לבוב. בניו כיהנו כאדמו״רים בבוקובינה ובגליציה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבי יחזקאל (חזגיל) בן אברהם מושאילוב
1846–1913
5606–5673 · ה׳תר״ו–ה׳תרע״ג
נולד בדאגסטן, בעיר טמיר־חאן־שורה, היום בויינקסק, בן רבי אברהם בן חנוכה. למד בישיבת בילא צרקווא שבאוקראינה והוסמך לרבנות בשנת 1873. כיהן כרב הראשי של יהודי ההרים בטמיר־חאן־שורה בשנים 1884–1904, והוכר בידי השלטונות כרב הראשי של צפון דאגסטן וצפון הקווקז. עלה לביקור בארץ ישראל עם רבי יעקב יצחקי בשנת 1887; נפטר בטמיר־חאן־שורה בי״ד באלול ה׳תרע״ג. תלמיד ישיבת בילא צרקווא. הרב הראשי של יהודי ההרים בצפון הקווקז – כמקבילו של רבי יעקב יצחקי בדרום. אסף ספרים וכתבי יד על תולדות העדה, דרש מהשלטונות שוויון זכויות לקהילתו, תמך בחינוך בנות, ועודד את איליה אניסימוב לחקור את תולדות יהודי ההרים.

הבהררי״ץ
רבי יעקב יצחקי
1846–1917
5606–5677 · ה׳תר״ו–ה׳תרע״ז
נולד בקווקז, בדאגסטן, בעיר דרבנט בי׳ באלול תר״ו. כיהן כרב ראשי ואב״ד בדאגסטן ארבעים שנה, משנת תרכ״ח – 1868. עלה לארץ ישראל בשנת תרס״ז – 1907. ייסד את המושבה באר יעקב בשנת תרס״ח – 1908. נפטר בירושלים בכ״א בסיון תרע״ז; נקבר בהר הזיתים. תלמיד אביו, הרב יצחק בן יעקב. בעל אהלי יעקב – תולדות יהודי הקווקז ומוצאם מעשרת השבטים, איגרת «קדמות היהודים ההרריים». רבם של יהודי ההרים בקווקז; כונה היעב״ץ או בהררי״ץ – ״בן הרב יצחק״. חוקר תולדות ישראל ויהודי הקווקז, ועם זאת התנגד להשכלה. הטיף לעלייה ורבים מקהילתו עלו ביוזמתו; המושבה באר יעקב קרויה על שמו.

1846

1847

״נסיך השירה והחכמה״
הרב חיים משה בז׳רנו
1846–1931
5606–5691 · ה׳תר״ו–ה׳תרצ״א
נולד בבולגריה, בעיר סטארה זאגורה; לימד במלדארי בעיר רוסה. כיהן ברומניה, בעיר בוקרשט, כרב ודרשן הקהילה הספרדית 32 שנה מ־1878. כיהן בטורקיה, בעיר אדריאנופול, כרבה הראשי של הקהילה אחרי 1910. שימש בעיר קושטא ממלא מקום החכם באשי של טורקיה מ־1920; נפטר בה. תלמיד סבו הרב יצחק ברוך קלדרון והרב נסים אלקלעי. בעל ארשת החיים – דרושים[1], תשובה מחיים – פסקי דין בענייני עגונות, חיים בירושלים – על הירושלמי, אסופת 3,600 פתגמים בלדינו. תלמיד חכם, פייטן וחוקר הלדינו, שעמד בראש הקהילה הספרדית בבוקרשט וכיהן כממלא מקום הרב הראשי של טורקיה. ממקימי חובבי ציון ברומניה, התכתב עם הרצל ובן יהודה ופעל לחידוש הקשר בין ספרד ליהודים הספרדים. נולד ב־1846[2].

הערות [1] הספר נשאר בכתב יד. [2] לפי דעה אחרת נולד ב־1850.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

הרבי הראשון מבאבוב
רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב
1847–1905
5607–5665 · ה'תר"ז–ה'תרס"ה

כיהן כרב בגליציה, בעיירה ביקאווסק, כעשר שנים משנת תרכ"ה. כיהן ברבנות בעיירות אושפיצין ווישניצא. היה רב הקהילה בעיר באבוב מתרנ"ב, והקים בה את החסידות ואת ישיבת עץ חיים; לאחר פטירתו נקבר בה. נפטר בגרמניה, בעיר בדנהיים בא' בתמוז תרס"ה. תלמיד סבו רבי חיים הלברשטאם מצאנז, הדברי חיים וסבו רבי אליעזר הורוביץ מדז'יקוב. בעל עטרת שלמה – דברי תורה. מקים חסידות באבוב והאדמו"ר הראשון שלה. נכד הדברי חיים מצאנז, שהפקיד בידיו את עריכת תשובותיו שנדפסו כספר "דברי חיים". ייסד את ישיבת עץ חיים, שבהנהגת בנו רבי בן ציון הפכה לרשת של כ־40 ישיבות בגליציה. מעט מתורתו, ששרד את השריפה בווישניצא, נדפס ב"עטרת שלמה".

הרב הראשי הראשון של מרוקו
רבי רפאל אנקווה
1847–1935
5607–5695 · ה'תר"ז–ה'תרצ"ה

נולד במרוקו, בעיר סלא; כיהן בה כדיין מ־1879 והקים בה ישיבה; שם נקבר. כיהן ברבאט כהרב הראשי של מרוקו וכראש בית הדין הרבני בשנים 1918–1935. תלמיד חותנו רבי יששכר אצראף. בעל קרני רא"ם, פעמוני זהב, תועפות רא"ם, חידושי רא"ם. הוגה, פרשן ופוסק נודע, והראשון שהתמנה לרב הראשי של מרוקו, בשנת 1918. זכה מהממשל הצרפתי בעיטור לגיון הכבוד, ובהלווייתו השתתפו כחמישים אלף איש.

1847

1848

השפת אמת
רבי יהודה אריה ליב אלתר מגור
1847–1905
5607–5665 · ה'תר"ז–ה'תרס"ה

נולד בפולין, בעיר ורשה בכ"ט בניסן תר"ז. גדל בעיר גור בבית סבו לאחר שהתייתם; מונה לרב העיירה על פי צוואת סבו בשנת תרכ"ו. היה האדמו"ר מגור מתר"ל; נפטר ונקבר בגור לצד סבו בה' בשבט תרס"ה. תלמיד סבו, רבי יצחק מאיר אלתר[1], מייסד חסידות גור ורבי חנוך הניך הכהן לוין מאלכסנדר – הצטרף לחסידיו לאחר פטירת סבו. בעל שפת אמת על התורה ומועדים – דרשות, שפת אמת על הש"ס, שפת אמת ליקוטים, שפת אמת על תהילים ועל מסכת אבות. האדמו"ר השני בחסידות גור. תחת הנהגתו הפכה לאחת החסידויות הגדולות והמרכזיות בפולין. סירב לקחת כסף מחסידיו והתפרנס מחנות קטנה שניהלה אשתו. ספרו "שפת אמת", דרשות על פרשת השבוע והמועדים, הוא מספרי החסידות הנפוצים ביותר והשפיע גם מחוץ לחסידות[2].

הערות [1] הוא בעל חידושי הרי"ם. [2] הרב קוק התמיד בספר זה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

בעל נהר מצרים
רבי רפאל אהרן בן שמעון
1848–1928
5608–5688 · ה'תר"ח–ה'תרפ"ח
נולד במרוקו, בעיר רבאט. עלה עם אביו לארץ ישראל, לירושלים, בשנת 1854; שימש בה מזכיר בית הדין וראש ישיבת "מגן דוד". שימש שד"ר במרוקו בשנים 1888–1890; ייסד את "דובב שפתי ישנים" להדפסת כתבי יד. כיהן כחכם באשי וכנשיא בית הדין במצרים, בעיר קהיר, בשנים 1891–1921. תלמיד הרב דוד בן שמעון, אביו. בעל נהר מצרים – מנהגי מצרים על השו"ע, ומצור דב"ש – שו"ת, טוב מצרים – תולדות רבני מצרים. פוסק הלכה, רבה הראשי של קהיר ונשיא בית הדין בה כשלושים שנה. התמודד ביצירתיות עם אתגרי המודרניות, קירב בין העדות במצרים ונאבק בהסתה האנטי־יהודית בעיתונות המצרית.

בעל תעלומות לב
רבי אליהו בכור חזן
1848–1908
5608–5668 · ה'תר"ח–ה'תרס"ח
נולד בטורקיה, בעיר איזמיר. כיהן כאב"ד ושימש שד"ר בארץ ישראל, בירושלים. כיהן כחכם באשי וכרבה הראשי בלוב, בעיר טריפולי, בשנים 1874–1888. כיהן כרבה הראשי במצרים, בעיר אלכסנדריה, עד פטירתו. תלמיד סבו רבי חיים דוד חזן. בעל תעלומות לב – שו"ת. רבה הראשי של טריפולי, הראשון מרבני לוב שנשא את התואר "חכם באשי", ואחר כך רבה הראשי של אלכסנדריה. פעל לחיזוק החינוך ותמך בלימוד מקצועות חול לצד לימודי הקודש.

הסבא מסלבודקה
רבי נתן צבי פינקל מסלבודקה
1849–1927
5609–5687 · ה'תר"ט–ה'תרפ"ז
נולד בליטא, בעיר ראסיין בשנת תר"ט. התקרב בעיר קלם לרבי שמחה זיסל זיו והודרך בדרך המוסר. ייסד בסלבודקה שליד קובנה את ישיבת "כנסת ישראל" ועמד בה כארבעים וחמש שנה. העביר את הישיבה לארץ ישראל, לעיר חברון, בשנים תרפ"ד–תרפ"ה; נפטר בירושלים ונקבר בהר הזיתים בכ"ט בשבט תרפ"ז. תלמיד רבי שמחה זיסל זיו, ה"סבא מקלם". בעל אור הצפון – הגות ושיחות מוסר. מראשי תנועת המוסר ואבי אסכולת סלבודקה, ששמה דגש על "גדלות האדם". ייסד את ישיבת "כנסת ישראל" בסלבודקה וסייע בהקמת ישיבות רבות, ביניהן סלוצק. ב־1924 העביר את ישיבתו לחברון בעקבות חובת לימודי חול בליטא. מתלמידיו: רבי איסר זלמן מלצר, רבי אהרן קוטלר, רבי יעקב קמינצקי ורבי אלעזר מנחם מן שך.

1848
1850

הגרי"ח זוננפלד – רבה של העדה החרדית
רבי יוסף חיים זוננפלד
1848–1932
5609–5692 · ה'תר"ט–ה'תרצ"ב
נולד בהונגריה, בעיר ורבו. למד בעיר פרשבורג, בישיבת הכתב סופר. למד בעיר קוברסדורף אצל רבי אברהם שאג. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בתרל"ג; היה גאב"ד העדה החרדית הראשון; נקבר בהר הזיתים. תלמיד הכתב סופר ורבי אברהם שאג-צוובנר ורבי משה יהושע יהודה לייב דיסקין. בעל שלמת חיים. מנהיג היהדות החרדית והיישוב הישן בירושלים, ורבה הראשון של העדה החרדית משנת תר"פ. עמד לימין המהרי"ל דיסקין והקים עמו בית דין, ונאבק ברבנות הראשית ובציונות החילונית. תמך באגודת ישראל ועודד את הקמתן של שכונות רבות בירושלים, ביניהן שערי חסד, בתי אונגרין ובית ישראל.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

הסבא מנובהרדוק

רבי יוסף יוזל הורוביץ מנובהרדוק

1850–1919

5610–5680 · ה'תר"י–ה'תר"פ

נולד בליטא, בעיירה פלונגיאן, לרבה של העיירה ר' שלמה זלמן הורוביץ. פגש בעיר קליפדה/ממל את ר' ישראל סלנטר שהיה לרבו; למד בכוללו בקובנה והסתגר בסלובודקה. ייסד בנובהרדוק את ישיבת נובהרדוק בשנת תרנ"ו ועמד בראשה. עבר עם ישיבתו להומל ולקייב בימי מלחמת העולם הראשונה; נפטר בקייב בי"ז בכסלו תר"ף, ועצמותיו הועלו לקבורה בהר המנוחות. תלמיד רבי ישראל מסלנט והסבא מקלם[1] ורבי אברהם שינקר. בעל מדרגת האדם – מוסר[2]. מגדולי מפיצי תנועת המוסר ותלמידו של רבי ישראל מסלנט. ייסד בתרנ"ו את ישיבת נובהרדוק, שעל שמה נקראה שיטתו החינוכית – עבודה מעשית בעיקר במידת הביטחון. רשת ישיבותיו ובתי המדרש שהקים מנתה בשיאה כ־4000 תלמידים. מתלמידיו בעל "קהילות יעקב".

הערות [1] הסבא מקלם הוא רבי שמחה זיסל זיו. [2] הספר בשני חלקים, משנת 1918 ומשנת 1921.

הרב הישיש

מארי יחיא קאפח

1850–1931

5610–5691 · ה'תר"י–ה'תרצ"א

נולד בתימן, בעיר צנעא; למד צורפות ותורה; פתח בית מדרש בביתו בשנת 1892 ולימד בו משנה עם פירוש הרמב"ם. כיהן בעיר צנעא כממלא מקום החכם באשי בשנים 1899–1905; עמד בראש בית המדרש הדרדעי והיה חבר בית הדין הגדול של יהודי תימן. תלמיד הרב חיים קורח. בעל מלחמות ה' – נגד ספר הזוהר והקבלה, דעת אלקים, עמל ורעות רוח. ממפורסמי חכמי תימן, מייסד תנועת "דור דעה", הדרדעים, שנלחם בזוהר ובקבלה ובאמונות טפלות ודרש לחזור לפסיקת הרמב"ם ורס"ג. עודד לימודי חול ושימור כתבי יד, והתכתב עם הרב קוק. סבו ומחנכו של הרב יוסף קאפח.

הרד"ך – בעל האפד

רבי דוד פיפאנו

1851–1924

5611–5684 · ה'תרי"א–ה'תרפ"ד

נולד ביוון, בעיר סלוניקי, ולמד בה אצל רבי יהודה קובו; כיהן כרב וחזן בקהילת מאייור בשנים 1877–1899 והיה פעיל בארגוני צדקה. כיהן כראב"ד בבולגריה, בעיר סופיה, מ־1899; היה ממלא מקום הרב הראשי לבולגריה מ־1921 ועד פטירתו. תלמיד רבי יהודה קובו – מחבר "יאודה יעלה". בעל חושן האפד – שו"ת בחושן משפט, אבני האפד – חידושים ושו"ת באבן העזר, חגור האפד – בהלכות גיטין ובתולדות רבני סלוניקי וסופיה. מגדולי רבני סלוניקי ובסוף ימיו הרב הראשי בפועל של בולגריה. התפרסם בספרי המשפט העברי שלו, שפסקיו מצוטטים עד היום, והיה מחלוצי כותבי ההיסטוריה של יהדות סלוניקי.

בעל דרכי תשובה

רבי צבי הירש שפירא ממונקאטש

1850–1913

5610–5674 · ה'תר"י–ה'תרע"ד

נולד בפולין, בעיר סטריזוב, בי"א בתמוז תר"י. נישא באולינוב בשנת תרכ"ה לבת רבי חנינא הורוויץ, רב העיר. כיהן כאב"ד בהונגריה, בעיר מונקאטש, מתרמ"א, וכרב העיר וכאדמו"ר מתרנ"ג; נפטר ונקבר בה בשנת תרע"ד. תלמיד רבי חיים הלברשטאם מצאנז ורבי יחזקאל שרגא משינאווא. בעל דרכי תשובה – על השולחן ערוך, באר לחי ראי – על תיקוני הזוהר, שו"ת צבי תפארת, תפארת בנים – על התורה, המועדים וההגדה. רבה של מונקאטש והאדמו"ר השני של חסידות מונקאטש. חיבר את "דרכי תשובה" על השולחן ערוך. ייסד בשנת תרס"ח את "כולל מונקאטש ועשרת הגלילות", שבמסגרתו הוקמה לימים שכונת בתי מונקאטש בירושלים. התנגד נמרצות לכל חידוש בחיים המסורתיים, לציונות ולאגודת ישראל. בנו היחיד, בעל "מנחת אלעזר", ממלא מקומו.

1850

1852

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · קווקז · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבי יצחק בר גרשון מזרחי
1852–1930
5612–5690 · ה׳תרי״ב–ה׳תר״צ

נולד באזרבייג׳ן, בעיר קובה בכ״ג בטבת ה׳תרי״ב, בן רבי גרשון בר ראובן. הוסמך בגיל 17 ועמד בראש בית הדין בקובה כאב״ד. הנהיג את קהילת יהודי ההרים מ־1905, כשאחיו רבי שלום עלה לירושלים, ועד פטירתו בקובה בג׳ בטבת ה׳תר״ץ. תלמיד אביו, רבי גרשון בר ראובן מזרחי. המנהיג הרוחני של יהודי ההרים בשנות המלחמות והמהפכה; לפי מסורת העדה יצא לבדו עם ספר תורה מול כנופיה מזוינת ב־1919 ומנע פוגרום בסלובודה. מקובל וחסיד, התכתב עם חכמי ארץ ישראל.

רבי שלמה מוסאיוף
1852–1922
5612–5682 · ה׳תרי״ב–ה׳תרפ״ב

נולד בבוכרה בכ״ב בטבת ה׳תרי״ב ולמד אצל רבי יהושע שושן. עלה לירושלים בה׳תר״ן, 1890; היה גזבר הוועד ומייסד שכונת הבוכרים ושכונת כרם שלמה; נפטר בה׳ח בניסן ה׳תרפ״ב. תלמיד רבי יהושע שושן, שד״ר מירושלים. בעל סידור חוקת עולם – שישה חלקים. נגיד, חכם מקובל ואספן: אסף מאות כתבי יד ועתיקות. ממייסדי שכונת הבוכרים, וסגנון בנייתה מיוחס לו; הקים תלמוד תורה.

בעל בני אהרן
רבי שמעון אגסי
1852–1914
5612–5674 · ה׳תרי״ב–ה׳תרע״ד

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה ובישיבת חכם יצחק; היה דרשן ומגדולי רבני העיר; הפך את בית אביו לבית כנסת. תלמיד הרב שמואל מג׳לד והרב נסים הלוי וחכם יצחק מרדכי ששון והבן איש חי. בעל בני אהרן – פירוש על שער הגלגולים, שם משמעון. דרשן ומגדולי רבני בגדאד, שני במעמדו לחכם באשי. חיבר פירוש נרחב על ״שער הגלגולים״, התכתב עם הבן איש חי, שכינהו ״מהרש״א״, ופעל להקמת ישיבה לרבנים.

רבי חיים מבריסק – אבי שיטת בריסק
רבי חיים הלוי סולובייצ׳יק מבריסק
1853–1918
5613–5678 · ה׳תרי״ג–ה׳תרע״ח

נולד בליטא, בעיר וולוז׳ין, בט״ו באדר תרי״ג. למד בעיר סלוצק אצל רבי מנדל מסלוצק. כיהן בוולוז׳ין כמשנה לראש ישיבת וולוז׳ין בשנים תרמ״א–תרנ״ב, עד סגירתה. כיהן כרב העיר בריסק תחת אביו בשנים תרנ״ב–תרע״ח; נפטר באוטבוצק ונקבר בוורשה ליד הנצי״ב. תלמיד אביו, הבית הלוי ורבי מנדל מסלוצק – רבו המובהק. בעל חידושי רבנו חיים הלוי – על הרמב״ם, חידושי הגר״ח, סטנסיל – על הש״ס. מגדולי הדור ואבי שיטת הלימוד של הישיבות הליטאיות, ״שיטת בריסק״: ניתוח הסוגיה ל״שני דינים״ והבחנה בין ״חפצא״ ל״גברא״. בתקופתו כמשנה לראש ישיבת וולוז׳ין הגיעה הישיבה לשיאה. מתלמידיו: רבי שמעון שקופ, רבי ברוך בער ליבוביץ, רבי איסר זלמן מלצר ורבי אלחנן וסרמן. ממקימי אגודת ישראל ומתנגד חריף לציונות.

המהרי״ד מבעלזא
רבי ישכר דב רוקח מבעלז
1854–1926
5614–5687 · ה׳תרי״ד–ה׳תרפ״ז

כיהן כרב העיירה וכאדמו״ר השלישי של חסידות בעלז בגליציה המזרחית, בעיר בלז, משנת תרנ״ד, 1894. התיישב זמנית בהונגריה, בעיר ראצפרט, עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. ישב בעיר מונקאטש בימי המלחמה; פרצה בה מחלוקת בינו ובין רבי חיים אלעזר שפירא. נפטר בבלז ונקבר בה ליד אבותיו בכ״ב במרחשוון תרפ״ז. בעל מהרי״ד – דברי תורתו[1], דביר קדשו – דברי תורתו[2], לקט אמרי קודש – דברי תורתו[3]. האדמו״ר השלישי של חסידות בעלז ורב העיירה בלז מתרנ״ד, מנהיג יהודי בולט בגליציה ובהונגריה. נודע כפועל ישועות שאלפים פנו אליו להתברך מפיו. התנגד בחריפות לציונות, לתנועת המזרחי ולאגודת ישראל, אך תמך בבתי הספר לבנות ״בית יעקב״.

הערות [1] הספר נערך בידי ישראל קלפהולץ. [2] הספר בשני כרכים, בכתיבת נכדו. [3] הספר בשישה כרכים.

1852 1855

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבה הראשי של בסרביה – בעל עצי הלבנון

רבי יהודה לייב צירלסון מקישינב

1859–1941

5620–5701 · ה׳תר״כ–ה׳תש״א

נולד באוקראינה, בעיר קוזלץ שבמחוז צ׳רניגוב, שבה כיהן אביו כרב. נתמנה בגיל עשרים לרבה של העיר פרילוקי, ושימש בתפקיד כשלושים שנה. נתמנה ברוסיה לרבה של העיר קישינב ולראש הישיבה בה בשנת 1908. כיהן ברומניה כרבה הראשי של בסרביה מ־1918 וכסנאטור בפרלמנט בבוקרשט בשנים 1920–1926. נהרג בקישינב בהפצצה גרמנית בי״א בתמוז תש״א ונקבר בבית העלמין הישן של העיר. בעל עצי הלבנון – שו״ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, קלוז׳ תרפ״ב, גבול יהודה – שו״ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, פיעטרקוב תרס״ו, הגיון לבי – דרשות, הספדים ונאומים פרלמנטריים, לב יהודה – נאומים, מאמרים ובירורי הלכה. רבה הראשי של בסרביה ושל העיר קישינב וראש ישיבת קישינב, שהקים בה מערכת חינוך חרדית מקיפה מגן הילדים ועד ישיבות גבוהות. ממקימי ״אגודת ישראל״ בשנת תרע״ב, נשיא ועידת המפלגה בשלוש האספות הראשונות וחבר מועצת גדולי התורה שלה. כסנאטור בפרלמנט הרומני בשנים 1920–1926 פעל לטובת יהודי בסרביה, ובשתדלנותו בוטלה הגזירה להכריח תלמידים יהודים לכתוב בשבת. בכנסייה הגדולה השלישית בשנת תרצ״ז עמד בראש המחנה שתמך בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

רבי ראובן אלואשווילי

1858–1922

5618–5682 · ה׳תרי״ח–ה׳תרפ״ב

נולד בגאורגיה, בעיר כותאיסי בשנת ה׳תרי״ח, לרבי אהרון בן יצחק אלואשווילי מחכמי העיר; הוסמך לרבנות בשנת ה׳תרמ״ז. כיהן כרב בית הכנסת הגדול בכותאיסי ורב מחוז כותאיסי משנת ה׳תרס״ב, ייסד בה ישיבה בשנת ה׳תרס״ו ועמד בראשה. יצא לארץ ישראל בשנת ה׳תרע״ב לאסוף כספים ונקשר בחכמי ירושלים. עזב את גאורגיה מפני השלטון הסובייטי בשנת ה׳תרפ״א והתיישב בטורקיה, בעיר איסטנבול, שבה ייסד בית כנסת וישיבה לקהילה הגאורגית; נפטר בה באייר ה׳תרפ״ב. תלמיד אביו, רבי אהרון בן יצחק אלואשווילי. בעל טהרת ישראל – הלכות טהרת המשפחה בגאורגית יהודית[1]. מן הסמכויות הרוחניות הבכירות של יהודי גאורגיה ומנהיג הזרם החרדי־שמרני בה; התנגד בחריפות לציונות ולתנועתו של הרב דוד באזוב, ייסד בשנת ה׳תרע״ח סניף של אגודת ישראל, והביא לקהילות רבנים ובעלי תפקידים אשכנזים.

הערות

[1] הספר חובר יחד עם רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי.

הראשון לציון – הרב הראשי הספרדי הראשון לארץ ישראל

רבי יעקב מאיר

1856–1939

5616–5699 · ה׳תרט״ז–ה׳תרצ״ט

נולד בירושלים; למד בישיבת שבת אחי״ם אצל המקובל רבי אהרן עזריאל. יצא כשד״ר לבוכרה בשנת תרמ״ב, ואחר כך לצפון אפריקה, ושהה גם באלג׳יר בשנים תרמ״ה–תרמ״ז. כיהן כראשון לציון בירושלים בשנים תרס״ו–תרס״ז ואולץ להתפטר בעקבות מחלוקת. כיהן כרב הקהילה ביוון, בעיר סלוניקי, בשנים תרס״ז–תרע״ט. שב לירושלים וכיהן כרב הראשי הספרדי לארץ ישראל מתרפ״א ועד פטירתו בט׳ בסיוון תרצ״ט. תלמיד רבי אהרן עזריאל – זקן מקובלי ישיבת בית אל והרב מנחם בכר יצחק. בעל קונטרס חידושים על שולחן ערוך אבן העזר – נשרף בשרפת סלוניקי בשנת תרע״ז, קונטרס חידושים על שולחן ערוך חושן משפט – נשרף בשרפת סלוניקי בשנת תרע״ז. הראשון לציון והרב הספרדי הראשי הראשון של ארץ ישראל במסגרת הרבנות הראשית בשנים תרפ״א–תרצ״ט, לצד הרב קוק; קודם לכן כיהן למעלה מעשור כרבה של סלוניקי. בצעירותו שימש שד״ר של ישיבת המקובלים בית אל וכוללות ירושלים, והשפעתו על יהודי בוכרה הייתה גדולה. פעל לקירוב העדות, להקמת שכונות ומוסדות בירושלים ולהחייאת הלשון העברית, ייסד את חברת ״שפה ברורה״ והיה מחברי ועד הלשון הראשון. בעשור האחרון לחייו כיהן בתפקידיו שלא על מנת לקבל שכר.

רבי אברהם הלוי חוולס

1857–1931

5617–5691 · ה׳תרי״ז–ה׳תרצ״א

נולד בליטא ב־1857, ולמד בישיבת סלבודקה. נשלח בידי רבו, רבי יצחק אלחנן ספקטור, ב־1891 לגאורגיה, לעיר צחינוואלי, לכהן בה כרב. ייסד בצחינוואלי ב־1906 תלמוד תורה בעברית, ספרייה וכיתות מלאכה, ולימד גם בנות; נפטר בה ב־20 במרץ 1931. תלמיד רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנה. שליחו של רבי יצחק אלחנן לגאורגיה, שחולל מהפכה בחינוך היהודי שם; מבית מדרשו יצאו רבני גאורגיה ומנהיגי הציונות שלה – הרב דוד באזוב, נתן אליהשווילי, הרבנים דבראשווילי. בול גאורגי לכבודו הונפק ב־2006.

רבי אברהם תלמודי

רבי אברהם אמינוף

1857–1939

5617–5699 · ה׳תרי״ז–ה׳תרצ״ט

נולד בבוכרה בשנת ה׳תרי״ז ולמד בישיבת סבו רבי פנחס הקטן ובישיבת רבי יהושע שושן. פעל בסמרקנד לחיזוק לימוד התורה. עלה לירושלים בה׳תרמ״ט, 1889; כיהן כרב הקהילה הבוכרית מ־1891 עד פטירתו בט׳ בשבט ה׳תרצ״ט. תלמיד סבו, רבי פנחס ״הקטן״ נייאז ורבי יהושע שושן. בעל ליקוטי דינים, שולחן הטהור. רבה ומנהיגה של הקהילה הבוכרית בירושלים כחמישים שנה; ממייסדי שכונת רחובות – שכונת הבוכרים – ועמד בראש ועד השכונה.

הרוגוצ׳ובר

רבי יוסף רוזין

1858–1936

5618–5696 · ה׳תרי״ח–ה׳תרצ״ו

נולד בבלארוס, בעיר ראגאצ׳וב, לרבי פישל, חסיד חב״ד־קאפוסט. למד בגיל בר מצווה בעיר סלוצק אצל רבי יוסף דוב סולובייצ׳יק, ולמד עם רבי חיים סולובייצ׳יק. למד לאחר נישואיו בעיר שקלוב אצל המהרי״ל דיסקין. כיהן כרב קהילת החסידים בלטביה, בעיר דווינסק, מתרמ״ט עד פטירתו בשנת תרצ״ו; נפטר בווינה ונקבר בדווינסק. תלמיד רבי יוסף דוב סולובייצ׳יק – בית הלוי והמהרי״ל דיסקין ורבי מנדל אפשטיין – סלוצקר. בעל צפנת פענח – שאלות ותשובות, צפנת פענח – על הרמב״ם, צפנת פענח – על התורה, מכתבי תורה – התכתבות. רב קהילת החסידים, רובם חסידי קאפוסט, בדווינסק, במקביל לאור שמח רב המתנגדים. נחשב ללמדן בעל זיכרון פנומנלי ושיטת לימוד ייחודית, מגדולי המשיבים בדורו. דרכו מבוססת על פירוק הדינים לפרטיהם בצורה דקה, אף בפסיקה למעשה, ונטה במיוחד לשיטת הרמב״ם.

בעל מנחת יהודה

רבי יהודה פתיה

1859–1942

5619–5702 · ה׳תרי״ט–ה׳תש״ב

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש תלמוד תורה ובמדרש בית זילכה; הוסמך בגיל 17 ולמד קבלה אצל הבן איש חי. עלה לארץ ישראל ב־1933, תחילה לרמת גן, והתיישב בירושלים עד פטירתו; נקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי יוסף חיים, הבן איש חי ורבי עבדאללה סומך ורבי ראובן יוסף בלבול. בעל מנחת יהודה – פירושים ושיחות עם דיבוקים, בית לחם יהודה – פירוש על עץ חיים, יין הרקח – פירוש על האידרות, אסירי התקוה – תפילות ובקשות. רב ומקובל עיראקי, תלמיד הבן איש חי, שנודע בתיקוני נפש ובהוצאת דיבוקים ובפתרון חלומות. בימי השואה ערך תיקון חצות בקבר רחל. פרופ׳ יהודה ליבס כינה אותו ״גדול המקובלים בדורות האחרונים״.

1855

1860

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

האהבת ישראל מוויז׳ניץ

רבי ישראל הגר מוויז׳ניץ

1860–1936

5620–5696 · ה׳תר״כ–ה׳תרצ״ו

נולד בבוקובינה, בעיר ויז׳ניץ, בב׳ באלול תר״ך. כיהן ברבנות במרמורש, בעיר בידוולה, מתרמ״ה. כיהן כאדמו״ר בויז׳ניץ מתרנ״ג, והקים בה את ישיבת ״בית ישראל״. עבר לטרנסילבניה, לעיר גרויסוורדיין, במלחמת העולם הראשונה; נפטר ונקבר בה בב׳ בסיוון תרצ״ו, ובתש״י הועלה ארונו לבני ברק. תלמיד סבו רבי מנחם מנדל הגר, ה״צמח צדיק״ וחותנו רבי מאיר הורוביץ, ה״אמרי נועם״ מדז׳יקוב. בעל אהבת ישראל – על התורה והמועדים, אור ישראל – מאמרים. האדמו״ר השלישי בשושלת ויז׳ניץ והחמישי בשושלת קוסוב־ויז׳ניץ. לחצרו השתייכו אלפי יהודים מבוקובינה, גליציה והונגריה, והקים את ישיבת ״בית ישראל״ בוויז׳ניץ. במלחמת העולם הראשונה עבר לגרויסוורדיין והיה מגדולי מנהיגי החסידות ברומניה ומראשי אגודת ישראל. התפרסם כבעל מופת ובאהבת ישראל.

ראש ישיבת טלז – שיעורי דעת

רבי יוסף יהודה לייב בלוך

1860–1929

5620–5690 · ה׳תר״כ–ה׳תר״צ

נולד בליטא, בעיר רוסיין בכ״א בשבט תר״ך. למד בישיבות קלם ווולוז׳ין. כיהן ברבנות בוורנה ובשדובה לאחר שעזב את הישיבה לתקופה. שימש משגיח ומגיד שיעור בעיר טלז מ־1882; כיהן כרב העיר וראש ישיבת טלז מ־1910 עד פטירתו בז׳ בחשוון תר״ץ. תלמיד הסבא מקלם והנצי״ב ורבי אליעזר גורדון[1]. בעל שיעורי דעת – מחשבה ומוסר, שיעורי הלכה – למדנות, משעורי רבנו[2], שעורי רבותינו – על מסכתות הש״ס. רב העיר טלז וראש ישיבת טלז במשך כ־20 שנה, מאנשי תנועת המוסר. בלחצו הוכנס לימוד המוסר לישיבה והובא אליה הרב יהודה ליב חסמן כמשגיח בשנת 1894. פיתח גישה פילוסופית־מוסרית ייחודית שבה ההלכה והאגדה הן חטיבה אחת, והקים בעיר ובאזור רשת מוסדות חינוך של ״יבנה״.

הערות [1] רבי אליעזר גורדון היה חותנו. [2] הספר כולל שעור דעת ושעור הלכה.

רבי מיכאל אליאשווילי

1861–1938

5621–5698 · ה׳תרכ״א–ה׳תרצ״ח

נולד בגאורגיה, בעיירה סוג׳ונה בשנת ה׳תרכ״א[1], בן רבי מנוח, רב העיירה. למד בקולאשי מפי הרב יצחק גאנאשווילי והוסמך לרבנות; כבר בגיל 16 היה חזן ושוחט בסוג׳ונה. כיהן כרב סוג׳ונה במקום אביו בערך משנת ה׳תר״ם וניהל בה ישיבה של כחמישים תלמידים. עבר לכהן כרב בעיר פותי בראשית שנות ה־30; נעצר בטיהורים הגדולים והוצא להורג בשנת ה׳תרצ״ח. תלמיד הרב יצחק גאנאשווילי מקולאשי ואביו, רבי מנוח אליאשווילי. בעל זבח ומנחה – תפילות ודינים לימי חולי ואבלות[2], בן מנוח, שדי מגרש, אלון בכות. דמות רבנית בולטת ביהדות גאורגיה; בוויכוח עם הרב יוסף אליהו הנקין על מתנות החתן בשידוכין בשנת ה׳תרס״ז הכריע הרב צבי פסח פרנק כדעתו. הוצא להורג יחד עם ספרייתו בידי הנ.ק.ו.ד.

הערות [1] לפי מקורות אחרים נולד בשנת ה׳תרי״ז. [2] נדפס בפיוטרקוב בשנת ה׳תר״ע.

1860

1862

הגרש״ש – שערי יושר

רבי שמעון יהודה הכהן שקופ

1860–1939

5620–5700 · ה׳תר״כ–ה׳ת״ש

נולד בליטא, בעיר טורץ בתשרי תר״ך. כיהן כר״מ בישיבת טלז מתרמ״ד, ושם פיתח את שיטת לימודו. כיהן כאב״ד בבריינסק ועמד בראש ישיבה שהקים, שלוש עשרה שנה. עמד בראש ישיבת שער התורה בגרודנה מתר״פ ועד פטירתו בט׳ בחשוון ת״ש. תלמיד הנצי״ב בישיבת וולוז׳ין ורבי חיים סולובייצ׳יק. בעל שערי יושר – חקרי הלכות בדיני ספקות, רוב, חזקה ועדות, חידושי רבי שמעון יהודה הכהן – על נשים ונזיקין, מערכת הקניינים. ראש ישיבת שער התורה בגרודנה כעשרים שנה, ולפני כן ר״מ בישיבת טלז, שם פיתח שיטת לימוד שהתפרסמה בכל עולם הישיבות. דרכו, שבאה לידי ביטוי בספרו ״שערי יושר״, מתאפיינת בניתוח לוגי-משפטי של העקרונות היסודיים שבהלכה, ושואלת ״למה״ ולא רק ״מה״. מתלמידיו רבי אלחנן וסרמן ורבי חיים שמואלביץ.

האדמו״ר הרש״ב

רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש

1860–1920

5621–5680 · ה׳תרכ״א–ה׳תר״פ

נולד ברוסיה, בעיר לובביץ׳ בכ׳ בחשוון תרכ״א, וכיהן בה כנשיא חב״ד מתרמ״ג. ייסד בלובביץ׳ את ישיבת ״תומכי תמימים״ בט״ו באלול תרנ״ז. שלח תלמידים לארץ ישראל, לעיר חברון, להקים סניף ״ישיבת תורת אמת״ בשנת תרע״ב. עבר לרוסטוב על הדון שברוסיה בתרע״ו; נפטר ונקבר בה בב׳ בניסן תר״פ. תלמיד אביו, רבי שמואל שניאורסון, המהר״ש ורבי שמואל בצלאל שעפטיל, הרשב״ץ. בעל קונטרס עץ החיים – דרך הלימוד, תרס״ד, מאמרי חסידות – כ־1173 מאמרים ב־29 כרכים, תשובות בהלכה. האדמו״ר החמישי בשושלת חב״ד־ליובאוויטש בשנים תרמ״ג–תר״פ. ייסד את ישיבת ״תומכי תמימים״ בדמות הישיבה הליטאית, ובה לימוד חסידות לצד תלמוד והלכה. נאבק בחריפות בהשכלה ובציונות, והיה הראשון שהשתמש במדרש שלוש השבועות כטיעון נגדה. היה מראשי אספת הרבנים בשנת תר״ע לצד רבי חיים מבריסק.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

ר׳ אברהם שטרנהרץ (כוכב לב) – ממנהיגי חסידות ברסלב

רבי אברהם שטרנהרץ
1862–1955
5622–5715 · ה׳תרכ״ב–ה׳תשט״ו

נולד בעיר ברסלב בכ״ג בניסן תרכ״ב, וגדל עד חתונתו בעיר טשערין אצל סבו רבי נחמן מטשערין. מונה בעיר טשערין לממשיך דרכו של סבו בשנת תר״נ ושהה בה כשלושים ושש שנה; במשך חמישים שנה שימש שליח ציבור בקיבוץ ראש השנה בעיר אומן. עבר לעיר קרמנצ׳וג בשנת תר״פ וכיהן בה כאב״ד; בתרפ״ח עבר לעיר אומן והיה לרב העיר ולמנהיג חסידי ברסלב. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ״ו, וייסד את ״הקיבוץ״ של חסידי ברסלב בראש השנה במירון בשנת תש״א. נפטר בירושלים בכ׳ באלול תשט״ו ונקבר בהר המנוחות. תלמיד סבו, רבי נחמן מטשערין – רבו המובהק וזקנו, רבי צבי אריה[1]. בעל טובות זכרונות – זכרונות מרבי נתן מברסלב ומתלמידיו[2], רינת ציון – פירוש על ליקוטי מוהר״ן, אמרות טהורות – קונטרס בעניין הקיבוץ בראש השנה במירון[3]. נינו של רבי נתן מברסלב ונכדו של רבי נחמן מטשערין, ממנהיגי חסידות ברסלב הבולטים בדור הרביעי וממייסדיה בארץ ישראל. כתבי יד נדירים ומסורות רבות בעל פה הופקדו בידיו, והיה לסמכות מכרעת בכל ענייני ברסלב. ייסד את ״הקיבוץ״ של חסידי ברסלב בראש השנה בציון הרשב״י במירון, ותלמידיו, ובראשם רבי גדליהו אהרן קניג, הפיצו את תורת ברסלב בהוראתו. ספרו ״טובות זכרונות״ הפך לספר יסוד בחסידות ברסלב.

הערות [1] רבי צבי אריה היה אביו של רבי נחמן מטשערין. [2] הספר נדפס בירושלים בשנת תש״א. [3] הקונטרס נדפס בירושלים בשנת תש״ו.

1862
1863

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הגרב"ד – בעל ברכת שמואל

רבי ברוך בר ליבוביץ מקמניץ

1863–1939

5624–5700 · ה'תרכ"ד–ה'ת"ש

נולד ברוסיה הלבנה, בעיר סלוצק, בפרבר פולדובצה, בכסלו תרכ"ד. למד בישיבת וולוז'ין מגיל 15 והיה לתלמידו המובהק של רבי חיים סולובייצ'יק. מילא את מקום חותנו ברבנות בהלוסק ופתח בה ישיבה. עמד בראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה מתרס"ד, שעברה לווילנה בתרפ"א ולקמניץ בתרפ"ו; נקבר בווילנה. תלמיד רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק והנצי"ב מוולוז'ין ורבי מאיר פיימר והרידב"ז, רבני סלוצק. בעל ברכת שמואל – על סוגיות הש"ס, חידושי ושיעורי רבי ברוך בער – שיעורים מכתבי תלמידיו, כתבי ברכת שמואל – על מסכת שבת. מגדולי תלמידי רבי חיים מבריסק, וראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, בוילנה ובקמניץ. ספרו "ברכת שמואל" נלמד בעיון בישיבות. הדגיש את חשיבות הלימוד מפי רב ואת הצורך לפתח את השכל על פי דרכי התורה. מתלמידיו: חתנו רבי ראובן גרוזובסקי, רבי נחום פרצוביץ ורבי ראובן יוסף גרשונוביץ.

הגרז"ר בנגיס – בעל לפלגות ראובן

רבי זליג ראובן בנגיס

1864–1953

5624–5713 · ה'תרכ"ד–ה'תשי"ג

נולד בליטא, בעיירה שניפישוק הסמוכה לווילנה, בי"א בסיוון תרכ"ד. למד בישיבת וולוז'ין אצל רבו המובהק הנצי"ב ואצל רבי חיים הלוי סולובייצ'יק. כיהן כרב ואב"ד בפלך הורדנה, בעיר באדקי בשנים תרנ"ד–תרע"א, ואחר כך ברבנות בעיר קלווריה עד תרצ"ח. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים בשנת תרצ"ח, לכהן כראב"ד העדה החרדית, ומתש"ט כגאב"ד עד פטירתו בז' בסיוון תשי"ג. תלמיד הנצי"ב – רבו המובהק ורבי חיים הלוי סולובייצ'יק. בעל לפלגות ראובן – שבעה חלקים, חידושים לתורה, לתלמוד ולמועדים, בהלכה ובאגדה, חידושי הגרז"ר – ליקוט מכתב ידו ומספריו על סדר עניינים בש"ס. כיהן ברבנות בליטא ובבלארוס כארבעים וארבע שנה, ומתרצ"ח היה ראב"ד העדה החרדית בירושלים ומתש"ט הגאב"ד השלישי שלה, וכן ראש ישיבת "אהל משה". התפרסם כלמדן המחדש בדרך הפלפול, ומסופר שהיה עורך לעיתים תכופות סיום על כל הש"ס. עמד בראש האוסרים את ההשתתפות בבחירות והיה מהלוחמים הבולטים נגד גיוס בנות, אך באופיו לא היה קנאי. מתלמידיו רבי שלמה זלמן אוירבך ורבי יוסף שלום אלישיב.

שיל"א

רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב

1863–1952

5623–5712 · ה'תרכ"ג–ה'תשי"ב

נולד בלטביה, בעיר יעקבשטאט, בשנת ה'תרכ"ג; עלה בגיל עשר לחברון. כיהן בסמרקנד מה'תרנ"ב, 1892, כרב העיר והקהילה הבוכרית, לפרקים עד בערך ה'תר"פ; פתח בה ישיבה, מקוואות, בית ספר לשחיטה ובית דין. כיהן בחברון כרב האשכנזים מה'תרס"ג, 1903; עמד בראש ישיבות "תורת אמת" ו"מגן אבות". נפטר בירושלים בכ"ז בטבת ה'תשי"ב. תלמיד רבי שמעון מנשה חייקין, רבו המובהק ורבי אליהו מני והאדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש. בעל שו"ת שאילת שלמה. שליח חב"ד לקהילת יהודי בוכרה: כרבה של סמרקנד העמיד תלמידים ושוחטים מומחים, ובעקבות שהותו שם שינה את שמו ל"אליעזרוב" כשמות יהודי המקום.

1863

1865

האחיעזר

רבי חיים עוזר גרודזינסקי מווילנה

1863–1940

5623–5700 · ה'תרכ"ג–ה'ת"ש

נולד בליטא, בעיר איוויה בט' באלול תרכ"ג. למד מגיל עשר בקיבוץ הפרושים בעיר איישישוק. למד בישיבה בעיר וולוז'ין אצל הנצי"ב, ונודע כ"העילוי מאיוויה". ירש את משרת חותנו ברבנות בעיר וילנה בשנת תרמ"ה, ייסד "קיבוץ" לאברכים בקלויז הגר"א בשנת תרנ"ו; נפטר ונקבר בה בה' באב ת"ש. תלמיד הנצי"ב בישיבת וולוז'ין ורבי חיים מבריסק – "תלמיד חבר". בעל שו"ת אחיעזר – הלכה, אחיעזר: קובץ אגרות, אגרות ר' חיים עוזר. מגדולי התורה בליטא שלפני השואה ופוסק בולט, נשיא מועצת גדולי התורה. מאז פטירת רבי יצחק אלחנן ספקטור בשנת תרנ"ו הוכר כמנהיג הציבור החרדי בליטא. כונה "אבי הישיבות" על שיקום ישיבות ליטא לאחר מלחמת העולם הראשונה, ובתרפ"ד ייסד עם החפץ חיים את "ועד הישיבות". החפץ חיים אמר עליו: "רבי חיים עוזר, הוא כלל ישראל".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

הראי"ה קוק – הרב הראשי האשכנזי הראשון לארץ ישראל

הרב אברהם יצחק הכהן קוק

1865–1935

5625–5695 · ה'תרכ"ה–ה'תרצ"ה

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה גריבה שבמחוז דווינסק בט"ז באלול תרכ"ה. למד כשנה וחצי בישיבת וולוז'ין אצל הנצי"ב. כיהן כרב בליטא, בעיר זיימל משנת תרמ"ח, ואחר כך בעיר בויסק משנת תרנ"ה. עלה לארץ ישראל, לעיר יפו, וכיהן בה כרב יפו והמושבות משנת תרס"ד. כיהן כרבה של ירושלים משנת תרע"ט וכרב הראשי האשכנזי הראשון לארץ ישראל משנת תרפ"א; נפטר בירושלים בג' באלול תרצ"ה. תלמיד רבי נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב – רבו המרכזי ורבי ראובן הלוי לוין מדווינסק ורבי שלמה אלישיב – למד עמו קבלה כתלמיד חבר. בעל שבת הארץ – ביסוס הלכתי להיתר המכירה בשמיטה, חבש פאר – חלק הלכתי וחלק מחשבתי על הנחת תפילין, אורות ואורות הקודש – הגות, עולת ראי"ה – סידור, עין איה. רב, פוסק, מקובל והוגה דעות, שהקים את הרבנות הראשית לארץ ישראל וכיהן בה כרב הראשי האשכנזי הראשון, וייסד את ישיבת מרכז הרב – "הישיבה המרכזית העולמית". נחשב לאחד מאבות הציונות הדתית, ופסיקותיו בענייני משפט המלוכה והמצוות התלויות בארץ משמשות בה יסוד לפסיקה. הגותו בענייני גאולה, אגדה ומוסר השפיעה על זרמים רבים, אך בקרב רבים מהציבור החרדי נמתחה ביקורת על דרכו.

רבי משה הכהן יצחקוף

1865–1943

5625–5703 · ה'תרכ"ה–ה'תש"ג

נולד בבוכרה בט"ז בניסן ה'תרכ"ה; עמד בראש בית המדרש המרכזי וניהל ועדי תורה במרכז אסיה. עלה לירושלים ב־1913 ושוב ב־1922; עמד בראש ישיבת "מדרש שלמה – צופיות"; מ־1939 כיהן כרב הראשי לעדת הבוכרים וכרב שכונת הבוכרים; נפטר בה כ"ה באייר ה'תש"ג. רבה של שכונת הבוכרים בירושלים ומראשי "הוועד הרוחני" של הקהילה. מתלמידיו: רבי מיכאל חי זירקיוף ורבי חזקיה קטנוף.

1865

1866

האמרי אמת

רבי אברהם מרדכי אלתר מגור

1865–1948

5626–5708 · ה'תרכ"ו–ה'תש"ח

נולד בפולין, בעיר גור בז' בטבת תרכ"ו. התגורר בעיר ביאלה לאחר נישואיו, ועסק בלימוד ובמסחר. כיהן בגור כאדמו"ר השלישי של חסידות גור בשנים תרס"ה–ת"ש. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בת"ש; נפטר בשבועות תש"ח ונקבר בחצר ישיבת שפת אמת. בעל אמרי אמת. בנו הבכור של השפת אמת, ששימש 43 שנה כאדמו"ר מגור. בימיו הגיעה החסידות לשיא התפשטותה, ויש האומדים את מספר חסידיה לפני השואה ביותר ממאה אלף. ממייסדי אגודת ישראל ונשיאה, ועמד בראש מועצת גדולי התורה. נודע כבקי בכל התורה כולה וכביבליוגרף, ועודד התיישבות חרדית בארץ ישראל, שבה ביקר חמש פעמים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

עטרת ראשנו

רבי דוד אבוחצירא
1866–1919
5626–5679 · ה'תרכ"ו–ה'תרע"ט

נולד במרוקו, בתאפילאלת; למד בה אצל סבו ובישיבה; עמד בראש הקהילה מ־1908; הוצא להורג בידי מולאי מוחמד ונקבר בה. תלמיד סבו רבי יעקב אבוחצירא ודודו רבי יצחק אבוחצירא ורבי משה תורג'מן. בעל פתח האוהל – פירוש על התורה בדרך הפרד"ס, רישא וסיפא, שכל טוב. מקובל ומנהיג קהילת תאפילאלת, בכורו של רבי מסעוד אבוחצירא ואחיו הגדול של הבבא סאלי. נודע בפרישותו ובסיגופיו, ובעיני יהודי מרוקו נחשב לגדול שבמשפחת אבוחצירא. הוצא להורג ב־1919 בידי שליט מקומי, ולפי המסורת התפלל שימות הוא במקום כל הקהילה.

רבי שלמה טאג'ר
1866–1935
5626–5696 · ה'תרכ"ו–ה'תרצ"ו

נולד בירושלים בכ"ו בשבט ה'תרכ"ו; בנו של רבי משה טאג'ר, המבי"ט, ראש אבות בתי הדין הספרדיים. פעל בסמרקנד מ־1898; מילא את מקום רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב בשנת 1901. כיהן כרב העיר טשקנט וייסד בה בית דין; היה הרב הראשי ליהודי בוכרה בטורקסטן. כיהן בביירות ובדמשק כחבם באשי של לבנון וסוריה בשנים 1921–1923, ואחר כך כרב דמשק עד פטירתו בח' בחשוון ה'תרצ"ו. הרב הראשי ליהודי בוכרה בטורקסטן: יישב את "משבר הבשר" בשנת 1905 מול חנמי האסלאם, ונסע לפטרבורג נגד גירוש יהודי בוכרה מטורקסטן ונפגש שם עם סטוליפין. דובר 12 שפות.

1866 — 1867

הלבוש מרדכי – ראש ישיבת סלובודקה וחברון

רבי משה מרדכי אפשטיין
1866–1933
5626–5694 · ה'תרכ"ו–ה'תרצ"ד

נולד בליטא, בעיר באקשט הסמוכה לווילנה, בכ' באדר תרכ"ו. למד בישיבת וולוז'ין ונחשב בה לעילוי. עמד בראש ישיבת כנסת ישראל בליטא, בעיר סלובודקה. עלה לארץ ישראל, לעיר חברון, בתרפ"ה בעקבות הישיבה שהועברה לשם; נפטר בכסלו תרצ"ד. תלמיד הנצי"ב מוולוז'ין ורבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלובודקה ורבי חיים סולובייצ'יק. בעל לבוש מרדכי – על הש"ס, שו"ת לבוש מרדכי – על השולחן ערוך. ראש ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, שהועברה בתרפ"ד לחברון, וחבר מועצת גדולי התורה. בצעירותו היה חבר באגודת הסתר הציונית "נס ציונה", ויצא כשליח לקניית אדמות חדרה – ממקימי העיר. טבח חברון בתרפ"ט שבר אותו נפשית, וההנהגה עברה לחתנו רבי יחזקאל סרנא. מתלמידיו: רבי אהרן קוטלר ורבי יחיאל יעקב וינברג.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מהרי"ץ דושינסקי – גאב"ד העדה החרדית

רבי יוסף צבי דושינסקי

1867–1948

5627–5709 · ה'תרכ"ז–ה'תש"ט

נולד בהונגריה, בעיירה פאקש. כיהן כרב בעיר גלנטה מתרנ"א, והקים בה ישיבה גדולה. עבר לכהן כרב בעיר חוסט בשנת תרפ"א, שם התקיימה ישיבה מהגדולות והחשובות בהונגריה. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בו' באלול תרצ"ג, כגאב"ד העדה החרדית, והקים בה את ישיבת "בית יוסף צבי". נפטר בירושלים בי"ד בתשרי תש"ט ונקבר בבית העלמין שערי צדק. תלמיד רבי שמחה בונם סופר, רבה של פרשבורג ורבי משה פולק, רבה של בוניהד. בעל שו"ת מהרי"ץ – שאלות ותשובות, שני כרכים, חידושי מהרי"ץ – על חלק ממסכתות הש"ס, תורת מהרי"ץ – על התורה, דרשות מהרי"ץ – על המועדים, אגרות מהרי"ץ – מכתבים בענייני הציבור והפרט והדרכות מוסר. רבן של גלנטה וחוסט, ומתרצ"ג גאב"ד העדה החרדית בירושלים, השני בתפקיד אחרי רבי יוסף חיים זוננפלד. ניהל את ישיבותיו במשנת החתם סופר, ובירושלים הקים את ישיבת "בית יוסף צבי", שהייתה הגרעין לקהילת דושינסקי. התקרב לחסידות, נהג במנהגים חסידיים וייסד את "נוסח מהרי"ץ" המשלב נוסח אשכנז ונוסח ספרד. היה מראשי אגודת ישראל בארץ ישראל וחבר מועצת גדולי התורה, ובשנת 1936 העיד בפני ועדת פיל בשם "עם התורה".

אב"ד טבריה – בעל בכורי יעקב

רבי יעקב חי זריהן מטבריה

1869–1953

5629–5713 · ה'תרכ"ט–ה'תשי"ג

נולד בארץ ישראל, בעיר טבריה בסיוון תרכ"ט, ולמד בה תלמוד אצל רבי דוד עבו. ייסד בטבריה את ישיבת "כתר תורה" בשנת תר"ס. מונה לדיין בבית הדין בטבריה בשנת תרע"ד, ולאב בית הדין בשנת תרפ"ט עד פטירתו. נפטר בטבריה בכ"א באב תשי"ג ונקבר בה. תלמיד רבי דוד עבו ורבי חביב חיים דוד סתהון ורבי רפאל חיים משה בן נאים – שהסמיכו להוראה. בעל בכורי יעקב – שו"ת על אורח חיים ויורה דעה, תרס"ו, אהל יעקב – דרשות על התורה, תרצ"א, חלק יעקב – דרשות, תרס"ב, שופריה דיעקב – דרשות ורמזים על התורה, תרע"א, תורת יעקב – תשובות בהלכה ובאגדה. רב, ראש ישיבה ואב בית הדין של טבריה בשנים תרפ"ט–תשי"ג, ממנהיגי הקהילה היהודית בעיר. ייסד את ישיבת "כתר תורה", כיהן כנשיא כולל רמב"ם וניהל את ענייני ישיבות העיר. התנגד לציונות וסירב לקבל מינוי לרבנות מטעם הוועד הלאומי, ועם זאת קיים יחסי ידידות והערכה הדדית עם הראי"ה קוק. היה מראשי הלוחמים נגד חילולי שבת בטבריה ונגד הקמת בית הספר אליאנס בעיר.

1867

1870

הרב הראשי של יהודי תימן

רבי יחיא יצחק הלוי

1867–1932

5627–5692 · ה'תרכ"ז–ה'תרצ"ב

נולד ולמד בתימן, בעיר צנעא. כיהן בצנעא כרב ראשי של יהודי תימן מ־1905 וכאב"ד. תלמיד סבו רבי שלום מנצורה ורבי חיים קורח. בעל תשובות בהלכה – בכתב יד. הרב הראשי של יהודי תימן ואב"ד צנעא. עמד בראש המתנגדים לתנועת ה"דרדעים".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

בעל הדבר אברהם – רבה של קובנה

רבי אברהם דוב כהנא שפירא מקובנה

1870–1943

5631–5703 · ה'תרל"א–ה'תש"ג

למד בעיר וולוז'ין, בישיבת וולוז'ין, והיה פעיל בה באגודת סתר של חובבי ציון. כיהן כרב בעיר סמולוביץ' מגיל 26. כיהן כרב בליטא, בעיר קובנה מגיל 43, ושימש יו"ר "אגודת הרבנים דליטא". יצא במשלחת רבנים לארצות הברית לגיוס תרומות לעולם הישיבות בשנת תרפ"ד. נפטר בגטו קובנה בכ"ב באדר א' תש"ג ונקבר בבית העלמין בקובנה. תלמיד הנצי"ב ורבי חיים מבריסק. בעל שו"ת דבר אברהם – שו"ת, חידושי הלכות וביאורי סוגיות, בשלושה חלקים, תרס"ו–תש"ן, דבר אברהם: חלק הדרוש – דרשות לשבתות מיוחדות ולמועדים, טהרת המשפחה – הרצאה שנשא בקובנה בשנת תרצ"ו, חידושים על הש"ס – מסכתות סוכה, מכות וקידושין. רבה האחרון של קהילת קובנה ומגדולי הפוסקים במאה העשרים, המוכר בעולם התורני על שם ספרו שו"ת דבר אברהם. בין שתי מלחמות העולם עמד בראש "אגודת הרבנים דליטא", השתתף בוועידת היסוד של אגודת ישראל העולמית בשנת תרע"ט ופעל רבות לשיתוף פעולה בינה ובין ההסתדרות הציונית. בפרוץ מלחמת העולם השנייה חזר משווייץ לקובנה וסירב להפקיר את קהילתו בשעותיה הקשות, ונפטר בגטו קובנה.

רבי אהרן בן שמעון

1870–1949

5630–5709 · ה'תר"ל–ה'תש"ט

נולד בארץ ישראל, בעיר צפת, להרב שלמה, המכונה סאלם, בן שמעון. כיהן תקופה כרבה של בוכרה וכרב הקהילה הספרדית בהונגריה. שב לצפת בשנת תרס"א ועמד בראש ישיבת "מרן הבית יוסף", ונעשה לרבה הראשי של צפת; נפטר בה בז' בטבת תש"ט. רבה הראשי של צפת; וראש ישיבת "מרן הבית יוסף"; קודם לכן רבה של בוכרה ושל הקהילה הספרדית בהונגריה. למד בחברותא עם מהרש"א אלפנדרי. נולד בערך בשנת תר"ל.

1870

1871

כף החיים

רבי יעקב חיים סופר

1870–1939

5630–5699 · ה'תר"ל–ה'תרצ"ט

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה והוסמך למו"צ בידי הבן איש חי; היה סופר סת"ם. עלה לארץ ישראל, לירושלים, ב־1904; למד בישיבת בית אל ורחובות הנהר, ייסד את בית הכנסת "שושנים לדוד" וכתב בו את ספריו; נפטר בה. תלמיד רבי יוסף חיים[1] ורבי אלישע דנגור ורבי עבדאללה סומך. בעל כף החיים – על השולחן ערוך אורח חיים ויורה דעה, קול יעקב – הלכות סת"ם, חיים עד העולם – דרשות לסיומי מסכתות, יגל יעקב – דרשות על הפרשה. מקובל ופוסק יליד בגדאד, תלמיד הבן איש חי, שעלה לירושלים ב־1904. חיבורו "כף החיים" מביא את מגוון הדעות ומכריע, ומרחיב בשיטות המקובלים ובפרט האר"י והרש"ש. נולד ב־1867[2].

הערות [1] הוא הבן איש חי. [2] לפי דעה אחרת נולד ב־1870.

אבן האזל

רבי איסר זלמן מלצר

1870–1953

5630–5714 · ה'תר"ל–ה'תשי"ד

נולד בתחומי האימפריה הרוסית, בעיר מיר, כיום בבלארוס, בה' באדר א' תר"ל. עמד בראש הישיבה בסלוצק משנת תרנ"ז, וכיהן כרבה של העיר עשרים שנה, בשנים תרס"ג–תרפ"ג. עמד בראש ישיבת סלוצק הגולה "עץ חיים" בפולין, בעיר קלצק, משנת תרפ"ג. עמד בראש ישיבת עץ חיים בירושלים משנת 1925 עד פטירתו; נקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יום טוב ליפמן בסליאנסקי, בעל "מלבושי יום טוב" והנצי"ב ורבי חיים סולובייצ'יק בישיבת וולוז'ין והחפץ חיים בישיבת ראדין; הסבא מסלובודקה. בעל אבן האזל – על הרמב"ם, בשבעה כרכים, הגהות וביאורים לחידושי הרמב"ן על התלמוד הבבלי. רבה של סלוצק וראש ישיבתה, ומשנת 1925 ראש ישיבת עץ חיים בירושלים עד פטירתו. יו"ר מועצת גדולי התורה וממייסדי "ועד הישיבות" בווילנה. ספרו "אבן האזל" על הרמב"ם זכה פעמיים בפרס הרב קוק. מתלמידיו: הרב אלעזר מנחם מן שך, הרב שלמה זלמן אוירבך והרב משה פיינשטיין.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל גשר החיים – הלוח לארץ ישראל

רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי

1871–1955

5632–5715 · ה'תרל"ב–ה'תשט"ו

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה לחוביץ' בט"ו בטבת תרל"ב. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בגיל 10 באדר תרמ"ב, ולמד בישיבת עץ חיים. עמד בראש ישיבת עץ חיים בירושלים ורכש קרקע להקמת סניף הישיבה ברחוב יפו בשנת תרס"ח. נפטר בירושלים בח' בניסן תשט"ו ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד הרב יהושע העשיל בסן – רבו בישיבת עץ חיים ורבי שמואל סלנט – סמכו להוראה. בעל גשר החיים – ביקור חולים, קבורה ואבלות, ב־3 חלקים, לוח לארץ ישראל – הלכות, מנהגים וזמני היום, בשנים תרס"ה–תשט"ו, היומם בכדור הארץ – על קו התאריך ההלכתי, בין השמשות – הלכות הזמן שבין שקיעה לצאת הכוכבים, עיר הקודש והמקדש – הלכות ירושלים והמקדש, ב־5 חלקים. ראש ומנהל ישיבת "עץ חיים" בירושלים ואבי ה"לוח לארץ ישראל". הוציא את הלוח במשך חמישים שנה, ובו מנהגי הפרושים תלמידי הגר"א וזמני היום שקבע על סמך פסיקותיו ותצפיות מדויקות. ספרו "גשר החיים" הוא החיבור המקיף הראשון בהלכות הטיפול במת, קבורה ואבלות. נודע כמומחה לזמני היום, ובפולמוס השבת ביפן קיבלה אספת רבני ירושלים בשנת תש"ב את הכרעתו. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תשי"ב.

בעל סערת תימן

רבי עמרם קורח

1871–1952

5631–5712 · ה'תרל"א–ה'תשי"ב

נולד בתימן, בעיר צנעא; היה סופר בית הדין ומזכיר קופת ההקדש, ומ־1934 הרב הראשי. עלה לישראל, לירושלים, ב־1950 ושם נפטר. תלמיד אביו רבי יחיא קורח. בעל סערת תימן – תולדות יהודי תימן בעת החדשה, נווה שלום – פירוש לתפסיר רס"ג, עלמות שיר – ביאור לשירי רבי שלום שבזי. רבה הראשי האחרון של יהדות תימן, שכיהן בצנעא מ־1934. ספרו "סערת תימן" נחשב אמין מאוד בתולדות יהודי תימן. פעל למען העלייה ועלה בעליית "על כנפי נשרים".

1871

1872

הגרנ"ט – ר' נפתלי ראדינער

רבי נפתלי צבי טרופ

1871–1928

5631–5689 · ה'תרל"א–ה'תרפ"ט

נולד בתחומי האימפריה הרוסית, בעיר גרודנא, בי"ג בניסן תרל"א. למד בליטא, בישיבות קלם וטלז; לאחר נישואיו חזר לקלם ועסק בתורה בדרך תנועת המוסר. למד בישיבה בעיר סלבודקא; לימים עמד בראש ישיבת "אור החיים". עמד בראש ישיבת ראדין מניסן תרס"ד, 1904; נפטר ונקבר בראדין בג' בתשרי תרפ"ט. תלמיד רבי שמחה זיסל זיו, הסבא מקלם ורבי אליעזר גורדון בישיבת טלז ורבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקא. בעל חידושי הגרנ"ט – על סדרי נשים ונזיקין. ראש ישיבת ראדין שייסד החפץ חיים, מגדולי ראשי הישיבות באירופה בדור שלפני השואה, ונודע בכינוי "ר' נפתלי ראדינער". שיטת לימודו העיונית נחשבת מקבילה לשיטת בריסק. ספרו "חידושי הגרנ"ט" נחשב לאחד מספרי היסוד בעולם הישיבות הליטאי.

המנחת אלעזר

רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש

1871–1937

5632–5697 · ה'תרל"ב–ה'תרצ"ז

נולד בגליציה, בעיר סטריזוב, בה' בטבת תרל"ב. גר בעיר טשביניה לאחר נישואיו הראשונים בשנת תרמ"ז ולמד עם חמיו. כיהן כאב"ד בהונגריה, בעיר מונקאטש, מתרס"ב, וכאדמו"ר מתרע"ד; ייסד בה את "ישיבה רבתי דרכי תשובה" בשנת תרפ"ב. נפטר במונקאטש ונקבר באוהל אדמו"רי מונקאטש בב' בסיוון תרצ"ז. תלמיד אביו רבי צבי הירש שפירא, בעל דרכי תשובה ורבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווא וסבו רבי שלמה שפירא – רבו הראשון. בעל מנחת אלעזר, סידור "חמדת ישראל" של רבי חיים ויטאל – ההדיר והוציא לאור בשנת תרס"ה. האדמו"ר השלישי בחסידות מונקאטש ואב"ד העיר, פוסק הלכה ומחשובי הרבנים במזרח־מרכז אירופה בין שתי מלחמות העולם. הנהיג קו שמרני ותקיף נגד אגודת ישראל והציונות, ותפישתו השפיעה על רבי יואל טייטלבוים מסאטמר. ייסד ישיבה של 280 תלמידים, וסייע לפליטים במלחמת העולם הראשונה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

בעל עטרת חזקיה

רבי חזקיה הכהן רבין

1872–1944

5632–5705 · ה'תרל"ב–ה'תש"ה

נולד בבוכרה בא' בשבט ה'תרל"ב; נכד רבי פנחס הגדול ונין רבי יוסף ממאן. כיהן בבוכרה כרב הראשי וראש בית הדין מכ"ב בכסלו ה'תרס"ב, 1901, במקום אביו; ברח ממנה בה'תרפ"ט, 1929, דרך פרס. עלה לירושלים בה'תרצ"ה, 1935; כיהן כדיין בבית הדין לעדת הספרדים; נפטר בה ט' בטבת ה'תש"ה. תלמיד אביו, רבי יצחק חיים הכהן רבין ורבי משה ברוך, בעל "תיבת משה" ורבי אהרון בן שמעון. בעל עטרת חזקיה – מזכרת הגיטין. מומחה לענייני גיטין, שאליו באו מכל מחוזות בוכרה; קיבל סמיכה מהראשון לציון רבי יעקב שאול אלישר ומבעל "שדי חמד".

הר צבי – רבה של ירושלים

רבי צבי פסח פרנק

1873–1960

5633–5721 · ה'תרל"ג–ה'תשכ"א

נולד בליטא, בעיר קובנה בכ"א בטבת תרל"ג; למד בישיבת סלובודקה ובישיבת טלז. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרנ"ג, ולמד בישיבות תורת חיים ועץ חיים. עבר ליפו בשנת תרס"ב ולמד בה כשנתיים, ובהן התקרב לרב אברהם יצחק הכהן קוק. כיהן בעיר ירושלים כאב בית הדין האשכנזי פרושי[1] וכרבה האשכנזי של העיר מתרצ"ה. נפטר בירושלים בכ"א בכסלו תשכ"א ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי שמואל סלנט – שימש לפניו בהוראה ובסידור גיטין ורבי אליעזר גורדון – ראש ישיבת טלז. בעל שו"ת הר צבי – תשובות בהלכה, כרם ציון[2] – מאמרים בהלכות התלויות בארץ, הערות לספר "חבש פאר" של הרב קוק. רבה הראשי האשכנזי של ירושלים ואב בית הדין האשכנזי פרושי בה כארבעים שנה, ממייסדי הרבנות הראשית וחבר מועצת הרבנות הראשית. נחשב לפוסק הלכה מובהק שהמשיך את דרכו של רבי שמואל סלנט. תשובותיו מתאפיינות בבהירות, והתיר אלפי עגונות. עמד כעשרים וחמש שנה בראש מכון "מדרש בני ציון" להלכות התלויות בארץ, וזכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תש"ך.

הערות [1] כיהן כאב בית הדין בשנים תרע"ח–תשי"ח. [2] הספר יצא במכון מדרש בני ציון.

מוהרמ"ך

רבי כלפון משה הכהן

1874–1950

5634–5710 · ה'תרל"ד–ה'תש"י

נולד בתוניסיה, בג'רבה; שימש בה דיין מ־1917 וראב"ד מ־1934; רבה הראשי של "חארה כבירה". שימש שוחט ובודק בקהילת אביו בעיר ז'רז'יס בשנת 1892. עצמותיו הועלו לירושלים בשנת 2005. תלמיד אביו, הרב שלום הכהן ורבי יוסף ברבי, רבו המובהק. בעל שואל ונשאל – שו"ת, ברית כהונה, מטה משה, דרש משה – דרשות. מגדולי רבני תוניסיה וראב"ד ג'רבה, שתיקן תקנות באי והנהיג לימוד הלכה ודרכי פסק בישיבות. תומך נלהב של הציונות, נפטר ערב עלייתו לארץ, ועצמותיו הועלו לירושלים.

1872

1875

המשגיח ממיר

רבי ירוחם הלוי ליבוביץ ממיר

1873–1936

5634–5696 · ה'תרל"ד–ה'תרצ"ו

נולד בבלארוס, בעיר ליובאן הסמוכה לסלוצק, בשנת תרל"ד. למד בליטא, בסלבודקה ובקלם, אצל הסבא מסלבודקה והסבא מקלם. למד בראדין בכולל קדשים; שימש משגיח בישיבת ראדין בשנת 1907. שימש משגיח הישיבה בבלארוס, בעיר מיר, מתרע"א; נפטר ונקבר בה בי"ח בסיוון תרצ"ו. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקה ורבי שמחה זיסל זיו, הסבא מקלם ורבי ישראל מאיר הכהן, החפץ חיים. בעל דעת חכמה ומוסר – שיחות מוסר, דעת תורה – מוסרי התורה, מאמרי המשגיח – ימים נוראים. משגיח ישיבת מיר ומגדולי תנועת המוסר, שעיצב את שיטתה המוסרית של הישיבה. שיטתו מתאפיינת באינדיבידואליות: הכרת טבעו הייחודי של האדם כדרך להבנת עומק התורה. מתלמידיו: רבי יחזקאל לוינשטיין שמילא את מקומו, רבי חיים שמואלביץ ורבי שלמה וולבה. כיהן קודם לכן כמשגיח בישיבות ראדין, סלבודקה ופוניבז'.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

ראש ישיבת סלבודקה בליטא ובבני ברק

רבי יצחק אייזיק שר

1875–1952

5635–5712 · ה'תרל"ה–ה'תשי"ב

נולד בעיר הלוסק בשנת תרל"ה, ולמד בה אצל רבי ברוך בער ליבוביץ. למד בישיבת וולוז'ין, ואחר כך בישיבת סלבודקה אצל רבי נתן צבי פינקל ונישא לבתו. כיהן כר"מ בישיבת סלבודקה שבליטא מתרס"ט, ועמד בראשה מתרפ"ה. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים בשנת תש"א, והקים בה כולל אברכים. ייסד בבני ברק את ישיבת סלבודקה בשנת תש"ז ועמד בראשה עד פטירתו; נקבר בבית הקברות שומרי שבת. תלמיד רבי ברוך בער ליבוביץ ורבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלבודקה, חותנו. בעל קונטרס קדושת ישראל – מכתביו, עמק ההבנה בתורה וחז"ל, ירושלים תש"א, הכרת ערך האדם, התבונה תש"ו, בית ישראל – מכתביו. ראש ישיבת סלבודקה בליטא, ולאחר מכן מייסד ישיבת סלבודקה בבני ברק ועומד בראשה, מאנשי תנועת המוסר. המשיך את שיטת "גדלות האדם" של סלבודקה, והיה הראשון בישיבה שלצד שיעורי הגמרא מסר גם שיחות מוסר. ניצל בפרוץ מלחמת העולם השנייה בשהותו בשווייץ, ועלה לארץ ישראל בתש"א.

ר' אליהו לופיאן – בעל "לב אליהו"

רבי אליהו לופיאן

1876–1970

5636–5730 · ה'תרל"ו–ה'תש"ל

נולד באימפריה הרוסית, בעיר גרייבו שבפלך לומז'ה. למד בעיר לומז'ה, ואחר כך בבית המדרש בקלם, שבו התפרסם כאחד האישים הבולטים. עבר בשנות ה־30 לאנגליה, לעיר לונדון, ועמד בראש ישיבת עץ חיים. עלה לישראל, לעיר ירושלים, בשנת תש"י, ומתשי"א כיהן כמנהל רוחני של ישיבת כנסת חזקיהו בזכרון יעקב. נפטר בירושלים בכ' באלול תש"ל ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי שמחה זיסל זיו – הסבא מקלם ורבי יצחק בלאזר ורבי חיים לייב מישקובסקי. בעל לב אליהו – ביאורים על התורה ודרשות מוסר, בעריכת תלמידו רבי שלום שבדרון. מהבולטים ברבני תנועת המוסר במאה העשרים וחניך בית המדרש בקלם, שבו המשיך למסור שיעורים גם בימי מלחמת העולם הראשונה ופעל להקמתו מחדש. עמד בראש ישיבת עץ חיים בלונדון, ולאחר עלייתו לישראל מסר שיחות מוסר בירושלים ושימש משגיח בישיבת קמניץ, ומתשי"א משגיח ומנהל רוחני בישיבת כנסת חזקיהו. היה ידוע בסדר קפדני ובשליטה עצמית ברוח שיטת קלם.

1875

1877

רבי אלחנן וסרמן – קובץ שיעורים

רבי אלחנן בונם וסרמן

1875–1941

5635–5701 · ה'תרל"ה–ה'תש"א

נולד בליטא, בעיר בירז', בו' בשבט תרל"ה. עמד בראש הישיבה בעיר בריסק משנת תר"ע, 1910. עמד בראש ישיבת אהל תורה בפולין, בעיר ברנוביץ', בשנים תרפ"א–תש"א. נרצח בשואה בליטא, בעיר קובנה, בי"א בתמוז תש"א. תלמיד החפץ חיים, בכולל קדשים בראדין ורבי חיים סולובייצ'יק מבריסק ורבי שמעון שקופ ורבי אליעזר גורדון בישיבת טלז. בעל קובץ שיעורים – גמרא, קובץ הערות – גמרא, קובץ מאמרים – השקפה, עקבתא דמשיחא – השקפה. ראש ישיבה בולט בין מלחמות העולם, ראש ישיבת אהל תורה בברנוביץ', תלמיד מובהק של החפץ חיים, ממנהיגי אגודת ישראל וחבר מועצת גדולי התורה. היה ממתנגדיה החריפים של הציונות. ספריו קובץ שיעורים וקובץ הערות נחשבים מספרי הלימוד הקלאסיים בעולם הישיבות הליטאיות. נרצח בשואה בקובנה.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

ראש ישיבת מיר

רבי אליעזר יהודה פינקל ממיר

1877–1965

5637–5725 · ה'תרל"ז–ה'תשכ"ה

נולד בליטא, בעיירה קלם באלול תרל"ז, ובן ארבע עבר עם משפחתו לסלבודקה, שם הקים אביו את ישיבת "כנסת ישראל". למד בישיבת טלז ובבריסק, ואחר כך בסלוצק, בהלוסק, בראדין ובהורדנה. עמד בראש ישיבת מיר בעיירה מיר מסוף מלחמת העולם הראשונה, לאחר שגלתה עם הישיבה לפולטבה שבאוקראינה. נמלט מאירופה בשנת תש"א והקים מחדש את ישיבת מיר בירושלים בשנת תש"ו. נפטר בירושלים בי"ט בתמוז תשכ"ה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלבודקה ורבי אליעזר גורדון ורבי שמעון שקופ – בישיבת טלז ורבי חיים סולובייצ'יק – בבריסק. בעל דברי אליעזר – שני כרכים, יד אליעזר – אסופת זיכרון ובה חידושים מבני הישיבה. ראש ישיבת מיר כחמישים שנה, בשנים תרע"ז–תשכ"ה, בנו של הסבא מסלבודקה וחתנו של רבי אליהו ברוך קמאי, שאותו ירש בראשות הישיבה. נדד בין ישיבות ליטא לקלוט תורות ושיטות שונות, וירש מאביו את דרכו בתורת המוסר. לאחר השואה הקים מחדש את ישיבת מיר בירושלים ועמד בראשה עד פטירתו, והיה חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. כאות צער על בנו ומשפחתו שנרצחו בשואה התנזר ממאכלי בשר עד פטירתו.

1877

1878

מהר"י שטייף – דיין בודפשט

רבי יונתן שטייף

1877–1958

5637–5718 · ה'תרל"ז–ה'תשי"ח

נולד בסלובקיה, בעיר גאיא בשנת תרל"ז. למד בישיבת פרשבורג אצל השבט סופר ורבי דוד ניימן־לאקנבך. כיהן כמגיד מישרים ומו"ץ בעיר גוטא משנת תרס"ז, ומתרע"ב כדיין בעיר אונגוואר. עבר לבודפשט בשנת תרפ"ג וכיהן בה כדיין לצד רבי אפרים פישל זוסמן סופר. ניצל ברכבת קסטנר מברגן־בלזן לשווייץ, ולאחר המלחמה היגר לארצות הברית, לוויליאמסבורג, וכיהן כרב קהילת עדת יראים־וויען. תלמיד רבי שמחה בונם סופר, השבט סופר ורבי דוד ניימן־לאקנבך – רבו המובהק. בעל חדשים גם ישנים – על כמה ממסכתות הש"ס, לימודי ה' – על החומש, מצוות השם – על האמונה, שו"ת מהר"י שטייף – נדפס לאחר פטירתו. דיין בבודפשט ומגדולי הפוסקים בארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה, תלמידם של השבט סופר ושל רבי דוד ניימן־לאקנבך בישיבת פרשבורג. לאחר שניצל ברכבת קסטנר ניהל ישיבה בשווייץ, ובארצות הברית כיהן כרב קהילת עדת יראים־וויען בוויליאמסבורג. היה סגן נשיא התאחדות הרבנים וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית. רבי משה פיינשטיין העריצו מאוד ואמר עליו שהוא "גדול הדור".

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

המקובל רבי יצחק אלפייה – בעל "יאיר נתיב"

רבי יצחק אלפייה

1878–1955

5638–5715 · ה'תרל"ח–ה'תשט"ו

נולד בסוריה, בעיר חלב בשנת תרל"ח. עלה בצעירותו לארץ ישראל, לעיר ירושלים, השתכן בעיר העתיקה ולמד בישיבת המקובלים בית אל. התגורר בעיר ראשון לציון משנת תרע"א וייסד בה את חברת "עולי רגלים", ולאחר מכן שב לעיר העתיקה בירושלים. הוגלה עם משפחות הרובע היהודי לירושלים החדשה בשנת תש"ח. נפטר בירושלים בכ"ו באלול תשט"ו ונקבר בהר המנוחות. בעל יאיר נתיב – מעלות וסדר לימוד המשלב תנ"ך, משנה, שולחן ערוך, זוהר וכתבי האר"י, תרצ"ו, שיח יצחק – תפילות ותיקונים, חידושי תורה ודרשות, תרפ"ג, ריח ליצחק – דברי קבלה, ובו דרשות ופסקים של אביו, תרצ"ד, הקונטרס היחיאלי – בית השם, בית עולמים ובית האדם, תרפ"ח, אור חדש וצמח צדיק – סדר ומעלת תענית הדיבור. רב ודיין, מגדולי מקובלי ירושלים, שהתפרנס כל ימיו משחיטה. ייסד את חברת "אור חדש וצמח צדיק" ללימוד תורה משותף לכל שכבות העם, ותיקן את סדר הלימוד "יאיר נתיב". נודע בפעילותו למען תעניות הדיבור ובהדגשת עדיפותן על תעניות צום, ואיגד ותמך במקובלי ישיבת בית אל. הרב מרדכי אליהו היה אומר עליו שהוא אחד מל"ו צדיקים.

הדעת סופר – רבה האחרון של פרשבורג

רבי עקיבא סופר מפרשבורג

1878–1959

5638–5720 · ה'תרל"ח–ה'תש"כ

התמנה תחת אביו לרבה הראשי של פרשבורג שבממלכת הונגריה בשנת תרס"ז, ועמד גם בראש ישיבת פרשבורג. נמלט לשווייץ עם כינון הרפובליקה של סלובקיה בשנת 1939, וממנה עלה לארץ ישראל. שיקם בירושלים את ישיבת פרשבורג, בחדר קטן בשכונת מאה שערים. נפטר בירושלים בב' בכסלו תש"ך ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי אליעזר זוסמן סופר מפאקש – הסמיכו לרבנות בשנת תרס"ב. בעל דעת סופר – חיבור הלכתי, דעת סופר על התורה. רבה האחרון של פרשבורג, היא ברטיסלאבה, לפני השואה, והרביעי בשושלת רבני פרשבורג מצאצאי החת"ם סופר; כיהן ברבנות העיר ובראשות ישיבת פרשבורג שלושים ושלוש שנים. ממנהיגי האורתודוקסיה ביהדות הונגריה: נשיא מועצת הרבנים האורתודוקסים, שאיגדה למעלה משלוש מאות קהילות, ולאחר מכן נשיא מועצת הרבנים החרדים בצ'כוסלובקיה, וכן נשיא "כולל שומרי החומות" ו"בתי אונגרין" בירושלים. לאחר עלייתו הקים מחדש את ישיבת פרשבורג בירושלים, והיה חבר מועצת גדולי התורה.

1878 — 1880

החזון איש

רבי אברהם ישעיהו קרליץ מבני ברק

1878–1953

5639–5714 · ה'תרל"ט–ה'תשי"ד

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה קוסובה שבמחוז סלונים, בי"א בחשוון תרל"ט. קבע את ביתו בליטא, בעיירה כווידאן, לאחר נישואיו בשנת תרס"ו, ולמד בה בחברותא עם רב העיירה, מסר שיעורים והקים ישיבה. נמלט במלחמת העולם הראשונה לעיירה סטויבץ, ומשם עבר לעיר מינסק. נפטר בישראל, בעיר בני ברק, בט"ו בחשוון תשי"ד. תלמיד אביו, רבי שמריהו יוסף קרליץ ור' משה טוביה – מלמד פרטי ולמד זמן קצר בקיבוץ של רבי חיים עוזר גרודזנסקי בווילנה. בעל חזון איש – סדרת ספרים בהלכה ובפרשנות הש"ס[1], אמונה וביטחון – הגות ומוסר, קובץ אגרות חזון איש – איגרות, לשר נכרי – מסה נגד עלילת הדם בעקבות משפט בייליס. מגדולי הדור הליטאים ומפוסקי ההלכה הבולטים במאה ה־20, וממעצבי דרכה של היהדות החרדית בארץ ישראל. לא כיהן במשרה רבנית רשמית וסירב לקבלה, ורוב תורתו קנה בלימוד עצמי בהתמדה עצומה. ספריו "חזון איש", הכתובים בסגנון תמציתי וקשה, נלמדים ומצוטטים רבות בפרשנות הש"ס, בפסיקת הלכה ובפסיקת דין.

הערות [1] הספר הראשון בסדרה יצא בעילום שם בווילנה, בשנת תרע"א.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

הראשון לציון הרב עוזיאל – משפטי עוזיאל

הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל

1880–1953

ה'תר"מ–ה'תשי"ג · 5640–5713

נולד בארץ ישראל, בעיר ירושלים בי"ג בסיוון תר"ם, ולמד בה בישיבת "תפארת ירושלים". הוכתר לחכם באשי של יפו ב־1911; בתקופת מלחמת העולם הראשונה הוגלה על ידי הטורקים לדמשק. כיהן כרבה של קהילת סלוניקי מ־1921. חזר לארץ ישראל וכיהן כרב הספרדי הראשי של תל אביב־יפו מ־1923 שש עשרה שנה. כיהן בירושלים כראשון לציון והרב הראשי הספרדי מתרצ"ט; נפטר בה בכ"ד באלול תשי"ג וביקש להיקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יעקב שאול אלישר, היש"א ברכה והרב בן ציון אברהם קואינקה והרב מנחם בכר יצחק. בעל משפטי עוזיאל – שו"ת, תשעה כרכים, מכמני עוזיאל – מאמרים, שישה כרכים, פסקי עוזיאל בשאלות הזמן – שו"ת, חידושי עוזיאל – על הש"ס, שני כרכים, הגיוני עוזיאל. הראשון לציון ה־36 והרב הראשי הספרדי לארץ ישראל מ־1939, ולאחר הקמת המדינה הרב הראשי הספרדי הראשון של מדינת ישראל, לצד הרב הרצוג. קודם לכן כיהן כחכם באשי של יפו, כרבה של סלוניקי וכרב הספרדי הראשי של תל אביב־יפו, ובכל כהונותיו פעל לחיזוק לימוד התורה ולשיפור מעמד וחינוך הספרדים. ציוני דתי שעמד בראש תנועת "המזרחי" ב־1919, ונודע בפסיקותיו המתונות, ובהן תמיכתו בזכות ההצבעה לנשים. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית.

המהר"א מבעלז – האדמו"ר הרביעי מבעלז

רבי אהרן רוקח מבעלז

1880–1957

ה'תר"מ–ה'תשי"ז · 5640–5717

גדל בבעלז בצל אביו וסבו, ושב אליה זמן קצר לאחר נישואיו בשנת תרנ"ח. כיהן כאדמו"ר וכרב העיירה בעלז לאחר פטירת אביו בשנת תרפ"ז. נמלט בשנות המלחמה לסוקאל, לפרמישלן, לקרקוב ולבוכניה, ומשם להונגריה, לעיר בודפשט. עלה לארץ ישראל בט' בשבט תש"ד, קבע את דירתו בעיר תל אביב והקים בה מחדש את חסידות בעלז. נפטר בירושלים בכ"א באב תשי"ז ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי ישכר דב רוקח מבעלז וסבו, רבי יהושע רוקח מבעלז – הדרכותיו היו נר לרגליו. בעל הערות על קצות החושן – קונטרס שכתב בנערותו בציווי סבו. האדמו"ר הרביעי של חסידות בעלז ורב העיירה בשנים תרפ"ז–תשי"ז, שנודע בפרישותו ובסיגופיו מימי נעוריו ובגאונות בתורה שהקפיד להסתיר. בשנות השואה נמלט יחד עם אחיו רבי מרדכי רוקח מפולין להונגריה, ומשם עלה לארץ ישראל בתש"ד. בארץ ישראל השתקמה תחת הנהגתו חסידות בעלז, תחילה בתל אביב ואחר כך בירושלים, בני ברק וחיפה.

רבי יוסף אליהו הנקין

1881–1973

ה'תרמ"א–ה'תשל"ג · 5641–5733

נולד ברוסיה הלבנה, בעיר קלימוביץ' בא' באדר א' ה'תרמ"א, ולמד בישיבת סלוצק; הוסמך בידי רבי איסר זלמן מלצר, הרידב"ז ובעל "ערוך השלחן". כיהן כרב וראש ישיבה בגאורגיה, בעיר אוני, משנת ה'תרס"ה, 1904, כארבע שנים; אחר כך ר"מ בישיבת הרב חוולס בצחינוואלי, רב קולאשי משנת ה'תר"ע ורב אחלציחה. חזר לרוסיה הלבנה בשנת ה'תרע"ג וכיהן כרב סמאליאן; היגר לארצות הברית בשנת ה'תרפ"ג ונפטר בניו יורק בי"ג באב ה'תשל"ג. תלמיד רבי איסר זלמן מלצר והרידב"ז ורבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין, בעל ערוך השלחן. בעל פירושי איברא, לב איברא, תשובות איברא, עדות לישראל. בתשע שנותיו בגאורגיה התמחה במנהגי יהודיה, בעיקר בגיטין וקידושין, ומכתביו מאותה תקופה הם מקור חשוב לחייהם. לימים מגדולי הפוסקים בארצות הברית ומנהל "עזרת תורה".

1880 1882

הריי"צ – האדמו"ר השישי מחב"ד

רבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש

1880–1950

ה'תר"מ–ה'תש"י · 5640–5710

נולד בתחומי האימפריה הרוסית, בעיר לובביץ' בי"ב בתמוז תר"מ; היה מנהל ישיבת "תומכי תמימים". לאחר שחרורו מהכלא הסובייטי ישב בלטביה, בעיר ריגה, בשנים תרפ"ח–תרצ"ג. ישב בפולין, בורשה ובאוטבוצק, בשנים תרצ"ג–ת"ש. בארצות הברית, בעיר ניו יורק, רכש את בניין 770 והקים בו את מרכז חב"ד; נפטר ונקבר בקווינס בי' בשבט תש"י. בעל ספר המאמרים – חסידות, לקוטי דיבורים – שיחות, ספר השיחות – שיחות, ספר הזכרונות – תולדות החסידות, אגרות קודש – מכתבים. האדמו"ר השישי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תר"פ–תש"י, בנו של הרש"ב. ניהל את ישיבת תומכי תמימים והקים רשת חשאית של תלמודי תורה וישיבות בברית המועצות. נאסר ונגזר עליו מוות, ושוחרר בי"ב–י"ג בתמוז – "חג הגאולה". ב־ת"ש היגר לניו יורק, רכש את בניין 770, ייסד מוסדות רבים ואת כפר חב"ד; את מקומו ירש חתנו, הרבי מליובאוויטש.

רבי רפאל בן יחזקאל מושאילוב

1881–1929

ה'תרמ"א–ה'תר"צ · 5641–5690

נולד בדאגסטן, בעיר טמיר־חאן־שורה, בשנת 1881, בן רבי חזגיל מושאילוב. למד בישיבות בוורשה ובבילא צרקווא וקיבל סמיכה. כיהן כרב קהילת יהודי ההרים בטמיר־חאן־שורה מ־1904 במקום אביו, וניהל גם את בית הספר היהודי. נאסר בידי השלטון הסובייטי ונידון למוות ב־14 בדצמבר 1929. תלמיד אביו, רבי חזגיל מושאילוב וישיבות ורשה ובילא צרקווא. הרב האחרון בשושלת מושאילוב בטמיר־חאן־שורה; ציר בכינוסי יהודי ההרים בדרבנט ב־1917, ונרצח ברדיפות הדת הסובייטיות.

העקידת יצחק – האדמו"ר הרביעי מאלכסנדר

רבי יצחק מנחם מנדל דנציגר מאלכסנדר

1880–1942

ה'תר"מ–ה'תש"ב · 5640–5702

נולד בפולין, בעיר אלכסנדר בי"ט בחשוון תר"ם, למד אצל דודו ואחר כך אצל אביו. הוכתר לאדמו"ר באלכסנדר לאחר פטירת אביו בשנת תרפ"ד, והקים את רשת ישיבות "בית ישראל" ברחבי פולין. הסתתר זמן קצר בעיר לודז' ועבר לגטו ורשה, ועבד בו בשם בדוי בבית חרושת לנעליים. נרצח במחנה ההשמדה טרבלינקה בכ"ג באלול תש"ב. תלמיד דודו, רבי ירחמיאל ישראל יצחק דנציגר, הישמח ישראל ואביו, רבי שמואל צבי דנציגר, התפארת שמואל. בעל עקידת יצחק – על התורה ומועדים, עקידת יצחק – על הגדה של פסח. האדמו"ר הרביעי של חסידות אלכסנדר בשנים תרפ"ד–תש"ב, ומקים רשת ישיבות "בית ישראל" ברחבי פולין על שם דודו הישמח ישראל. הדגיש ענווה, אהבת ישראל וקירוב רחוקים, והקפיד על צדקה בכל יום ותפילה בציבור; אליו נהרו אלפי חסידים. כאביו סירב להצטרף לאגודת ישראל. בשואה סירב לאישור עלייה כדי לא לעזוב את חסידיו, חיזקם בגטו ורשה, ונרצח בטרבלינקה; ספרו "עקידת יצחק" נלקט אחרי השואה מפי חסידיו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

רבה של קהל עדת ישורון בניו יורק

רבי יוסף ברויאר
1882–1980
5642–5740 · ה'תרמ"ב–ה'תש"מ

נולד בהונגריה, בעיר פאפא. עמד בגרמניה, בעיר פרנקפורט, בראש הישיבה של קהילת עדת ישורון שהקים אביו, עד ליל הבדולח. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, והקים בוושינגטון הייטס את קהל עדת ישורון ואת "ישיבת רבי שמשון רפאל הירש". בעל דברי יוסף – על סוגיות הש"ס, הפיוטים לראש השנה – תרגום לגרמנית וביאור, פרנקפורט 1919, הפיוטים של מחזור ליום כיפור – תרגום לגרמנית וביאור, פרנקפורט 1928. נכדו של רש"ר הירש וממנהיגי היהדות האורתודוקסית בארצות הברית. עמד בראש ישיבת עדת ישורון בפרנקפורט, שהמשיכה להתרחב גם לאחר עליית הנאצים ועד ליל הבדולח, ובניו יורק כיהן כרב קהל עדת ישורון וייסד את "ישיבת רבי שמשון רפאל הירש", המכונה "ישיבת הרב ברויאר". סבר כי שיטת "תורה עם דרך ארץ" של סבו תקפה בכל מקום שבו נפגשים יהודים חרדים עם המודרנה. מתלמידיו הרב שלמה וולבה.

הרב הראשי למרוקו – בעל "הגם שאול"

רבי שאול אבן דנאן
1882–1972
5642–5732 · ה'תרמ"ב–ה'תשל"ב

נולד במרוקו, בעיר פאס, ולמד תורה מאביו. כיהן כדיין בבית הדין בעיר מרקש משנת תרצ"ד. עמד בראש אבות בתי הדין בעיר מוגאדור משנת תרצ"ט. כיהן בבית הדין הגבוה בעיר רבאט משנת תש"א, ומתש"ט כרב הראשי למרוקו. עלה לארץ ישראל בשנת תשכ"ה; נפטר בירושלים ונקבר בבית הקברות בגבעת שאול. תלמיד אביו, רבי שלמה אבן דנאן. בעל הגם שאול – שו"ת, שלושה חלקים. דיין, אב בית דין והרב הראשי למרוקו בשנים תש"ט–תשכ"ה. כיהן בבתי הדין במרקש, במוגאדור וברבאט, ובתש"ח נתמנה לראש בית הדין לערעורים. לאחר פרעות התריתל בפאס היה מחברי הוועדה לשיקום הקהילה. בעל שו"ת "הגם שאול", ונבחר ליקיר ירושלים בשנת 1968.

1882

1883

רבי שמואל לוריא
1882–1974
5643–5734 · ה'תרמ"ג–ה'תשל"ד

נולד ברוסיה הלבנה, בעיירה פאהאר בי"ג בחשוון ה'תרמ"ג, ולמד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש. נשלח בידי רבי שלום דובער מליובאוויטש בשנת ה'תרע"ו, 1916, כשליח ראשי לגאורגיה, לעיר כותאיסי, כיהן בה כרב וייסד בה ישיבת תומכי תמימים בשנת ה'תרע"ז. עמד בראש בית המדרש לרבנים בנעול משנת ה'תרפ"ד; נאסר והוגלה לסיביר בשנת ה'תרפ"ט. נשלח לארצות הברית בשנת ה'תרצ"ח, נשאר בה ויצל מן השואה; נפטר בניו יורק ב"א באלול ה'תשל"ד. תלמיד רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש ורבי יוסף יצחק שניאורסון. שליח חב"ד שהקים בכותאיסי רשת מוסדות חינוך וישיבה שלמדו בה בשיאה כ־600 תלמידים; הרב ראובן אלואשווילי הכירו עליו "ראש החכמים בגאורגיה". בישיבתו למד ולימד הרב יעקב דבראשווילי, לימים הרב הראשי של יהדי גאורגיה בישראל.

הרב חרל"פ – בעל "מי מרום"

הרב יעקב משה חרל"פ
1882–1951
5642–5712 · ה'תרמ"ב–ה'תשי"ב

נולד בירושלים בכ"ט בשבט תרמ"ב ולמד בתלמוד תורה ובישיבת "עץ חיים". מונה לרב שכונת שערי חסד עם הקמתה בשנת תרס"ט, ולאחר מכן גם לרב שכונת רחביה. כיהן כר"מ בישיבת "עץ חיים", ולאחר פטירת הראי"ה קוק בשנת תרצ"ה עמד בראש ישיבת "מרכז הרב". נפטר בירושלים בז' בכסלו תשי"ב ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד אביו, הרב זבולון חרל"פ והרב אברהם יצחק הכהן קוק – רבו המובהק והרב יהושע צבי מיכל שפירא. בעל מי מרום – סדרת ספרים באמונה והגות, בית זבול – בהלכה ובתלמוד, הד החיים הישראלים – על תחיית הקודש של עם ישראל, תרע"ב, טובים מאורות – בהגנה על ספר "אורות" לראי"ה קוק, תר"פ. פוסק ומקובל, מתלמידיו המובהקים והקרובים של הראי"ה קוק, ראש ישיבות "מרכז הרב" ו"בית זבול" ורב שכונות שערי חסד ורחביה בירושלים. בהגותו הדגיש את מרכזיות ארץ ישראל בתקופת עקבתא דמשיחא ואת הקדושה העצמית של כל אדם מישראל, והתנגד נחרצות לכל ויתור על חלקים מן הארץ. נודע בדבקותו בתפילה, בניגונו לשירת הים ובהקפדתו שלא לצאת מארץ ישראל. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תשי"א.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הגרמ"ז – מגדולי רבני ורשה

רבי מנחם זמבה

1883–1943

5643–5703 · ה'תרמ"ג–ה'תש"ג

נולד בפולין, בפראגה, פרבר של ורשה, בי"ג באלול תרמ"ג. ישב בפראגה, ניהל בה את חנות הפלדה שהוריש לו חותנו, וביתו היה מקום כינוס לתלמידי חכמים. נכנס ל"ועד הרבנים" של ורשה בשנת תרצ"ה. עבר עם בני משפחתו לגטו ורשה, ונהרג בו בעת דיכוי המרד בי"ט בניסן תש"ג. הועלו עצמותיו לארץ ישראל, לירושלים, ונטמנו בהר המנוחות בשנת תשי"ח. תלמיד סבו, הרב אברהם זמבה ורבי יהודה אריה לייב אלתר, השפת אמת. בעל אוצר הספרא – ביאורים על התורת כהנים, אוצר הספרי – ביאורים על ספרי זוטא, תוצאות חיים – חידושים והערות על מלאכת הוצאה בשבת, חדושי הגרמ"ז – שרידי חידושיו שנלקטו מספרים וקבצים, שו"ת זרע אברהם – התכתבות עם חברותו הרב אברהם לופטביר, תרע"ט. מגדולי רבני יהדות פולין וממנהיגיה קודם השואה, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, ונבחר למזכירות הכבוד של התנועה בכנסייה הגדולה הראשונה בשנת תרפ"ג. סירב לקבל עליו עול רבנות, אף שכבר נודע כתלמיד חכם גדול, והיה מקורב לאדמו"רי גור. מאחרוני הרבנים בגטו ורשה, ובו חידש חידושים בהלכות קידוש השם וסירב להצעה להצילו. חיבורו הגדול על היד החזקה לרמב"ם אבד בשואה.

הרב דוד באזיב

1883–1947

5643–5708 · ה'תרמ"ג–ה'תש"ח

נולד בגאורגיה, בעיר צחינוואלי בשנת ה'תרמ"ג, למשפחת רבנים, ולמד שם אצל הרב אברהם חוולס. למד בישיבות בסלוצק, בקובנה ובוילנה. כיהן כרב העיר אוני משנת 1903 ופתח בה תלמוד תורה ב־1904; נאם בעברית על יהודי גאורגיה בקונגרס הציוני השמיני בבזל ב־1907. כיהן כרב העיר אחלציחה משנת 1917; נאסר בטיהורים ב־1938, גזר דין המוות הומתק לגלות בסיביר; בשנותיו האחרונות גר בטביליסי ונפטר ב־17 באוקטובר 1947. תלמיד רבי אברהם הלוי חוולס. מנהיג הציונות הדתית של יהדי גאורגיה: הפיץ את הרעיון הציוני בכל קהילותיה, הקים בתי ספר עבריים, ובשנת 1925 הביא לעלייתן של 17 משפחות לארץ ישראל. המוזיאון לתולדות יהדי גאורגיה בטביליסי נקרא על שמו.

1883

1884

הרב קרליבך – רבה של אלטונה והמבורג

הרב יוסף צבי קרליבך מהמבורג

1883–1942

5643–5702 · ה'תרמ"ג–ה'תש"ב

נולד בגרמניה, בעיר ליבק בכ"ב בשבט תרמ"ג. לימד מדעי הטבע בארץ ישראל, בעיר ירושלים, בבית הספר למל בשנים 1907–1905. ייסד בליטא, בעיר קובנה, את הגימנסיה הריאלית העברית בימי מלחמת העולם הראשונה. כיהן כרב בגרמניה, בעיר ליבק משנת תרע"ט, אחר כך באלטונה משנת תרפ"ו ובהמבורג משנת תרצ"ו. גורש ללטביה, לעיר ריגה, ונספה במחנה יונגפרנהוף בח' בניסן תש"ב. תלמיד רבי מרדכי גומפל – למד אצלו תלמוד ורבי דוד צבי הופמן – בבית המדרש לרבנים בברלין. בעל ספר הספרים – הופיע לראשונה באנגלית בשנת 1927, שלושת הנביאים הגדולים – ישעיהו, ירמיהו, יחזקאל, מכתבים מירושלים – רשמיו מארץ ישראל בשנים 1905–1906, לוי בן גרשון כמתמטיקאי – עבודת הדוקטורט על הרלב"ג. רב ומחנך מגדולי יהדות גרמניה, רבה של ליבק, אלטונה ולבסוף רבה של המבורג. כתלמיד שיטת "תורה עם דרך ארץ" דגל בשילוב לימוד תורה עם השכלה כללית, וייסד בקובנה גימנסיה עברית ברוח זו. נודע כעסקן נמרץ עבור הישיבות, וסייר מטעם קרן התורה של אגודת ישראל בישיבות פולין, ליטא והונגריה בשנת תרצ"ו. בפרוץ מלחמת העולם השנייה העדיף להישאר עם בני עדתו אף שיכול היה להינצל, ונספה בשואה עם רעייתו ושלוש מבנותיו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

השרידי אש

רבי יחיאל יעקב וינברג
1884–1966
5644–5726 · ה'תרמ"ד–ה'תשכ"ו

נולד בעיר צ'כנובצ'ה, ולמד בה אצל רבה של העיירה, רבי אליהו ברוך קמאי. למד בישיבת מיר ובישיבת סלובודקה, ומתרס"ו כיהן כרב בליטא, בעיר פילווישקי. עבר לגרמניה בזמן מלחמת העולם הראשונה, ועמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין בשנים תרפ"ד–1938. בימי מלחמת העולם השנייה שהה בגטו קובנה ובגטו ורשה, ולאחר מכן במחנה העבודה וירצבורג. עבר לשווייץ, לעיר מונטרה; נפטר בה בד' בשבט תשכ"ו ונקבר בישראל, בהר המנוחות. תלמיד רבי אליהו ברוך קמאי ורבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלובודקה ורבי נפתלי אמסטרדם. בעל שו"ת שרידי אש – ארבעה כרכים, חידושי בעל שרידי אש על הש"ס, מחקרים בתלמוד – רובו בהלכות נזיקין, לפרקים – תולדות בעלי המוסר ודברי הגות. רב, פוסק והוגה, שעמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין עד סגירתו בליל הבדולח. מיזג באישיותו את רוחה של יהדות ליטא ותנועת המוסר עם דרכה של יהדות גרמניה ואנשי "תורה עם דרך ארץ". בשואה כיהן בגטו ורשה כנשיא אגודת רבני פולין. בתשובותיו, שנאספו בשו"ת "שרידי אש", עסק רבות בשאלות שעלו מחיי יהדות גרמניה, ובהן הימום בהמה לפני השחיטה.

רבי אסף פינחסי'ב
1884–1920
5644–5681 · ה'תרמ"ד–ה'תרפ"א

נולד בדאגסטן, בכפר ג'ג', שליד דרבנט, בשנת 1884[1], ומשפחתו עברה לדרבנט בשנת 1893. למד מפי אביו, רבי יותם, ובדרבנט אצל רבי יעקב יצחקי; המשיך בישיבה בקובנה בשנת 1897. לימד בבית הספר היהודי־רוסי בדרבנט, ועבר לסמרקנד בשנת 1909 לייסד בית ספר לילדי יהודי הקווקז. חזר לדרבנט, עמד בראש המועצה הלאומית העברית בעיר, והוצא להורג בה בידי הבולשביקים ב־20 בנובמבר 1920. תלמיד אביו, רבי יותם ורבי יעקב יצחקי. בעל תרגום הסידור לג'והורי עם הנוסח העברי[2]. רב, מחנך ומתרגם; יצר האלפבית הג'והורי הראשון וחלוץ הספרות הכתובה בשפת יהודי ההרים. ב־1911 התמודד על רבנות דרבנט ולא נבחר, כי נחשב צעיר מדי.

הערות [1] לפי מקור אחר נולד בשנת 1881. [2] הסידור נדפס בווילנה בשנת 1909.

1884

1885

המשגיח מסלובודקה – תורת אברהם

רבי אברהם גרודזינסקי
1884–1944
5644–5704 · ה'תרמ"ד–ה'תש"ד

נולד בפולין, בעיר וורשה. למד בליטא, בישיבת סלובודקה אצל הסבא מסלבודקה, ונשלח לישיבת טלז לסייע להנהיג בה את שיטת המוסר. נשלח לארץ ישראל, לעיר חברון, להקים בה את הישיבה יחד עם רבי יחזקאל סרנא בשנת תרפ"ה. כיהן כמנהלה הרוחני של הישיבה בעיר סלובודקה מתרפ"ז, ובשנים שלפני השואה גם כראש הישיבה. נרצח בידי הנאצים בגטו קובנה בכ"ג בתמוז תש"ד. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקה – רבו המובהק. בעל תורת אברהם – מאמרים ושיחות במוסר ואגדה, ירושלים תשכ"ג, מאמרי מוסר – בכתב העת "תבונה" של ישיבת סלובודקה. מרבני תנועת המוסר, משגיח ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, ובשנים שלפני השואה גם ראש הישיבה. נשלח על ידי הסבא מסלבודקה להקים יחד עם רבי יחזקאל סרנא את הישיבה בחברון. היה מומחה בחכמת הנפש ובאמצעותה עיצב את אישיות תלמידיו. בימי השואה פעל עם רבי חיים עוזר גרודזנסקי להצלת יהודים, ונרצח בגטו קובנה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המשגיח – אור יחזקאל

רבי יחזקאל לוינשטיין

1885–1974

5645–5734 · ה'תרמ"ה–ה'תשל"ד

נולד בפולין, בעיר וורשה, בשנת תרמ"ה, ולמד בישיבת ראדין אצל החפץ חיים. שימש כמשגיח רוחני בישיבות קלצק ומיר, ובין השנים 1935–1937 כמשגיח בישיבת לומז'ה בארץ ישראל, בעיר פתח תקווה. נמלט עם ישיבת מיר בעת מלחמת העולם השנייה לווילנה ולקיידאן, ומשם לקובה ולשנגחאי; אחר כך עמד בראש תלמידי ישיבת מיר בארצות הברית. עלה לארץ ישראל לפני פסח תש"ט והמשיך כמשגיח ישיבת מיר בעיר ירושלים. עבר לבני ברק בתשי"ד לשמש כמשגיח ישיבת פוניבז', ונפטר בה בי"ח באדר תשל"ד. תלמיד רבי ישראל מאיר הכהן – החפץ חיים ורבי ירוחם ליבוביץ ורבי נחום זאב זיו, בנו של הסבא מקלם. בעל אור יחזקאל – שיחות ואגרות שלוקטו בידי חתנו, ממזרח שמש – שיחות מתקופת ישיבת מיר בשנגחאי, שלושה כרכים. מבעלי המוסר הבולטים במאה ה־20, ששימש משגיח רוחני בישיבות מיר, לומז'ה־פתח תקווה ופוניבז'. בתקופת שנגחאי התבלט כמנהיגה של ישיבת מיר, ושאלות הדור, כשאלת קו התאריך בהלכה, הופנו אליו. גישתו המוסרית ידועה במקום המרכזי שהעניק ליראת העונש ובתפיסת "אמונה בחוש", האמונה הפשוטה. הרב שך אמר עליו בהספדו: "המשגיח הוא העובד ה' הכי גדול שראיתי מימי".

1885

1886

בעל שו"ת בנין ציון – רבה של קריית חיים

רבי ניסן בן-ציון

1885–1953

5646–5713 · ה'תרמ"ו–ה'תשי"ג

נולד בעיר נובהרדוק בכסלו תרמ"ו, ולמד בבחרותו בישיבות מיר וסלובודקה. כיהן כרב הקהילה ברוסיה, בעיר ארזאמאס משנת תרע"ה, והקים בה תלמוד תורה וישיבה. כיהן כרב בבלארוס, בעיר אמסטיובה, ומתרפ"ד כרב הקהילה בבאדקי שבמחוז ביאליסטוק. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ה, כיהן כרבה של קריית חיים וכאב"ד בבית הדין הרבני בחיפה. נפטר ונקבר בחיפה בי' באלול תשי"ג. בעל בנין ציון – שו"ת[1]. רב ליטאי שכיהן ברבנות קהילות ברוסיה, בבלארוס ובפולין, ובארזאמאס הקים תלמוד תורה וישיבה וכונן את חיי הדת בעיר. לאחר עלייתו לארץ ישראל היה רבה של קריית חיים בשנות היווסדה, ובה הקים ברגישות את חיי הקהילה התורנית אף שהייתה שכונת פועלים. כיהן כאב בית הדין הרבני בחיפה עד פטירתו, וחיבר את ספר השו"ת "בנין ציון".

הערות [1] חלק א' נדפס בפיוטרקוב בשנת תרפ"ב, וחלק ב' בביאליסטוק בשנת תר"צ.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הרב הראשי לישראל – בעל "שבט מיהודה"

הרב איסר יהודה אונטרמן

1886–1976

ה'תרמ"ו–ה'תשל"ו · 5646–5736

נולד באימפריה הרוסית, בעיר בריסק, בי"ד בניסן תרמ"ו; למד בישיבת "ענף עץ החיים" בעיר מלץ ובכולל של ישיבת וולוז'ין. כיהן כרב בליטא, בקהילות מוהלינא ואמסטיבובה, ולאחר מלחמת העולם הראשונה בלונאווליה ובגרודנו. עבר לאנגליה, לעיר ליברפול, בשנת 1923, וכיהן בה כרב הקהילה. עלה לארץ ישראל, לעיר תל אביב, וכיהן כרבה הראשי האשכנזי בשנים 1946–1964. כיהן כרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים 1964–1972; נפטר בירושלים בכ"ד בשבט תשל"ו ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי שמעון שקופ – רבו המובהק ורבי רפאל שפירא – ראש ישיבת וולוז'ין, שהסמיכו לרבנות ורבי שמחה זליג ריגר – רבו בילדותו בבריסק. בעל שבט מיהודה – שו"ת, בירורי סוגיות וחידושי תורה, 4 כרכים, תשט"ו, מצוות פיקוח נפש וגדריה – קונטרס, הלכות גרות ודרך ביצוען – מאמר, תשל"ה. ממנהיגי תנועת המזרחי, רבה הראשי האשכנזי השלישי של תל אביב בשנים 1946–1964 והרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים 1964–1972. למדן ליטאי שהושפע עמוקות מדרכו של רבו רבי שמעון שקופ, ועסק בשאלות אקטואליות כגיור, עלייה להר הבית ותרומת איברים, ונחשב לפוסק מקל יחסית לרבני דורו. ייסד בתל אביב את כולל "שבט מיהודה", ויחד עם הרב יעקב משה טולידאנו את בית הדין המיוחד לענייני עגונות. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תשי"ד.

הגרי"ז – הרב מבריסק

רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק מבריסק

1886–1959

ה'תרמ"ז–ה'תש"כ · 5647–5720

נולד בעיר וולוז'ין בכ' בתשרי תרמ"ז, שבה עמד אביו בראש ישיבת וולוז'ין. מונה לרב העיר בריסק במקום אביו בשנת תרע"ח, ועמד בראש ישיבה בה. נמלט לעיר וילנה בתחילת מלחמת העולם השנייה, ושם התארגן סביבו מחוש ה"קיבוץ". עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תש"א, וייסד בה את ישיבת בריסק. נפטר בירושלים בט' בתשרי תש"ך ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק – רבו המובהק. בעל חידושי מרן ריז"ה הלוי – חידושים על הרמב"ם, חידושי מרן רי"ז הלוי על מסכתות יומא וסוכה והלכות קידוש החודש, חידושי הגרי"ז – על מסכתות הש"ס, בסטנסיל מאת תלמידים, חידושי מרן רי"ז הלוי על התורה. רבה של בריסק אחרי אביו רבי חיים, ראש ישיבת בריסק בבריסק ולאחר מכן בירושלים, וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי בארץ ישראל בשנות הקמת המדינה. תלמיד מובהק לדרך הלימוד של אביו – ניתוח כל הלכה למרכיביה היסודיים – ושיעוריו נאמרו בעיקר על סדר קדשים. נודע בהחמרתו במצוות וביציאה ידי כל הדעות, וישיבות בריסק ממשיכות את דרכו. היה מתנגד תקיף לציונות ונאבק נגד גיוס הבנות, ועם זאת נהג כבוד בגדולי תורה שדעתם הייתה שונה מדעתו.

מייסד "תורה ודעת" – "מיסטר מנדלוביץ'"

רבי שרגא פייבל מנדלוביץ'

1886–1948

ה'תרמ"ו–ה'תש"ח · 5646–5708

נולד באימפריה האוסטרו-הונגרית, בעיירה וילאג בשנת תרמ"ו. התגורר לאחר נישואיו בעיר הומנה. היגר לארצות הברית, לעיר סקרנטון שבפנסילבניה, והקים בה תלמוד תורה. עבר לוויליאמסבורג שבברוקלין, ניו יורק, וניהל את ישיבת "תורה ודעת"; ייסד במונסי את ישיבת "בית מדרש עליון". נפטר בניו יורק בג' באלול תש"ח ונקבר בבורו פארק; עצמותיו הועלו לארץ ישראל ונקברו בבני ברק. תלמיד רבי משה גרינוולד ורבי שמואל רוזנברג – בעל "באר שמואל" ורבי שמחה בונם סופר – בעל "שבט סופר", שסמכו להוראה. בעל דאס יידישע ליכט – עיתון חרדי שייסד וכתב בו רבות. מהראשונים והבולטים במנהיגי היהדות החרדית בארצות הברית במאה העשרים, שפעל לעצור את החילון בקרב יהודיה. ניהל את ישיבת "תורה ודעת" בוויליאמסבורג והוסיף לה מתיבתא, ישיבה גבוהה וכולל, וייסד במונסי את "בית מדרש עליון" – הכולל הראשון באמריקה. היה ממייסדי "בית יעקב" בארצות הברית, ייסד את "תורה ומסורה", ושלח מטובי תלמידיו להקמת ישיבתו של רבי אהרן קוטלר. אף שנסמך להוראה, סירב שיכנוהו "רב" ונקרא "מיסטר מנדלוביץ'".

בעל "חידושי רבי ראובן" – ראש ישיבת קמניץ

רבי ראובן גרוזובסקי

1886–1958

ה'תרמ"ז–ה'תשי"ח · 5647–5718

נולד בבלארוס, בעיר מינסק בי"א בכסלו תרמ"ז, ולמד בה ב"קיבוץ" שבבית הכנסת זמחי צדק. למד בליטא, בישיבת סלובודקה. נתמנה לר"מ שני בישיבת כנסת בית יצחק של חותנו, שגלתה לעיר קרמנצ'וג, עברה לווילנה בשנת תרפ"א ולקמניץ בשנת תרפ"ו. עמד בראש הישיבה עם גיסיו לאחר פטירת חותנו, בווילנה ובראסיין, עד חורף תש"א. היגר לארצות הברית, ועמד בראש ישיבת תורה ודעת בעיר ניו יורק ובראש ישיבת בית מדרש עליון בעיר מונסי; נפטר בארצות הברית בכ"ב באדר תשי"ח. בעל חידושי רבי ראובן – על מסכתות הש"ס הישיבתיות, בג' חלקים, חידושי רבי ראובן – על מסכת מקוואות, בעיות הזמן, מאמרי רבי ראובן – על התורה, שיחות רבי ראובן – שיחות ודרשות. ר"מ וראש ישיבה בישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ, חתנו של רבי ברוך בר ליבוביץ, ולאחר פטירתו עמד בראשות הישיבה יחד עם גיסיו. בארצות הברית התמסר להצלת בני הישיבה במסגרת ועד ההצלה ולסיוע לתלמידים שהוגלו לסיביר. לאחר המלחמה עמד בראש ישיבת תורה ודעת בניו יורק וישיבת בית מדרש עליון במונסי, וכיהן כראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל באמריקה.

1886 1887

הרב מפוניבז'

רבי יוסף שלמה כהנמן מפוניבז'

1886–1969

ה'תרמ"ו–ה'תשכ"ט · 5646–5729

נולד בליטא, בעיירה קוהל שבמחוז טלז, בכ"ח באייר תרמ"ו. למד בישיבת טלז, ואחר כך בעיר נובהרדוק ובישיבת ראדין אצל החפץ חיים. כיהן כרב בעיר ויזוז, ומ־1919 כרב בעיר פוניבז', שבה הקים את ישיבת "אוהל יצחק". עלה לארץ ישראל בשנת 1940 והקים בעיר בני ברק את ישיבת פוניבז' בשנת 1944. נפטר בכ' באלול תשכ"ט ונקבר בבני ברק, בבית הקברות של נצחי ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי אליעזר גורדון ורבי שמעון שקופ – בישיבת טלז ורבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין – שהסמיכו להוראה והחפץ חיים – בישיבת ראדין. בעל דברי הרב – תורתו ומאמריו, שלושה קבצים, בני ברק תשס"א–תשס"ז, משא על קדושת ישראל וקדושת ארץ ישראל – מאמר, פתח תקוה תש"ד. רבה של פוניבז' וראש ישיבתה בליטא לפני השואה, ומייסד ישיבת פוניבז' בבני ברק וראשה הראשון. נודע בכושר ארגון ובגיוס כספים, והקים גם את מוסד "בתי אבות" לילדים פליטי שואה ואת קריית פוניבז' באשדוד. היה חבר מועצת גדולי התורה, ובשנים 1923–1925 חבר הסיימאס הליטאי מטעם אגודת ישראל.

האמרי שאול – האדמו"ר ממודז'יץ

רבי שאול ידידיה אלעזר טאוב ממודז'יץ

1886–1947

ה'תרמ"ז–ה'תש"ח · 5647–5708

נולד בפולין, בעיר אוזרוב, לרבי ישראל טאוב מייסד חסידות מודז'יץ. כיהן כרב בעיר ראקוב משנת תרע"ז ובעיר קארטשוב, ומתרפ"א שימש כאדמו"ר. עבר לעיר אוטבוצק הסמוכה לוורשה בשנת תרפ"ט והקים בה את ישיבת "תפארת ישראל". ברח בפרוץ מלחמת העולם השנייה לעיר וילנה, ונמלט דרך יפן לארצות הברית, לעיר ניו יורק, והקים בה בית מדרש בשנים תש"א–תש"ז. נפטר בעת ביקורו בארץ ישראל, בתל אביב, בט"ז בכסלו תש"ח, ונקבר בהר הזיתים. בעל אמרי שאול – אמרות ותורות על פרשיות השבוע, ישא ברכה – תורות על פרשות השבוע והמועדים, ליקוטים ועניני נישואין, תפארת ישראל – קובץ דברי תורה ותווי ניגונים, ישא ברכה – פירוש להגדה של פסח. האדמו"ר השני של חסידות מודז'יץ בשנים תרפ"א–תש"ח, שלחצרו באוטבוצק נהרו חסידים רבים מיהדות פולין. מלחין פורה שחיבר לפי ההערכה 1,500–2,000 ניגונים, ובהם חמישה ניגונים מורכבים שכונו "אופרות". היה חבר מועצת גדולי התורה בפולין ופעיל באגודת ישראל. נודע כאוהב ארץ ישראל, ביקר בה ארבע פעמים ועודד את שומעיו לעלות אליה ולהשתתף בבניינה.

הגר"י אברמסקי – בעל חזון יחזקאל

רבי יחזקאל אברמסקי

1886–1976

ה'תרמ"ו–ה'תשל"ו · 5646–5736

נולד בפלך וילנה, בכפר דשקאוצי; למד בישיבות נובהרדוק, טלז ורמיילס ובקיבוץ של רבי חיים עוזר גרודזנסקי בעיר וילנה. כיהן כרב בסמאליאן משנת 1912, בסמולביצ'י משנת 1914 ובסלוצק משנת 1923. נעצר בידי הג.פ.או. באלול תרפ"ח ונשלח למחנה בסיביר; שוחרר בערב יום הכיפורים תרצ"ב וגורש מברית המועצות. השתקע בלונדון בשנת תרצ"ב, כיהן בה כרב קהילת מחזיקי הדת, כדיין ומ־1935 כראש בית הדין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשי"א; נפטר בה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי חיים מבריסק והסבא מנובהרדוק – בישיבת נובהרדוק וחותנו, רבי ישראל יהונתן ירושלימסקי – ממנו למד את דרכי הפסיקה. בעל חזון יחזקאל – פירוש על התוספתא, חזון יחזקאל על מסכת פסחים ועל מסכת זבחים, וליקוטים על הש"ס, ארץ ישראל נחלת עם ישראל, 1945, דיני ממונות – הגדרת סוגיהם, קובץ מאמרים – בענייני אגדה. פרשן התוספתא, ראש בית הדין בלונדון ומראשי ישיבת סלבודקה בבני ברק, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. כרבה של סלוצק נרדף בידי השלטון הסובייטי, נאסר ונשלח לעבודת פרך בסיביר, ושוחרר בזכות מאמצי גדולי ישראל. חיבורו "חזון יחזקאל" על התוספתא זיכה אותו בפרס הרב קוק לספרות תורנית ובפרס ישראל לספרות תורנית בשנת 1956. בירושלים כיהן כנשיא "ועד הישיבות" ופעל למען החינוך העצמאי.

הרב זווין – עורך האנציקלופדיה התלמודית

רבי שלמה יוסף זווין

1886–1978

ה'תרמ"ז–ה'תשל"ח · 5647–5738

נולד במחוז פינסק, בעיר קזמירוב, ונתמנה לרב בה בגיל צעיר. למד בישיבת מיר, בעיר מיר, ובקיבוץ אברכים בעיר בוברויסק. כיהן כרב ברוסיה, בעיר קלימאון ובעיר נובוזיקאוו, ונאסר בידי הקומוניסטים. עלה לארץ ישראל, לעיר תל אביב, בשנת תרצ"ד, ומונה לרב קהילת חב"ד בה. עבר לירושלים בשנת תרצ"ז; נפטר בה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד האדמו"ר רבי שמריהו נח שניאורסון מבוברויסק – ממנו קיבל סמיכה ורבי יוסף רוזין, הרוגצ'ובר – הסמיכו ורבי יחיאל מיכל אפשטיין, בעל ערוך השולחן – הסמיכו. בעל אנציקלופדיה תלמודית – מייסדה ועורכה הראשון, המועדים בהלכה – ניתוח היסודות ההלכתיים של החגים והמועדים, אישים ושיטות – ניתוח שיטותיהם של גדולי הרבנים במאה העשרים, לאור ההלכה – ניתוח היסודות ההלכתיים של נושאים נבחרים, סיפורי חסידים – אנתולוגיה לפי פרשיות התורה והמועדים. תלמיד חכם, חסיד חב"ד ומרבני הציונות הדתית, שייסד בתש"ב יחד עם הרב מאיר בר־אילן את האנציקלופדיה התלמודית וערך את כל כרכיה שיצאו בימי חייו – מפעל חייו בשלושים וחמש שנותיו האחרונות. ברוסיה הסובייטית נאבק לשמירת גחלת הדת בהנהגת הריי"צ, ונאסר בשל הוצאת כתב העת "יגדיל תורה". חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל, היו"ר הראשון של בית דין רבני חב"ד בארץ הקודש וחתן פרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשי"ט. במאמריו כלל והעשיר את שיטת בריסק, וניתח בבהירות סוגיות למדניות.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רב רבנן – ראש ישיבת פורת יוסף

רבי עזרא עטייה

1887–1970

5647–5730 · ה'תרמ"ז–ה'תש"ל

נולד בסוריה, בעיר חלב בי"ז בשבט תרמ"ז, ולמד בה בילדותו אצל רבי יהודה אצלאן עטייה. עלה לארץ ישראל עם משפחתו בגיל 16, ולמד בישיבת "אוהל מועד" משנת תרס"ז. עבר למצרים בתחילת מלחמת העולם הראשונה, ולימד בה שמונה שנים בישיבות "כתר תורה" ו"אהבה ואחווה". שב לארץ ישראל ועמד בראש ישיבת "פורת יוסף" מתרפ"ה במשך 45 שנה. נפטר בירושלים בי"ט באייר תש"ל ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יהודה אצלאן עטייה – רבו בילדותו בחלב ורבי אברהם חיים עדס ורבי יוסף ידיד הלוי – ראש ישיבת אוהל מועד. בעל עלה עזרא – יצא לאור בידי בנו הרב דוד בשנת תשנ"ט, ספרי חידושים ושו"ת – אבדו בנפילת ישיבת פורת יוסף בשנת תש"ח, משנת רבינו – חידושים, סיפורים ועדויות מתלמידיו, תש"פ. ראש ישיבת "פורת יוסף" במשך 45 שנה, בשנים תרפ"ה–תש"ל, מגדולי הדור הספרדיים ומראשי הישיבות הבולטים במאה ה־20, שכונה "רב רבנן" ו"המורה". העמיד תלמידים רבים שהיו לראשי קהילות בישראל, בארצות הברית ובדרום אמריקה, ובהם הרב עובדיה יוסף, שעבורו שימש כאב רוחני. כיהן 20 שנה כחבר בבית הדין הספרדי, והחזון איש התבטא שסברתו כשל אחד מן הראשונים. קיבל את פרס הרב קוק בשנת תשכ"ח.

האדמו"ר מסאטמר – בעל "ויואל משה"

רבי יואל טייטלבוים מסאטמר

1887–1979

5647–5739 · ה'תרמ"ז–ה'תשל"ט

נולד באוסטרו-הונגריה, בעיר סיגט, בי"ז בטבת תרמ"ז. כיהן כרב בעיר אורשיווא משנת תרע"א ואחר כך בעיר קרולי משנת תרפ"ו. כיהן כרב בעיר סאטמר מתרצ"ד ועמד בה בראש ישיבה גדולה. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תש"ז, וכונן מחדש את חצרו בשכונת ויליאמסבורג שבברוקלין. נפטר במנהטן בכ"ו באב תשל"ט ונקבר בקריית יואל שבמונרו. בעל ויואל משה, דברי יואל – שו"ת ומכתבים, על הגאולה ועל התמורה. האדמו"ר המייסד של חסידות סאטמר. משנת תשי"ג כיהן כגאב"ד העדה החרדית בירושלים, והיה המנהיג הרוחני של נטורי קרתא. הנהיג קו שמרני ונודע כמתנגד בלתי מתפשר לציונות ולתנועות המזרחי ואגודת ישראל. מילא תפקיד מרכזי בשיקום העולם החסידי בארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה, ייסד את התאחדות הרבנים ואת "קרן הצלה", ונודע בגאונותו, בקדושתו ובפזרנותו לצדקה.

1887 — 1888

האמרי חיים מויז'ניץ

רבי חיים מאיר הגר מויז'ניץ

1887–1972

5648–5732 · ה'תרמ"ח–ה'תשל"ב

נולד בעיר ויז'ניץ, לאביו האדמו"ר רבי ישראל הגר, בט"ו בכסלו תרמ"ח. עבר עם אביו בימי מלחמת העולם הראשונה לרומניה, לעיר גרויסוורדיין. הוכתר בעיר גרויסוורדיין לאדמו"ר מויז'ניץ בשנת תרצ"ו, ושב לכהן בה לאחר שברח מהנאצים. עבר לבלגיה ומשם עלה לארץ ישראל באלול תש"ז. הקים בבני ברק את שיכון ויז'ניץ בשנת תש"ח; נפטר בה בט' בניסן תשל"ב ונקבר בבית הקברות שומרי שבת. תלמיד אביו, רבי ישראל הגר, האהבת ישראל ורבי שלום מרדכי שבדרון, המהרש"ם מברז'אן – ממנו קיבל סמיכה לרבנות. בעל אמרי חיים – דברי תורה על התורה והמועדים, ג' כרכים, לקוטי אמרי חיים – ליקוט מתורותיו, תורת אמרי חיים – תורותיו מהשנים שלא כתב. האדמו"ר הרביעי בשושלת ויז'ניץ בשנים תרצ"ו–תשל"ב, ממנהיגי היהדות החרדית וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. לאחר השואה עלה לארץ ישראל והקים בבני ברק את שיכון ויז'ניץ ומוסדותיו. ראה בשירה ובתשבחות לה' יסוד לעבודת ה', וחיבר ניגונים שהתפרסמו בכל העולם האורתודוקסי, כגון "כבודו מלא עולם".

הרב הנזיר

הרב דוד כהן (הנזיר)

1887–1972

5647–5732 · ה'תרמ"ז–ה'תשל"ב

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה מיישגולה שליד וילנה. למד בישיבת וולוז'ין, ובעיר ראדין למד מהחפץ חיים בשנת תרס"ג. למד באקדמיה למדעי היהדות בעיר סנט פטרבורג, ואחר כך בגרמניה, באוניברסיטת פרייבורג, ובשווייץ, באוניברסיטת בזל; בשווייץ פגש את הרב קוק. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, למד בישיבת מרכז הרב ולימד בה עשרות שנים. נפטר בירושלים בכ"ח באב תשל"ב ונקבר בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הראי"ה והחפץ חיים והמקובל רבי מנחם מנדל ניי מסנדומיר. בעל קול הנבואה – עבודת חייו, על חזרת הנבואה לעם ישראל, אורות הקודש – עריכת כתבי הרב קוק ומבואות להם, חוג הראי"ה – שיעורים על אורות הקודש, הכוזרי המבואר – פירוש לספר הכוזרי, דרך אמונה – ביאורים לאמונות ודעות לרס"ג. הוגה דעות וחוקר תלמוד, קבלה ופילוסופיה יהודית, ר"מ בישיבת מרכז הרב. היה מתלמידיו הבולטים של הרב קוק ומחשובי עורכי כתביו, ובראשם "אורות הקודש". כונה "הרב הנזיר" בשל מנהגי נזירות ופרישות שקיבל על עצמו, ובהם הימנעות משתיית יין, גידול שער, צמחונות ושתיקה מרובה. האמין שהנבואה צריכה לחזור לעם ישראל בעת החדשה, ועסק בכך רבות בספרו "קול הנבואה".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

האדמו"ר מקופיטשניץ

רבי אברהם יהושע השיל מקופיטשניץ

1888–1967

ה'תרמ"ח–ה'תשכ"ז · 5648–5727

נולד בעיר הוסיאטין בד' באייר תרמ"ח. התגורר לאחר נישואיו תקופה קצרה בעיר וורשה, ואחר כך חזר לקופיטשניץ. ברח עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה לעיר וינה, ובה מונה לאדמו"ר לאחר פטירת אביו בשנת תרצ"ו. היגר לאחר האנשלוס לארצות הברית, והקים את חצרו ובית מדרשו "בית אברהם" באיסט סייד בשנת תרצ"ט; עבר לבורו פארק בשנת תשכ"ה. נפטר בתשכ"ז ונקבר בארץ ישראל, בבית הקברות העתיק בטבריה. האדמו"ר השני של חסידות קופיטשניץ בשנים תרצ"ו–תשכ"ז, בנו וממלא מקומו של רבי יצחק מאיר השיל. היה מראשי אגודת ישראל וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, ופעל בעיקר למען החינוך העצמאי. סייע רבות בגיוס כספים לרב יוסף שלמה כהנמן לייסוד ישיבת פוניבז' בבני ברק, והקים בפתח תקווה את מוסד "בית אברהם" לבנות יתומות פליטי השואה.

רבה של לנינגרד – אסיר ציון

רבי אברהם לובנוב מלנינגרד

1888–1973

ה'תרמ"ח–ה'תשל"ג · 5648–5733

נולד בבלארוס, בעיר סברז'ין שליד רוגצ'וב, בשנת תרמ"ח. כיהן כרב בעיר לפל עד שנות ה־30. עבר לרוסיה, לעיר לנינגרד, ונתמנה בה לרב העיר אחר הרב מנחם מנדל גלוסקין בשנת תש"ג. נאסר והוגלה בשנת תשי"א, וכעבור שנים שוחרר ונתמנה ליושב ראש הקהילה היהודית בלנינגרד. נפטר בלנינגרד באב תשל"ג ונקבר בבית הקברות היהודי הישן בעיר. רבה של לנינגרד מתש"ג ואסיר ציון, ולפני כן רב העיר לפל. נעצר בתש"ב ושוחרר, ובתשי"א נאסר והוגלה, ולאחר שחרורו נתמנה ליושב ראש הקהילה היהודית. היה חסיד חב"ד־קאפוסט ושמר על קשרים טובים גם עם חסידות חב"ד־ליובאוויטש.

1888 | 1889

ציון

רבי דוד חי אדרעי

1888–1932

ה'תרמ"ח–ה'תרצ"ב · 5648–5692

נולד בצפת בח' באייר ה'תרמ"ח; שימש שד"ר כולל הספרדים בצפת לאימפריה הרוסית; עמד בראש ישיבה בכותאיסי שבגאורגיה. כיהן בטשקנט כרב ודיין הקהילה היהודית־בוכרית מה'תרע"ג, 1913, כחמש שנים. כיהן בצפת ובמירון כדיין ומנהל התלמוד תורה הספרדי מניסן ה'תר"פ. יצא למרוקו, לעיר צפרו, בשליחות צפת, ונפטר בה בכ' באייר ה'תרצ"ב. בעל בד דוד – שו"ת, בעיקר מימי רבנותו בטשקנט. רב הקהילה הבוכרית בטשקנט; לצד הרבנות הקים ספריות עבריות וסניפי התנועה הציונית ו"המזרחי" בערי טורקסטן, וסבל מרדיפות השלטון הקומוניסטי.

הרב הרצוג – הרב הראשי לישראל

הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג

1888–1959

ה'תרמ"ט–ה'תשי"ט · 5649–5719

נולד בפולין, בעיר לומז'ה בכ"ח בכסלו תרמ"ט. עבר לאנגליה, לעיר לידס, בשנת 1897, שם מונה אביו לרב, ולמד באוניברסיטאות לידס, לונדון והסורבון. כיהן כרב באירלנד: בעיר בלפסט משנת 1915, בעיר דבלין משנת 1918, ומ־1925 כרבה הראשי של יהדות אירלנד. נבחר לרבה הראשי של ארץ ישראל בי"ז בכסלו תרצ"ז, ועמד בתפקיד עד פטירתו. נפטר בירושלים בי"ט בתמוז תשי"ט ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד הרידב"ז – רבי יעקב דוד וילובסקי ורבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק – מסמיכיו לרבנות. בעל שו"ת היכל יצחק – תשובות בהלכה, תחוקה לישראל על פי התורה – הלכה ומדינה, תורת האהל, פסקים וכתבים, The Main Institutions of Jewish Law – יסודות המשפט העברי, 1936. הרב הראשי האשכנזי של ארץ ישראל ושל מדינת ישראל מתרצ"ז ועד פטירתו, ולפני כן רבה הראשי של יהדות אירלנד. בשנות השואה פעל להצלת יהודים, ולאחריה פעל להשבת ילדים יהודים שהוסתרו במנזרים ובבתי נוצרים. ייסד את "ועד הישיבות" ואת המכון המוציא לאור את האנציקלופדיה התלמודית, וחיבר את נוסח התפילה לשלום המדינה. חתן פרס ישראל לספרות תורנית בשנת 1958.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · קהילות טורקיה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הבאבא מאלי
רבי ישראל אביחצירא
1889–1984
רבה הראשי לישראל, מנהיג רוחני ומקובל. נולד בתוניסיה, עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ב, ייסד את ישיבת "נהר שלום" בנתיבות, והיה מגדולי המקובלים במזרח. נפטר בשנת תשמ"ד.

האש דת – האדמו"ר מאזניוב
רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין מאזניוב
1889–1971
נולד בפולין לאביו, האדמו"ר מאזניוב רבי אברהם שלמה, ולמד אצלו תורה ויראת שמים. כיהן כרבה של אזניוב בשנת תרפ"ב, ועלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ג, וייסד בתל אביב את חצר אזניוב. נפטר בשנת תשל"א, והובא למנוחת עולמים בהר המנוחות בירושלים.

בעל "מקדש דוד"
רבי דוד הכהן הפטרוסקי
1889–1941
נולד ברוסיה, בעיר פטרוסק, ועבר עם משפחתו לדווינסק בשנת תרס"ט. למד בישיבת וולוז'ין, ולאחר מלחמת העולם הראשונה עבר לישיבת סלובודקה. כיהן כרבה של פטרוסק, ונספה בשואה בשנת תש"א.

בעל "יושכל עבדי"
רבי עובדיה הדאיה
1889–1969
נולד בבוכרה, בעיר קרשי, ועלה לארץ ישראל בשנת תרנ"ו. למד בישיבת "חסד אברהם" ברחובות, ובשנת תרס"ט עבר לירושלים. כיהן כראש ישיבת "יחוה דעת" בשכונת בית הכרם, ונפטר בה בכ"ב בשבט תשכ"ט.

האדמו"ר מפיאסצנה – בעל "אש קודש"
רבי מרדכי מנחם מנדל שפירא מפיאסצנה
1889–1943
נולד בפולין, בעיר קוז'ניסק (קוז'ניץ), בשנת תרמ"ט, ונודע אצל סבו ואחר כך אצל חמיו האדמו"ר מקוז'ניץ. כיהן כאדמו"ר בעיר פיאסצנה מתרס"ט, ותחת"ג גם כרב העיר. יסד בעיר ישיבה בשנת תרס"ג שעמדה בראשה, ובשנות הכיבוש הגרמני דרש לחסידיו בגטו ורשה. נרצח בו ביחשון תש"ד, תלמיד חכם, רבי יחזקיאל משה הופשטין מקוז'ניץ – מעט לפני את תורת הסיפורות וסבו, רבי חיים שמואל הורוביץ מחצין – נדל אצלו. בעל חובת התלמידים – הדרכה בעבודת ה' לתלמידים צעירים, ודשה תרצ"ב, הכשרת האבובים – הדרכה בלימוד ובחפידות לבני ישיבות, אש קודש – דרשות ויחוס חסידי השואה בגטו ורשה, דרך המלך – דרשות על פרשיות השבוע, בני מחשובה טובה – קונטרס לחזרה לעבודת ה' האדמו"ר בראשון מפיאסצנה והנהג חסידי דוגל בפולין בין שתי מלחמות העולם. התפרסם בחיבוריו החדשניים בחיזוק והחסידי, בראשם "חובת התלמידים", שהיא את תורות קוז'ניץ, קרלין ורביד. בגטו ורשה סיוב לכוונות בריחה, תוך לשמירת המצוות והמשיך לדרוש לפני חסידיו. דרשותיו נמצאו לאחר המלחמה ונדפסו בספר "אש קודש".

בעל "שבות יעקב"
רבי יעקב אבוחצירא
1889–1985
רב ומקובל ממרוקו, מגדולי חכמי הדור. נולד בוזן, בעיר שבמחוז הסאיס, ונמנה בגיל 18 לראש הישיבה בפאס עם אחיו רבי יצחק לעייה. בשנת תרפ"ב עבר לאזור, ובהמשך כיהן כרב מחוז הסאיס בעיר מולאי אדריס. בשנת תרצ"ג עלה לארץ ישראל, ונפטר בירושלים בשנת תשמ"ה.

בעל "שבות יעקב"
רבי יעקב אבוחצירא
1889–1985
רב ומקובל ממרוקו, מגדולי חכמי הדור. נולד בוזן, בעיר שבמחוז הסאיס, ונמנה בגיל 18 לראש הישיבה בפאס עם אחיו רבי יצחק לעייה. בשנת תרפ"ב עבר לאזור, ובהמשך כיהן כרב מחוז הסאיס בעיר מולאי אדריס. בשנת תרצ"ג עלה לארץ ישראל, ונפטר בירושלים בשנת תשמ"ה.

בעל "נשמת הראי"
רבי אברהם אלישיב קפלן
1889–1924
נולד בליטא, בעיירה קיידאן שבמחוז קובנה בי"ב באייר תרכ"ט. למד בישיבת טלז בעיר טלז, ונמנה עליה כמשגיח. לאחר חודשים ספורים עבר לוול אביב, ונפטר בחול אביב, ונקבר בבית הקברות שונה שבת בבני ברק. תלמיד אביו, רבי אברהם שלמה אפשטיין וסבו, רבי אריה לייב אפשטיין, המכונה לייבוש. בעל אש דת – דו כרכים על פרשיות התורה, באהבת ה', התורה וישראל, בשנים תשל"ב–תשל"ד, באר משה – על חומשי התורה ואל נביאים ראשונים, באר משה – בענייני תחיית המתים והנשמות הנפש. האדמו"ר מאזניוב תורץ, ובנו מוטצת נחלי התורה בארצות הברית, ומתחילת השנ"ם יל"ר הבעוד של מוטצת גדולי התורה שאל אגודת ישראל, מחבר הסדרות "אש דת" ו"באר משה", ורחן פרס הרב קוק בשנת תשל"ם ומפיס ישראל לספרות תורנית בשנת תשמ"ב. יתרן בריחה מהכיבוש הנרמני דרש למסיריו בגטו ורשה. נרצח בו ביחשון תש"ד. תלמיד חכם, רבי יחזקיאל משה הופשטין מקוז'ניץ – ומנו לסר את תורת הסיפורות וסבו, רבי חיים שמואל הורוביץ מחצין – נדל אצלו. בעל חובת התלמידים – הדרכה בעבודת ה' לתלמידים צעירים, ודשה תרצ"ב, הכשרת האבובים – הדרכה בלימוד ובחפידות לבני ישיבות, אש קודש – דרשות ויחוס חסידי השואה בגטו ורשה, דרך המלך – דרשות על פרשיות השבוע, בני מחשובה טובה – קונטרס לחזרה לעבודת ה' האדמו"ר מאזניוב והנהג חסידי דוגל בפולין בין שתי מלחמות העולם. התפרסם בחיבוריו החדשניים בחיזוק והחסידי, בראשם "חובת התלמידים", שהיא את תורות קוז'ניץ, קרלין ורביד. בגטו ורשה סיוב לכוונות בריחה, תוך לשמירת המצוות והמשיך לדרוש לפני חסידיו. דרשותיו נמצאו לאחר המלחמה ונדפסו בספר "אש קודש".

1889 1890

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין/ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפון, קושטא, מזרים · בגל · צפון אפריקה · אשכנז

רבה של מקנס – בעל קיצור שולחן ערוך השלם

רבי רפאל ברוך טולידנו ממקנס

1890–1970

5650–5731 · ה'תר"נ–ה'תשל"א

נולד במרוקו, בעיר מקנס בשנת תר"ן. כיהן כדיין במקנס, ונתמנה לאב בית הדין ולרבה הראשי של העיר; הקים בה ישיבה לבני הכפרים והעיירות הסמוכות. עלה לישראל בשנת תשכ"ג, והתיישב בעיר באר שבע ואחר כך בעיר חיפה, שם סירב להתמנות לרב העיר. עבר לעיר בני ברק; נפטר בה בי"ח בחשוון תשל"א ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי חיים בירדוגו – רבו המובהק ורבי חיים משאש – למד אצלו מוסר ורבי יוסף אלקובי. בעל קיצור שולחן ערוך השלם – הלכה על פי השולחן ערוך וכף החיים, בתוספת מנהג מרוקו, שו"ת רבי ברוך – כתבים ותשובות על אורח חיים ויורה דעה, אשורר שירה לכבוד התורה – פיוט שנפוץ בקרב עדות המזרח. רבה הראשי ואב בית הדין של מקנס שבמרוקו, ממשפחת רבנים ותיקה ממגורשי ספרד. הקים ישיבה לבני הכפרים ורשת מוסדות חסד, ובהם בית הדפוס "דובב שפתי ישנים" להוצאת ספרי חכמי מרוקו. חיבר את "קיצור שולחן ערוך השלם" לפי מנהגי הספרדים ומנהג מרוקו. לאחר עלייתו לישראל השתקע בבני ברק, היה מזוהה עם אגודת ישראל ופעל לחיזוק עולי מרוקו ולשליחת בניהם לישיבות.

מארי סאלם יצחק – הרב הראשי ליהודי תימן בתל אביב

רבי שלום יצחק הלוי

1890–1973

5651–5733 · ה'תרנ"א–ה'תשל"ג

נולד בתימן, בעיר צנעא, והוסמך לרבנות ולדיינות על ידי אביו. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרפ"ג. כיהן כרב הראשי ליהודי תימן בעיר תל אביב וכדיין בבית הדין הרבני בה משנת תרפ"ה, והקים בה את ישיבת "אהל תורה". חזר לירושלים בשנת תשכ"א, הקים בה את ישיבת "סוכת שלום" ונפטר בה בכ"ו בתמוז תשל"ג. תלמיד אביו, רבי יחיא יצחק הלוי, רבה הראשי של תימן – הסמיכו לרבנות ולדיינות. בעל דברי חכמים – שו"ת, 174 תשובות לבני קהילתו, תשל"ב, דברי שלום – פירוש על חלק הדקדוק למהרי"ץ, תש"ל, פעולת צדיק למהרי"ץ – הוצאה לאור בתוספת הגהותיו, ניקוד שישה סדרי משנה על פי מסורת יהודי תימן. הרב הראשי ליהודי תימן בתל אביב, ובאופן לא רשמי רבם הראשי של יוצאי תימן בישראל. נשיא המועצה הדתית ליהודי תימן בארץ ישראל, דיין מוערך בבית הדין הרבני בתל אביב, ומתשט"ז הנציג הראשון של יהודי תימן במועצת הרבנות הראשית. היה בקיא מאוד במנהגי תימן ופעל לשימור מסורתם ומסורת ההגייה. נאבק על החינוך הדתי של עולי תימן, ובתשי"ד פנה בעניין זה לדוד בן־גוריון.

האדמו"ר מבויאן – ניו יורק

רבי מרדכי שלמה פרידמן מבויאן

1890–1971

5651–5731 · ה'תרנ"א–ה'תשל"א

נולד בעיר בויאן בי"ג בתשרי תרנ"א. נמלט לעיר וינה בזמן מלחמת העולם הראשונה, וכיהן בה באדמו"רות מתרע"ז. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, ופתח בית מדרש בלואר איסט סייד שבמנהטן בשנת תרפ"ז. הקים בירושלים את "מתיבתא תפארת ישראל" בשנות החמישים. נפטר בניו יורק בה' באדר תשל"א; ארונו הובא לירושלים ונטמן בהר הזיתים. האדמו"ר מבויאן בניו יורק, בנו של רבי יצחק מבויאן ונינו של רבי ישראל מרוז'ין. לאחר השואה היה האדמו"ר המרכזי של החסידות, ומפטירת אחיו רבי ישראל בשנת תשי"א – האדמו"ר היחיד לכל חסידי בית בויאן בעולם. כיהן כחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, כנשיא אגודת האדמו"רים בארצות הברית וכסגן נשיא אגודת ישראל שם. ייסד בירושלים את "מתיבתא תפארת ישראל".

רבי יעקב קמנצקי – אמת ליעקב

רבי יעקב קמנצקי

1891–1986

5651–5746 · ה'תרנ"א–ה'תשמ"ו

נולד בליטא, בעיירה קאלושקובה, בכ' באדר א' תרנ"א; למד בעיר מינסק ובישיבת כנסת ישראל בסלבודקה. כיהן כרב בעיירה ציטביאן אחת עשרה שנים, מתרפ"ו. היגר לארצות הברית בשנת תרצ"ז, וכיהן כרב בקנדה, בעיר טורונטו, בשנים תרצ"ח–תש"ה. עמד בראש ישיבת "מתיבתא תורה ודעת" בניו יורק בשנים תש"ח–תשכ"ז. עבר לעיירה מונסי ובסוף ימיו לבולטימור; נפטר בכ"ט באדר א' תשמ"ו ונקבר בברוקלין. תלמיד רבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלבודקה ורבי ברוך בער לייבוביץ ורבי איסר זלמן מלצר. בעל אמת ליעקב – עיונים במקרא, תשמ"ו, עיונים במקרא – על פרשיות התורה, תשמ"ד, אמת ליעקב – על הש"ס, אמת ליעקב – על נביאים וכתובים, חידושים על הטור – במהדורת מכון המאור. ראש ישיבת "מתיבתא תורה ודעת" בניו יורק וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית. לאחר פטירת רבי אהרן קוטלר היה, יחד עם רבי משה פיינשטיין, ממנהיגי הציבור החרדי בארצות הברית ובקנדה. עסק רבות בחינוך, הכריע בשאלות "תורה ומסורה" ואגודת ישראל, ועמד בראש ארגון החינוך העצמאי בארצות הברית. נודע בזיכרונו ובבקיאותו הרחבה, ודרש להתמקד תחילה בתלמוד ובראשונים.

1890 **1892**

ראש ישיבת חברון

רבי יחזקאל סרנא

1890–1969

5650–5729 · ה'תר"נ–ה'תשכ"ט

נולד ברוסיה, בעיר הרדוק שבפלך מינסק, בכ"ח בשבט תר"ן. למד בליטא, בעיר סלובודקה, בישיבת "כנסת ישראל" אצל "הסבא מסלבודקה". נשלח לארץ ישראל לבחור מקום לישיבה, ובחר בעיר חברון, שאליה עברה הישיבה בשנת תרפ"ה. העביר את הישיבה לאחר מאורעות תרפ"ט לירושלים, לשכונת גאולה, ועמד בראשה. נפטר בירושלים בו' באלול תשכ"ט ונקבר בהר הזיתים לצד חותנו. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקה – רבו המובהק ורבי חיים רבינוביץ מטלז. בעל דליות יחזקאל – מאמרי מוסר, חמישה חלקים, דליות יחזקאל – על התורה והנביאים, בית יחזקאל – על הש"ס והרמב"ם, עיונים – לספר מסילת ישרים. ראש ישיבת חברון "כנסת ישראל" וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל מ־1954. היה אחראי למעבר הישיבה מסלובודקה לחברון בשנת 1925 – הישיבה הליטאית הראשונה שעברה לארץ ישראל – ולאחר מאורעות תרפ"ט לירושלים. כתלמידו המובהק של הסבא מסלבודקה הדגיש את שיטת "גדלות האדם", ועבודת ה' מתוך אהבה ושמחה. היה ממנהיגי הציבור החרדי בשנות הקמת המדינה, מראשי ועד הישיבות והחינוך העצמאי.

הגרא"ח נאה – בעל השיעורים

רבי אברהם חיים נאה

1890–1954

5650–5714 · ה'תר"נ–ה'תשי"ד

נולד באימפריה העות'מאנית, בעיר חברון, ולמד בישיבת "מגן אבות" שבראשות אביו. עבר עם משפחתו לירושלים בסביבות תרס"ה ולמד בישיבות "אוהל משה" ו"תורת חיים". יצא לבוכרה בשנת תרע"א לאסוף כספים לעניי ארץ ישראל, ולימד תורה בעיר סמרקנד. גורש בימי מלחמת העולם הראשונה למצרים, לעיר אלכסנדריה, והקים בה את "ישיבת ארץ ישראל". שב לירושלים, היה ספרא דדיינא בבית הדין של העדה החרדית ורבה של שכונת הבוכרים; נפטר ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי מנחם מנדל נאה – ראש ישיבת "מגן אבות" בחברון והאדמו"ר הרש"ב מחב"ד והאדמו"ר הריי"צ מחב"ד. בעל שיעורי תורה – שיטתו במידות ושיעורי תורה, קצות השלחן – קיצור שולחן ערוך אורח חיים לפי פסקי בעל התניא ומנהגי חב"ד, תשעה חלקים, שיעור מקוה ושיעורי ציון – בירור השיעורים, פסקי הסידור – על פסקי רבי שניאור זלמן מלאדי בסידורו, קונטרס החליבה – בעניין חליבת פרות בשבת. רב ודיין ירושלמי ומחשובי רבני חב"ד, תלמיד קרוב של שלושת האדמו"רים האחרונים של חב"ד, מראשי כולל חב"ד וממקימי ישיבת תורת אמת. נודע בשיטתו המצמצמת במידות ושיעורי תורה, שבה נחלק על החזון איש, ובקרב הציבור נהוג בעיקר כשיטתו. נחשב מגדולי המומחים בשולחן ערוך הרב ובפסקי הסידור, וערך את "לוח כולל חב"ד". חתן פרס הרב קוק לספרות תורנית לשנת תש"ו–תש"ז.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

רבי אהרן קוטלר – ראש ישיבת לייקווד

רבי אהרן קוטלר

1892–1962

ה'תרנ"ב–ה'תשכ"ג · 5652–5723

נולד בבלארוס, בעיר סוויסלוץ' בשנת תרנ"ב, לרבי שניאור זלמן פינס רב המקום. למד אצל רבי זלמן סנדר כהנא שפירא בעיר קרינקי, ומגיל 13 בישיבת כנסת ישראל בסלובודקה. לימד בעיר סלוצק בישיבת עץ חיים שבראשות חמיו, ועמד בראש ישיבת קלצק בפולין, בעיר קלצק. היגר לארצות הברית דרך סיביר ויפן בשנת תש"א, וייסד בעיר לייקווד את ישיבת לייקווד בשנת תש"ג. נפטר בארצות הברית בב' בכסלו תשכ"ג; ארונו הוטס לארץ ישראל ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי זלמן סנדר כהנא שפירא בקרינקי והסבא מסלבודקה – בישיבת כנסת ישראל. בעל משנת רבי אהרן – סדרת 19 ספרים מכתביו, חידושים על מסכתות הש"ס – 10 כרכים בסדרת משנת רבי אהרן, שו"ת – 2 כרכים, מוסר – 4 כרכים. ראש ישיבת קלצק בפולין, ולאחר מכן מייסדה וראשה של ישיבת לייקווד בארצות הברית, נשיא מועצת גדולי התורה באמריקה וממנהיגי הציבור החרדי. בשנות המלחמה פעל בוועד ההצלה להצלת בני הישיבות. היה מראשי המצדדים בלימוד תורה ללא עירוב לימודי חול – דבר שהיה חדש באמריקה – ועודד צעירים להקדיש את חייהם ללימוד התורה. נשיא החינוך העצמאי בארץ ישראל, ולאחר פטירת חותנו רבי איסר זלמן מלצר ירש את ראשות ישיבת עץ חיים בירושלים.

העילוי מפאריץ' – ראש ישיבת תורה ודעת

רבי שלמה היימן

1892–1944

ה'תרנ"ב–ה'תשה"ה · 5652–5705

נולד בעיר פאריץ' שליד מינסק בשנת תרנ"ב, ולמד בישיבת כנסת בית יצחק בסלבודקה ובישיבת החפץ חיים בראדין. כיהן כר"מ בישיבת אהל תורה בעיר ברנוביץ משנת תרפ"ג. כיהן כר"מ בישיבת רמיילס בעיר וילנה משנת תרפ"ז. עבר לארצות הברית, לשכונת ויליאמסבורג שבניו יורק, לכהן כראש ישיבת תורה ודעת, באייר תרצ"ה. נפטר בניו יורק בי"ז בכסלו תש"ה ונקבר בה. תלמיד רבי ברוך בר ליבוביץ – ראש ישיבת כנסת בית יצחק. בעל חידושי רבי שלמה – חידושי תורה, נערך בידי תלמידו רבי חיים גרוזובסקי ובמהדורה מורחבת בידי רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, חידושי רבי שלמה – על התורה ומועדים, שיעורי רבי שלמה – על סדר נשים ונזיקין, מסכת חולין ועוד. רב וראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, שנודע בצעירותו בשם "העילוי מפאריץ'". כיהן כר"מ בישיבת אהל תורה בברנוביץ ובישיבת רמיילס בווילנה, ובהמלצת רבי חיים עוזר גרודזנסקי מונה לראש ישיבת תורה ודעת בניו יורק. בארצות הברית שימש גם כסגן נשיא אגודת ישראל באמריקה וכחבר מועצת גדולי התורה. מתלמידיו רבי מיכל יהודה ליפקוביץ ורבי אליהו שמחה שוסטל.

רבה הראשי הספרדי של חיפה – בעל שו"ת מים חיים

רבי יוסף משאש ממקנס

1892–1974

ה'תרנ"ב–ה'תשל"ד · 5652–5734

נולד במרוקו, בעיר מקנס, ולמד בה בישיבת האחים רבי יוסף ורבי רפאל אלקובי. כיהן כרב הראשי באלג'יר, בעיר תלמסאן, משנת תרפ"ד במשך 17 שנה. שב למרוקו, לעיר מקנס, לאחר פטירת רבי משה טולידאנו, וכיהן בה כדיין. עלה לארץ ישראל, לעיר חיפה, בשנת תשכ"ד, ומונה לרבה הראשי הספרדי בשנת תשכ"ח עד פטירתו. תלמיד הרב יוסף אלקובי והרב רפאל אלקובי. בעל מים חיים – שו"ת בשני חלקים, אוצר המכתבים – איגרות בהלכה, פרשנות ושירה, שלושה חלקים, נר מצווה – על חנוכה בהלכה ובמחשבה, נחלת אבות – על פרקי אבות. דיין, פוסק, משורר ואיש ציבור. כיהן 17 שנה כרבה הראשי של תלמסאן, אחר כך כדיין במקנס, ובסוף ימיו כרבה הראשי הספרדי של חיפה בשנים תשכ"ח–תשל"ד. חיבר 48 ספרים, ובהם שו"ת "מים חיים" ו"אוצר המכתבים". פסיקתו נודעה בנטייתו למנהג הנוהג בזמנו ובמקוריות סברותיו, מתוך שאיפה לשמור על קשרם של הרחוקים ליהדות.

האדמו"ר הזקן – בעל שומר אמונים

רבי אהרן ראטה

1894–1947

ה'תרנ"ד–ה'תש"ז · 5654–5707

נולד בהונגריה, בעיר אונגוואר בא' בסיון תרנ"ד. ייסד ברומניה, בעיר סאטמר, את חבורת "יראי ה'" בשנת תרפ"א. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרפ"ה, וייסד בשכונת מאה שערים את בית המדרש "אוהל אלימלך"; מסיבות בריאות חזר כעבור ארבע שנים לסאטמר. עבר עם חבורתו לעיר ברגסז בשנת תרצ"ו. עלה שנית לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בכ"ה בתשרי ת"ש, והקים בה את בית המדרש "שומרי אמונים"; נפטר בה ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי צבי אלימלך שפירא מבלאז'וב – רבו המובהק ורבי ישכר דב רוקח מבעלז ורבי ישראל הגר מוויז'ניץ. בעל שומר אמונים – ענייני אמונה וביטחון, השגחה פרטית ועניית אמן, שולחן הטהור – על ענייני אכילה, נועם הלבבות – בשיר ובחריזה על ענייני התפילה, טהרת הקודש – על ענייני קדושה, מבקש אמונה – על ענייני האמונה היהודית. אדמו"ר חסידי, מייסד "חבורת שומר אמונים", שממנה צמחו חסידויות שומרי אמונים, תולדות אהרן, הנקראת על שמו, ותולדות אברהם יצחק, ובהן הוא מכונה "האדמו"ר הזקן". הדגיש עבודת ה', תלמוד תורה ותפילה בהתלהבות, ובפרט אמירת אמן בקול רם, ועל שם כך כינה את חבורתו "שומר אמונים" בשנת תרצ"ג. הגותו מעמידה במרכז את האמונה בה' ואת קבלת הייסורים באהבה. נודע כסגפן, והלחין עשרות ניגונים, רובם לזמירות ותפילות שבת.

ראש ישיבת טלז בקליבלנד

רבי אליהו מאיר בלוך

1894–1955

ה'תרנ"ה–ה'תשט"ו · 5655–5715

כיהן כר"מ בליטא, בישיבת טלז משנת תרפ"ח. נחלץ מליטא בעיצומה של מלחמת העולם השנייה והגיע לארצות הברית בשנת ת"ש. הקים מחדש את ישיבת טלז בארצות הברית, בעיר קליבלנד שבמדינת אוהיו, ועמד בראשה. ראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, בנו של רבי יוסף יהודה לייב בלוך, ראש ישיבת טלז. כיהן כר"מ בישיבת טלז בליטא, ובשנת ת"ש נחלץ עם גיסו הרב חיים מרדכי קאטץ לארצות הברית. השניים הקימו מחדש את ישיבת טלז בקליבלנד ופיתחו את מוסדותיה. היה מראשי הרבנים וממנהיגי הציבור החרדי בארצות הברית וחבר מועצת גדולי התורה. לאחר חורבן טלז והשמדת בני משפחתו כתב כי החובה הקדושה המוטלת על השרידים היא עסק התורה.

1892

1895

בעל "מכתב מאליהו"

רבי אליהו אליעזר דסלר

1892–1953

ה'תרנ"ב–ה'תשי"ד · 5652–5714

נולד בבלארוס, בעיר הומל. למד בישיבת קלם אצל רבי צבי הירש ברוידא. נסע לאנגליה בשנת תרפ"ח וכיהן כרב באיסט אנד ובגדלסטון, ובגדלסטון פתח ישיבה. עמד כמנהיג רוחני בכולל בעיר גייטסהד, ופעל להקמת סמינר "בית מדרש למורות" בה בשנת תש"ה. עלה לארץ ישראל, לעיר בני ברק בשנת תש"ט, וכיהן כמשגיח רוחני בישיבת פוניבז'; נפטר ונקבר בה בכ"ד בטבת תשי"ד. תלמיד רבי צבי הירש ברוידא – בישיבת קלם ודודו, רבי חיים עוזר גרודזנסקי – שממנו קיבל הסמכה. בעל מכתב מאליהו – כתבים, שיחות ומכתבים בענייני אמונה ומוסר, בחמישה כרכים, חידושי הגרא"א דסלר על הש"ס – שני חלקים, הגדת הרב דסלר – על הגדה של פסח. מגדולי בעלי המוסר בשיטת קלם, שכיהן כרב באנגליה, כמנהיג רוחני של כולל גייטסהד וכמשגיח רוחני בישיבת פוניבז', ושיחות המוסר שנשא בה ידועות בעולם הישיבות. ספרו "מכתב מאליהו", שערכו תלמידיו לאחר פטירתו, עוסק באמונה ובמוסר, ומרבה להביא מדברי המהר"ל מפראג ואף מספרי חסידות. טבע את המושג "נקודת הבחירה", העוסק בתחום שבו יש לאדם בחירה חופשית.

האדמו"ר מקומרנא – רבי חיים יעקב ספרין

רבי חיים יעקב ספרין מקומרנא

1892–1979

ה'תרנ"ב–ה'תשל"ט · 5652–5739

נולד בעיר בוריסלוב, לאביו רבי אברהם מרדכי ספרין, האדמו"ר מקומרנא בבוריסלוב. התגורר סמוך לחותנו בעיר בעלזא, ושם התקרב לרבי ישכר דב רוקח, האדמו"ר מבעלזא. ברח לעיר אונגוואר עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. היגר לארצות הברית דרך פראג בשנת תרצ"ח, ולאחר השואה קיבלוהו שרידי חסידי קומרנא לאדמו"ר. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשכ"ב, והקים את בית מדרשו בשכונת גאולה; נקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי ישכר דב רוקח, האדמו"ר מבעלזא – התקרב אליו. בעל בית יעקב – חידושים על הש"ס, פרי חיים – על התורה, על הש"ס ועל סדר הא־ב, בית אבות – על קדושת האבות, שבת שלום ומבורך – על ענייני שבת, מה זאת – חידושים על ענייני שבת, ברית ותפילין. אדמו"ר בדור החמישי בחסידות קומרנא. בשנת תרצ"ח, בעקבות אזהרה על מלחמה איומה העתידה לפרוץ, יצא מאירופה לארצות הברית, ולאחר השואה, משנכחדו רוב אדמו"רי קומרנא, קיבלוהו שרידי חסידי קומרנא לאדמו"ר. בשנת תשכ"ב עלה לירושלים והקים את בית מדרשו בשכונת גאולה, הפעיל עד היום. חיבר ספרי חסידות וחידושים על הש"ס, ובהם "בית יעקב" ו"פרי חיים".

רבה של מוסקבה

רבי יהודה לייב לוין ממוסקבה

1894–1971

ה'תרנ"ד–ה'תשל"א · 5654–5731

נולד בעיר ניקופול, שם כיהן אביו כרבה הראשי. למד בישיבת ניז'ין ובישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, והוסמך לרבנות בשנת 1916. למד שלוש שנים בבית מדרש למורים בעיר דנייפרופטרובסק, ואחר כך כיהן כרב ביישובים שונים. עמד בראש ישיבת "קול יעקב" בברית המועצות, בעיר מוסקבה, משנת 1957, ובאותה שנה נעשה לרבה הראשי של העיר. נפטר בעיר מוסקבה בשנת 1971. רבה הראשי של מוסקבה וראש ישיבת "קול יעקב" בעיר משנת 1957 ועד פטירתו. נתמנה לרבנות מוסקבה לאחר פטירת הרב שלמה שליפר. על הצהרותיו הפומביות בהגנת המשטר הסובייטי ספג ביקורת חריפה. לעומת זאת, ד"ר נחום גולדמן תיאר אותו כמי שמנסה לשמר חיים יהודיים ברוסיה בנסיבות קשות. כמו כן, הרב יצחק זילבר תיאר כיצד כפה עליו השלטון הסובייטי הצהרות אלו.

הבית ישראל – האדמו"ר מגור

רבי ישראל אלתר מגור

1894–1977

ה'תרנ"ה–ה'תשל"ז · 5655–5737

נולד בפולין, בעיר גור, בכ"ד בתשרי תרנ"ה, ולמד בה עד גיל עשר אצל סבו בעל ה"שפת אמת". ברח בזמן השואה עם אביו מפולין לארץ ישראל, לעיר ירושלים. כיהן בירושלים כאדמו"ר מגור מתש"ח, ושיקם בה את החסידות לאחר השואה. נפטר בירושלים בב' באדר תשל"ז ונקבר בהר הזיתים. תלמיד סבו, רבי יהודה אריה ליב אלתר, השפת אמת ואביו, רבי אברהם מרדכי אלתר, האמרי אמת וחותנו, רבי יעקב מאיר בידרמן. בעל בית ישראל – דברי תורה וחסידות על התורה והמועדים, חמישה כרכים, מכתבים ומאמרים – לקט מכתבים ומאמרים בהשקפה, חינוך וחסידות, ירושלים תשפ"ג. האדמו"ר הרביעי בשושלת גור בשנים תש"ח–תשל"ז, ששיקם את החסידות בארץ ישראל לאחר השואה ונמנה עם מנהיגי הציבור החרדי הבולטים בארץ. כיהן כיושב ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, פעל להקמת החינוך העצמאי והקים את העיתון "המודיע". נודע בתקנותיו בענייני קדושה ו"שמירת עיניים", בסדר הלימוד שלפנות בוקר "פאר – טאגס" ובשולחנות – טישים – שערך בשבתות ובחגים, ובכך שסייע להקמתן מחדש של חצרות אדמו"רים אחרים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המקור ברוך – האדמו״ר מסערט ויז׳ניץ

רבי ברוך הגר מסערט ויז׳ניץ

1895–1963

ה׳תרנ״ה–ה׳תשכ״ד · 5655–5724

נולד בעיירה ויז׳ניץ, לרבי ישראל הגר בעל ה״אהבת ישראל״. כיהן כרב בחבל מרמורש, בעיר פוליען משנת תרפ״ג, ואחר כך בקיצמן משנת תרפ״ח. כיהן כרב בבוקובינה, בעיר סירט מתרצ״ו, והקים בה את ישיבת ״בית ישראל ותמכין דאורייתא״. הוגלה בימי השואה לטרנסניסטריה, ושהה כשנתיים וחצי בדז׳ורין, שם הקים מטבח ליהודי הגטו. עלה לארץ ישראל, לעיר חיפה, בשנת תש״ז, והקים בה את ישיבת יחל ישראל ואת שכונת רמת ויז׳ניץ; נפטר בחיפה ונקבר בבני ברק. תלמיד רבי מאיר אריק – סמכו לרבנות ורבי אברהם מנחם מנדל שטיינברג – סמכו לרבנות. בעל מקור ברוך – לקט מדרשותיו ודברי תורתו. מייסדה והאדמו״ר הראשון של חסידות סערט ויז׳ניץ בשנים תרצ״ו–תשכ״ד, בנו של בעל ה״אהבת ישראל״ מוויז׳ניץ, וחבר מועצת גדולי התורה. פעל במסגרת אגודת ישראל כבר ברומניה, ועמד בראש משלחת לבוקרשט למען השבתת החנויות בשבת. אחרי השואה הקים מחדש מוסדות תורה בקרב הפליטים, ובחיפה ייסד את ישיבת יחל ישראל ואת שכונת רמת ויז׳ניץ, והיה ממקימי החינוך העצמאי. מכונה על שם ספרו ״מקור ברוך״.

הראשון לציון הרב יצחק נסים

רבי יצחק נסים

1895–1981

ה׳תרנ״ו–ה׳תשמ״א · 5656–5741

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, ביום הראשון של חנוכה, כ״ה בכסלו תרנ״ו, ולמד בה תורה מפי הרב צדקה חוצין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת 1925, ולצד לימודו עסק במסחר. כיהן כראשון לציון והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים תשט״ו–תשל״ג, וביתו בירושלים שימש מקום מפגש לאישי ציבור ומלומדים. תלמיד הרב צדקה חוצין השני והרב שמעון אגסי. בעל יין הטוב – שו״ת, שני חלקים, לדור ולדורות – מאמרים, נאומים ומכתבי חיזוק, שלושה כרכים, לכלל ולפרט – הלכות קצובות, תשובות קצרות בהלכה מתקופת היותו הרב הראשי. הראשון לציון ה־37 והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים 1955–1972, שנבחר לתפקיד לבקשת קודמו הרב בן־ציון מאיר חי עוזיאל. בפולמוס ״מיהו יהודי״ פעל שהגדרת הלאום היהודי תיקבע לפי ההלכה, וסירב לקבל את פני האפיפיור פאולוס השישי בשנת 1964 כדי שלא ייווצר רושם שמעמד הדת היהודית נחות. ביוזמתו הועלו עצמות החיד״א לקבורה בהר המנוחות בשנת 1960. הקים בית מדרש להכשרת רבנים, ומתלמידיו הראשון לציון הרב מרדכי אליהו.

רבה של סוראמי

רבי גבריאל דבראשוילי מסוראמי

1896–1985

ה׳תרנ״ו–ה׳תשמ״ו · 5656–5746

נולד בגאורגיה, בעיר צחינוואלי, ולמד בה אצל רבי אברהם חוולס. למד בעיר בריסק כשלוש שנים אצל רבי חיים סולובייצ׳יק, שימש אותו והוסמך על ידו לרבנות. חזר לגאורגיה, נתמנה לרב הראשי של העיר סוראמי והנהיג את קהילתה למעלה משישים שנה. עלה לישראל בשנת 1973 והתיישב בירושלים, בשכונת נוה יעקב. נפטר ונקבר בהר הזיתים, בחלקת יוצאי גרוזיה. תלמיד רבי אברהם חוולס, תלמידו ושליחו של רבי יצחק אלחנן ספקטור ורבי חיים סולובייצ׳יק מבריסק – שימש אותו והוסמך על ידו. רבה הראשי של העיר סוראמי שבגאורגיה, שאת קהילתה היהודית הנהיג למעלה משישים שנה. תלמידו של רבי חיים סולובייצ׳יק מבריסק, ששימש אותו והוסמך על ידו לרבנות. לאחר עלייתו לישראל היה ממנהיגיה הרוחניים של יהדות גאורגיה בארץ, ופעל יחד עם אחיו, הרבנים משה ויעקב דבראשוילי, בפעילות רוחנית ותורנית בקרב עולי גאורגיה.

ממנהיגי חסידות ברסלב – שיח שרפי קודש

רבי לוי יצחק בנדר

1897–1989

ה׳תרנ״ז–ה׳תשמ״ט · 5657–5749

נולד בפולין, בעיר גרודזיסק מזובייצקי, בכ״ג בסיוון תרנ״ז. עבר לאוקראינה, לעיר אומן, בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה, והתקרב בה לרבי אברהם חזן. נמלט מאומן לאזור מוסקבה לאחר שנאסר בידי הנ.ק.ו.ד. בשנת 1936 ושוחרר בחנינה. עבר לאוזבקיסטן, לערים בוכרה וטשקנט, בימי מלחמת העולם השנייה, ולאחריה שימש דיין ומורה הוראה במחנות העקורים בגרמניה. עלה לישראל, לעיר ירושלים, בשנת 1949; נפטר בה ונקבר בהר הזיתים בכ״ב בתמוז תשמ״ט. תלמיד רבי אברהם חזן – בנו של רבי נחמן מטולטשין. בעל שיח שרפי קודש – שיחות וסיפורים על זקני חסידי ברסלב, שמונה חלקים, תשמ״ז, נועם שיח – שיחותיו ביידיש עם תרגום עברי, שני חלקים, דיבורי אמונה – עיבוד עברי מהקלטות שיחותיו, חמישה חלקים, תמימי דרך – מכתבי התעוררות ועצות לעבודת ה׳, טעם זקנים – גליונות משיעוריו. ממנהיגיה הבולטים של חסידות ברסלב במאה העשרים. התקרב לברסלב בגיל 17, ובאומן נאסר בידי השלטון הסובייטי בשל פעילותו להפצת היהדות. לאחר עלייתו לירושלים היה מבין מחדשי חסידות ברסלב בארץ ישראל, נודע כמעביר המסורת הוותיקה של ברסלב שלפני המלחמה והיה מקובל על רוב חסידיה. הקפיד למעלה משבעים שנה על הנהגות רבי נחמן – תיקון חצות, התבודדות ותפילה בנץ החמה.

1895 — 1898

האגרות משה

רבי משה פיינשטיין

1895–1986

ה׳תרנ״ה–ה׳תשמ״ו · 5655–5746

נולד ברוסיה, בעיר אוזדה, בז׳ באדר תרנ״ה. למד בעיר סלוצק אצל רבי איסר זלמן מלצר, ובעיר שקלוב בישיבת קוברין אצל רבי פסח פרוסקין. כיהן כרב בעיר אוזדה, ומתרפ״א כרב ואב בית הדין בעיר לובן. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תרצ״ז, ועמד בראש מתיבתא תפארת ירושלים כחמישים שנה. נפטר בניו יורק בי״ג באדר ב׳ תשמ״ו ונקבר בירושלים, בהר המנוחות. תלמיד רבי פסח פרוסקין – רבו המובהק ורבי איסר זלמן מלצר ואביו, רבי דוד פיינשטיין. בעל אגרות משה – שו״ת בט׳ חלקים, דברות משה – שיעורים וחידושים על מסכתות הש״ס, דרש משה – דרוש ואגדה, קול רם – מוסר וחידושים על התורה והמועדים. מגדולי פוסקי ההלכה החרדים לאחר השואה והפוסק החרדי הבולט והמשפיע ביותר בארצות הברית; רבים ראו בו גדול הדור. עמד בראש מתיבתא תפארת ירושלים בניו יורק כחמישים שנה ושימש יושב ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארצות הברית. בתשובותיו, שרוכזו בסדרת ״אגרות משה״, דן גם בבעיות טכנולוגיות מודרניות וברפואה והלכה, והסתמך על עומק סברתו בתלמוד ובראשונים יותר מאשר על פסיקות האחרונים.

הרב זובער – בעל זכרון יעקב

רבי יעקב ישראל זובר

1895–1953

ה׳תרנ״ו–ה׳תשי״ג · 5656–5713

נולד באימפריה הרוסית, בפלך מינסק, בעיירה שצעדרין בעשרה בטבת תרנ״ו. למד בקיבוץ בוברויסק ובישיבת תומכי תמימים בלובביץ׳, והיה מ״החוזרים״ על דברי האדמו״ר הרש״ב. נשלח בידי הריי״ץ לגאורגיה, לעיר סצ׳חרה, ופעל בה בבניית מקוואות ובשיעורי תורה תחת השלטון הסובייטי. היגר ללטביה, לעיר ריגה, בשנת תר״צ, ומשם עבר לשוודיה, לעיר סטוקהולם, בשנת תרצ״ב, ושימש בה שוחט ורב קהילת ״עדת ישראל״. היגר לארצות הברית, לעיר בוסטון, בשנת תש״ז, ושימש בה רב עד שנהרג בה בי״ד בטבת תשי״ג. תלמיד האדמו״ר הרש״ב – בישיבת תומכי תמימים ורבי שמריה נח שניאורסון – בקיבוץ בוברויסק ורבי יוסף רוזין – החשיבו לרבו. בעל זכרון יעקב – שו״ת בשאלות מעשיות של זמנו, תשל״ה, מאורי אור – קיצור שולחן ערוך על יורה דעה מאת הרב יצחק אייזיק שור, בתוספת הערות וחידושים, תש״ח, קונטרסים בענייני שחיטה ותקנת עגונות. חסיד חב״ד ומקורבו של האדמו״ר הרש״ב, ששימש שליח חב״ד ברוסיה ובגאורגיה ופעל שם להחזקת חיי התורה תחת השלטון הסובייטי. כשוחט ורב קהילת ״עדת ישראל״ בסטוקהולם נאבק בחוק השחיטה בשוודיה ובהתבוללות. במלחמת העולם השנייה פעל להשגת ויזות שבאמצעותן ניצלו בחורי ישיבות רבים מפולין וליטא, ולאחריה עמד לצד הרב יחזקאל אברמסקי והרב שלמה דוד כהנא בראש ועד לתקנת עגונות המלחמה. בבוסטון כיהן כרב בית הכנסת חב״ד, ניהל את ישיבת אחי תמימים והקים את הוצאת ״מאורי אור דבוסטון״ להדפסת חידושי תורה של גדולי הרבנים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המשגיח של ישיבת חברון

רבי מאיר חדש

1898–1989

5658–5749 · ה'תרנ"ח–ה'תשמ"ט

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה פאריץ' שבפלך מינסק, בכ"ז בשבט תרנ"ח. למד בישיבה לצעירים בעיר שקלוב, ואחר כך בישיבת סלבודקה. עלה לארץ ישראל בשנת תרפ"ו והצטרף לקבוצת הבחורים שפתחה את סניף הישיבה בעיר חברון. התמנה כמשגיח בישיבת חברון לאחר פטירת הרב יהודה לייב חסמן בשנת תרצ"ו, וכיהן בה למעלה מיובל. נפטר בכ"ט בטבת תשמ"ט ונקבר בחלקת ישיבת חברון בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקה – רבו המובהק ורבי אברהם גרודז'ינסקי, משגיח ישיבת סלבודקה והרב פסח פרוסקין – ראש הישיבה לצעירים בשקלוב. בעל אור הצפון – שיחות הסבא מסלבודקה שערך ופרסם, אור חדש – מאמריו ושיחותיו, תשמ"ט, מאורות – מאמרים ושיחות, תשמ"ט, מאיר נתיבות – שיחות, תשנ"ד, תלמידיו של אברהם אבינו – קונטרס הדרכה לתלמיד בראשית דרכו בישיבה. המשגיח של ישיבת חברון במשך למעלה מיובל, ומהבולטים באישי תנועת המוסר. תלמידו המובהק של הסבא מסלבודקה, ניצל בנס במאורעות תרפ"ט בחברון. בשנותיו האחרונות כיהן גם כמשגיח בישיבות עטרת ישראל ואור אלחנן, ומתלמידיו יצאו ראשי ישיבות ומנהלים רוחניים רבים.

זקן המקובלים

רבי יצחק כדורי

1898–2006

5659–5766 · ה'תרנ"ט–ה'תשס"ו

נולד באימפריה העות'מאנית, בעיר בגדאד, בט"ז בתשרי תרנ"ט, ולמד במדרש בית זלכה. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת 1922, ולמד בישיבת שושנים לדוד ובישיבת פורת יוסף שבעיר העתיקה. התפרנס ככורך ספרים בשכונת הבוכרים שבה התגורר. עמד בראש ישיבת המקובלים "נחלת יצחק" בירושלים. נפטר בירושלים בכ"ט בטבת תשס"ו ונקבר בהר המנוחות. תלמיד הרב אפרים כהן – בישיבת פורת יוסף. בעל פתחי עולם – קמעות, סגולות ותפילות, 5 כרכים, קדושת יצחק – תורתו בקמעות ובסגולות, עם הערות הרב יעקב עדס, שישה כרכים, תשע"א. רב ומקובל בולט, שכונה בשנותיו האחרונות "זקן המקובלים". עמד בראש ישיבת המקובלים "נחלת יצחק" בירושלים, שנוסדה לשם לימוד כוונות התפילה לפי סדר הרש"ש. היה מהמנהיגים הרוחניים של תנועת ש"ס, ואנשי ציבור ורבים מכלל הציבור נהרו לביתו לקבל את ברכתו. במסע הלווייתו בירושלים השתתפו מאות אלפים.

הרב שך – ראש ישיבת פוניבז'

רבי אלעזר מנחם מן שך

1899–2001

5659–5762 · ה'תרנ"ט–ה'תשס"ב

נולד בליטא, בפלך קובנה, בעיירה ובלנינקס, בי"ט בטבת תרנ"ט. למד בישיבת "כנסת ישראל" בעיר סלובודקה ובישיבת סלוצק, ובה התמנה לר"מ. כיהן כר"מ בישיבת קלצק, ומשנת תרצ"ה עמד בראש ישיבת "בית ישראל" של קרלין בעיר לונינץ. עלה לארץ ישראל בשנת 1941, ולימד בישיבות בירושלים, בפתח תקווה וברחובות. עמד בראש ישיבת פוניבז' בעיר בני ברק מתשי"ב; נפטר בה בט"ז בחשוון תשס"ב ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, "הסבא מסלובודקה" ורבי איסר זלמן מלצר ורבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק. בעל אבי עזרי – ספרו העיקרי, ובו גם חליפת מכתבים בדברי תורה עם רבי אברהם צבי קמאי, מכתבים ומאמרים, מחשבת מוסר, שימושה של תורה. ראש ישיבת פוניבז' במשך כחמישים שנה, ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה. משנות ה־70 הנהיג את הציבור החרדי־הליטאי בארץ ישראל, שראה בו את "גדול הדור". עמד בראש ועד הישיבות, לימד תורה כשבעים וחמש שנה, והעצים את חשיבותה של "דעת התורה". ייסד את מפלגת דגל התורה, את העיתון "יתד נאמן" ואת מערכת הכשרות "שארית ישראל".

ראב"ד העדה החרדית הספרדית

רבי יעקב מוצפי

1899–1983

5660–5743 · ה'תר"ס–ה'תשמ"ג

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, ולמד בתלמוד תורה "מדרש תלמוד תורה" ובישיבת "מדרש בית זלכה". פתח בעת פרעות הפרהוד, בשנת ת"ש, את שערי מדרש בית זלכה לאכסון היהודים שגורשו מבתיהם. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשי"א, וכיהן כשליח ציבור וכראש ישיבה בבית הכנסת "שמש צדקה". נפטר בירושלים בי"ג בסיוון תשמ"ג ונקבר בחלקת הבבלים בהר הזיתים. תלמיד סבו, רבי משה מוצפי – ממנו קיבל את רוב חינוכו ורבי שמעון אגסי ורבי צדקה חוצין – רבו. בעל שו"ת תפארת יעקב – פסקים ומנהגים מאת רבי יעקב מוצפי, בעריכת יוסף מויאל. מקובל ואב בית הדין של העדה החרדית הספרדית בירושלים. לאחר עלייתו כיהן למעלה משלושים שנה כשליח ציבור וכראש ישיבה בבית הכנסת "שמש צדקה" שייסד רבו הרב צדקה חוצין. נודע כמתנגד חריף לציונות, ואסר על השתתפות בבחירות לכנסת. בבגדאד, בעת פרעות הפרהוד, פתח את מדרש בית זלכה לאכסון המגורשים וגייס למענם תרומות מעשירי הקהילה.

1898

1900

רבי משה דבראשווילי ("הקטן")

1898–1980

5658–5740 · ה'תרנ"ח–ה'תש"מ

נולד בגאורגיה, בעיר צחינוואלי ב־1898[1], ולמד בתלמוד התורה אצל הרב אברהם חוולס. למד בישיבת ראדין אצל החפץ חיים, ונשא את בתו של הרב ראובן אלואשווילי מכותאיסי. נבחר לפרלמנט הגאורגי מטעם אגודת ישראל וחתם על הכרזת העצמאות של גאורגיה ב־1918. כיהן כרב ומנהיג קהילת כותאיסי מ־1921, במקום חמיו; עלה לירושלים ב־1971 ונפטר בה בי"ט באייר ה'תש"ם. תלמיד רבי אברהם הלוי חוולס והחפץ חיים. בעל תפילת אחים – סידור עם תרגום לגאורגית יהודית[2]. רב כותאיסי בשנות השלטון הסובייטי, ציר בפרלמנט של גאורגיה העצמאית; תמך בפומבי ב"מכתב ח"י המשפחות" ובעלייה, ובירושלים נחשב ל"זקן רבני גאורגיה".

הערות [1] לפי מקורות אחרים נולד בין השנים ה'תר"ן לה'תרנ"ג. [2] נדפס בשנת ה'תשל"ה.

ראש ישיבת פורת יוסף

רבי יעקב עדס

1898–1963

5658–5723 · ה'תרנ"ח–ה'תשכ"ג

נולד בארץ ישראל, בעיר ירושלים בח' באדר תרנ"ח, ולמד בישיבת אהל מועד אצל רבי רפאל שלמה לניאדו. שימש מגיד שיעור בישיבת פורת יוסף מתרפ"ג, ובהמשך היה לאחד מראשי הישיבה. כיהן כדיין בעיר תל אביב וכרבה של קהילת יוצאי ארם צובא בה משנת תש"ד. כיהן כראש אב בית דין בירושלים, ומתשט"ו כדיין בבית הדין הרבני הגדול. נפטר בירושלים בכ"ז בתמוז תשכ"ג ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי אברהם חיים עדס ורבי רפאל שלמה לניאדו ורבי יוסף ידיד הלוי. בעל חדות יעקב. ראש ישיבת פורת יוסף בירושלים במשך שלושים שנה, אב בית דין רבני בירושלים, חבר בית הדין הרבני הגדול וחבר מועצת הרבנות הראשית. כיהן גם כדיין בתל אביב וכרבה של קהילת יוצאי ארם צובא בעיר. מתלמידיו: הרב עובדיה יוסף, הרב בן ציון אבא שאול והרב יעקב קצין.

הלב שמחה – האדמו"ר מגור

רבי שמחה בונים אלתר מגור

1898–1992

5658–5752 · ה'תרנ"ח–ה'תשנ"ב

נולד בפולין, בעיר גורה קלוואריה, בכ"ד בניסן תרנ"ח. עלה לארץ ישראל בתרפ"ז ושוב בתרצ"ד, וחזר לפולין בתרצ"ח כדי להעלות את אביו. נמלט מפולין עם אביו ואחיו בשנת ת"ש. יצא לתקופה לבלגיה, לעיר אנטוורפן, וחזר לארץ ישראל באלול תש"ט. הוכתר לאדמו"ר מגור בשנת תשל"ז; נפטר בירושלים ונקבר במערת גור בהר הזיתים בז' בתמוז תשנ"ב. תלמיד אביו, רבי אברהם מרדכי אלתר, האמרי אמת והרב ברוך מרדכי טרייסטמן, בעל 'ברכת מרדכי' ודודו רבי מנחם מנדל אלתר מפאביניץ – ראש ישיבת 'דרכי נועם'. בעל לב שמחה – דברי תורה שהשמיע. האדמו"ר החמישי בשושלת חסידות גור בשנים תשל"ז–תשנ"ב ועמד בראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. תיקן תקנות מחמירות לצמצום הוצאות החתונות והשמחות, הקים קריות חסידיות בערד ובאשדוד וייסד את "מבצע שבתות". בכנסייה הגדולה השישית, בשנת תש"מ, הכריז על לימוד הדף היומי בתלמוד הירושלמי, ובלט בשליטתו בבבלי, בירושלמי ובספרות חז"ל. נודע באהבת ארץ ישראל כאביו.

האדמו"ר מסקווירא – מייסד ניו סקוור

רבי יעקב יוסף טברסקי מסקווירא

1899–1968

5659–5728 · ה'תרנ"ט–ה'תשכ"ח

נולד בעיר סקווירה בט"ו בתמוז תרנ"ט; לאחר נישואיו חי שנתיים באוסטילה אצל חותנו. מונה לאדמו"ר חסידות סקווירא ברומניה, בעיר קאלאראש, בשנת תרפ"ז. עבר לעיר יאשי בשנת תרצ"ד וניצל מהפוגרום בשנת תש"א; לאחר המלחמה עבר לעיר בוקרשט וסייע רבות לפליטים. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תש"ח, והתגורר בבורו פארק ובויליאמסבורג. ייסד את ניו סקוור בשנת תשי"ז, ונפטר בה בב' בניסן תשכ"ח. תלמיד היה מקורב לרבי ישכר דוב מבעלזא, סב אשתו. האדמו"ר השלישי לחסידות סקווירא, בנו של רבי דוד טברסקי מסקווירא. כיהן כאדמו"ר מתרפ"ז ברומניה, תחילה בקאלאראש, ולכן נקרא אז "הרבי מקאלאראש". אחר כך כיהן ביאשי ובבוקרשט, שם סייע רבות לפליטי המלחמה. לאחר הגירתו לארצות הברית ייסד בשנת תשי"ז את ניו סקוור כמקום מגורים הולם לחסידיו, ובנו רבי דוד טברסקי ממלא את מקומו.

הסטייפלר – בעל הקהילות יעקב

רבי יעקב ישראל קניבסקי

1899–1985

5659–5745 · ה'תרנ"ט–ה'תשמ"ה

נולד בעיירה טשאן, ובגיל 11, לאחר פטירת אביו, עבר עם אמו לעיירה הורניסטייפול הסמוכה לטשרנוביל. למד בישיבת נובהרדוק בעיר נובהרדוק, וגלה עם הישיבה להומל בשנת תרע"ה. הבריח את הגבול לפולין והצטרף לסניף המרכזי של ישיבת נובהרדוק בעיר ביאליסטוק בשנת תרפ"ב. כיהן כר"מ בישיבת "בית יוסף"-נובהרדוק בעיר פינסק בשנים 1927–1934. עלה לארץ ישראל, לעיר בני ברק, בא' בניסן תרצ"ד, ועמד בראש ישיבת "בית יוסף"; נפטר ונקבר בה. תלמיד גיסו, החזון איש – שאליו התייחס כרבו ורבי יוסף יוזל הורוביץ – הסבא מנובהרדוק. בעל קהילות יעקב – חידושים על הש"ס, שערי תבונה – קונטרס בעניינים שונים, פיוטרקוב תרפ"ה, שיעורין של תורה – מידות, שיעורים ומשקלות בהלכה, חיי עולם – מוסר והדרכות, קריינא דאגרתא – אגרות בנושאים שונים. מגדולי הדור הליטאים, ומחבר סדרת הספרים "קהלות יעקב" על התלמוד, שעל שמה נודע. כיהן כראש ישיבת "בית יוסף" בבני ברק, ולצד הרב שך נחשב למנהיגו הרוחני של הציבור החרדי-ליטאי. רוב זמנו הוקדש ללימוד ולקבלת קהל, והדריך בני ישיבות בדרכי הלימוד, ובהן חזרה ארבע פעמים על כל דף. בהלווייתו השתתפו כ־200 אלף איש.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין/ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המקובל רבי יעקב קצין – רב הקהילה הסורית בברוקלין

רבי יעקב קצין

1900–1994

5660–5755 · ה'תר"ס–ה'תשנ"ה

נולד בירושלים בכ"ג בניסן תר"ס; למד בישיבת אוהל מועד ובישיבת פורת יוסף. ייסד בירושלים בשנת תרפ"ו את ישיבת המקובלים "גן הלבנון" ועמד בראשה. כיהן כדיין בבית הדין של עדת הספרדים בירושלים בשנים תרפ"ח–תרצ"ב. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, באב תרצ"ג, וכיהן בברוקלין כרב קהילת "מגן דוד" 62 שנה. נפטר בג' בטבת תשנ"ה ונקבר בישראל. תלמיד רבי חיים שאול הכהן דוויק – בתורת הקבלה ורבי רפאל שלמה לניאדו – בישיבת פורת יוסף ורבי עזרא עטייה – למד עמו בחברותא גיטין וקידושין. בעל קציני אר"ץ – שו"ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, תשנ"ה, אור הלבנה – כוונות, ייחודים ורעיונות בקבלה, תרפ"ה, יסוד האמונה – הבהרת אמיתות ספר הזוהר, תרפ"ו, פרי עץ הגן – תולדות אביו ורבנים, ופתרון חידות "אמרי בינה", תרצ"א, תוכחת מגולה – מוסר ותוכחה. מקובל ודיין, בנו של המקובל רבי שאול קצין וחתנו של רבי שלום הדאיה. ייסד בירושלים את ישיבת המקובלים "גן הלבנון" וכיהן בבית הדין של עדת הספרדים. במשך 62 שנה כיהן כרב הקהילות הסוריות "מגן דוד" ו"שערי ציון" בברוקלין, ייסד בה בית דין ועמד בראשו, ותיקן תקנות למניעת התבוללות. פעל רבות להעברת כספים ליישוב בארץ ישראל, ובכלל זה בקרן הצדקה "מגן ישראל".

חכם סלמן – ראש ישיבת בני ציון

רבי סלמאן מוצפי

1900–1974

5660–5735 · ה'תר"ס–ה'תשל"ה

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, ולמד בישיבת "מדרש בית זלכה" אצל רבו המובהק הרב יהודה פתיה. עלה לארץ ישראל בט"ו באלול תרצ"ה והשתקע בירושלים, בשכונת הבוכרים. ייסד את ישיבת "בני ציון" סמוך לקבר רחל באלול תש"ב; בעקבות פרוץ מלחמת העצמאות עברה הישיבה לשכונת מקור ברוך. נפטר בירושלים בי"ז בטבת תשל"ה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יהודה פתיה – רבו המובהק ורבי חיים שאול הכהן דוויק ורבי יעקב מונסה. בעל האלף לך שלמה – הגהות וביאורים על סידור הרש"ש, האלף לך שלמה – הגהות וביאורים על ספר עץ חיים וספר 'נהר שלום', שפתי צדיקים – לימוד על קברי הצדיקים ותפילות, אורח צדיקים – תפילות ובקשות, ייחודים ותיקונים, פירוש על מסכת אבות ומגילת קהלת. מקובל יליד בגדאד, תלמידו המובהק של הרב יהודה פתיה, שכונה "חכם סלמן". ייסד בירושלים את ישיבת "בני ציון" בשנת תש"ב, שבה עסקו בעיקר בלימוד הזוהר והקבלה, ועמד בראשה. חיבר הגהות וביאורים על סידור הרש"ש ועל ספר עץ חיים – "האלף לך שלמה" – וספרי תפילות ותיקונים. בנו הרב בן־ציון מוצפי עמד אחריו בראש הישיבה.

1900

האדמו"ר מקרלין

רבי יוחנן פרלוב מקרלין

1900–1955

5660–5716 · ה'תר"ס–ה'תשט"ז

נולד בעיר סטולין בז' באב תר"ס, לאביו רבי ישראל מסטולין. לאחר נישואיו בשנת תרפ"ב התגורר בעיר לוצק והנהיג את חסידי קרלין באזור וואהלין. ברח עם משפחתו לברית המועצות עם התקרבות הגרמנים; בעיר פרונזה נפטרו אשתו ואחת מבנותיו. עלה לארץ ישראל בכ"ג באייר תש"ו, וכעבור שנתיים עבר לארצות הברית והתגורר בשכונת ויליאמסבורג. נפטר בארצות הברית בכ"א בכסלו תשט"ז; כעבור שנה הועלה ארונו ונקבר בבית הקברות בעיר טבריה. האדמו"ר השביעי בשושלת קרלין והאדמו"ר המרכזי של חסידות קרלין־סטולין לאחר השואה, בנו הצעיר של רבי ישראל מסטולין. פיתח את החצר והקים מרכזים חדשים וגדולים בארצות הברית ובארץ ישראל. פעל לאחד את חסידי קרלין בארץ ישראל לקהילה אחת: איחד את ישיבות "בית אהרן" ו"פאר ישראל" לישיבת "בית אהרן וישראל", ואת שלושת בתי הכנסת בתל אביב לבית כנסת אחד. נקבר בטבריה, סמוך לקברו של רבי מנחם מנדל מוויטבסק.

ראש ישיבת נר ישראל – בעל עבודת לוי

רבי יעקב יצחק רודרמן מבולטימור

1900–1987

5660–5747 · ה'תר"ס–ה'תשמ"ז

נולד ברוסיה הלבנה בשושן פורים תר"ס לאביו, רבה של העיר דולהינוב. למד בעיר סלובודקה, בישיבת כנסת ישראל, אצל הסבא מסלובודקה והרב משה מרדכי אפשטיין. למד בכולל קובנה לאחר נישואיו בשנת תרפ"ד, והדפיס בעיר קיידאן בשנת תר"ץ את ספרו "עבודת לוי". היגר לארצות הברית בשנת 1930 וכיהן כר"מ בישיבה בעיר ניו הייבן. כיהן כרב קהילת "תפארת ישראל" בעיר בולטימור, ייסד בה את ישיבת נר ישראל בשנת תרצ"ג ועמד בראשה עד פטירתו. תלמיד רבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלובודקה ודודו ורבו, רבי משה מרדכי אפשטיין ורבי אברהם דובער כהנא שפירא, רבה של קובנה. בעל עבודת לוי – בענייני סדר קדשים, קיידאן תר"ץ, שיחות לוי – על פרשת השבוע, משאת לוי – על ספר מנחת חינוך, קונטרס אז ירננו – ליקוט מרשימות שיעוריו, שיחות עבודת לוי – שיחות מוסר על הפרשיות והמועדים. מייסד ישיבת נר ישראל בבולטימור ועמד בראשה למעלה מחמישים שנה. הישיבה נקראה על שם רבי ישראל מסלנט ונוסדה ברוח ישיבות המוסר של ליטא. מתלמידי ישיבת סלובודקה, ורבו הרב אפשטיין כתב עליו כי "גדול הוא מגדולי וגאוני הזמן". חבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, ומהמנהיגים הציבוריים של היהדות החרדית בה.

רבה של העדה הבוכרית והמשהדית בבני ברק

רבי מיכאל חי זירקיוף

1901–1974

5661–5735 · ה'תרס"א–ה'תשל"ה

נולד בעיר בוכרה באב תרס"א ולמד בה בבית מדרשו של רבו, רבי משה יצחקוף הכהן. ברח מן השלטון הבולשביקי לפרס, לעיר משהד, הקים בה בית מדרש תורני ועמד בראשו למעלה מעשר שנים, וכיהן בה כדיין. עלה לארץ ישראל, לעיר בני ברק, בכסלו תש"ה, וכיהן בה עשרות שנים כרב קהילת משהד וכרב בית הכנסת "עולי משהד". ייסד בבני ברק בתחילת שנות השישים את בית הכנסת "שערי רחמים" לעדה הבוכרית וכיהן בו כרב. נפטר בבני ברק בכ"ה בחשוון תשל"ה ונקבר בירושלים, בהר הזיתים. תלמיד רבי משה יצחקוף הכהן – רבו, בבית מדרשו בבוכרה ונמנה עם שומעי לקחו של רבי אברהם חיים נאה. רבה של הקהילה הבוכרית והקהילה המשהדית בבני ברק. לאחר שברח מבוכרה מפני השלטון הבולשביקי הקים בעיר משהד בית מדרש תורני ועמד בראשו למעלה מעשר שנים, ויצאו ממנו תלמידי חכמים חשובים, וכיהן שם כדיין לצד רבי חזקיה הכהן רבין. בבני ברק כיהן עשרות שנים כרב ומורה הוראה לעדת המשהדים וכרב בית הכנסת "עולי משהד", וייסד את בית הכנסת "שערי רחמים" לעדה הבוכרית.

1902

הרב מבילגוריא

רבי מרדכי רוקח מבילגוריי

1901–1949

5661–5710 · ה'תרס"א–ה'תש"י

נולד באוקראינה, בעיר בעלז, לאביו האדמו"ר השלישי בשושלת בעלז. כיהן כרב בפולין, בעיר בילגוריי משנת תרפ"ו, הקים בה תלמוד תורה וניהל חצר חסידית. הוברח עם אחיו מגטו בוכניה להונגריה, לעיר בודפשט, בט"ו באייר תש"ג. עלה לארץ ישראל, לעיר תל אביב, בט' בשבט תש"ד, וייסד בה את החדר החסידי הראשון. נפטר בתל אביב בכ"ה בחשוון תש"י ונקבר בעיר טבריה. תלמיד אביו, רבי ישכר דב רוקח – האדמו"ר השלישי מבעלז. בעל פרשת מרדכי – על התורה[1], פרשת מרדכי – מנהגים ועניינים על סדר השולחן ערוך[2]. רבה של בילגוריי שבפולין מתרפ"ו ועד השואה, בנו של האדמו"ר השלישי מבעלז ואביו של האדמו"ר מבעלז הנוכחי; התנהג באדמו"רות, ניהל חצר חסידית וערך שולחנות. ניצל עם אחיו רבי אהרן מבעלז ועלה עמו לארץ ישראל, וסייע לו בשיקום חסידות בעלז. ייסד את החדר החסידי הראשון בתל אביב וכיהן כנשיא מוסדות החינוך של חסידות בעלז בתל אביב ובירושלים. כתב את סדרת ספרי "פרשת מרדכי" על תנ"ך, הלכה וחסידות.

הערות [1] הספר בד' חלקים. [2] הכרך הראשון עוסק בשבת.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המנחת יצחק

רבי יצחק יעקב וייס
1902–1989
5662–5749 · הרוסיה–ה'תשמ"ט

נולד בגליציה, בעיירה זמושנה, בן באדמ"א תרס"ב. עבר בשנות מלחמת העולם הראשונה לעיר מונקאץ', ובה הוסמך להוראה. כיהן כדיין ברומניה, בעיר ברוסורדיין, בבית דינו של חותנו, ולאחר השואה שימש בה כרב וייסד את ישיבת "בית פנחס". עבר לאנגליה, לעיר מנצ'סטר, בשנת תש"ח, וכיהן בה כאב בית דין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תש"ל, וכיהן בה כראב"ד וכאב"ד העדה החרדית. בסיוון תשמ"ט נקבר בהר הזיתים. תלמיד: רבי יוסף אביג, רבי יוסף יהודה וייס – דיין בדולינה ורבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטשוו – ממנו קיבל סמיכה ורבי שמעון גרינפלד – הסמיכו והכווינו להלכה למעשה. בעל **מנחת יצחק** – **שו"ת**, דברי יצחק – שו"ת, מנחת יצחק על התורה – ארבעה כרכים, קונטרס דברי חסץ – דרושות, רב וסופק, ראב"ד וראב"ד העדה החרדית בירושלים", שנדפו על שם סדרת שו"ת "מנחת יצחק", שעליה קיבל בשנת תשכ"ח את פרס הרב קוק לספרות תורנית. קודם לכן כיהן כאב בית דין במנצ'סטר, ובה התפרסם כמוסק, פעל בתחום טהרת המשפחה והכשרות והקים את הכולל הראשון בעיר. לאחר השואה עסק ברהיטר עגונות השואה.

הערות ¹ הסדרה כוללת עשרה כרכים וכרך פתיחות. ² נפטס בשנת תש"ל. ³ כיהן כראב"ד משנת תשל"ב וכאב"ד בשנים תשל"ט–תשפ"ט. וכאב"ד בשנים תשל"ט–תשפ"ט.

ר' חיים שמואלביץ – ראש ישיבת מיר

רבי חיים שמואלביץ
1902–1979
5663–5739 · הרוסיה–ה'תשל"ט

נולד בעיר קוידנוב, לחר אל אבין וביישיבת "שער התורה" בעיר גרודנה. עבר לישיבת מיר בשנת תרפ"ה והתמנה לר"מ בשנת תרצ"ו. גלה עם הישיבה בפרוץ המלחמה לוולוז'ין ולקיידאן, משם לנסיון ולעיר שנגחאי, וניהל בה את חיי הישיבה. עלה לארץ ישראל וסייע לממיר ביישוב ישיבת מיר, ועמד בראשה מתשכ"ה. נפטר בירושלים ב' בטבת תשל"ט ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביג, רבי רפאל אלחנן שמואלביץ ורבי שמעון שקופ – ראש ישיבת שער התורה, שהשפיע על דרך לימודו. בעל **שערי חיים** – **שיעורים על הש"ס**, חיים חיים – על מסכתות מקוואות, מכשירין וידיים, שיחות מוסר – שיחות שמסר בישיבת מיר, מוסרי שערי חיים – שיחות על התורה. ראש ישיבת מיר ומנהלי בתקופתו, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. בשנות המלחמה ניהל עם רבי יחזקאל לוינשטין את הישיבה בשנגחאי, וסייעל בעיוניהן הכספיים של הישיבות שנולו לעיר. מתשכ"ה עמד בראש ישיבת מיר בא"ץ ישראל, ובשיעוריו שילב את שיטת רבו רבי שמעון שקופ עם פיתוח עצמאי, בהצגת קושיות רבות וישובן בילוד אחד.

הערות ¹ השיעורים הם על מסכת נזיר, קידושין, כתובות ובבא בתרא.

חכם יעקב – הרב הראשי של יהודי האוניה בישראל

רבי יעקב דבראשירילי
1902–1988
5662–5748 · ה'תרס"ב–ה'תשמ"ח

נולד בבאודניה, בעיר צחינואלי, ולמד אצל הרב אברהם חולם. עבר עם משפחתו לעיר כוחאיסי, למד בישיבת הרב שמואל הלוי לינטן ונתמנה בה למגיד שיעור. נסע ללמוד לתקופה בישיבת תומכי תמימים ברוסטוב על הדון בשנת 1917, ולאחר שובו לבאודניה היה מתנהיגיה הרוחניים. עלה לישראל בשנת 1972 וקבע את מגוריו בירושלים, וכיהן בה כרב העדה האודנית בשנים 1980–1988. נפטר בירושלים ונקבר בבית הקברות היהודי בהר הזיתים. תלמיד הרב אברהם חולם – תלמידו ושליחו של רבי יצחק אלחנן מסקטור ורבי שמואל הלוי לינטן – בישיבתו בכוחאיסי. הרב הראשי של יהודי באודניה בישראל ורב העדה האודנית בירושלים בשנים 1980–1988. באודניה היה מתנהיגיה הרוחניים של היהדות השלטון הקומוניסטי שכללו מאסר ועינויים. לאחר עלייתו היה פעיל מרכזי בהפצת תורה ויהדות בקרב עולי באודניה, ועל שמו נוסדו בירושלים בית מדרש.

הוויי יוסף – האדמו"ר מפאפא

רבי יוסף נייגרוולר מפאפא
1903–1984
5663–5744 · ה'תרס"ג–ה'תשמ"ד

נולד בצהובניה, בעיר ברוביץ, בכ"ד באלול תרס"ג. כיהן כדיין בעיר סאטמר, ומתרפ"ח עמד בה בראש ישיבת "קהל לדוד". כיהן כרב וכראש ישיבה בעיר פאפא מתש"א, במקום אביו. עבר לבלגיה, לעיר אנטוורפן, עם עשרות מתלמידי הישיבה לאחר השואה. עבר לעיר ניו יורק, בשנת תשי"א, ויסד בברוקלין את "קהלת יעקב – פאפא", ונפטר במחוז וסטצ'סטר ונקבר בקריית פאפא. תלמיד אביו, רבי יעקב יחזקיה גרינוולד ואחי סבו, רבי אליעזר דוד גרינוולד – בעל "קהל לדוד". בעל ויחי יוסף – על התורה והמועדים, שו"ת ויען יוסף – שישה חלקים על ארבעת חלקי השולחן ערוך. ויחי יוסף – על מסכת מקוואות, חידושי שמעתתא – על מסכת פסחים, דרכי יוסף – ענייני מוסר ויראת ה'. רבה האחרון של פאפא שבהונגריה, ולאחר השואה, שבה ונבחר אשמו ושנית לרבי, אדמו"ר ואב"ד פאפא בוויליאמסבורג, רב הקהילה וראש ישיבתה. קודם לכן עמד בראש ישיבת "קהל לדוד" באסטמר. היה מחסידי בעלז, פעל יחד עם האדמו"ר מסאסמר לשיקום היהדות אחרי המלחמה, ונושעת תש"ח היה נשיא האסיפות הרבניים רבים מפסקיו מובאים בספרי "נטעי גבריאל".

1902 **1905**

ראש ישיבת פוניבז' – ישועת יהד

רבי דוד פוברסקי
1902–1999
5662–5759 · ה'תרס"ב–ה'תשנ"ט

נולד ברוסיה, בעיר ליובאן, בשבט תרס"ב, ולמד בבחורתו בישיבת סלוצק אצל רבי איסר זלמן מלצר. הבריח את הגבול בפרוץ מלחמת העולם הראשונה לעיר פולטבה, ולמד בישיבת מיר אצל המשגיח רבי יחזם ליובביץ. הצטרף לאחיו ינשואיו בשנת תרץ לנסיעה אל רבי אלחנן וסרמן בייר ברנובץ'. עלה לארץ ישראל בשנת תש"א והתמנה לר"מ ראשי בישיבת אחי תמימים בעיר תל אביב. עמד בראש ישיבת פוניבז בעיר בני ב"ק מחש"ה עד פטירתו בר באייר תשנ"ט, ונקבר בבית הקברות של נציבי הישיבה. תלמיד רבי איסר זלמן מלצר ורבי יחזם ליובביץ – המשגיח בישיבת מיר, שהשפיע עליו רבות ורבי יוסף שלמה כהנמן. בעל **ישעות דוד – סדרת מידושים על התלמוד בחמישה כרכים**, שיעוריו רבי דוד – שיעוריו על התלמוד שמסר בישיבה, ישמחו דעת – שיעורים בעיקר מוסר, מעשיל לדוד – מאמרי מוסר על פרשיות התורה. ראש ישיבת פוניבז בבני ב"ק במשך למעלה מחמישים ש"ה, בשנים תש"ה–תשנ"ט, לצד רבי שמואל רוזובסקי ורבי אלעזר מנחם מן שך. תלמיד ישיבות סלוצק ומיר, והשפיע רבות מהמשגיחי רבי יחזם ליובביץ ומהשגי לחורץ אסכולת קלם. חיבר את סדרת "ישעות דוד" על התלמוד, ושיעוריו בישיבה יצאו לאור לאחר פטירתו. מיעט לעסוק בעניינים ציבוריים.

האדמו"ר מלעלוב – ברכת משה

רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב
1903–1987
5663–5747 · ה'תרס"ג–ה'תשמ"ז

נולד בעיר העתיקה שבירושלים וגדל ביתום בבית סבו, רבי דוד מלעלוב. יצא לשהות עם אביו בפולין, בעיר קרקוב, ושם נשא את אשתו. הוכתר לאדמו"ר מלעלוב בירושלים בשנת תר"ץ, שב אחר כך בחלי אופנ, ובבני ברק ושב לירושלים. בערוב ימיו עברה חצר החסידות לשיכון ה' בבני ברק. נקבר בהר הזיתים בצד אדמו"רי בית לעלוב בכיר בטבת תשמ"ז. תלמיד רבי אברהם אלימלך פורלנדר מקרלין – רבו וסבו, רבי דוד צבי שלמה בידרמן מלעלוב – השקיע רבות בחינוכו. בעל ברכת משה – דברי תורתו, קדושת מרדכי – דברי תורתו. האדמו"ר הישיש של חסידות לעלוב בשנים תר"ץ–תשמ"ז, ומתשכ"ב גם אדמו"רים של פלג "הזקנים" בחסידות קרלין, ניום פינסק־קרלין – רבן של שתי חצרות, תופשה כמעט יחידאית בתנועת החסידות. התפרסם כצדיק ומופל יושעות, ושרירה שלוותו‏ו הייתה לשם דבר. הציע את למדנותו, ולאחר פטירתו נודע כי סיים את הש"ס הבבלי מדי שנה; חבע מחסידיו ללמוד לפחות דף גמרא בכל יום.

הרי"ד – הרב סולוביציק

הרב יוסף דוב הלוי סולוביציק מבוסטון
1903–1993
5663–5753 · ה'תרס"ג–ה'תשנ"ג

נולד בחבל נרודנו, בעיר פרוזני, בי"ב באדר תרס"ג, וגדל בעיירה הסלבוץ'. למד בברלין וקיבל בה דוקטורט בשנת 1932, ולמד שנה בבית המדרש לרבנים בברלין. הינר בשנת 1932 לארצות הברית, לעיר בוסטון, ונתמנה בה לרב. עמד בראש ישיבת רבי יצחק אלחנן ומסר שיעורים בישיבה לתעלה מארבעים שנה. תלמיד אביו, רבי משה סולוביציק וסבו, רבי חיים מבריסק והרב חיים הלר – מרבותיו המובהקים. בעל איש ההלכה – נלוי ונסתר, 1944, איש האמונה הבודד – על מצוקת האדם המודרני, 1965, קול דודי דופק – נאום יום העצמאות תשכ"ו, חמש דרשות – שיחות בועידות המזרחי, שיעורים לזכר אבא מרי – שני חלקים. רב, ראש ישיבה ופילוסוף דתי, מראשי הציונות הדתית ומנהיג המזרחי וממנהיגיה הרוחניים של היהדות האורתודוקסית בארצות הברית. ירש את מקום אביו בראשות ישיבת רבי יצחק אלחנן, ורבים מרבני ארצות הברית היו תלמידיו. נאומו "קול דודי דופק" משנת תשט"ו הפך לאחד מגירות העמדה של הציונות הדתית. בשנת 1959 סירב להתמודד על משרת הרב הראשי לישראל.

הרבי מלובביץ' – האדמו"ר השביעי מחב"ד

רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש
1902–1994
5662–5754 · ה'תרס"ב–ה'תשנ"ד

נולד באומניה הרוסית, בעיר ניקולאייב. ב"א בניסן תרס"ב. עבר עם משפחתו לעיר ייקטרינוסלב בשנת תרס"ט, לאחר שאביו התמנה בה לרב. עבר לרוסוביה, לעיר ברלין, בשנת 1927, ולמד באוניברסיטה ובבית המדרש לרבנים. עבר לצרפת, לעיר פריז, בשנת 1933, ושיים בה לימודי הנדסת חשמל. הינר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בב"ח בסיוון תש"א, ועמד בה בראש חב"ד מתש"א, ונפטר ונקבר בה בי' בתמוז תשנ"ד. תלמיד אביו, רבי לוי יצחק שניאורסון ומחתנו, רבי יוסף יצחק שניאורסון, הרי"ץ והרב יחיאל יעקב ויינברג – המסמיכו לרבנות. בעל חיתם יום = ספרו הראשון, תשי"ג, רשימות – חידושי תורה ומנהגים שרשם בברלין ובפריז, נתגלו לאחר טטירתו, שיחות ומאמרי חסידות – נדפסו בספרים רבים בחייו ולאחר טטירתו. האדמו"ר השביעי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תשי"א–תשנ"ד, ונחשב מהרבנים הבולטים בתקופתו. הקים את מפעל השלוחים ובתי חב"ד בתקומת רבים בעולם, והכריז על עשרה מבצעים לעידוד קיום מצוות. נודע בעיסוקו הרב למען החשת האאולה, ועסק גם בתיקון חוץ "מיהו יהודי" ובמניעת מסירת שטחים. בית מדרשו ב־770 ואוהל קברו בניו יורק משמשים מוקדי עלייה לרגל.

תקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · צפון אפריקה – צפת, קושטא, מצרים · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

חכם יהודה קולאשר

רבי יהודה בוטרשוילי

1905–1985

5666–5745 · ה'תרס"ו–ה'תשמ"ה

נולד בעיר קולאשי בז' בכסלו תרס"ו, ולמד בישיבת תומכי תמימים בעיר נוול ובהמשך בישיבת תומכי תמימים בקולאשי. כיהן כרב הקהילה היהודית ברוסיה, בעיר מלחובקה, ושימש בה גם סופר סת"ם, מוהל, דיין ושו"ב. עלה לישראל בשנת תש"ל והתגורר בשכונת נחלת הר חב"ד בעיר קריית מלאכי. נפטר בכ"ז בסיוון תשמ"ה ונקבר בירושלים, בחלקת חב"ד בהר הזיתים. מן המנהיגים הרוחניים של יהודי גרוזיה בישראל, שכונה "חכם יהודה קולאשר" על שם עיר הולדתו. כיהן כרב הקהילה היהודית במלחובקה שברוסיה, ובשנת תשל"ח מונה בהוראת הרבי מלובביץ' לחבר בבית דין רבני חב"ד. לאחר פטירת הרב שלמה יוסף זוין התמנה לאב"ד, עם הרב דוד חנזין והרב נחום טרבניק. במסמך שפורסם בשנת 2015 נמצא כי קבוצת רבנים גרוזינים הסמיכה אותו ל"ראש הרבנים והרב הראשי לרבני וחכמי גאורגיה".

1905

1906

האדמו"ר מצאנז־קלויזנבורג – השפע חיים

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז־קלויזנבורג

1905–1994

5665–5754 · ה'תרס"ה–ה'תשנ"ד

נולד באוסטרו־הונגריה, בעיר רודניק, בד' בשבט תרס"ה. כיהן כרב "הקהילה הספרדית" בעיר קלויזנבורג ועמד בראש הישיבה בה. לאחר השואה שהה במחנות העקורים בגרמניה, בפלדפינג ובפרנוואלד, והקים בהם מוסדות "שארית הפליטה". הגיע לארצות הברית בשנת תש"ו, ופתח ישיבה בוויליאמסבורג שבניו יורק ועמד בראשה. ייסד בארץ ישראל את קריית צאנז בעיר נתניה; נפטר בה בט' בתמוז תשנ"ד ונקבר בחלקת צאנז. תלמיד אביו, רבי צבי הירש הלברשטאם ורבי דוד צבי טעבלי זעהמאן, הרב מדוקלא – רבו העיקרי בבחרותו ורבי מאיר אריק – הסמיכו להוראה. בעל שו"ת דברי יציב – תשובות בארבעת חלקי השולחן ערוך, שפע חיים. האדמו"ר הראשון של חסידות צאנז־קלויזנבורג, נין לבעל ה"דברי חיים" מצאנז. עבר את השואה, שבה נספו אשתו ואחד־עשר ילדיו, ונודע בדביקותו באמונה ובקיום המצוות במחנות; נחשב לאחד מסמלי הגבורה היהודית בשואה. ייסד את קריית צאנז בנתניה ובירושלים ואת בית החולים לניאדו בנתניה בעקבות נדר שנדר בשואה. הקים את כוללי הש"ס ואת מפעל הש"ס העולמי, והטיף ללימוד בקיאות בכל הש"ס.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

האדמו"ר מבאבוב

רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב

1907–2000

5668–5760 · ה'תרס"ח–ה'תש"ס

נולד בפולין, בגליציה, בעיר באבוב בא' בכסלו תרס"ח. כיהן כרב הצעיר של העיירה באבוב משנת תרצ"א ועזר לאביו בניהול החסידות ורשת ישיבות באבוב. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, והקים מחדש את מוסדות החסידות בקראון הייטס ובבורו פארק שבברוקלין. הקים בישראל, בעיר בת ים, את קריית חסידי באבוב. נפטר בניו יורק בא' באב תש"ס ונקבר בניו ג'רזי. בעל דברי שלמה – על חמשת חומשי תורה, 7 כרכים, ליקוטי כרם שלמה – דברי תורה משיעוריו ומהטישים, נועם שלמה – אמרות משיחותיו ומכתביו בחינוך ובדרך החסידות, חכמת שלמה – על התורה והמועדים ודרשות, שלושה כרכים, זכרו נא וקוננו כל ישראל – קינה לזכר השואה לתשעה באב. האדמו"ר השלישי בשושלת חסידות באבוב בשנים תש"א–תש"ס. בתקופת השואה ניצל בנס ועסק רבות בהצלת יהודים, בעיקר על ידי זיוף תעודות. לאחר השואה שיקם את החסידות בארצות הברית, קירב רבים משרידי השואה, והקים מוסדות תורה וחסד בארצות הברית ובישראל. התרחק ממחלוקות ציבוריות, התאפיין באהבת ישראל, והלחין כ־100 ניגונים.

הפחד יצחק

רבי יצחק הוטנר

1906–1980

5666–5741 · ה'תרס"ו–ה'תשמ"א

נולד בפולין, בעיר ורשה, באדר תרס"ו. למד בליטא, בעיר קובנה, בישיבת סלובודקה, והוכר כעילוי. נשלח בשנת 1925 לארץ ישראל, לעיר חברון, לחזק את הישיבה שהוקמה בה. עבר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, ועמד בברוקלין משנת תרצ"ט בראש ישיבת רבינו חיים ברלין. עבר לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשל"ט; נפטר בה בכ' בכסלו תשמ"א ונקבר בהר הזיתים. תלמיד הסבא מסלבודקה והרב אברהם יצחק הכהן קוק – שהשפיע על דרכו הרעיונית והרוחנית. בעל פחד יצחק – סדרת ספרי דרוש והגות בסגנון המהר"ל מפראג, תורת הנזיר – חידושים על מסכת נזיר, תרצ"ב, קובץ הערות – חידושים על הספרא. ראש ישיבת רבינו חיים ברלין בברוקלין וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, שנודע בכינוי "הפחד יצחק" על שם ספריו. ספרי "פחד יצחק" משלבים דרוש ורעיונות הגותיים בסגנון המהר"ל, בעברית עשירה ופיוטית. שילב בישיבתו מוטיבים חסידיים, ובשבתות ובחגים נהג לשלב דרשה תלמודית ופילוסופית בטיש ובשירה. בסוף ימיו עבר לירושלים, שימש נשיא מכון ירושלים והיה מעורכי אוצר מפרשי התלמוד.

1906

1908

ר' מענדל – המשפיע

רבי מנחם מנדל פוטרפס

1907–1995

5668–5755 · ה'תרס"ח–ה'תשנ"ה

נולד בתחום האימפריה הרוסית, בעיר פלשצניץ שבפלך מינסק, בכ' בתשרי תרס"ח. למד בישיבת תומכי תמימים בעיר קרמנצ'וג משנת תר"פ ובסניפיה, ומונה למשפיע ומשגיח בישיבת חב"ד ביקטרינוסלב בשנת תר"צ. ריצה שמונה שנות מאסר במחנות עבודה בסיביר; לאחר שחרורו בשנת תשט"ו גר בצ'רנוביץ ובסמרקנד. היגר לבריטניה, לעיר לונדון, בשנת תשכ"ד, ועסק בה במסחר בדים. כיהן כמשפיע בישראל, בישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד, בשנים תשל"ב–תשנ"ד; נפטר בלונדון ונקבר בה בד' בתמוז תשנ"ה. ממשפיעי חב"ד המרכזיים בישראל. שימש משפיע ישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד מתשל"ב, בהוראת הרבי מלובביץ', במקומו של הרב שלמה חיים קסלמן. לאחר מלחמת העולם השנייה היה חבר בוועד החב"די המחתרתי בלבוב, שסייע לחסידים רבים לצאת מברית המועצות. נאסר בידי הסובייטים בניסיונו לצאת, וריצה שמונה שנים במחנות עבודה בסיביר. הדגיש את חשיבות התפילה בהתבוננות, ומשליו ואמרותיו בהתוועדויות נכנסו לפולקלור החב"די.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הרב שוואב – רב קהל עדת ישורון בוושינגטון הייטס

רבי שמעון שוואב

1908–1995

5669–5755 · ה'תרס"ט–ה'תשנ"ה

נולד בגרמניה, בעיר פרנקפורט. יצא ללמוד בישיבות בליטא. היגר לארצות הברית וכיהן כרב בעיר בולטימור. משנת 1958 ועד מותו כיהן כרב בקהילת "קהל עדת ישורון" בוושינגטון הייטס שבמנהטן. בעל עיון תפילה – על התפילה, מעין בית השואבה – דרשות על סדר הפרשיות, חיבורים במחשבה היהודית – רובם באנגלית. רב אורתודוקסי ומנהיג קהילה בגרמניה ובארצות הברית, ומשנת 1958 ועד מותו רבה של קהילת "קהל עדת ישורון" בוושינגטון הייטס. היה אידאולוג של אגודת ישראל באמריקה ועסק במיוחד בהגנה על דרך התורה. בצעירותו ביקר אצל החפץ חיים בשנת 1930, והביקור הותיר בו רושם עז שהרבה להזכיר בנאומיו.

1908 1909

הגרי"ז גוסטמן – אחרון דייני וילנה

רבי ישראל זאב גוסטמן

1908–1991

5668–5751 · ה'תרס"ח–ה'תשנ"א

נולד בליטא; למד בעיר גרודנה, בישיבת גרודנא, אצל רבי שמעון שקופ. כיהן כרב בעיר שניפישוק וכדיין בבית דינו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי בעיר וילנה, ועמד משנת תרצ"ה בראש ישיבת רמיילס. ברח לצרפת לאחר המלחמה, ומשם היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, ועמד בראש ישיבת תומכי תמימים המרכזית בשנים תש"ו–תש"י. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשל"א, והקים בשכונת רחביה את ישיבת "נצח ישראל – וילנא רמיילס". נפטר בירושלים ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי שמעון שקופ – בישיבת גרודנא. בעל קונטרסי שיעורים – שיעורים על מסכתות נדרים, כתובות, גיטין, קידושין, בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא, הליכות ישראל – על פי שיעוריו: הלכות טהרת המשפחה, ודינים והנהגות על סדר שולחן ערוך אורח חיים. עילוי מגרודנא, שמונה בגיל 21 לרב שניפישוק ולדיין בבית דינו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי, ונודע כאחרון דייני וילנה בתקופת מלחמת העולם השנייה. עמד בראש ישיבת רמיילס בווילנה, ושרד את השואה בגטו וכפרטיזן ביערות. בירושלים הקים את ישיבת "נצח ישראל – וילנא רמיילס", ושיעוריו העיוניים, שהרחיבו את דרך הניתוח הטקסטואלי הבריסקאית לספרי הראשונים, נדפסו בסדרת "קונטרסי שיעורים".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

רבה הראשי של מרוקו וירושלים – בעל שמ"ש ומגן

רבי שלום משאש

1909–2003

5669–5763 · ה'תרס"ט–ה'תשס"ג

נולד במרוקו, בעיר מקנס, וניהל בה את קריית החינוך "תלמוד תורה". הקים בעיר מקנס את ישיבת "כתר תורה" בשנת תש"ד. כיהן כדיין בעיר קזבלנקה מתש"ט, ולאחר מכן כרב ראשי וראש אבות בתי הדין בה, ובהמשך כרב הראשי של מרוקו. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשל"ח, וכיהן בה כרב הראשי הספרדי עד פטירתו בי' בניסן תשס"ג. תלמיד רבי יצחק אסבאג – רבו המובהק ואביו, הרב מימון משאש והרב יוסף אלקובי. בעל מזרח שמ"ש – הלכות איסור והיתר, ספרו הראשון, תרצ"ג, תבואות שמ"ש – על דיני השולחן ערוך, ארבעה חלקים, שו"ת שמ"ש ומגן – שו"ת, ארבעה חלקים, בית שמ"ש – על היד החזקה לרמב"ם, וחם השמ"ש – דרשות על התורה. רבה הראשי של קזבלנקה ואחר כך של מרוקו כולה, ולימים הרב הראשי הספרדי של ירושלים במשך כעשרים וחמש שנה. נחשב לפוסק ההלכה החשוב ביותר שהוציאה מקרבה יהדות מרוקו במאה השביעית לאלף השישי. עסק רבות בשאלות מתחדשות, ובמקום שיש מנהג קדום של רבני מרוקו נטה שלא לשנות ממנו, אף כשאינו כדעת השולחן ערוך. ייסד את חברת "דובב שפתי ישנים" להדפסת כתבי יד של רבני מרוקו.

האדמו"ר מראדזין – "הרבי הלוחם"

רבי שמואל שלמה לייב"ר מראדזין

1909–1942

5669–5702 · ה'תרס"ט–ה'תש"ב

נולד באימפריה הרוסית, בעיר ראדזין בי"ח בשבט תרס"ט; למד אצל אביו. הוכתר כאדמו"ר אחרי פטירת אביו בשנת תרפ"ט ומילא את מקומו בפולין, בעיר וורשה. העביר את החצר לראדזין בשנת תרצ"ד והקים בה את ישיבת "סוד ישרים". נמלט בימי השואה לוולאדובה; נרצח ונקבר בה בכ"ט באייר תש"ב. תלמיד אביו, רבי מרדכי יוסף אלעזר ליינר – בעל ה"תפארת יוסף". האדמו"ר החמישי לשושלת חסידות איזביצא־ראדזין, שנודע כעילוי כבר בצעירותו. ייסד בראדזין את ישיבת "סוד ישרים", מהישיבות המובחרות של חסידות פולין, ובה למדו כמאתיים בחורים. בשליחותו נפתחו עוד ששה סניפים, והוא עצמו פעל לייסוד תלמודי תורה ובתי ספר "בית יעקב" בפולין. הפיץ את רעיון קבוצות בעניין החזרת פתיל התכלת לציצית, ובימי השואה בוולאדובה קרא ליהודים לברוח ליערות ודאג לקבורת הנרצחים, וכונה "הרבי הלוחם".

1909

1910

ראש ישיבת מרכז הרב – בעל "עמוד הימיני"

הרב שאול ישראלי

1909–1995

5669–5755 · ה'תרס"ט–ה'תשנ"ה

נולד בבלארוס, בעיר סלוצק, ולמד בה בתלמוד תורה ובישיבה הקטנה. למד במחתרת בעיר מינסק אצל הרב אברהם אליהו מייזס. עלה בשנת תרצ"ד לארץ ישראל, לעיר ירושלים, ולמד בישיבת מרכז הרב. כיהן כרבו הראשון של המושב כפר הרא"ה מתרצ"ח. חזר לירושלים בשנת תשכ"ה עם מינויו לדיין בבית הדין הרבני הגדול; נפטר ונקבר בה. תלמיד הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב משה חרל"פ והרב אברהם אליהו מייזס. בעל ארץ חמדה – בהלכות ארץ ישראל והמצוות התלויות בארץ, עמוד הימיני – מאמרים הלכתיים בענייני התורה והמדינה, משפטי שאול – פסקי דין מבית הדין הרבני הגדול, חוות בנימין – מאמרים ובירורים הלכתיים, פרקים במחשבת ישראל. פוסק ומן הרבנים הבולטים של הציונות הדתית, תלמידו המובהק של הראי"ה קוק ושל הרב חרל"פ, ומשנת תשי"ט מסר שיעור כללי בישיבת מרכז הרב ונקרא ראש ישיבה. כיהן כדיין בבית הדין הרבני הגדול וכחבר מועצת הרבנות הראשית, ועמד בראש המחלקה למצוות התלויות בארץ. נחשב לאחד ממייסדי העיסוק המודרני בהלכות מדינה, ייסד וערך את הביטאון "התורה והמדינה", והיה נשיא מכון "ארץ חמדה". חתן פרס ישראל למדעי היהדות בשנת תשנ"ב.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · קווקז · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל "משניות מבוארות" (משניות קהתי)

הרב פינחס קהתי

1910–1976

5670–5737 · ה'תר"ע–ה'תשל"ז

נולד בפולין, בכפר הסמוך לרובנו, ולמד בחיידר ובישיבה בעיר רובנו ובערים נוספות במחוז ווהלין. למד בבית הספר הציוני־דתי למורים "תחכמוני" בעיר וורשה ונסמך שם להוראה[1]. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ו ופעל בתנועת הפועל המזרחי ובתנועת בני עקיבא. הקים יחד עם הרב משה צבי נריה חוג לומדי תורה בסניף בני עקיבא בעיר בני ברק. בעל משניות מבוארות – ביאור לששת סדרי המשנה[2], הקונטרס השבועי – משנה יומית מבוארת עם הלכות מהשולחן ערוך ומהרמב"ם וקטע מהתנ"ך[3]. מחבר הביאור "משניות מבוארות" לששת סדרי המשנה, המכונה בפי הלומדים "משניות קהתי", שנועד להפיץ תורה ברבים גם בקרב תלמידים והציבור הרחוק מעולם התורה. הביאור, המבוסס על הפרשנות המסורתית, כתוב בלשון בהירה ומשלב ביאורים על דרך הפשט, תמצית דברי הגמרא ופסיקת ההלכה ברמב"ם ובשולחן ערוך; יצא תחילה כקונטרס שבועי ואחר כך כסדרת ספרים בהסכמת הרב איסר יהודה אונטרמן. נמנה על הציבור הדתי־לאומי ופעל בהפועל המזרחי ובבני עקיבא, וזכה בפרס הרב קוק בשנת תשכ"ז. היה גם מלחין של נעימות למילים מן המקורות.

הערות [1] למד שם בשנים תרפ"ו–תרצ"ב. [2] הביאור מכונה "משניות קהתי". [3] הקונטרס יצא בשנים תשט"ו–תשכ"ד.

הגרי"ש אלישיב – פוסק הדור

רבי יוסף שלום אלישיב

1910–2012

5670–5772 · ה'תר"ע–ה'תשע"ב

נולד בליטא, בעיר שאוול, בא' בניסן תר"ע. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרפ"ד, והשתקע עם משפחתו בשכונת מאה שערים. מונה לרב העיר רמלה בראשית ימי המדינה, והתפטר לאחר זמן קצר. כיהן כדיין בבית הדין הרבני בירושלים ובבית הדין הרבני הגדול בשנים תשי"א–תשל"ג. נפטר בירושלים בכ"ח בתמוז תשע"ב ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי אברהם אלישיב, הנקרא גם לוינסון, רבה של הומל וסבו, המקובל רבי שלמה אלישיב – בעל "לשם שבו ואחלמה" ורבי זליג ראובן בנגיס – הסמיכו לרבנות. בעל כתבוני לדורות – מכתבי הרב אלישיב, ספרים שהוציאו בשמו תלמידיו – הוא עצמו לא כתב ספרים. מגדולי פוסקי ההלכה בדורו, שכונה "פוסק הדור" לצד רבי שלמה זלמן אוירבך, ונחשב לסמכות ההלכתית הבכירה במגזר האשכנזי. כיהן כדיין בבית הדין הרבני הגדול וכיו"ר הוועדה הבוחנת של הרבנות הראשית לדיינות, ומסר שיעור גמרא יומי בבית הכנסת "תפארת בחורים" שבמאה שערים. לאחר פטירת הרב שך היה למנהיג הרוחני של הציבור הליטאי ולסמכות העליונה של דגל התורה. התייחד בהתמדה מופלגת, ועד שנותיו האחרונות ישן שלוש שעות ביממה והקדיש את שאר שעותיו ללימוד.

ראש ישיבת פורת יוסף

רבי יהודה צדקה

1910–1991

5670–5752 · ה'תר"ע–ה'תשנ"ב

נולד בירושלים בג' בשבט תר"ע. למד בתלמוד תורה "בני ציון" ובישיבת "פורת יוסף". מסר שיעורים בישיבת "פורת יוסף" מתרצ"ז, ועמד בראשה מתש"ל. נפטר בירושלים בי"ב בחשוון תשנ"ב ונקבר בבית העלמין סנהדריה. בעל קול יהודה – דרושים על פרשיות השבוע, חידושים על הש"ס ומאמרים. ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים מתש"ל, יחד עם רבי בן ציון אבא שאול, ורב ספרדי בולט; ממייסדי רשת "מעיין החינוך התורני". פסיקותיו ההלכתיות מבוססות על דודו זקנו, רבי יוסף חיים מבגדאד בעל ה"בן איש חי". מתלמידיו רבי עובדיה יוסף ובן אחותו רבי מרדכי אליהו, הראשונים לציון.

1910

הגרש"ז אוירבך – מנחת שלמה

רבי שלמה זלמן אוירבך

1910–1995

5670–5755 · ה'תר"ע–ה'תשנ"ה

נולד בירושלים, בשכונת שערי חסד, בכ"ג בתמוז תר"ע, וגר בה כל חייו. למד בתלמוד תורה עץ חיים ובישיבת עץ חיים, ומתרצ"ה גם בכולל "מדרש בני ציון" של רבי צבי פסח פרנק. עמד בראש ישיבת קול תורה בירושלים מאדר תש"ט ועד פטירתו. נפטר בירושלים בכ' באדר א' תשנ"ה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי חיים יהודה לייב אוירבך ורבי איסר זלמן מלצר – רבו המובהק ורבי צבי פסח פרנק. בעל מנחת שלמה – שו"ת, מאורי אש – הגדרת החשמל בהלכה, תרצ"ה, מעדני ארץ – שביעית, תרומות ומעשרות, מנחת שלמה על הש"ס – חידושים, יצא לאחר פטירתו, שלחן שלמה – פסקיו לפי נושאים, יצא לאחר פטירתו. ראש ישיבת קול תורה במשך 46 שנה ומחשובי פוסקי ההלכה במאה העשרים, שרבים מהארץ ומחו"ל פנו אליו. נודע כפוסק חדשני ומקיף, הבקי בחידושי הטכנולוגיה, ונחשב לבר הסמכא ההלכתי בנושאי רפואה והלכה; היה הסמכות ההלכתית מאחורי הספר "שמירת שבת כהלכתה". אף שנמנה עם הציבור החרדי היה מקובל על כל פלגי היהדות האורתודוקסית, ונודע בעדינותו ובמאור פניו. סירב לכל משרה רבנית נוספת, לרבות רבנות ירושלים.

ראש ישיבת תורה ודעת – אור גדליהו

רבי גדליה שור

1910–1979

5671–5739 · ה'תרע"א–ה'תשל"ט

נולד בגליציה, בעיר איסטרק, בחשוון תרע"א, למשפחה מחסידי רוזין־סדיגורה. היגר עם משפחתו לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בהיותו כבן 12, ולמד בישיבת תורה ודעת. מונה לר"מ בישיבת תורה ודעת בשכונת ויליאמסבורג בשנת תרצ"א, ובמשך עשרות שנים כיהן כראש הישיבה. נסע לישיבת קלצק בשנת תרח"צ ולמד אצל רבי אהרן קוטלר; עמד גם בראש ישיבת בית מדרש עליון בעיר מונסי. נפטר בתשל"ט; ארונו הועלה לארץ ישראל ונקבר בירושלים, בהר הזיתים. תלמיד רבי אהרן קוטלר – רבו המובהק. בעל אור גדליהו – על התורה, אור גדליהו – על מסכתות הש"ס, אור גדליה – שיחות מוסר. ראש ישיבת תורה ודעת בארצות הברית במשך עשרות שנים, וראש ישיבת בית מדרש עליון במונסי. בן למשפחה חסידית ותלמידו המובהק של רבי אהרן קוטלר; בהשפעתו קיבלו חלק מתלמידי ישיבותיו השפעה חסידית. היה ממנהיגי הציבור החרדי בארצות הברית, מראשי אגודת הרבנים ואגודת ישראל, ופעיל למען החינוך העצמאי. סדרת ספריו "אור גדליהו" נערכה לאחר פטירתו מתוך שיעוריו ושיחותיו.

זקן ראשי הישיבות – ראש ישיבת תורה אור

רבי חיים פינחס שיינברג

1910–2012

5670–5772 · ה'תר"ע–ה'תשע"ב

נולד בפולין, בעיר אוסטרוב, בכ"ז באלול תר"ע. היגר עם אמו ואחיו לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תרע"ט, ולמד בישיבת רבנו יצחק אלחנן. עבר לפולין, לעיירה מיר, ללמוד בישיבת מיר בשנים תרפ"ט–תרצ"ה. שב לניו יורק, וייסד בברוקלין את ישיבת "תורה אור" בשנת תשכ"א ועמד בראשה. עלה לישראל, לעיר ירושלים, עם ישיבתו בשנת תשכ"ה; נפטר בה ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי משה סולובייצ'יק – בישיבת רבנו יצחק אלחנן – ורבי שמעון שקופ ורבי יוסף דוב סולובייצ'יק – בבוסטון. בעל טבעת החושן – על שולחן ערוך חושן משפט, עם הערות על קצות החושן ונתיבות המשפט, ה' כרכים, אגרא דשמעתתא – על הספר שב שמעתתא, מילואי אבן – על הספר אבני מילואים, משמרת חיים – שאלות לעיון להרגלת התלמידים בחשיבה למדנית, שיעורי רבי חיים פינחס – חידושים על שבע מסכתות בש"ס. ראש ישיבת "תורה אור", פוסק הלכה, רבה של קריית מטרסדורף בירושלים וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה. קודם עלייתו שימש 25 שנה משגיח רוחני בישיבת חפץ חיים בקווינס, ובשנת תשכ"ה העביר את ישיבתו מברוקלין לירושלים. עסק רבות במשנתו של רבי אריה לייב הלר וכתב חיבורים על כל ספריו – קצות החושן, אבני מילואים ושב שמעתתא. בשנותיו האחרונות כונה "זקן ראשי הישיבות", ובהלווייתו השתתפו כמאה אלף איש.

בעל "מקוה המים" – רבה הספרדי של פתח תקווה

רבי משה מלכה מפתח תקווה

1911–1997

5671–5757 · ה'תרע"א–ה'תשנ"ז

נולד במרוקו, על גדות נהר תודגא שבהרי האטלס, בשנת תרע"א. עבר לעיר רבאט בשנת תרפ"ט, ולימד בה בתלמוד התורה ובבית המדרש לרבנים. כיהן כרב באל־קסר אל־כביר, בלראצ'ה ובארזילא משנת תש"ז, ואחר כך כרב ודיין בבני מלאל ובבוז'עד משנת תשי"ג. כיהן כדיין בבית הדין בעיר קזבלנקה מתשט"ו, ולאחר מכן כסגן ראש בית הדין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשכ"ז, וכיהן כרב הראשי הספרדי בעיר פתח תקווה מתשל"ו ועד פטירתו; נקבר בה. תלמיד רבי יהושע בירדוגו – רבה הראשי של מרוקו, שהסמיכו לשחיטה ובדיקה ובביתו למד. בעל מקוה המים – שו"ת בהלכה, שישה חלקים, תשכ"ח–תשמ"ט, נטפי המים – דרשות ונאומים, למען השבת – בירור הלכתי בעניין הפגנות השבת, והשיב משה – שאלות ותשובות, דרש משה – דרשות על פרשיות השבוע והמועדים. מרבני מרוקו ודייניה, שכיהן כסגן ראש בית הדין בקזבלנקה לצד הרב שלום משאש. לאחר עלייתו סירב להיבחן מחדש ברבנות הראשית, כיוון שראה בכך זלזול בסמכותם של רבני מרוקו. כיהן כרב הראשי הספרדי של פתח תקווה וכחבר מועצת הרבנות הראשית, ובפרשת קולנוע היכל התנגד להמשך ההפגנות מחשש לחילול שבת חמור יותר. תמך באמירת הלל בברכה ביום העצמאות ובמפעל ההתנחלות.

ר' אברום – ראש ישיבת מרכז הרב

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

1911–2007

5671–5768 · ה'תרע"א–ה'תשס"ח

נולד באימפריה העות'מאנית, בעיר ירושלים, ולמד בתלמוד תורה של ישיבת עץ חיים ב"חורבה" שבעיר העתיקה. למד בישיבת חברון לאחר שעברה לירושלים, אצל רבי משה מרדכי אפשטיין ורבי יחזקאל סרנא. לימד בישיבת מרכז הרב מתש"ה, ועמד בראשה לאחר פטירת הרב חרל"פ ובמשך עשרות שנים. כיהן כרב הראשי האשכנזי לישראל ואב בית דין בבית הדין הרבני הגדול בשנים תשמ"ג–תשנ"ג. תלמיד רבי משה מרדכי אפשטיין – ראש ישיבת חברון, שקירב אותו ורבי יחזקאל סרנא והרב יעקב משה חרל"פ – ראש ישיבת מרכז הרב, שמסר לו את השיעור הכללי. בעל שיעורי מרן הגר"א שפירא – שיעורים[1], מנחת אברהם – שו"ת[2], מורשה – שיחות בענייני תורה, חינוך והנהגה ולמועדים, דרכי הקניינים – על גדרי הקניינים בהלכה[3]. ראש ישיבת מרכז הרב, שבה לימד מעל שישים שנה, פוסק ואב בית דין בבית הדין הרבני בירושלים ובבית הדין הגדול. כיהן כרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים תשמ"ג–תשנ"ג לצד הרב מרדכי אליהו. נחשב לבכיר רבני הציונות הדתית ומנהיגה הרוחני, ורבים מתלמידי הרצי"ה ראו בו את ממשיך דרכו. ייסד את מכון הרצי"ה, המוציא לאור את כתבי הראי"ה קוק ובנו.

הערות [1] השיעורים יצאו בשישה כרכים. [2] השו"ת יצא בארבעה חלקים. [3] זה חיבורו הראשון, שחיבר בגיל שתים עשרה.

1912

רבה הראשי של העדה הבוכרית בתל אביב

רבי בן ציון הכהן רבין

1911–1995

5671–5755 · ה'תרע"א–ה'תשנ"ה

נולד בבוכרה בשנת תרע"א ולמד אצל דודו, רבי חזקיה הכהן רבין, שסמך אותו לרבנות. מילא את מקום דודו בבוכרה מתרפ"ט ועד תרצ"ג. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ"ה, ושימש בה חבר בית הדין הספרדי ורבה של שכונת הבוכרים. עבר לתל אביב בשנת תשכ"ג, ומונה בה לרבה הראשי של העדה הבוכרית בשנת תשכ"ו. נפטר בירושלים בב' באדר ב' תשנ"ה. תלמיד דודו, רבי חזקיה הכהן רבין – סמך אותו לרבנות ורבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב. מרבני העדה הבוכרית בישראל, נכדו של רבי יצחק חיים הכהן רבין, רבה של בוכרה וגלילותיה. בירושלים התמנה בתש"ה לחבר בית הדין הספרדי, ועם קום המדינה לרבה של שכונת הבוכרים. בתל אביב שימש ראש השוחטים, ומשנת תשכ"ו כיהן כרבה הראשי של העדה הבוכרית בעיר.

בעל שו"ת איש מצליח

רבי מצליח מאזוז

1911–1971

5672–5731 · ה'תרע"ב–ה'תשל"א

נולד בתוניסיה, בעיר ג'רבה בכ"ו בחשוון תרע"ב. עבר לעיר תוניס לשמש כראש ישיבת "חברת התלמוד", וכיהן בה כדיין בבית הדין הרבני עד סגירתו בשנת תשי"ח. ייסד בעיר תוניס את ישיבת "כסא רחמים" על שם רבו בכסלו תשכ"ג. נרצח בעיר תוניס בכ"א בטבת תשל"א; הועלה לקבורה בישראל, בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד הרב רחמים חי חויתה הכהן – רבו ורבי רפאל ג'אמי – ממנו למד קבלה. בעל איש מצליח – שו"ת, מצמיח ישועה – שיטות וחידושים על הש"ס, מגן וצינה – יישוב קושיות האחרונים על הפרי חדש, קונטרס המערכות – כללי הש"ס והפוסקים, מורה הלשון – כללים בדרכי הלשון על פי המלבי"ם. מגדולי רבני תוניסיה, דיין בבית הדין הרבני בתוניס עד סגירתו בהוראת השלטונות. התפטר ממשרת שופט בבית הדין האזרחי כשחויב לדון יהודים שלא על פי דין תורה. ייסד את ישיבת "כסא רחמים", ובה יישם את דרך הלימוד של רבני תוניסיה בדקדוק דברי הגמרא, רש"י ותוספות, לצד דקדוק עברי ומקרא. נרצח בידי מתנקש בשובו מתפילת שחרית, וישיבתו חודשה בבני ברק בידי בניו.

הנתיבות שלום – האדמו"ר מסלונים

רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים

1911–2000

5671–5760 · ה'תרע"א–ה'תש"ס

נולד בבלארוס, בעיר ברנוביץ' בי"ד באב תרע"א, ולמד בה בישיבת תורת חסד. עלה לארץ ישראל, לעיר טבריה, בשנת תרצ"ה, והתגורר סמוך לחותנו. מונה לר"מ ולראש ישיבה בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש בעיר תל אביב בשנת ת"ש. הקים בעיר ירושלים את ישיבת "בית אברהם" בחשוון תש"ב, עמד בראשה כארבעים שנה, והוכתר לאדמו"ר מסלונים בשנת תשמ"א. נפטר בירושלים בז' באב תש"ס ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי אברהם וינברג השני, בעל "בית אברהם" – רבו ורבי אברהם שמואל הירשוביץ – ראש ישיבת תורת חסד בברנוביץ' ורבי משה מידנר. בעל נתיבות שלום – חמישה כרכים על התורה ושני כרכים בענייני שבת, מועדים, תשובה ועבודת ה', תורת אבות – ליקוט מאדמו"רי לעכוויטש־קוברין־סלונים, תשכ"א, דברי שלום ואמת – שיחות בכינוסים בישיבה, ההדרת תורות אדמו"רי סלונים – באר אברהם, דברי שמואל, בית אברהם, זיכרון קדוש, שיעורים על מסכת נדרים ומסכת כתובות – יצאו לאור לאחר פטירתו. האדמו"ר בדור השביעי של חסידות סלונים בשנים תשמ"א–תש"ס, ולפני כן מייסד ישיבת "בית אברהם" בירושלים ועומד בראשה כארבעים שנה. עמד בנשיאות החינוך העצמאי וועד הישיבות, והיה חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. סדרת ספריו "נתיבות שלום", בשפה בהירה ובמסרים מלהיבים, זוכה לאהדה רבה בציבור החסידי הכללי ונלמדת גם בחוגים נוספים. ההדיר והוציא לאור את תורות אדמו"רי בית סלונים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

זקן המקובלים – ראש ישיבת נהר שלום

רבי מרדכי שרעבי

1912–1983

5672–5744 · ה'תרע"ב–ה'תשמ"ד

נולד בתימן בשם מרדכי יפת־תעיזי, וגדל בבית סבו רבי אברהם יפת תעיזי ואחר כך אצל רבי חיים סינואני. עבר לעיר עדן, ולמד בישיבתו של הרב משומר נסים. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ"ב, ונמנה עם רבני ישיבת המקובלים בית אל. ייסד בירושלים את ישיבת המקובלים "נהר שלום" ולימד בה נגלה ונסתר עשרות שנים. נקבר בהר המנוחות בירושלים בכ' בחשוון תשמ"ד. תלמיד סבו, רבי אברהם יפת תעיזי ורבי חיים סינואני ורבי משומר נסים. מקובל יהודי תימני, מייסד וראש ישיבת המקובלים "נהר שלום" בירושלים, שכונה "זקן המקובלים" ו"ראש עדת המכוונים". גדולי המקובלים, ובהם ראש ישיבת בית אל רבי עובדיה הדאיה, היו מציעים לפניו את ספקותיהם, והרב עובדיה יוסף אמר עליו כי "כמוהו לא היה בקבלה". התפרסם כבעל מופתים, ואת הכספים שקיבל מן המבקרים הקדיש להחזקת הישיבה ולתמיכה בנצרכים.

1912

1913

ראש ישיבת חברון – בעל "שם דרך"

רבי שמחה זיסל ברוידא

1912–2000

5672–5760 · ה'תרע"ב–ה'תש"ס

נולד בירושלים, בחצר שטרויס, בכ"ד באדר תרע"ב. למד בתלמוד תורה של ישיבת עץ חיים ולאחר מכן בישיבת חברון. התמנה לר"מ בישיבת חברון בשנת תש"ה, ומתשכ"א מסר בה שיעור כללי כאחד מראשי הישיבה. נפטר בירושלים בט"ז בניסן תש"ס ונקבר בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד רבי ראובן טרופ – ראה אותו כרבו ורבי איסר זלמן מלצר – למד עמו כתלמיד בחברותא. בעל שם דרך – על מסכתות התלמוד, שם דרך – ביאורים ומאמרים על התורה ופירוש הרמב"ן, הגדה של פסח: שם דרך – חידושים וביאורים בהלכה ובאגדה, שעורי רבנו הגרש"ז ברוידא – על מסכת סנהדרין, פרק שמיני, שם דרך: הישר והטוב – מאמרים בענייני מידות ויראת שמים. מראשי ישיבת חברון בירושלים בשנים תשכ"א–תש"ס, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה. חתנו של הרב משה פינקל, בנו של הסבא מסלבודקה. מלבד עיסוקו בסוגיות התלמוד מסר במשך שנים רבות שיעורים על פירוש הרמב"ן על התורה, שיצאו לאור בסדרת ספרי "שם דרך".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

בעל "שבט הלוי" – פוסק הדור

רבי שמואל הלוי ואזנר

1913–2015

5673–5775 · ה'תרע"ג–ה'תשע"ה

נולד באוסטריה־הונגריה, בעיר וינה, בב' באלול תרע"ג. למד בפולין, בעיר לובלין, בישיבת חכמי לובלין אצל רבי מאיר שפירא בשנים תרצ"א–תרצ"ד. התגורר לאחר נישואיו בעיר פרשבורג, ושימש מו"צ בבית ההוראה של רבי עקיבא סופר. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ט, ובעיר ירושלים מונה לדיין ולרב מטעם העדה החרדית בשנת תש"ג. עבר לבני ברק בשנת תש"ז, כיהן כרב שכונת זכרון מאיר והקים בה את ישיבת חכמי לובלין. תלמיד רבי מאיר שפירא מלובלין – רבו המובהק ורבי שמעון מזליחוב – המשגיח בישיבת חכמי לובלין ורבי יוסף צבי דושינסקי. בעל שבט הלוי – שו"ת, חידושי שבט הלוי – על הש"ס ועל התורה, שיעורי שבט הלוי – על הלכות נדה ועוד, דרשות שבט הלוי – דרשות והספדים. מחשובי פוסקי ההלכה במפנה המאה ה־21, וכונה בפי רבים בציבור החרדי "פוסק הדור". כיהן כרב ואב"ד שכונת זכרון מאיר בבני ברק וכראש ישיבת חכמי לובלין, שהקים לזכר ישיבת רבו. בשו"ת "שבט הלוי" דן בשאלות רבות שהתעוררו עקב הקדמה הטכנולוגית, וחלק ניכר ממורי ההוראה בארץ עשו אצלו שימוש. השתייך לחוג תלמידי החתם סופר, ותלמידיו התקבצו בקהילות "שבט הלוי" בארץ ישראל ובארצות הברית.

הרב הראשי של מוסקבה

הרב יעקב פישמן ממוסקבה

1913–1983

5673–5743 · ה'תרע"ג–ה'תשמ"ג

נולד בעיר סלוצק בשנת 1913. למד בעיר מוסקבה, בבית המדרש לרבנים. כיהן כרב בבתי כנסת שונים בברית המועצות עד 1964. נבחר בעיר מוסקבה לרב הראשי ולרב בית הכנסת הכוראלי בשנת 1972. נפטר במוסקבה ב־4 ביוני 1983. הרב הראשי של בית הכנסת הכוראלי במוסקבה בשנים 1972–1983, ששימש בפועל כרבה של יהדות מוסקבה. נבחר לתפקיד לאחר פטירת הרב יהודה לייב לוין. כיהן תחת לחצי השלטון הסובייטי. בעקבות ביקורו בארצות הברית בשנת 1976 הצליחו כמה צעירים יהודים להתחיל ללמוד בבית המדרש לרבנים בבודפשט.

1913 — 1914

הגר"ש רוזובסקי – ראש ישיבת פוניבז'

רבי שמואל רוזובסקי

1913–1979

5673–5739 · ה'תרע"ג–ה'תשל"ט

נולד בבלארוס, בעיר גרודנא, ולמד מגיל שלוש עשרה בישיבת שער התורה אצל רבי שמעון שקופ. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ו ולמד בישיבת לומז'ה בעיר פתח תקווה אצל רבי ראובן כץ, ובה מונה לר"מ. עמד בראש ישיבת פוניבז' בעיר בני ברק מתש"ד ועד פטירתו בכ"ז בתמוז תשל"ט. תלמיד רבי שמעון שקופ – שממנו הושפעה רבות שיטת לימודו ורבי יצחק זאב סולובייצ'יק, הרב מבריסק ורבי ראובן כץ. בעל שיעורי רבי שמואל – שיעוריו שהוצאו לאור לאחר פטירתו, חידושי רבי שמואל – חידושיו, שיעורי הגר"ש רוזובסקי – מהדורות סטנסיל, זיכרון שמואל – קובץ משיעוריו. ראש ישיבת פוניבז' מעת הקמתה בידי רבי יוסף שלמה כהנמן בתש"ד ועד פטירתו. שיעוריו משכו תלמידים רבים, והשפעתו הלמדנית מהנפוצות ביותר בעולם הישיבות; רבים מהר"מים וראשי הישיבות בדור שאחריו הם תלמידיו. נתפס כ"ראש הישיבה" המכונן של עולם התורה הלמדני שקם בארץ ישראל לאחר השואה. נבחר לדיין בבית הדין הרבני הגדול בשנת תשט"ז, אך נשאר בישיבה לבקשת תלמידיו והמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין.

ראש ישיבת פוניבז' לצעירים – מנחת יהודה

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ

1913–2011

5674–5771 · ה'תרע"ד–ה'תשע"א

נולד בעיר וולוז'ין בכסלו תרע"ד. למד בישיבה הקטנה בעיר לידא, ואחר כך בעיר וילנה בישיבת רמיילס אצל רבי שלמה היימן. עלה לארץ ישראל בשנת 1936 ולמד בירושלים בישיבת חברון. כיהן כר"מ בישיבת תפארת ציון בבני ברק, ומתחילת שנות ה־50 עמד בראש ישיבת פוניבז' לצעירים בעיר זו כשישים שנה. נפטר בבני ברק בכ"ו בסיוון תשע"א ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי שלמה היימן – שאותו החשיב כמורו ורבו ורבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש ורבי איסר זלמן מלצר. בעל מנחת יהודה – על מסכתות קידושין, גיטין, בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא, ועל סדר קדשים וסדר זרעים, עמק השער – ביאורים והערות על ספר "המקח והממכר" לרב האי גאון, אמרי דעת – שיחות ומכתבים, דרכי החיים – הדרכות בדרכי החיים של תורה ויסודות החינוך. ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, שבה מסר שיעורים כשישים שנה והעמיד אלפי תלמידים, חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי. מתלמידי החזון איש, ובין תלמידיו רבי חיים קניבסקי ורבי נסים קרליץ. נחשב ממשיכי דרכו ההשקפתית של הרב שך, ונודע בעמידתו על "החינוך הטהור" ובמאבקו לעצמאות החינוך החרדי. הקים כולל ללימוד סדר טהרות ורשת כוללים ארצית ללימודו.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הגראי"ל שטינמן – בעל אילת השחר

רבי אהרן יהודה ליב שטינמן

1914–2017

5675–5778 · התרע"ה–התשע"ח

נולד באימפריה הרוסית, בעיר קמניץ, וגדל בעיר בריסק, שם למד בישיבת "תורת חסד". עבר לשווריי, לעיר מונטרה, ללמוד בישיבת "עץ חיים" בשנת תרצ"ו. עלה לארץ ישראל, לעיר פתח תקווה, בשנת תש"ח, ומונה לראש ישיבת "חפץ חיים" בעיר כפר סבא. עמד בראש ישיבת פוניבז' לצעירים משנת תשט"ו וייסד את ישיבות "נאון יעקב" בשנת תשל"ח ו"אחיעזר תורה" בשנת תשל"ח, והתגורר בעיר בני ברק. נקבר בבית הקברות פוניבז' בבני ברק. ב"ד בכסלו תשע"ח. תלמיד רבי משה סוקולובסקי – ראש ישיבת "תורת חסד" בבריסק ורבי יצחאק זאב הלוי סולוביצ'יק – רב העיר בריסק ורבי שמחה זליג ריינר – סמך אותו לרבנות. בעל אילת השחר – על התלמוד הבבלי ועל התורה, חסד ומשפט, יצא פי תהילתן, מפקיריך אתגון, עיר ומגיני. מגדולי רבני וההנהגה הרוחנית בישראל וראש ישיבות פוניבז' לצעירים, נאון יעקב וארחות תורה. כיהן במועצת גדולי התורה של דגל התורה מתשמ"ט, ולאחר פטירת הרב אלישיב הנהיג את הזרם המרכזי בציבור הליטאי והיה הסמכות הרוחנית העליונה של דגל התורה. עסק גם בייעוץ חינוכי, בהכוונת ראשי ישיבות, בשלום בית ובשידוכים, והשפעתו חרגה מגבולות הציבור הליטאי. חי בדירה קטנה ובפשטות, וציווה שלא להספידו.

ה"ברן משה" מסאסמר

רבי משה ציטלבוים מסאסמר

1914–2006

5675–5766 · התרע"ה–התשס"ו

נולד ברומניה, בעיר סיגט ב"ב בחשון תרע"ה, ומגיל 11 גדל בבית סבו האדמו"ר מראצפרט. למד בעיר קראלי אצל דודו רבי יואל טייטלבוים, רב העיר. הוכתר לרבה של העיר סטנה שטרוסמלניה, ועבר לגור בה בשנת תל"ש. נשלח עם קהילתו לאושוויץ בשנת תש"ך, ושוחרר בטרזינשטט בשנת תש"ה. היגר לארצות הברית, ומתש"ט כיהן כאדמו"ר מסאסמר בוויליאמסבורג, נפטר בכ"ו בניסן תשס"ו וקבר בבקריית יואל. תלמיד דודו, רבי יואל טייטלבוים ורבי שאול בראך, רבה של קאשוי – הסמיכו לרבנות. בעל ברך משה – על חומש, חמישה כרכים, ברך משה – על המועדים, ברך משה – על סוגיות הש"ס, האדמו"ר הטוב מסאסמר בשנים תשל"ט – תשס"ו, שמילא את מקום דודו רבי יואל טייטלבוים, ולפני כן כיהן באב"ד סנטה. שורד את אושוויץ, שבה נרצחו אשתו ושלושת ילדיו, ואחר המלחמה ניסה לשקם את חיי הדת בסיגט בטרם היגר לארצות הברית. כיהן כנשיא העדה החרדית, כולל שומרי החומות, קרן הצלה והתאחדות הרבנים דארצות הברית וקנדה. נידב ממון רב לצדקה והקים בקרית יואל את המוסד "שערי תחלה".

האדמו"ר ממונקאטש – רבה של חולין

רבי ברוך יהושע זלמאן רבינוביץ ממונקאטש

1914–1997

5675–5758 · התרע"ה–התשנ"ח

נולד בפולין, בעיר פרצב בר בתשרי תרע"ה. עמד בראש חסידות מונקאטש וברא ש ישיבת "דרכי תשובה" בחתניה הקרפטית, בעיר מונקאטש, משנת תרצ"ו. בדרך להונגריה, לעיר בודפשט, וסעל בה להצלת אלפי יהודים. עלה לארץ ישראל ב־1944, ועבר לבת־ים, לעיר קאוּ פאולין, וכיהן כרבה הפעת תש"ו. כיהן כרב הראשי של חולון משנת תשכ"ג עבר לעיר תקוה בשנת תש"ן, נפטר בה ונקבר בבית הקברות סנולה. בעל דברי נבונים – על החורה, בינת נבונים – על השואה על פי מאמרי חז"ל. האדמו"ר הרביעי בשושלת מונקאטש בשנים תרצ"ו – תשנ"ח, ותחנו ומחלא מקומו של רבי חיים אלעזר שפיירא. עמד בראש ישיבת "דרכי תשובה" שהעתה למעלה מארבע מאות תלמידים, וכיהן כאב בית דין, יהודים. לאחר מכן כיהן כרבה של סאו פאולו וכרב הראשי של חולון, ותמך בהגדלת ישראל.

1914

1915

האדמו"ר מתולדות אהרן – בעל דברי אמונה

רבי אברהם יצחק קאהן מיתולדות אהרן

1914–1996

5674–5757 · התרע"ד–התשנ"ו

נולד בעיר צמוֹת בר בטבת תרע"ד. עבר בילדותו עם משפחתו לטרנסילבניה, לעיר הוניאד, ולמד בעיר סקלניד ובישיבת סאסמאר. עלה עם חתנו לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בכ"ה בתשרי תש"ט. הקים את חצר "תולדות אהרן" בשכונת מאה שערים בשנת תש"ן ועמד בראשה כחמישים שנה. נפטר בירושלים ונקבר בהר הזיתים בכ"ו בכסלו תשנ"ו. תלמיד חותנו, רבי אהרן ראטה ורבי יואל טייטלבוים מסאסמר – שתמנו קיבל סמיכה להוראה ורבי ישראל פרידמן מהוניאד. בעל דברי אמונה – בענייני אמונה ובטחון, תורה, תפילה, מידות וחסידות, תשכ"ו, דברי אמונה על התורה ועל המועדים, אסיפת מכתבים, תש"ן, קונטרס אהבת הבורא – נדפס בסוף ספר שומר אמונים לחותנו, חיונך הבנים. מייסד חסידות "תולדות אהרן" וחתנו של רבי אהרן ראטה. לאחר פטירת חותנו בשנת תש"ן קיבל עליו את ההנהגה לבקשת רוב החסידים, ובתקופתו נוסדו מוסדות החסידות בארץ ישראל ובארצות הברית. כתלמיד מובהק של רבי יואל טייטלבוים נודע בהתנגדותו לציונות ולאגודת ישראל, והיה מגדולי תומכי העדה החרדית. מחבר סדרת ספרי "דברי אמונה".

המשגיח – בעל "עלי שור"

רבי שלמה וולבה

1914–2005

5674–5765 · התרע"ד–התשס"ה

נולד בקיסרות הגרמנית, בעיר ברלין, בשנת תרע"ד, ולמד בעיר פרנקפורט בישיבתו של הרב יוסף ברישר. למד בשווריי, בעיר מונטרה, ומשם עבר בשנת תרצ"ד לישיבת מיר ולמד אצל רבי יחזקאל ליובציץ, מסר שיעורי תורה בשוודיה, בעיר סטוקהולם, ושימש בה בימי מלחמת העולם השנייה כציר ועד ההצלה. עלה לארץ ישראל בשנת תש"ן, ייסד את ישיבת באר יעקב בשנת תש"ט וכיהן בה כמשגיח. עבר לירושלים בשנת תשמ"ו, הקים בה את בית המוסר ואת ישיבת גבעת שאול; נפטר ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יחזקאל ליובציץ, המשגיח בישיבת מיר – ראה עצמו ממשיך שיטתו ורבי יצחק הוטנר ורבי יואל קלימנס. בעל עלי שור – מדריך יסודי לבן ישיבה ביחס לתורה ולמצוות ובעבודה על האישיות, שני חלקים, בין שנות לעשור, עולם הידידות – שיחות מתקופת פעילות החזרה בתשובה, ושמו "אור לשב", האדם ביקר – על רבו רבי יחזקאל ליובציץ ממיר, זריעה ובנין בחינוך, המצוות השקולות – על שבע המצוות השקולות כנגד כל התורה. מגדולי המשגיחים ברוך האחרון, שכונה "זקן המשגיחים" או "המשגיח" סתם, וזה שראו בו שריד אחרון לתנועת המוסר מהדור שלפני השואה. ייסד בעצת החזון איש את ישיבת באר יעקב ושימש בה משגיח, ובהמשך הקים בירושלים את בית המוסר ואת ישיבת גבעת שאול. לאחר חלוחות שנות הימים הגל בפעילות מקיפה של קירוב וחזרה בתשובה, דבר נדיר אז בציבור הליטאי. ספרו "עלי שור" הוא מדריך יסודי לבן הישיבה בעבודה הרוחנית על פי דרך המוסר.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · צפון אפריקה · אשכנז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצריים · קווקז · פולין־ליטא · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הציץ אליעזר

רבי אליעזר יהודה ולדנברג

1915–2006

5676–5767 · ה'תרע"ו–ה'תשס"ז

נולד בירושלים בג' בטבת תרע"ו. עבר עם הוריו בילדותו לסוריה, לעיר חלב, ושב לאחר כמה שנים לירושלים. למד בירושלים בישיבת עץ חיים ולאחר מכן בישיבת חברון. התגורר לאחר נישואיו בנתניה, וכיהן תקופה קצרה כרב המושב כפר ויתקין. עמד בראש ישיבת שערי ציון בירושלים, נתמנה בה לדיין בשנת תשי"א וכיהן כחבר בית הדין הרבני הגדול בשנים תשמ"א–תשמ"ה. בעל ציץ אליעזר – שו"ת ב־22 כרכים, תש"ה–תשנ"ח, הלכות מדינה – הלכות הנהגת השלטון במדינת ישראל, שלושה חלקים, שביתת הים – דיני הפלגת אונייה בשבת, דבר אליעזר – חידושים וביאורים בש"ס וברמב"ם, ספרו הראשון. מחשובי הפוסקים במאה העשרים, דיין וחבר בית הדין הרבני הגדול, ורבו של המרכז הרפואי שערי צדק בירושלים. נודע בעיקר בתשובותיו החלוציות בענייני רפואה והלכה בשו"ת ציץ אליעזר, שבהן עמל לברר היטב את המציאות הרפואית והטכנולוגית. בקיאותו בספרות ההלכה של חכמי ספרד הייתה יוצאת דופן, ונחשב מומחה בסידור גיטין ושמות גיטין. זכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשל"ו.

1915

1916

ראש ישיבת טלז בקליבלנד

רבי מרדכי גיפטר

1915–2001

5676–5761 · ה'תרע"ו–ה'תשס"א

נולד בארצות הברית, בעיר פורטסמות' שבווירג'יניה, ועבר בצעירותו לעיר בולטימור. למד בעיר ניו יורק, בישיבה התיכונית שליד ישיבת רבי יצחק אלחנן. נסע לליטא ללמוד בישיבת טלז בחורף תרצ"ב. כיהן כרב הקהילה בעיר ווטרברי שבקונטיקט משנת תש"ג, ומתש"ד שימש משגיח בישיבת טלז בעיר קליבלנד. עלה לארץ ישראל והקים את ישיבת טלז בטלז־סטון בשנת תשל"ו; חזר לקליבלנד בתשל"ט ועמד בראש הישיבה עד פטירתו. תלמיד רבי אברהם יצחק בלוך – ראש ישיבת טלז, שהיה מתלמידיו המקורבים ורבי עזריאל רבינוביץ ורבי משה סולובייצ'יק. בעל נתיבות מרדכי – שיעורים על הש"ס[1], פרקי תורה – הערות וביאורים בפרשת השבוע, פרקי אמונה – שיעורי דעת, פרקי מועד – הלכה ואגדה על המועדים, פרקי עיון על מסכת מכות. ראש ישיבת טלז בקליבלנד[2] שבאוהיו מתשל"ט ועד פטירתו, ולפני כן שימש בה משגיח מעת הקמתה בתש"ד. היה מתלמידיו המקורבים של רבי אברהם יצחק בלוך בישיבת טלז שבליטא, והקים את ישיבת טלז בטלז־סטון. חיבר ספרים ומאמרים בהלכה ובאגדה, ובהם סדרת "נתיבות מרדכי" על הש"ס ו"פרקי אמונה".

הערות [1] השיעורים הם על המסכתות גיטין, קידושין, יבמות, בבא מציעא, בבא בתרא. [2] לאחר מכן הייתה הישיבה בוויקליף.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הישועות משה מוויז'ניץ

רבי משה יהושע הגר מוויזניץ

1916–2012

5676–5772 · ה'תרע"ו–ה'תשע"ב

נולד בטרנסילבניה, בעיר גרוסוורדיין בי"ג בסיוון תרע"ו. למד בגיל 17 בישיבת ויז'ניץ של דודו רבי אליעזר הגר, בעיירה ויז'ניץ. מונה לרב בקרפטרוס, בעיירה וילחוביץ, והקים ישיבה בגרוסוורדיין בשנת ת"ש. עלה לארץ ישראל בספינת המעפילים "מורינה" בשנת תש"ד, ועמד בראש ישיבת בית ישראל ודמשק אליעזר בעיר תל אביב. עבר לבני ברק, לקריית ויז'ניץ, בשנת תשי"ב, וכיהן בה כאב"ד ומתשל"ב כאדמו"ר; נפטר בכ' באדר תשע"ב ונקבר בבני ברק. תלמיד סבו, רבי ישראל הגר, האהבת ישראל ואביו, רבי חיים מאיר הגר ורבי אהרן ראטה. בעל ישועות משה על התורה – דברי תורה שאמר בשבתות ומועדים, ב' כרכים, אסופת רשימת ישועות משה על הש"ס – שיעורים ומראי מקומות, וידעת היום – הלכות ומנהגים, ב' כרכים, מכתבי קודש – מכתביו לגדולי הדור ולחסידיו, דברי אלוקים חיים – תורותיו, ה' כרכים. האדמו"ר החמישי בשושלת ויז'ניץ בשנים תשל"ב–תשע"ב, ומתשמ"ט נשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. נודע כמתמיד, עסק רבות בקצות החושן ובמנחת חינוך, ותיקן בשנת תשל"ז "שיעורי תורה ברבים" – שעת לימוד בכל ערב לכל החסידים. הקים את הארגונים "צעירי ויז'ניץ" ו"חיים מאירים", ובתקופת אדמו"רותו הוקמו מוסדות תורה וחינוך רבים. קרא לתקן לימוד יומי בספר חובות הלבבות.

1916

1917

האדמו"ר מספינקא

רבי יעקב יוסף וייס מספינקא

1916–1988

5676–5748 · ה'תרע"ו–ה'תשמ"ח

נולד ברומניה, בעיר ספינקא, וגדל בבית סבו; כבר בן 15 מסר שיעור בבית המדרש הגדול בעיר סעליש. לאחר השואה שב לעיר בורשה, ובעיר אראד הוכתר לאדמו"ר מספינקא בשנת תש"ו. היגר לארצות הברית, לשכונת קראון הייטס, בשנת תש"ט, ומאוחר יותר עבר לבורו פארק והקים בה ישיבה ותלמוד תורה. עלה לארץ ישראל בשנת תשי"ד והקים בתי מדרש בבני ברק, בירושלים ובפתח תקווה. נפטר ונקבר באוהל זקנו רבי יוסף מאיר וייס בעיר פתח תקווה בי"ט בניסן תשמ"ח. תלמיד סבו, רבי יצחק אייזיק וייס, בעל חקל יצחק – בביתו גדל ולמד. בעל שיח יעקב יוסף – דברי תורתו, שנלקטו לאחר פטירתו, אמרי יוסף – הוצאה לאור של ספרי זקנו רבי יוסף מאיר וייס על התורה והמועדים, חקל יצחק – הוצאה לאור של ספרי סבו רבי יצחק אייזיק וייס על התורה ושו"ת, הגדה של פסח נוסח ספינקא – הוצאה לאור. האדמו"ר השלישי בחסידות ספינקא, שהוכתר לאחר השואה על ידי שרידי החסידים במקום סבו רבי יצחק אייזיק שנספה, כנצר היחיד בן אחר בן לסבו. הקים בתי מדרש וישיבות בברוקלין ובארץ ישראל, כהמשך לישיבת סבו בסעליש. נודע בתפילתו בנוסח זידיטשוב המסורתי והלחין ניגונים מוכרים בעולם החסידות, כגון "שבשפלינו זכר לנו". הוציא לאור את ספרי זקניו אדמו"רי ספינקא והעלה את עצמות זקנו בעל "אמרי יוסף" לפתח תקווה.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

זקן רבני מרוקו – בעל "עמק יהושע"

רבי יהושע מאמאן

1917–2018

5678–5778 · ה'תרע"ח–ה'תשע"ח

נולד במרוקו, בעיר צפרו, בי"א בטבת תרע"ח, ולמד אצל הרב דוד עטר. כיהן כרב ודיין בעיר סאפי ובבית הדין של רבאט, ומשנת 1963 כאב בית הדין ורב העיר מרקש. עלה לארץ ישראל וכיהן כרב הספרדי וחבר לשכת הרבנות בעיר נהריה משנת תשכ"ח. כיהן כאב בית הדין האזורי בעיר באר שבע, ומתשמ"ח כדיין בבית הדין הרבני הגדול לערעורים. נפטר בירושלים בכ"ו בטבת תשע"ח ונקבר בהר המנוחות. תלמיד הרב דוד עטר. בעל עמק יהושע – שו"ת על השולחן ערוך ב־7 חלקים, שתי ידות – יד חרוצים, דרושים וחידושי תנ"ך, ויד רמה מתורת אביו, שער יהושע – מושגים בהלכה ובאגדה בסדר אלפבית, הגדה של פסח ויוגד ליוסף ויוגד ליהושע – עם פירושו ופירוש סבו, ניצוצי אור – חידושים וביאורים בתנ"ך, בתלמוד ובפוסקים. דיין ופוסק מרבני מרוקו, שכיהן כאב בית הדין ורב העיר מרקש, ובארץ ישראל כרב הספרדי בנהריה, כאב בית הדין בבאר שבע וכחבר בית הדין הרבני הגדול לערעורים. גולת הכותרת של יצירתו היא שו"ת "עמק יהושע", שעל חלקו הראשון זכה בפרס הרב טולידאנו ובפרס הרב עוזיאל לספרות תורנית. בפסיקתו חיזק את דעת הרב עובדיה יוסף להנהיג בארץ ישראל את דעת הבית יוסף, והתדיין בכך רבות עם הרב שלום משאש. בערוב ימיו כונה "זקן רבני יהדות מרוקו".

הרב קאפח – מתרגם ומפרש כתבי הרמב"ם

הרב יוסף קאפח

1917–2000

5678–5760 · ה'תרע"ח–ה'תש"ס

נולד בתימן, בעיר צנעא, ולמד תורה אצל סבו; בגיל 14 ירש את מקומו במסירת שיעורים בבית המדרש. עלה לארץ ישראל בשנת 1943, למד בישיבת מרכז הרב והוכשר לדיינות במכון הארי פישל. כיהן משנת 1950 כדיין בבית הדין האזורי בירושלים, וכעבור עשרים שנה בבית הדין הרבני הגדול. נפטר בירושלים בי"ח בתמוז תש"ס ונקבר בהר המנוחות. תלמיד סבו, הרב יחיא קאפח והרב רצ'א צארום, מתלמידי סבו. בעל משנה תורה לרמב"ם – מהדורה מבוארת בת 24 כרכים, פירוש המשנה לרמב"ם – תרגום מערבית, מורה הנבוכים – תרגום מערבית, הליכות תימן – אורח חייהם ומנהגיהם של יהודי תימן, תכלאל שיח ירושלים – סידור תפילה בנוסח בלדי. פוסק תימני־ישראלי, דיין בבית הדין הרבני הגדול, חבר מועצת הרבנות הראשית ונשיא הקהילה התימנית בירושלים. עיקר מפעלו תרגום והדרה מכתבי יד של כתבי הרמב"ם ועשרות ספרי ראשוני ספרד ותימן שנכתבו בערבית יהודית, ובהם ספרי רס"ג, הכוזרי וחובות הלבבות. בשיטתו הקפיד על דיוק הגרסה המקורית ופירש את משנה תורה על פי כתבי הרמב"ם האחרים. פעל לשימור מנהגי יהודות תימן, וזכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשכ"ט.

בבא מאיר

רבי מאיר אבוחצירא

1917–1983

5677–5743 · ה'תרע"ז–ה'תשמ"ג

נולד במרוקו, במחוז תאפילאלת בי' בטבת תרע"ז. מונה לרבה של העיר מידלת בשנת תש"ה, ועמד בה בראש ישיבת "תומכי תמימים" של חב"ד. מונה לרבה של העיר ארפוד בשנת תשי"ג. עלה לארץ ישראל בשנת תשכ"ה, התיישב ביבנה ולאחר מכן עבר לאשדוד. נפטר באשדוד בי"ז בניסן תשמ"ג ונקבר בהר הזיתים. בעל פיוטים – עשרות פיוטים, ובהם "יחיד רם יערות חושף"[1], אור המאיר – חידושים. רב ומקובל, בנו בכורו של הבבא סאלי. כבר כנער נודע כעילוי ובעל זיכרון, ובהיותו כבן עשרים עמד בהצלחה במבחני הדיינות בבית הדין הגדול ברבאט. כיהן כרבן של מידלת וארפוד שבמרוקו וכראש ישיבת "תומכי תמימים", ולאחר עלייתו פעל באשדוד. נודע בהקפדתו על שמירת העיניים והתפרסם כבעל מופתים, ופיוטיו נפוצים בקהילות יהודי מרוקו.

הערות [1] הפיוטים נדפסו בספר יגל יעקב.

הרב הראשי ליהדות בוכרה בישראל

רבי יהודה הכהן רבין

1919–2001

5679–5762 · ה'תרע"ט–ה'תשס"ב

נולד באוזבקיסטן, בעיר בוכרה, בז' באדר א' תרע"ט, ולמד בתלמוד תורה מקומי עד לסגירתו בהוראת הבולשביקים. שהה עם אביו כשלוש שנים בערי איראן בדרכם לארץ ישראל. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ"ה, ולמד בישיבת פורת יוסף ובישיבת בני ציון. שימש כשוחט ובודק בשכונת הבוכרים כארבעים שנה, ומסר שיעורים ודרשות בבית הכנסת "בבא תמא". נפטר בירושלים בט"ו בתשרי תשס"ב ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי חזקיה הכהן רבין ורבי יעקב עדס ורבי עמרם אבורביע. בעל משנת ראב"י – בירור דברי התנא רבי אליעזר בן יעקב בש"ס, תשכ"ט, משנת יהודה – על מאמרי רבי עקיבא, רבי מאיר ורבי שמעון בן יוחאי, תש"נ, חסד ואמת – תפילות והלכות לאבלים, תשל"ז, סדר הפורים המשולש – דיני פורים המשולש, תש"י, זרח כוכב מיעקב – תולדות משפחת רבין, תשנ"ט. הרב הראשי ליהדות בוכרה בישראל, בן למשפחת רבני בוכרה – אביו, סבו וסבא רבה כיהנו כרבניה הראשיים. הוסמך לרבנות ולדיינות בידי רבי עובדיה הדאיה, ושימש כשוחט ובודק בשכונת הבוכרים בירושלים כארבעים שנה. ייסד את בית הכנסת "עטרת חזקיה" על שם אביו ואת "איגוד בני הישיבות יוצאי בוכרה", שהוציא את סדרת "תפארת בנים".

1917 — **1920**

הרב זילבר – מקרב יוצאי ברית המועצות, בעל "להישאר יהודי"

רבי יצחק זילבר

1917–2004

5677–5764 · ה'תרע"ז–ה'תשס"ד

נולד ברוסיה, בעיר קאזאן, בג' באב תרע"ז, לאביו רב העיר. למד מתמטיקה באוניברסיטת קאזאן, ונשפט בשנת 1951 לשנתיים מאסר במחנה עבודה. עבר לעיר טשקנט בשנת 1960. עלה בשבט תשל"ב לישראל, לעיר ירושלים, והשתכן בשכונת סנהדריה מורחבת. נפטר בערב תשעה באב תשס"ד ונקבר בהר המנוחות בירושלים. תלמיד אביו, הרב בן־ציון חיים זילבר, רב העיר קאזאן. בעל ולהבה לא תבער בך – על קיום נבואות הנביאים לאורך ההיסטוריה; ברוסית 1984, בעברית 2002, שיחות על התורה – על חמשת חומשי התורה, ברוסית, 1994 ו־2000, להישאר יהודי – ספר ביוגרפי על מסכת חייו, 2004. מחנך ופעיל לקירוב יוצאי ברית המועצות ליהדות, ששמר מצוות בדקדקנות תחת השלטון הקומוניסטי ומסר שם שיעורי תורה. לאחר עלייתו ייסד את ישיבת "שבי גולה" ואת ארגון "תולדות ישורון" לעולים מרוסיה, ומסר שיעורים לדוברי רוסית בישראל, באירופה ובארצות הברית. היה מיוזמי הקמת ישיבת "תורת חיים" במוסקבה בשנת תשמ"ט ונהג למסור בה שיעורים. בזכות רקעו המתמטי עסק גם בסוגיית ספירת אותיות התורה.

בעל שו"ת אז נדברו – "בנימין הצדיק"

רבי בנימין יהושע זילבר

1917–2008

5677–5768 · ה'תרע"ז–ה'תשס"ח

נולד בפולין בשביעי של פסח תרע"ז; בגיל 11 עבר לעיר בריסק והסתופף בישיבת תורת חסד. למד בישיבת נובהרדוק בעיר מזריץ'. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ג ולמד בישיבת בית יוסף בעיר בני ברק; לאחר חתונתו למד בבית המדרש אוהל תורה בעיר ירושלים. עבר לבני ברק בשנת תשט"ז, והקדיש את זמנו ללימוד ולחיבור ספריו. עבר בשנותיו האחרונות, מחמת חולשתו, לעיר ביתר עילית. תלמיד רבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש והמשגיח רבי אברהם יעקב גורדון מישיבת תורת חסד בבריסק ורבי דוד בליאכר – ראש ישיבת נובהרדוק במזריץ'. בעל אז נדברו – שו"ת ב־14 חלקים, ברית עולם – הלכות שבת ושביעית ב־6 חלקים, בית ברוך – על ספר חיי אדם ב־3 חלקים, מקור הלכה – על מסכת שבת, תש"י ותשי"ז, תורת ההסתכלות – הלכות שמירת עיניים. פוסק הלכה ובעל מוסר, שבצעירותו דבק בו הכינוי "בנימין הצדיק". מעולם לא נשא משרה תורנית, והקדיש את זמנו ללימוד תורה ולחיבור עשרות ספרים בהלכה ובמוסר, ובהם מאות תשובות בשו"ת "אז נדברו" ופירושים על ספרי רבנו יונה. ספרו "מקור הלכה" על מסכת שבת עורר משא ומתן בכתב עם החזון איש. בשנת תשמ"ט צורף למועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, והיה החבר הליטאי היחיד בה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

האדמו"ר מוויז'ניץ מונסי
רבי מרדכי הגר מוויז'ניץ מונסי
1922–2018
5682–5778 · ה'תרפ"ב–ה'תשע"ח
נולד בעיר גרוסווארדיין בי"ח בתמוז תרפ"ב לרבי חיים מאיר הגר, לימים האדמו"ר מוויז'ניץ. למד תקופה קצרה אצל רבי יואל טייטלבוים בעיר סאטמר. הגיע לארצות הברית בכ"ט באדר תש"ח ושימש רב חסידי ויז'ניץ, תחילה בבורו פארק ואחר כך בוויליאמסבורג. עבר לעיר מונסי, והוכתר בה לאדמו"ר מוויז'ניץ מונסי בשנת תשל"ב. נפטר בכ"ט באדר תשע"ח במנהטן, בבית החולים מאונט סיני, ונקבר בבית הקברות ויז'ניץ במונסי. תלמיד רבי יואל טייטלבוים מסאטמר ורבי יוסף גרינוולד מפאפא. מייסד ענף ויז'ניץ מונסי ואדמו"ר שלו במשך 46 שנים, בנו של האמרי חיים מוויז'ניץ ונכדו של האהבת ישראל. נחשב קנאי המתנגד לציונות, בעל השקפת עולם דומה לעדה החרדית ולחסידות סאטמר, ובטישים בסעודה שלישית נהג למחות על פרצות בדת; עם זאת, מפני כבוד אביו לא יצא נגד אגודת ישראל. דברי תורתו מתובלים בחישובי גימטריאות כדרך אבותיו. לאחר פטירתו מונו על פי הוראתו שבעת בניו ונכדו לאדמו"רי החסידות בקהילותיה.

רבה הראשי של נתניה – בעל "חמדה גנוזה"
רבי דוד שלוש מנתניה
1920–2016
5680–5776 · ה'תר"פ–ה'תשע"ו
נולד במרוקו, בעת שאביו שהה שם כשד"ר מטעם "עדת המערבים" בירושלים. עלה עם משפחתו בגיל שנה לארץ ישראל, לירושלים, ולמד בישיבת פורת יוסף. נשלח לצרפת עם הקמת המדינה לשמש רבם של מחנות העולים. כיהן כרבה הראשי של העיר נתניה מתשי"ג ועד פטירתו. נפטר בב' בסיוון תשע"ו ונקבר בירושלים, בהר המנוחות, לצד אביו. תלמיד אביו, רבי יוסף שלוש ורבי עזרא עטיה ורבי בן ציון מאיר חי עוזיאל. בעל חמדה גנוזה – שו"ת בשלושה חלקים, בני עמי – סוגיות משפחה, ירושלים 1977, אור חדש – פירוש על התורה, נדחי ישראל יכנס – על יהודי אתיופיה, תשמ"ח, תהילה לדוד – סידור עם ביאורי התפילות. רבה הראשי של נתניה כ־63 שנה וחבר מועצת הרבנות הראשית כעשר שנים. בפסיקתו נודע בגישתו החדשנית ובקו המנחה "כוח דהיתרא עדיף", ודן בסוגיות כחשמל ביום טוב, קיום השבת בחלל וקביעת רגע המוות. דגל בשמירת מנהגי כל עדה וחיזק את מנהגי יהדות מרוקו. פעל למען העולים מאתיופיה ובנה אילן יוחסין של משפחותיהם על פי עדויות הקסים.

1920

1923

מרן – הראשון לציון, בעל "יביע אומר"
רבי עובדיה יוסף
1920–2013
5681–5774 · ה'תרפ"א–ה'תשע"ד
נולד בעיראק, בעיר בגדאד, בי"ב בתשרי תרפ"א. עלה עם משפחתו בשנת תרצ"ג לארץ ישראל, לעיר ירושלים, ולמד בישיבת פורת יוסף. עבר למצרים, לעיר קהיר, בשנת תש"ז, וכיהן כסגן הרב הראשי וכאב בית דין. שב לישראל וכיהן משנת תשכ"ט כרבה של העיר תל אביב־יפו. נבחר לראשון לציון ולרב הראשי לישראל בירושלים לשנים תשל"ג–תשמ"ג; נפטר בירושלים בג' בחשוון תשע"ד ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד רבי עזרא עטייה – ראש ישיבת פורת יוסף, ששימש לו כאב רוחני והרב בן ציון מאיר חי עוזיאל – שהסמיכו לרבנות. בעל יביע אומר – יצירתו ההלכתית המרכזית, יחוה דעת, חזון עובדיה, הליכות עולם – השגותיו על ספר בן איש חי, שפורסמו בשנים 1998–2003. הראשון לציון והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים תשל"ג–תשמ"ג, מגדולי פוסקי ההלכה הספרדיים, שכונה בפי רבים "מרן" ו"פוסק הדור". נודע בבקיאות נדירה בכל מרחבי הספרות התורנית ובמיוחד בספרות השו"ת, ודגל בעדיפות פסקי רבי יוסף קארו. כרב ראשי התיר את עגונות מלחמת יום הכיפורים ופסק כי ביתא ישראל הם יהודים. ייסד את מועצת חכמי התורה של ש"ס ועמד בראשה.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

ראש ישיבת פוניבז' – מנהיג הציבור הליטאי

רבי גרשון אדלשטיין

1923–2023

5683–5783 · ה'תרפ"ג–ה'תשפ"ג

נולד בברית המועצות, בעיירה שומיאץ הסמוכה לסמולנסק, בב' באייר תרפ"ג. עלה עם משפחתו לארץ ישראל בשנת תרצ"ד, ואביו קבע את מושב המשפחה בעיר רמת השרון. למד בישיבת לומז'ה בעיר פתח תקווה משנת תש"ב. למד בבני ברק, בישיבת פוניבז', כאחד מששת תלמידיה הראשונים משנת תש"ד, ובה כיהן כר"מ ומתשנ"ט כראש הישיבה. נפטר בבני ברק ב' בסיוון תשפ"ג ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד אביו, רבי צבי יהודה אדלשטיין ורבי שמואל רוזובסקי ורבי יוסף שלמה כהנמן. בעל שיעורי הגרי"ג – שיעוריו, בהוצאת תלמידו הרב אברהם ישעיהו גינזבורג. ראש ישיבת פוניבז' מתשנ"ט, נשיא מועצת גדולי התורה של דגל התורה ונשיא ועד הישיבות. מאז פטירת רבי אהרן יהודה לייב שטינמן היה ממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי לצד רבי חיים קניבסקי, ולאחר פטירתו עמד לבדו בהנהגת הציבור. הדגיש את לימוד המוסר מתוך שמחה, התאמת הלימוד לטבע התלמיד וחינוך "בדרכי נועם" ובלא כפייה. שימש בעל תוקע בישיבת פוניבז' מתש"ו ועד שנתו האחרונה.

ר' נחום – ראש ישיבת מיר

רבי נחום פרצוביץ

1923–1986

5683–5747 · ה'תרפ"ג–ה'תשמ"ז

נולד בליטא, בעיר טרוק, בכ"ח באדר תרפ"ג. שהה בתקופת השואה עם תלמידי ישיבת מיר בסין, בעיר שנחאי. עמד בראש ישיבת מיר בישראל, בעיר ירושלים, מתשכ"ה. נפטר בירושלים בי"ח בחשוון תשמ"ז ונקבר בחלקת הרבנים בהר המנוחות. תלמיד רבי ברוך בר ליבוביץ ורבי אלחנן וסרמן. בעל חידושי רבי נחום – חידושים על יבמות, בבא קמא, בבא בתרא, גיטין, כתובות ובבא מציעא, מתוך הקלטות שיעוריו היומיים, שיעורי רבי נחום – השיעורים הכלליים על בבא מציעא, בבא בתרא, גיטין ויבמות, חזון נחום – קונטרס משיעוריו, ישורון – כרך כ"ב. ראש ישיבת מיר בירושלים מתשכ"ה, חתנו של רבי חיים שמואלביץ, והעמיד תלמידים רבים, מהם רבנים וראשי ישיבות בארץ ובעולם. בדרך לימודו צעד לפי שיטת בריסק, ופירש את הסוגיות בדקדוק לשון הגמרא והראשונים יותר מאשר בפרשנות עצמאית. בענוותנותו לא הדפיס את חידושיו, והם יצאו לאור לאחר פטירתו מתוך שיעוריו. גם בשנותיו האחרונות, למרות מצבו הבריאותי, מסר את שיעוריו מדי יום.

רבה הראשי של תל אביב – בעל מקור חיים

הרב חיים דוד הלוי

1924–1998

5684–5758 · ה'תרפ"ד–ה'תשנ"ח

נולד בארץ ישראל, בעיר ירושלים, בשכונת אוהל משה, ולמד בה בישיבת פורת יוסף. כיהן כרב השכונות מי נפתוח ורוממה בירושלים, ובמקביל שימש מזכירו האישי של הרב עוזיאל. נבחר בשנת תשי"א לרב העדה הספרדית בעיר ראשון לציון וכיהן בה עד תשל"ג. נבחר בשנת תשל"ג לרב הראשי ולראש אבות בתי הדין בעיר תל אביב יפו וכיהן בה עד פטירתו בי"ב באדר תשנ"ח. תלמיד רבי עזרא הדאיה – רבו בילדותו ורבי עזרא עטייה – ראש ישיבת פורת יוסף, שהסמיכו והרב בן־ציון מאיר חי עוזיאל – שהסמיכו והשפיע על הגותו. בעל מקור חיים השלם – ספר פסיקה מקיף המשלב הקדמות רעיוניות, בחמישה כרכים, קיצור שולחן ערוך מקור חיים – קיצור של מקור חיים השלם, עשה לך רב – שו"ת בענייני הלכה והשקפה, תשעה כרכים, דבר המשפט – עיונים בהלכות סנהדרין ברמב"ם, מים חיים – שו"ת, שלושה כרכים. פוסק והוגה דעות, רבה הספרדי הראשי של ראשון לציון ורבה הראשי של תל אביב יפו, וחבר מועצת הרבנות הראשית מתשכ"ד ועד פטירתו. ספרו "מקור חיים השלם" משלב הלכה ואגדה ומקבץ את הליכות העדות ומנהגיהן, וקיצורו משמש ספר לימוד הלכה עיקרי בחינוך הממלכתי־דתי. בפסיקתו התמודד עם שאלות ההלכה והמודרנה ברמת הפרט וברמה הלאומית, והושפע בהגותו מהרב עוזיאל. זכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשנ"ז.

1923 — 1925

האדמו"ר מאונגוואר – משנה הלכות

רבי מנשה קליין מאונגוואר

1923–2011

5683–5771 · ה'תרפ"ג–ה'תשע"א

נולד בצ'כוסלובקיה, בעיר אוז'הורוד בה' בניסן תרפ"ג. גורש בשואה לאושוויץ ומשם לבוכנוואלד, ושוחרר בכ"ח בניסן תש"ה. עבר לצרפת, לעיר פריז, ושהה שם במחנה פליטים. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק; פתח בשכונת ויליאמסבורג את ישיבת "בית שערים" בשנת תשכ"ג ובשכונת בורו פארק את בית מדרשו "אונגוואר" בשנת תשכ"ו. עלה לישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשס"ח; נפטר בה ונקבר בעיר צפת. תלמיד אביו, רבי אליעזר זאב קליין מארליווה ורבי יוסף אלימלך כהנא מאונגוואר ורבי ישראל מנחם אלטר חיים הופמן. בעל משנה הלכות – שו"ת, אלפי תשובות בהלכה, מגיד משנה על התורה – חמישה חלקים, מצות המלך – על תרי"ג מצוות, חידושי משנה על הש"ס – ארבעה חלקים, פרסומי ניסא – תיאור אוטוביוגרפי, שאלות ותשובות וקינות על השואה. פוסק חרדי בארצות הברית, האדמו"ר הראשון של חסידות אונגוואר משנת תשכ"ג וראש ישיבת "בית שערים" בברוקלין, שבסוף ימיו העביר את מרכז החסידות לישראל. מפורסם בסדרת ספרי השו"ת "משנה הלכות", שזכו להסכמות גדולי ישראל. נודע כפוסק שמרן שייחס חשיבות למנהגי הונגריה, היה הראשון שפעל בנושא העירוב בארצות הברית, ופעל רבות בענייני גיור, מילה וקבורת המת. במחנות ההשמדה נודע בדבקותו באמונה ובקיום המצוות.

האור לציון – חכם בן ציון

רבי בן ציון אבא שאול

1924–1998

5684–5758 · ה'תרפ"ד–ה'תשנ"ח

נולד בירושלים בכ"ט בתמוז תרפ"ד, ולמד בילדותו בתלמוד תורה "בני ציון". למד מגיל 11 בישיבת "פורת יוסף" אצל הרב עזרא עטייה. כיהן כראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים יחד עם הרב יהודה צדקה. ייסד בירושלים את ישיבת "אור לציון" לפני פטירתו. נפטר בירושלים בי"ט בתמוז תשנ"ח ונקבר בבית העלמין סנהדריה. תלמיד הרב עזרא עטייה – ראש ישיבת "פורת יוסף" והרב יהודה צדקה והרב יעקב עדס. בעל אור לציון – שו"ת ופסקים[1], אור לציון – על מסכת יבמות ומסכת כתובות, אור לציון – דיני שביעית, הליכות עולם – הלכות ראש השנה ויום הכפורים, ברכת ציון – חידושים על מסכתות הש"ס, על התורה ועל נ"ך. ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים יחד עם הרב יהודה צדקה, ונחשב מגדולי פוסקי ההלכה במגזר הספרדי. נודע בשליטתו העצומה בש"ס ובפוסקים, היה בקי בחכמת הקבלה ומומחה במלאכת השחיטה ובדיני הטריפות. בלימוד הגמרא הדגיש את ההתעמקות ויישוב דברי רש"י, ובפסיקתו נקט גישה שמרנית המתחשבת במנהגי העדות, ושיטתו נחלקה בכך משיטת ידידו הרב עובדיה יוסף. ספרו שו"ת "אור לציון" – חלקים ב–ה נערכו בידי תלמידיו על פי כתביו ודבריו.

הערות [1] החיבור בחמישה חלקים, על אורח חיים ויורה דעה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

ראב"ד העדה החרדית – אבן ישראל

רבי ישראל יעקב פישר

1925–2003

5685–5763 · ה'תרפ"ה–ה'תשס"ג

נולד בירושלים, ולמד כאברך בישיבת עץ חיים. התמנה לרב שכונת בתי הורודנא הקטנה מטעם העדה החרדית בשנת תש"ך. כיהן כרב שכונת זיכרון משה וכדיין בבד"ץ העדה החרדית מתשכ"ג, ומתשנ"ו כראב"ד. נפטר בירושלים בכ"ה באדר א' תשס"ג ונקבר בהר המנוחות. בעל אבן ישראל – שו"ת וחידושים על הרמב"ם, תשעה כרכים, משנה ברורה עם פסקי אבן ישראל – יצא לאחר פטירתו, הגדה של פסח "אבן ישראל" – פסקים וחידושים, הליכות אבן ישראל – על המועדים, שני כרכים. רב שכונת זיכרון משה בירושלים ודיין בבד"ץ העדה החרדית, ובסוף ימיו הראב"ד העשירי שלו, בשנים תשנ"ו–תשס"ג. נחשב לאחד מחשובי הפוסקים בירושלים, ופסקיו נאספו בתשעת כרכי שו"ת "אבן ישראל". מפסקיו הידועים: פטור מצום יום הכיפורים לאישה בחודש התשיעי להריונה, והיתר לפתוח בשבת פקקים של בקבוקים. נהג להמליץ למצויים במצוקה להתפלל בכותל המערבי ארבעים יום ברציפות.

1925 1926

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הפני מנחם – האדמו"ר השישי מגור

רבי פינחס מנחם אלתר מגור

1926–1996

5686–5756 · ה'תרפ"ו–ה'תשנ"ו

נולד בפולין, בעיר פלניצה, בכ"א בתמוז תרפ"ו. עלה לארץ ישראל עם אביו בפסח ת"ש, לעיר ירושלים, ולמד בישיבת "חיי עולם". עמד בראש ישיבת "שפת אמת" בירושלים מתשי"ז, ומתשנ"ב כיהן בה כאדמו"ר מגור. נפטר בירושלים בט"ז באדר תשנ"ו ונקבר בחצר ישיבת "שפת אמת", סמוך לקבר אביו. תלמיד אביו, רבי אברהם מרדכי אלתר, האמרי אמת ורבי יוסף שלמה כהנמן – למד עמו בבני ברק בשנת תש"ג. בעל פני מנחם – דרשות על פרשיות התורה והמועדים, שישה כרכים, שולי הגיליון – הערות, ציונים והגהות על התנ"ך, הבבלי והירושלמי, הרמב"ם והשולחן ערוך, שבעה כרכים, תורתך שעשעי – פלפולים קצרים על פרשיות השבוע, תש"ן, אוצר מכתבים – מכתבי מוסר וחסידות. האדמו"ר השישי מגור בשנים תשנ"ב–תשנ"ו ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, שנודע בשם "הפני מנחם" על שם ספרו. קודם לכן עמד כשלושים וחמש שנה בראש ישיבת "שפת אמת" בירושלים, ומתשל"א כיהן כיו"ר אגודת ישראל. נודע בגאונותו ובחכמתו כאחד מגדולי התורה ומנהיגי היהדות החרדית. בדברי תורתו עסק רבות ב"עין טובה" וב"קדושה", ועורר את חסידיו לאחווה ולקביעת שיעור תורה בכל יום.

בעל "שמירת שבת כהלכתה"

רבי יהושע ישעיה נויבירט

1927–2013

5687–5773 · ה'תרפ"ז–ה'תשע"ג

נולד בגרמניה, בעיר הלברשטאדט, בי"ד באדר א' תרפ"ז. נשלח לאחר ליל הבדולח לבלגיה, ובתרצ"ט התאחד עם הוריו בהולנד ושהה עמם במסתור עד תש"ה. עלה לארץ ישראל באניית מעפילים בשנת תש"ו ונכלא בעתלית עד ששוחרר. למד בירושלים בישיבת קול תורה, ושם נעשה לתלמידו המובהק של רבי שלמה זלמן אוירבך. ייסד בשכונת בית וגן את ישיבות "פני שמואל" ו"חכמת שלמה", ולאחר מכן את ישיבת "נתיבות חכמה". תלמיד רבי שלמה זלמן אוירבך – רבו המובהק ורבי יחיאל מיכל שלזינגר ורבי ברוך קונשטט. בעל שמירת שבת כהלכתה – הלכות שבת ויום טוב, שלוש מהדורות, קיצור דיני שמיטת קרקעות, אהל שרה – דיני טהרת המשפחה, חנוך הבנים למצוות ודיני קטן, מדריך הלכתי לאחיות בבתי חולים לשבתות וחגים. רב וראש ישיבה בירושלים, מייסד ישיבות "פני שמואל", "חכמת שלמה" ו"נתיבות חכמה", ופוסק ההלכה של המרכז הרפואי שערי צדק. התפרסם בעיקר בספרו "שמירת שבת כהלכתה", שנכתב בהתייעצות עם רבו רבי שלמה זלמן אוירבך ויצא בהסכמות גדולי ישראל, והיה הראשון לסכם את הלכות שבת במבנה עצמאי שאינו לפי סדר השולחן ערוך או הרמב"ם. כתיבת הספר נבעה מקבלה שקיבל על עצמו כשנאלץ לעלות על אניית המעפילים בשבת. מסר שיעורי הלכה בישיבת קול תורה ובסמינר הישן במשך עשרות שנים.

1926

1928

הגר"נ קרליץ – בעל חוט שני

רבי נסים קרליץ

1926–2019

5686–5780 · ה'תרפ"ו–ה'תש"פ

נולד בבלארוס, בעיר קוסובה, בי"ח באב תרפ"ו. עלה לארץ ישראל עם הוריו בשנת תרצ"ו, ולמד בישיבת תפארת ציון, בישיבת לומז'ה ובישיבת פוניבז'. כיהן בעיר בני ברק כראש כולל חזון איש וכרב בית הכנסת הליגמן משנת תשי"ט. ייסד בבני ברק את בית דין צדק בני ברק בשנת תשכ"ח ועמד בראשו עד תשע"ב. נפטר בבני ברק בכ"ג בתשרי תש"פ ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד דודו, רבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש ואביו, רבי נחום מאיר קרליץ ורבי יעקב ישראל קניבסקי, הסטייפלר. בעל חוט שני – 17 כרכים בהלכה: ריבית, נדה, שבת, שמיטה, יום טוב, פסח ועוד, קובץ הערות ומראי מקומות – 5 כרכים על חולין, מנחות, נדה ומקוואות, עירובין וסוכה, שבת, ביצה ומועד קטן, שיעורי הגר"נ – על הלכות תרומות ומעשרות ברמב"ם. מבכירי פוסקי ההלכה החרדים הליטאים, מייסד בית דין צדק בני ברק בשנת תשכ"ח ועומד בראשו עד תשע"ב – בית הדין הפרטי הגדול בעולם. כיהן כראש כולל חזון איש, רב שכונת רמת אהרן, חבר מועצת גדולי התורה וחבר נשיאות ועד הישיבות. אחיינו של החזון איש ומהקרובים אליו ביותר, ולמד עמו בחברותא סדר קדשים. נודע בסדרת ספרי ההלכה "חוט שני".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

נשיא מועצת חכמי התורה

רבי שמעון בעדני

1928–2023

5688–5783 · ה'תרפ"ח–ה'תשפ"ג

נולד בארץ ישראל, בעיר חדרה, בשכונת נחליאל, בח' בטבת תרפ"ח. למד בישיבת נובהרדוק בחדרה, ועבר לישיבת בית יוסף־נובהרדוק בעיר ירושלים. למד בישיבת פורת יוסף, מונה בשנת תשי"ג לאחראי על פנימייתה בקטמון ולאחד מראשי הישיבה. עבר לבני ברק והקים בה את כולל תורה וחיים. נפטר בי"ח בטבת תשפ"ג ונקבר בבני ברק, בבית העלמין פוניבז'. תלמיד רבי עזרא עטייה ורבי אלעזר מנחם שך – למד עמו גם בחברותא ורבי שמואל אהרן יודלביץ. ראש כולל תורה וחיים בבני ברק, ולפני כן מראשי ישיבת פורת יוסף ומוסר השיעורים בסניפה בקטמון. עם הקמת ש"ס בשנת 1984 נבחר לחבר מועצת חכמי התורה, וזוהה בה כנאמנו של הרב שך. לאחר פטירת הרב שלום כהן הנהיג את תנועת ש"ס ונחשב לסמכות העליונה בה כזקן מועצת חכמי התורה. בהלווייתו בבני ברק השתתפו כמאה אלף איש.

1928

1929

שר התורה – בעל "דרך אמונה"

רבי חיים קניבסקי

1928–2022

5688–5782 · ה'תרפ"ח–ה'תשפ"ב

נולד בפולין, בעיר פינסק, בט"ו בטבת תרפ"ח. עלה עם משפחתו לארץ ישראל והתיישב בעיר בני ברק בא' בניסן תרצ"ד. למד בישיבת לומז'ה בעיר פתח תקווה. למד עשרות שנים בכולל חזון איש בבני ברק, ולאחר פטירת אביו מילא את מקומו כנשיא הכולל. נפטר בבני ברק בט"ו באדר ב' תשפ"ב ונקבר בבית הקברות שומרי שבת. תלמיד אביו, רבי יעקב ישראל קניבסקי, הסטייפלר ודודו, רבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש ורבי מיכל יהודה ליפקוביץ – בישיבת תפארת ציון. בעל דרך אמונה – בתחום המצוות התלויות בארץ, שונה הלכות – יצא לאור עם חברותתו רבי אלעזר צדוק טורצ'ין, פירוש על התלמוד הירושלמי – בכתב ידו. רב חרדי־ליטאי ומחבר ספרים רבים במגוון מקצועות תורניים, שהבולט שבהם "דרך אמונה" במצוות התלויות בארץ. בקיאותו הנדירה בספרות התורנית ובספרות חז"ל הקנתה לו את התואר "שר התורה", ורבים ראו בו את גדול הדור ובאו לקבל את ברכתו ועצתו. נהג כהכרעות דודו החזון איש וחיזק את תקנותיו, ומאז פטירת רבי אהרן יהודה ליב שטינמן היה ממנהיגי הציבור הליטאי לצד רבי גרשון אדלשטיין.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הראשון לציון – מאמר מרדכי

רבי מרדכי אליהו

1929–2010

5689–5770 · ה׳תרפ״ט–ה׳תש״ע

נולד בירושלים, בעיר העתיקה, בכ״א באדר א׳ תרפ״ט, ולמד בישיבת פורת יוסף. כיהן משנת תש״ך כדיין בבית הדין הרבני בעיר באר שבע, הדיין הצעיר ביותר בארץ. עבר לבית הדין הרבני האזורי בירושלים, ומתש״ל כיהן כחבר בית הדין הרבני הגדול. כיהן בירושלים כראשון לציון וכרב הראשי לישראל בשנים תשמ״ג–תשנ״ג. נפטר בירושלים בכ״ה בסיוון תש״ע ונקבר בהר המנוחות, באוהל שבו קבור החיד״א. תלמיד רבי עזרא עטייה – בישיבת פורת יוסף ורבי יצחק נסים ורבי מרדכי שרעבי. בעל מאמר מרדכי – שו״ת, שו״ת הרב הראשי – תשובות לשאלות מימי כהונתו כרב ראשי, דרכי טהרה – הלכות טהרה לספרדים ולאשכנזים, דרכי הלכה – הערות על קיצור שולחן ערוך, הלכות חגים. פוסק ומקובל, הראשון לציון והרב הראשי לישראל בשנים תשמ״ג–תשנ״ג לצד הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא. בתקופתם פעלו הרבנים הראשיים להעלאת רמת הכשרות, והרבנות הכריעה בעניין קביעת רגע המוות, הכרעה שסללה את ההכשר ההלכתי להשתלת איברים. בפסיקתו שילב את פסקי האר״י והרש״ש בדרכם של הבן איש חי וכף החיים, ושאף לאחד את פסיקת העדות. היה המנהיג הרוחני של רבים בציבור הדתי לאומי ומחוצה לו, ונשיא כולל "דרכי הוראה" להכשרת רבנים ודיינים.

ראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים

רבי דוד פיינשטיין מניו יורק

1929–2020

5689–5781 · ה׳תרפ״ט–ה׳תשפ״א

נולד בבלארוס, בעיירה ליובאן, שבה כיהן אביו כרב העיר. היגר עם משפחתו לארצות הברית בשנת תרצ״ז. עמד בראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים בניו יורק, שבמנהטן, בלואר איסט סייד, במקום אביו, מתשמ״ו. נפטר בי״ט בחשוון תשפ״א; נקבר בישראל, בהר המנוחות, ליד קבר אביו. בעל ודברת בם – שו״ת והלכה למעשה, ניו יורק תשס״ט, יד דודי – שו״ת, פסקים וביאורים בארבעת חלקי השולחן ערוך, תשפ״ב, קול דודי – על התורה, הגדה של פסח קול דודי – עברית ואנגלית. ראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים במנהטן, שבה מילא את מקום אביו רבי משה פיינשטיין מתשמ״ו, ומסר בה שיעור יומי בדף היומי. חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארצות הברית וראש החינוך העצמאי בארצות הברית. נחשב לפוסק הלכה בולט בארצות הברית התורנית, והרב אלישיב הסתמך על פסיקותיו בנוגע ליהודי ארצות הברית. נודע כעניו ומיעט לדבר בפני ציבור מלבד שיעוריו בישיבה.

1929 — 1930

הגרב״מ אזרחי – ראש ישיבת עטרת ישראל

רבי ברוך מרדכי אזרחי

1929–2023

5689–5784 · ה׳תרפ״ט–ה׳תשפ״ד

נולד בירושלים בט״ו באדר ב׳ תרפ״ט. למד בירושלים בישיבת חברון, ולאחר חתונתו מסר בה שיעורים. ייסד בשכונת בית וגן בירושלים את ישיבת עטרת ישראל בשנת תשל״ז ועמד בראשה עד פטירתו. עבר עם הישיבה לעיר מודיעין עילית בשנת תשע״ט. נפטר בירושלים בי״א בחשוון תשפ״ד ונקבר בהר הזיתים. תלמיד חותנו, רבי מאיר חדש – משגיח ישיבת חברון ורבי משולם דוד הלוי סולובייצ׳יק – למד עמו בסדר קדשים וכינהו "מורי ורבי". בעל ברכת מרדכי – מוסר: מאמרים ודרשות על התורה, חמישה כרכים, ברכת מרדכי – שיעורים על סדר קדשים – ועל המועדים, ברכת מרדכי – סוגיות בש״ס על קבא דקשייתא, והגית – הדרכה לבחורי ישיבה בלימוד הסוגיא ובניית חבורות. ראש ישיבת עטרת ישראל וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי. בשנת 1964 ייסד את תנועת "בני תורה", שמטרתה לקרב תלמידי ישיבות תיכוניות לעולם הישיבות הליטאיות. מתשע״ב היה חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה, ונודע בכושר נאומו ובגישתו החינוכית בשיטת "גדלות האדם" של הסבא מסלבודקא. לאחר פטירת רבי גרשון אדלשטיין נחשב לאחד ממנהיגי הציבור הליטאי.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

חכם שלום – ראש ישיבת פורת יוסף

רבי שלום כהן

1930–2022

5691–5782 · ה'תרצ"א–ה'תשפ"ב

נולד בירושלים בי"ב בחשוון תרצ"א, ולמד בישיבת פורת יוסף אצל הרב עזרא עטייה. כיהן כר"מ בישיבת פורת יוסף, ולאחר מכן עמד בראש סניף הישיבה בעיר העתיקה, לצד הרב שמעון בעדני. הוכתר בבני ברק בפסח תשע"ד לנשיא מועצת חכמי התורה. נפטר בירושלים בכ"ה באב תשפ"ב ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד אביו, הרב אפרים כהן והרב עזרא עטייה. בעל דובר שלום – שיחות על המועדים, יצא לאור על ידי בנו בתשע"ז, דובר שלום – שיעורים באורח חיים, יצא לאור על ידי נכדו בתשפ"ב, דברי שלום – תשובות והנהגות, תשפ"ג. ראש ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה בירושלים, ומשנת תשע"ד, לאחר פטירת הרב עובדיה יוסף, נשיא מועצת חכמי התורה ומנהיגה הרוחני של תנועת ש"ס. בבחירות לעיריית ירושלים בשנת 1983 היה הרב הספרדי הראשון שתמך בפומבי בש"ס, ובשנת 1984 צורף למועצת חכמי התורה. עבד שנים רבות כסופר סת"ם, ועמד בראש ועדת הכשרות של בד"ץ נווה ציון. לא חיבר ספרים, ותלמידיו וצאצאיו הוציאו לאור את שיחותיו ושיעוריו בשם "דובר שלום".

1930

1931

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הגר"ש אוירבך – ראש ישיבת מעלות התורה

רבי שמואל אוירבך

1931–2018

5692–5778 · ה'תרצ"ב–ה'תשע"ח

נולד בירושלים, בשכונת שערי חסד; למד בישיבת עץ חיים ואצל אביו. כיהן כראש ישיבת "שם עולם" של חסידות אמשינוב עד תשכ"ח, ובשנות ה־70 כר"מ בישיבת איתרי. הקים בשכונת שערי חסד את ישיבת "מעלות התורה" בא' באייר תשמ"ב ועמד בראשה. נפטר בירושלים ונקבר בהר המנוחות בט' באדר תשע"ח. תלמיד אביו, רבי שלמה זלמן אוירבך והרב שך. בעל דרכי שמואל – על מסכת אהלות, דרכי שמואל – על מסכתות שבת, ראש השנה ומגילה, אהל רחל – דברי חיזוק והתעוררות, אליבא דשמואל – הלכות שבת ומועדים, ג' כרכים, שיעורי הגר"ש – על מסכת כתובות. ראש ישיבת מעלות התורה בירושלים, חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה וחבר נשיאות ועד הישיבות. מאז המחלוקת בציבור הליטאי הנהיג את הפלג הירושלמי, ותלמידיו ראו בו את ממשיך הקו ההשקפתי של הרב שך. נאבק בתוקף בגיוס בני הישיבות ובכל צורה של שירות צבאי או אזרחי. עסק גם בקבלה וירש מאביו את נשיאות ישיבת המקובלים "שער השמים".

חכם רפאל – הרב הראשי ליהודי גאורגיה

רבי רפאל אלאשוילי

1934–2005

5694–5765 · ה'תרצ"ד–ה'תשס"ה

נולד בגאורגיה, בעיר קולאשי שבאימרתי, בכ"ז בניסן תרצ"ד. עבר לעיר גורי לשמש את הקהילה היהודית בשנת תשי"ד. חזר לעיר קולאשי באלול תשי"ח ושימש כחזן בית הכנסת הגדול. עלה לארץ ישראל, לעיר לוד, בשנת תשל"ב, השתקע בשכונת חב"ד ושירת את הקהילה כחזן. נפטר בלוד בכ"ג בסיון תשס"ה ונקבר בבית העלמין החדש בעיר. תלמיד חכם יוסף מודזגוורישווילי וחכם מישל אג'יאשווילי והמלמד אהרון אלישעשווילי. רבם הראשי של יהודי גאורגיה ונשיא איגוד רבני גאורגיה. בגאורגיה הסובייטית שימש את הקהילות בגורי ובקולאשי, ולאחר עלייתו לארץ התיישב בלוד, שם הוקם בהנהגתו בית הכנסת הגדול ליהדות גאורגיה. נחשב למנהיג גדול של העדה בארץ ובקהילות שבחו"ל, והוכתר לרב הראשי ליהודי גאורגיה לאחר פטירת חכם יעקב דבראשווילי בשנת 1988. היה בין מקימי כולל האברכים ליוצאי גאורגיה בלוד.

רבה של העדה הבוכרית – רב קונגרס יהודי בוכרה העולמי

רבי פנחס הכהן רבין

1939–2019

5700–5780 · ה'ת"ש–ה'תש"פ

נולד בירושלים בכסלו ת"ש, וגדל בשכונת הבוכרים ולמד בתלמוד תורה "בני ציון". למד בישיבת השרון, בישיבת כנסת חזקיהו בכפר חסידים ובישיבת פורת יוסף בירושלים. עבר לבני ברק לאחר נישואיו, ולמד בכולל תורה והוראה של רבי אליהו שרם. כיהן כרב שכונה בתל אביב, עמד בראש מערך הכשרות של המועצה הדתית ושימש דיין ואב"ד בבית הדין הרבני. נפטר בבני ברק בה' בחשוון תש"ף ונקבר בהר המנוחות בירושלים. תלמיד אביו, רבי בן ציון הכהן רבין ורבי יעקב אדלשטיין ורבי אליהו לופיאן. מראשי העדה הבוכרית ורבו של קונגרס יהודי בוכרה העולמי, ממשיך שושלת רבני העדה. שימש דיין ואב"ד בבית הדין הרבני בתל אביב, ונודע כמומחה בענייני גיטין ובירורי יהדות. בתקופת העלייה הגדולה מחבר המדינות בשנות התשעים עסק ימים כלילות בהסדרת יהדותם של בני העדה. ייסד בבני ברק את בית הכנסת ובית המדרש "שערי ציון", ונודע בענוותנותו ובאהבת ישראל.

1931

1940

האדמו"ר הרביעי מבאבוב

רבי נפתלי צבי הלברשטאם מבאבוב

1931–2005

5691–5765 · ה'תרצ"א–ה'תשס"ה

נמלט עם אביו בזמן השואה להונגריה ומשם לרומניה. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בתשרי תש"ה, ולמד בישיבת בית אברהם סלונים אצל רבי שלום נח ברזובסקי. נסע לבקשת אביו לארצות הברית בשנת תש"ו. הוכתר לאדמו"ר מבאבוב בבורו פארק בשנת תש"ס וכיהן ארבע וחצי שנים עד פטירתו. תלמיד רבי שלום נח ברזובסקי ורבי מרדכי חיים סלאנים. האדמו"ר הרביעי בשושלת באבוב בשנים תש"ס–תשס"ה, בנו וממשיכו של רבי שלמה הלברשטאם. עמד לימין אביו בשיקום החסידות לאחר השואה ונשא עמו בעול הכספי של הקמת מוסדותיה. נודע כקדוש ופרוש, בפזרנותו לצדקה וכבעל מופת, ורבים מהחסידות ומחוצה לה עלו אליו לברכה ולעצה.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הראשון לציון – בעל שו"ת בנין אב

רבי אליהו בקשי דורון

1941–2020

5780–5701 · ה'תש"א–ה'תש"פ

נולד בירושלים בח' בניסן תש"א. למד בישיבת הדרום ברחובות, ומתשי"ט בישיבת חברון בירושלים. כיהן כרב בבת ים משנת תש"ל, ומתשל"ה כרבה הראשי הספרדי של חיפה וראב"ד בה. כיהן בירושלים כראשון לציון והרב הראשי לישראל בשנים תשנ"ג–תשס"ג. נפטר בירושלים בי"ט בניסן תש"ף ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי עובדיה יוסף ורבי יחזקאל סרנא ורבי בצלאל זולטי. בעל שו"ת בנין אב – שישה כרכים[1], בנין אב – שיחות ומאמרים בשלושה כרכים. הראשון לציון, הרב הראשי הספרדי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול בשנים תשנ"ג–תשס"ג, לצד הרב ישראל מאיר לאו. קודם לכן כיהן כשמונה עשרה שנה כרבה הראשי הספרדי של חיפה וראב"ד בה, והתיר עשרות עגונות לאחר טביעת האונייה מצדה. פוסק הלכה וממנהיגי היהדות הספרדית בישראל; דגל בשימור המנהגים הנפרדים של העדות, התיר נישואין עם קראי רוסיה בתנאים, וייסד את מוסדות "בנין אב" בירושלים.

הערות [1] חלק שביעי יצא לאחר פטירתו.

ראש ישיבת "חזון יעקב" – בעל "בעתה אחישנה"

הרב יעקב יוסף

1946–2013

5773–5707 · ה'תש"ז–ה'תשע"ג

נולד בירושלים במוצאי שמחת תורה תש"ז, ולמד בישיבת פורת יוסף ובישיבת קול תורה. הוסמך לרבנות במוסד הרב קוק בירושלים. ייסד בבית הכנסת בורכוב שבשכונת הבוכרים את ישיבת "חזון יעקב" ועמד בראשה. כיהן כרב שכונת גבעת משה ותל ארזה בירושלים. נפטר בירושלים בב' באייר תשע"ג ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי עובדיה יוסף ורבי בן ציון אבא שאול. בעל חזון יעקב – בעתה אחישנה על מועדים[1], בעתה אחישנה – סדרת ספרי הלכה הנערכת על פי הקלטות שיעוריו, שיעורי הלכה מוקלטים – מאות הקלטות לפי סדר השולחן ערוך. בנו של הרב עובדיה יוסף, ראש ישיבת "חזון יעקב" הקרויה על שם סבו, רב שכונת גבעת משה בירושלים, דיין ופוסק. כיהן כחבר מועצת עיריית ירושלים וכחבר הכנסת ה־11 מטעם ש"ס. נודע בשיעורי הלכה והשקפה יומיים בסגנון עממי, ובפסיקותיו חלק לעיתים על פסקי אביו. היה חבר בבד"ץ "ישא ברכה" ודיין בבית הדין של קהילת היראים.

הערות [1] חלק א' של הספר כולל את הערות בנו, "אמרי עובדיה".

1940 1950 2000 2025

נאמ"ן – ראש ישיבת כסא רחמים

רבי מאיר מאזוז

1945–2025

5785–5705 · ה'תש"ה–ה'תשפ"ה

נולד בתוניסיה, בעיר תוניס, בי"ג בניסן תש"ה, ולמד בישיבת "חברת התלמוד" אצל הרב יצחק בוחניך. לימד מגיל 17 בעיר תוניס, בישיבת "אוהל יוסף יצחק" של חב"ד. עלה לארץ ישראל עם אחיו לאחר רצח אביו בשנת תשל"א, ועמד בראש ישיבת "כסא רחמים" בעיר בני ברק. נפטר בבני ברק בכ"א בניסן תשפ"ה ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד אביו, הרב מצליח מאזוז והרב יצחק בוחניך והרב יוסף סוסו הכהן. בעל שו"ת בית נאמן – שאלות ותשובות בהלכה בארבעה כרכים, חומש בית נאמן – חידושים על החומש ומפרשיו בחמישה כרכים, שו"ת מקור נאמן – כארבעת אלפים שאלות ותשובות קצרות בשלושה כרכים, דרכי העיון – מאמרים על שיטת העיון התוניסאי, סלת נקיה – הלכות עיבור החודש והלוח העברי. ראש ישיבת "כסא רחמים" ומוסדותיה מתשל"א, ומגדולי רבני יוצאי תוניסיה. הנחיל את שיטת העיון התוניסאי בלימוד הגמרא, עודד בקיאות בתנ"ך, והקפיד על דקדוק הלשון ועל הברה ספרדית מדויקת בתפילה ובקריאת התורה, בדרכו של בעל "לחם הביכורים". הגיה את נוסח התפילה בסידורי "איש מצליח", ופסק בשו"ת ובמכתבים בכל מקצועות התורה. היה המנהיג הרוחני של מפלגת "יחד – העם איתנו".

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז